FORNSVENSKAN I VÅRA LATINSKA ORIGINALDIPLOM FÖRE 1300

I

AKADEMISK AVHANDLING

AV

STIG OLSSON NORDBERG

UPPSALA 1926
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

FORNSVENSKAN I VÅRA LATINSKA ORIGINALDIPLOM FÖRE 1300

I

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AV VITTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPPSALA HUMANISTISKA SEKTION FÖR VINNANDE AV FILOSOFISK DOKTORSGRAD TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES ONSDAGEN DEN 26 MAJ 1926 KL. 10 F. M. Å LÄROSALEN N:R I

AV

STIG OLSSON NORDBERG

FIL. LIC., STHLM

UPPSALA 1926

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

439.7
N753f
v.1

Företal.

Det var från början min avsikt att i denna bok behandla hela det här ifrågakommande materialet före 1300, och man skall nog i föreliggande avhandling kunna finna drag, som tyda på att jag ännu vid den slutgiltiga utformningen av vissa partier fasthöll vid min ursprungliga plan. Emellertid har jag av flera omständigheter nödgats inskränka mig till att nu framlägga endast en första del. Av det, som måst sparas: en stor del av ljudläran samt formlära, är åtskilligt arbete undangjort, och det är min förhoppning, att del II ej skall låta vänta på sig alltför länge. Uppdelningen av arbetet så, som skett, medför visserligen olägenheter men har åtminstone en fördel: jag kan i fortsättningen tillgodogöra mig den kritik, som kommer denna bok till del, samt få tillfälle att göra erforderliga rättelser och tillägg. En nyligen i Finland utkommen bok: M. Hammarström, Glossarium till Finlands och Sveriges latinska medeltidsurkunder, Hfors 1925, har jag fått kännedom om, först när en stor del av min avhandling var tryckt, varför jag icke här kunnat taga hänsyn till detta arbete.

Till mina lärare, professorerna OTTO VON FRIESEN och BENGT HESSELMAN, ber jag att få uttala ett vördsamt tack för vad deras undervisning givit mig och för det välvilliga och sporrande intresse, varmed de omfattat mitt arbete. Med professor von Friesen, vilken givit uppslaget till en bearbetning av det fornsvenska materialet i våra äldsta diplom, har jag haft förmånen att ofta få rådgöra beträffande olika partier av min avhandling, vilket varit mig till stort gagn.

Den synnerliga välvilja, jag alltifrån mina första studier i nordiska språk fått röna från min förutvarande lärare, framlidne professor ADOLF NOREEN, skall jag alltid med djup tacksamhet i minnet bevara.

Till Riksarkivets och Uppsala universitetsbiblioteks tjänstemän riktar jag ett hjärtligt tack för de många värdefulla tjänster, de

623200

gjort mig; i särskild grad gäller detta tack arkivarien ERNST NYGREN, som haft älskvärdheten att vid bedömningen av originaldiplomens stilar ofta lämna mig viktiga upplysningar och anvisningar. Docenten lektor ELIAS WESSÉN har varit mig behjälplig med korrekturläsningen; för de goda råd, han därvid liksom även tidigare givit mig, är jag honom varmt tacksam. Även professor GOTTFRID CARLSSON, docenten OLOF GJERDMAN och doktor KARL THUNELL ber jag mottaga mitt uppriktiga tack för värdefullt bistånd i olika avseenden. Slutligen tackar jag också min moder för god hjälp med ordnandet av beläggsamlingarna och med korrekturläsningen.

Uppsala i maj 1926.

STIG OLSSON NORDBERG.

Citerad litteratur.

(I avhandlingen använda starkare förkortningar anges med halvfet stil inom klammer.)

I.

Handskrifter.

Riksarkivet, Stockholm [RA].

Pergamentsbrev[1]: Stora samlingen.
Skoklostersamlingen.
Utländska pergamentsbrev.

Uppsala Universitets Bibliotek.

C 42; 70; 254; 620.
X 58. ANNERSTEDT, C., Svenska medeltidens frälsesläkter.

II.

Tryckt litteratur.

Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie. 1866 ff. [**Aarbøger.**]
ADAM BREMENSIS, Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum, ed. B. Schmeidler. Hannoverae et Lipsiae 1917.
AMBROSIANI, S., Anledningen till biskop Bengts af Skara Romfärd 1220—21. (Bidrag till Sverges medeltidshistoria tillegn. Malmström. Nr 7. Ups. 1902.)
Arkiv för nordisk filologi. 1883 ff. [**Arkiv.**]
Atlas, Palæografisk. Dansk Afdeling. Oldnorsk-islandsk Afdeling. Khvn 1903—1905. Ny serie. Oldno.-isl. Skriftprøver. Khvn 1907.
BECKMAN, N., Om uppkomsten och utvecklingen av sekundära nasalvokaler i några skandinaviska dialekter. (Svenska landsmål 13: 3. 1893.)
——, Studier i outgivna fornsvenska handskrifter. (Svenska fornskriftsällskapets samlingar 44. 1917.)

[1] Breven äro citerade efter diplomnumren i Diplomatarium Suecanum [DS], resp. Sveriges traktater med främmande magter [ST], t. ex. (RA) DS 51 o. s. v.

Beckman, N., Äldre Västgötalagen översatt och förklarad. Upps. 1924.
——, Studier till Västgötalagarnas historia. (Arkiv f. nord. filologi 28, 1912; 30, 1914; 32, 1916.)
Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur. Hrsg. von H. Paul u. W. Braune. Halle 1874 ff. [**PBB.**]
Bidrag till Sverges medeltidshistoria tillegnade C. G. Malmström. Ups. 1902.
Björkman, E., Smålandslagens ljudlära. (Svenska landsmål 11: 5. 1896.)
Blandinger til Oplysning om dansk Sprog i ældre og nyere Tid. I. Khvn 1881—87. [**Blandinger.**]
Bosworth, J., An Anglo-Saxon Dictionary. Ed. Toller. Oxford 1882—98. Suppl. 1—3. Oxford 1908—21.
Brate, E., Äldre Vestmannalagens ljudlära. (Uppsala univ:s årsskr. 1887.)
——, Östergötlands runinskrifter. (Sveriges runinskrifter. Bd 2. Sthm 1911—18.) [**SRI, Ögl.**]
Braune, W., Althochdeutsche Grammatik. Aufl. 3 u. 4. Halle 1911.
Bresslau, H., Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien. 1—2. Aufl. 2. Lpz. 1912—15.
Brilioth, Y., Den påfliga beskattningen af Sverige intill den stora schismen. Akad. afh. Upps. 1915.
Brulin, H., Några feldaterade påfvebref i Svenskt diplomatarium. (Bidrag till Sverges medeltidshistoria tillegn. Malmström. Nr 10. Ups. 1902.)
Brüch, J., Der Einfluss der germanischen Sprachen auf das Vulgärlatein. Heidelberg 1913.
Brøndum-Nielsen, J., Den nordiska (västnordiska och danska) skriften. (Dahls bibliotekshandbok I: 1. Sthm 1924.)
Celander, H., Ett par fornsvenska laguttryck. (Xenia Lideniana. 1912.)
Corpus juris Sueogotorum antiqui. Utg. af H. S. Collin & C. J. Schlyter. 1—13. Sthm, Lund 1827—77. [De olika lagarna citeras **VgL, ÖgL, SdmL** o. s. v.]
Dahl, S., Bibliotekshandbok översatt, bearb. och med bidrag av sv. fackmän utg. av S. E. Bring. Bd I: 1. Upps. 1924.
Diplomatarium, Svenskt. Diplomatarium Suecanum. Utg. af Liljegren, J. G. m. fl. Sthm 1829 ff. [(Liljegren) **DS.**][1]
Du Cange, Ch., Glossarium mediæ et infimæ latinitatis. Ed. nova...a L. Favre. T. 1—10. Niort 1883—87.
Eubel, C., Hierarchia catholica medii aevi. 1. Monasterii 1898.
Falk, Hj., Altwestnordische Kleiderkunde. (Skrifter utg. av Videnskapsselskapet i Kristiania 1918.)
Falk, Hj. & Torp, A., Norwegisch-Dänisches Etymologisches Wörterbuch I—II. Heidelberg 1911.
Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift. Sthm 1906 ff.

[1] Jfr s. v not 1.

Fornvännen. Meddelanden från Kungl. Vitterhets, historie och antikvitets akademien. 1906 ff.
Friesen, O. von, Art. Runenschrift i Hoops' Reallexikon der germanischen Altertumskunde.
——, Röstenen i Bohuslän och runorna i Norden under folkvandringstiden. (Uppsala univ:s årsskrift 1924: 1.)
——, Substantiv avledda med suffixet *ju* i germanska språk. (Xenia Lideniana. 1912.)
——, Till den nordiska språkhistorien. I—II. (Skrifter utg. av Humanistiska vetenskapssamfundet i Uppsala. 7: 2; 9: 6. 1901—06.)
——, Upplands runstenar. Upps. 1913.
——, Vår älsta handskrift på fornsvänska. (Skrifter utg. av Humanistiska vetenskapssamfundet i Uppsala. 9: 3. 1904.)
Förhandlingar, Språkvetenskapliga sällskapets i Uppsala. (Uppsala univ:s årsskrift.)
Förstemann, E. W., Altdeutsches Namenbuch. I. Personennamen. Aufl. 2. Bonn 1900. [**Förstemann.**]
Gallée, J. H., Altsächsische Grammatik. Aufl. 2. Halle 1910.
Gezelius, B., Sverges äldsta daterade konungabref. (Bidrag till Sverges medeltidshistoria tillegn. Malmström. Nr 4. Ups. 1902.)
Gjerdman, O., Studier över de sörmländska stadsmålens kvalitativa ljudlära I. Akad. avh. Upps. 1918.
Grape, A., Studier över de i fornsvenskan inlånade personnamnen I. Akad. avh. Upps. 1911.
Grundriss der romanischen Philologie. Hrsg. von G. Gröber. I. Aufl. 2. Strassburg 1905—1906.
Götlind, J., Var är Äldre västgötalagen skriven? (Språkvetenskapliga sällskapets förhandlingar 1919—1921. Uppsala univ:s årsskrift 1921.)
Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft. Hrsg. von I. v. Müller. II: 2. Aufl. 4. München 1910.
Handlingar, Kungl. bibliotekets. 34. Sthm 1911.
Handlingar, Vitterhets, historie och antikvitets akademiens. N. f. Sthm 1857 ff. [**VHAAH.**]
Hellquist, E., De svenska ortnamnen på -by. Gbg 1918. (Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles handlingar. Fjärde följden. XX: 2.) [**-by.**]
——, Fornsvenska tillnamn. (Xenia Lideniana. 1912.)
——, Om de svenska ortnamnen på -inge, -unge och -unga. (Göteborgs högskolas årsskrift 1905.) [**-inge.**]
——, Studier öfver de svenska sjönamnen. (Svenska landsmål 20. 1903—06.) [**Sjönamn.**]
——, Svensk etymologisk ordbok. 1—2. Lund 1920—22. [**Hq. Et. ob.**]
Hesselman, B., De korta vokalerna *i* och *y* i svenskan. (Uppsala univ:s årsskrift 1909.)
——, Sveamålen och de svenska dialekternas indelning. Upps. 1905.

Hesselman, B., Västnordiska studier I—II. (Skrifter utg. av Humanistiska vetenskapssamfundet i Uppsala. 14: 2; 15: 2. 1912—13.)
Hildebrand, B. E., Svenska sigiller från medeltiden. 1. Sthm 1862—67.
Hildebrand, E., Börtzell, A., Wieselgren, H., se Skriftprof, Svenska.
Hildebrand, H., Sveriges medeltid I—III. Sthm 1879—1903. [**SM.**]
——, Medeltiden (Sveriges historia utg. af E. Hildbrand. I: 2. Sthm 1905).
Historia, Sveriges, intill tjugonde seklet. Utg. af E. Hildebrand. Sthm 1903—1910.
Hjärne, H., Kyrkliga inflytelser inom Sverges äldre statsrätt. (Bidrag till Sverges medeltidshistoria tillegn. Malmström. Nr 1. Ups. 1902.)
Holder, A., se Saxo.
Hoops, J., Reallexikon der germanischen Altertumskunde. 1—4. Strassburg 1911—19.
Hultman, O. F., Hälsingelagen och Upplandslagens ärfdabalk i Cod. Ups. B. 49. 1. Hfors 1908. (Acta Societatis Scientiarum Fennicae XXXIII.)
Hægstad, M., Art. Nordische Schrift i Hoops' Reallexikon der germanischen Altertumskunde.
——, Vestnorske maalføre fyre 1350. Kra 1906 ff.
Jansson, S., Svenskt skrivskick under medeltiden och fram till våra dagar. (Dahls bibliotekshandbok I: 1. 1924.)
Karlsson, K. H., Ort-, person- och sakregister till Diplomatarium Suecanum I—II. Sthm 1910.
Keller, W., Art. Angelsächsische Schrift i Hoops' Reallexikon der germanischen Altertumskunde.
Klemming, G. E., Latinska sånger fordom använda i svenska kyrkor etc. Sthm 1885—87.
Kluge, F., Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. Aufl. 10. Berlin u. Lpz. 1924.
——, Nominale Stammbildungslehre der altgermanischen Dialekte. Aufl. 2. Halle 1899.
Kock, A., Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent. 1—2. Lund 1878—85.
——, Studier i svensk grammatik. (Svenska landsmål 11: 8. 1896.)
——, Studier öfver fornsvensk ljudlära 1—2. Lund 1882—86. [**Fsv. ljudl.**]
——, Svensk ljudhistoria. Lund 1906 ff. [**Ljudh.**]
——, Umlaut und Brechung im Altschwedischen. Lund 1911—16.
Kristensen, M., Fremmedordene i det ældste danske Skriftsprog. Khvn 1906.
Landsmål, Svenska, och svenskt folkliv. Tidskrift utg..... genom J. A. Lundell. Sthm 1878 ff. [**SLm.**]
Larsson, R., Södermannalagens ljudlära. (Antikvarisk tidskr. 12: 2. 1891.)

Lasch, A., Mittelniederdeutsche Grammatik. Halle 1914.
Liljegren, J. G., se Diplomatarium, Svenskt.
Lind, E. H., Norsk-isländska dopnamn och fingerade namn från medeltiden. Upps. 1905—15.
——, Norsk-isländska personbinamn från medeltiden. Upps. 1920—21.
Lindroth, Hj., De nordiska ortnamnen på -rum. Gbg 1916. (Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles handlingar. Fjärde följden. XVIII: 1.) [-rum.]
——, En omdebatterad önamnsgrupp. (Fornvännen 1914.)
——, En nordisk gudagestalt i ny belysning genom ortnamnen. (Antikvarisk tidskrift 20: 4. 1919.)
——, Om namnet Ystad. (Skrifter utg. af Ystads fornminnesförening 1. 1917.)
Literaturblatt für germanische und romanische Philologie. 1880 ff.
Luick, K., Historische Grammatik der englischen Sprache. 1. Lpz. 1914 ff.
Lundgren, M. F. & Brate, E., Personnamn från medeltiden. (Svenska landsmål 10: 6. 1892—1915.)
Meddelanden, Numismatiska. Utg. af Svenska numismatiska föreningen. Sthm 1874 ff.
Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening. Linkpg 1903 ff.
Meyer-Lübke, W., Einführung in das Studium der romanischen Sprachwissenschaft. Aufl. 3. Heidelberg 1920.
——, Grammatik der romanischen Sprachen. I. Lpz. 1890.
——, Historische Grammatik der französischen Sprache. I. Aufl. 2. u. 3. Heidelberg 1913.
Minnesskrift utg. av Filologiska samfundet i Göteborg. 1925.
Morsbach, L., Mittelenglische Grammatik. I. Halle 1896.
Namn och Bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning. 1913 ff. [NoB.]
Nelson, A., Medeltidens latinska bok och skrift. (Dahls bibliotekshandbok. I: 1. 1924.)
Nerman, B., Ombärg och Omma. (Språkvetenskapliga sällskapets förhandlingar 1910—1912. Uppsala univ:s årsskrift 1913: 1.)
Neuman, E., Utbredningen av vokalbalansen a : å i medelsvenskan. Akad. avh. Upps. 1918.
Niedermann, M., Historische Lautlehre des Lateinischen. Aufl. 2. Heidelberg 1911.
Nielsen, O., Bidrag til Fortolkning af danske Stednavne (i Blandinger 1).
——, Olddanske Personnavne. Khvn 1883.
Nordfelt, A., Om franska lånord i svenskan. 1—2. (Studier i modern språkvetenskap utg. av Nyfilologiska sällskapet i Stockholm. 2. Upps. 1901. 9. Upps. 1924.)
Noreen, A., Altisländische und Altnorwegische Grammatik. Aufl. 4. Halle 1923. [Aisl. gr.^{IV}].

Noreen, A., Altschwedische Grammatik mit Einschluss des Altgutnischen. Halle 1904. [**Aschw. gr.**]
——, Geschichte der nordischen Sprachen. Aufl. 3. Strassburg 1913. [**Geschichte.**]
——, Vårt språk. Lund 1903 ff. [**VS.**]
——, Ynglingatal. (Vitterhets, historie och antikvitets akademiens handlingar 28. 1885—1925.)
Nyrop, K., Grammaire historique de la langue française. I. Ed. 3. Copenhague 1914.
Olrik, A., Kilderne til Sakses Oldhistorie. 1—2. Khvn 1892—94.
Olson, E., De appellativa substantivens bildning i fornsvenskan. Lund 1916. [**Appell.**]
——, Östgötalagens 1300-tals fragment. (Svenska fornskriftsällskapets samlingar 41. 1911.)
Ortnamn, Sverges. Ortnamnen i Värmlands län. Sthm 1922 ff. (Bilaga till Namn och Bygd.) [**SOV.**]
——, Ortnamnen i Älvsborgs län. Sthm 1906 ff. [**SOÄ.**]
Ottelin, O., Studier öfver Codex Bureanus I—II. (Uppsala univ:s årsskrift 1900 och 1904.) [**Cod. Bur. I o. II.**]
Paul, H., Mittelhochdeutsche Grammatik. Aufl. 9. Halle 1913.
Pipping, H., Fornsvenskt lagspråk. V. (Studier i nordisk filologi. 7: 1. 1915.)
Pogatscher, A., Zur Lautlehre der griechischen, lateinischen und romanischen Lehnworte im Altenglischen. (Quellen und Forschungen zur Sprach- u. Culturgeschichte der germanischen Völker 64. 1888.)
Redin, M., Studies on Uncompounded Personal Names in Old English. (Uppsala univ:s årsskrift 1919.)
Reinius, J., Om kyrkliga lånord i ä. fornsvenskan. (Språkvetenskapliga sällskapets förhandlingar 1897—1900. Uppsala univ:s årsskrift 1900.)
Rietz, J. E., Ordbok öfver svenska allmogespråket. Lund 1867. [**Rietz.**]
Rydqvist, J. E., Svenska språkets lagar I—VI. 1850—1883. [**SSL.**]
Rygh, O., Norske gaardnavne. Forord og indledning. Kra 1898.
Sahlgren, J., Skagershults sockens naturnamn. I. Akad. avh. Sthm 1912. [**Skagershult.**]
Sandström, J., Studier över utvecklingen av fsv. ŏ ock ŭ i starktonig ställning inom västgötadialekterna. (Svenska landsmål. Bih. 6. 1910—12.)
Saxo Grammaticus, Gesta Danorum, ed. A. Holder. Strassburg 1886.
Schagerström, A. F., Upplandslagens ordskatt samlad och ordnad. (Skrifter utg. av Humanistiska vetenskapssamfundet i Uppsala 13. 1911.)
Schlyter, C. J., Ordbok till Samlingen af Sveriges gamla lagar. Lund 1877.

Schwan, E. & Behrens, D., Grammatik des Altfranzösischen. Aufl. 11. Lpz. 1919—21.
Schück, H., Den äldsta kristna konungalängden i Sverige. (Uppsala univ:s årsskrift 1914.)
——, Svensk literaturhistoria I. Sthm 1890.
——, Forntiden och medeltiden (Svenska folkets historia I: 1—2. Lund 1914—15.)
Schück, H. & Warburg, K., Illustrerad svensk litteraturhistoria I. Sthm 1910 f.
Schütte, G., Die Quellen der ptolemäischen Karten von Nordeuropa. (Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur 41. 1916.)
Schönfeld, M., Wörterbuch der altgermanischen Personen- und Völkernamen. Heidelberg 1911.
Scriptores rerum Svecicarum medii aevi. Ups. 1818 ff. [**Scriptores.**]
Secher, V. A., De to ældste bevarede, i Norden utstædte Breve. (Aarbøger f. nord. Oldkyndighed 1882.)
Seelmann, E., Die Aussprache des Latein nach physiologisch-historischen Grundsätzen. Heilbronn 1885.
Seip, D. A., Låneordstudier. 1—2. Kra 1915—19.
Sievers, E., Angelsächsische Grammatik. Aufl. 3. Halle 1898.
Silfverstolpe, C., De svenska klostren före klostret i Vadstena. (Historisk tidskrift 1902.)
Sjöros, B., se Västgötalagen, Äldre.
——, Om bokstaven *h* som beteckning för aspiration och kvantitet i fornsvenska skrifter. (Studier tillegnade Esaias Tegnér 1918.)
Skrifter, Historiske, tillegnede L. Daae. Chra 1904.
Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland. Hfors 1886 ff.
Skrifter utg. af Ystads fornminnesförening. 1. 1917.
Skrifter utg. av Videnskapsselskapet i Kristiania. 1894 ff.
Skriftprof, Svenska. Utg. af E. Hildebrand, A. Börtzell & H. Wieselgren. Sthm 1894 ff. [**Hildebrand-Börtzell-Wieselgren.**]
Socin, A., Mittelhochdeutsches Namenbuch. Basel 1903.
Sommer, F., Handbuch der lateinischen Laut- und Formenlehre. Aufl. 2 u. 3. Heidelberg 1914.
Språk och Stil. Tidskrift för nysvensk språkforskning. 1—20. 1901—1920. [**SoS.**]
Steenstrup, J., De danske Stednavne. Opl. 2. Khvn 1918.
Streitberg, W., Gotisches Elementarbuch. Aufl. 5 u. 6. Heidelberg 1920.
Studier i nordisk filologi. Hfors 1910 ff. (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland.) [**SNF.**]
Studier tillegnade Esaias Tegnér den 13 jan. 1918. Lund 1918.
Styffe, C. G., Skandinavien under unionstiden. Uppl. 3. Sthm 1911.
Swenning, J., Utvecklingen av samnordiskt *æi* i sydsvenska mål. (Svenska landsmål. Bih. 4. 1909—10.)

Söderwall, K. F., Om främmande ords behandling i fornsvenskan. (Lunds universitets årsskrift 1866.)
——, Ordbok öfver svenska medeltidsspråket. Lund 1884—1918 [Sdw.]
Tamm, F., Fonetiska kännetecken på lånord i nysvenska rikspråket (Uppsala universitets årsskrift 1887.)
Torp, A., Nynorsk etymologisk ordbok. Kra 1919.
Tidskrift, Antikvarisk, för Sverige. Utg. av K. Vitterhets, historie och antikvitets akademien. 1864 ff. [ATS.]
Tidsskrift, Dansk Historisk. Khvn 1840 ff. [Dansk HT.]
Tidskrift, Historisk. Utg. av Svenska historiska föreningen. Sthm 1881 ff. [HT.]
Tidskrift, Personhistorisk. Sthm 1898 ff.
Tidskrift, Svenska autografsällskapets, 1—2. Sthm 1879—97.
Tidskrift, Upplands fornminnesförenings. Upps. 1871 ff. [UFFT.]
Traktater, Sveriges, med främmande magter. Utg. af O. S. Rydberg m. fl. Sthm 1877 ff. [ST.]
Trap, J. P., Kongeriget Danmark. Udg. 4. Khvn 1919 ff.
Tunberg, S., En romersk källa om Norden vid 1100-talets början. (Språkvetenskapliga sällskapets förhandlingar 1910—1912. Uppsala univ:s årsskrift 1913: 1.)
——, Studier rörande Skandinaviens äldsta politiska indelning. Akad. afh. Upps. 1911.
Tydén, F., Vok. *u* ock *o* i gammal kort stavelse i upp- och mellansvenska folkmål. Akad. avh. Upps. 1924.
Törne, P. O. von, De finska medeltidsbiskoparnes besök vid den påfliga kurian. (Skrifter utg. av svenska litteratursällskapet i Finland 100. Hfors 1911.)
Uppland, skildring af land och folk, utg. af Kungl. Humanist. vetenskapssamfundet i Uppsala. I—II. Upps. 1901—08.
Wadstein, E., Die nordischen Völkernamen bei Ptolemaios. (Minnesskrift utg. av Filologiska samfundet i Göteborg. 1925.)
——, Friesische Lehnwörter im Nordischen. (Skrifter utg. av Humanist. vetenskapssamfundet i Uppsala 21: 3. Upps. 1922.)
——, Norden och Västeuropa. (Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs högskola. N. f. 22. 1925.)
Wessén, E., Forntida gudsdyrkan i Östergötland II. (Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening. 1922.)
——, Studier till Sveriges hedna mytologi och fornhistoria. (Uppsala univ:s årsskrift 1924: 2.) [Studier.]
Westman, K. B., Den svenska kyrkans utveckling. Sthm 1915.
——, & Lundberg, O., De äldsta kända påfvebrefven för Östra Aros. (Kyrkohistorisk årsskrift. 1914.)
Westman, K. G., Svenska rådets historia till år 1306. Akad. avh. Upps. 1904.
Wigforss, E., Södra Hallands folkmål. (Svenska landsmål. Bih. 13. 1913—18.)

Wilmanns, W., Deutsche Grammatik. I. Aufl. 3. Strassburg 1911.
Västgötalagen, Äldre, utg. av B. Sjöros. (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland 144. Hfors 1919.)
Wright, J. & E. M., Old English Grammar. 2nd ed. Oxford 1914.
Xenia Lideniana. Festskrift tillägnad prof. Evald Lidén den 3 okt. 1912. Sthm 1912.
Zachrisson, R. E., A Contribution to the Study of Anglo-Norman Influence on English Place-Names. Lund 1909.
——, Some Instances of Latin Influence on English Place-Nomenclature. (Lunds univ:s årsskrift 1911.)
Årsskrift, Kyrkohistorisk. Upps. 1900 ff. [**KÅ.**]
Årsskrift, Lunds universitets. 1864 ff. [**LUÅ.**]
Årsskrift, Uppsala universitets. 1861 ff. [**UUÅ.**]

I. Orienterande översikt.

Mellan runristningarnas blomstringsperiod på 1000-talet och den tid, då de äldsta av oss kända handskrifterna av våra landskapslagar tillkommo, går i vårt språks historia en bred gränsgata, som sträcker sig över i runt tal två århundraden. Vår kännedom om 1100- och 1200-talens svenska är tämligen bristfällig; det språkliga material, som denna tid bjuder oss, är nämligen jämförelsevis knapphändigt. Anledningen härtill är icke den, att dessa 200 år varit kulturellt sett av underordnad betydelse. Historien lär, att så ingalunda varit förhållandet, och det har sagts, att kanske ingen period i Sverges historia »varit betydelsefullare än den, som följde närmast efter vikingatiden».[1] Kristendomens införande medförde en genomgripande förändring i levnadssätt och åskådning, och jämsides och i samband med att vårt land göres till en lydig och välordnad kyrkoprovins under Rom[2] fortgår arbetet på den svenska statsbyggnaden,[3] som under vår äldre medeltids två största regenter, Birger Jarl och Magnus Ladulås, närmar sig sin fullbordan. Förbindelserna med utlandet bliva andra än under vikingatiden. Genom missionärerna kommo nordborna på annat sätt än förut i beröring med Frankrike, England och norra Tyskland, och för det andliga kallet lämpliga ynglingar fingo medfölja till utländska kloster- och missionsskolor för att där få sin utbildning. Särskilt stor betydelse som bildningscentrum fick under denna tid Paris. Där hade på

[1] Schück-Warburg, Ill. sv. litt.-hist. I s. 119.

[2] Sverge fick egen ärkebiskop i Uppsala 1164. Redan i slutet av 1000-talet hade påvarna börjat intressera sig för den svenska kyrkan. Jfr Tunberg, UUÅ 1913, 1, Språkv. sällsk:s förh., s. 31 f. Om påvebrev och påvl. legationer se t. ex. K. B. Westman, Sv. kyrkans utveckl. samt Brilioth, Den påfliga beskattningen af Sverige.

[3] Hjärne, Kyrkl. inflyt. inom Sverges äldre statsrätt. (Bidr. t. Sverges medeltidshistoria tillegn. Malmström nr 1).

1100-talet biskop Absalon studerat, och från början av 1200-talet höra vi talas om att svenskar vistades vid Paris-universitetet.[1] 1219 uppmanade påven Honorius III svenska präster att studera därstädes,[2] men långt tidigare hade påven Gregorius VII (1081?) i en skrivelse till de svenska konungarna »I» och »A» uttryckt sin önskan, »ut frequenter ad hanc sedem (d. v. s. *Rom*) clericos vestros mittatis, talesque personas prouideatis ad nos destinare, quae et sanctae Romanae ecclesiae moribus plenius instrui et instructae valeant ad vos docte salubriterque, quae sunt agenda, referre».[3] Påven hade nog denna gång sina skäl att söka locka svenskar till Rom,[4] men den heliga staden var för långt avlägsen för att spela någon större roll som studieort för svenska präster under den tidigare medeltiden.[5] Utom Paris tjänstgjorde emellertid även andra städer i utlandet som bildningshärdar för nordborna. Man kan härvid nämna särskilt Köln.[6]

Nya handelsförbindelser uppstodo, och gamla knötos fastare. Här må blott erinras om de överenskommelser, som på Birger Jarls tid gjordes mellan Sverge å ena sidan och Lübeck och Hamburg å den andra.[7]

Av genomgripande betydelse äro två kulturfaktorer, som i vårt land under här ifrågavarande tid började alltmer göra sig gällande: klosterväsendet och riddarväsendet. De livsideal, som dessa inrätt-

[1] Schück, KÅ 1900 o. 1902, Sv. litt.-h. I s. 80 f., Schück-Warburg, Ill. sv. litt.-h. I s. 157 ff., E. Jørgensen, Dansk HT 1914—15 s. 340 ff. samt DS 699, 808, 877, 909, 1044, 1045, 1271. Se vidare hos Grape s. 71 cit. litt.

[2] DS 179.

[3] DS 25, ST I s. 62 ff., jfr Schück, Den äldsta kristna konungalängden i Sverige UUÅ 1914 Program s. 28 f. samt, beträffande initialerna I och A, Gottfrid Carlsson KÅ 1923 s. 413 ff.

[4] Om spänningen mellan påven och den tyska missionen under denna tid se Tunberg, a. a. s. 31 f. och Schück, Svenska folkets hist. I, 1 s. 358 f. Däremot hade nog påven mindre att invända mot den engelska missionen och mot att svenskar skickades till engelska klosterskolor. (Så var fallet t. ex. med den hel. Botvid). Jfr Schück, a. a. s. 269 f.

[5] Om svenskars färder till Rom se bl. a. Ambrosiani, Bidr. t. Sv:s medeltidshist. tillegn. Malmström nr 7; v. Törne, Skrifter utg. av Sv. litt.-s. i Finl. 100, s. 198. Jfr DS 25, 128, 154 samt påvebullor, som giva dispens från Romresa p. g. a. den långa vägen: DS 122, 243.

[6] Se Grape, a. st. och där cit. litt. (Schück, Sv. litt.-h. I s. 80, om Petrus de Dacias Kölnertid, s. 150).

[7] Se Rydberg, ST I s. 197 f., 216 ff. samt i övrigt s. 99 f., 228, 305 f., 310 f. Jfr Sveriges hist. utg. af E. Hildebrand, Medeltiden s. 138.

ningar förde med sig, borde ju varit varandra fullständigt motsatta, men ändå är det väl just de, som, båda tillsammantagna, mer än något annat ge färg åt den medeltidsbild, vi bruka uppställa för oss, och för medeltidens människor lågo med all säkerhet de båda livsåskådningarna varandra tämligen nära. Från 1100-talets mitt äro de äldsta svenska klostren,[1] och den betydelse, dessa våra första skolor haft som kulturcentra i vårt land med införandet av nya värden icke blott på det rent religiösa området utan inom hela vår andliga och materiella odling, denna betydelse kan icke överskattas. — Även om riddarlivet i vissa avseenden liknade vikingens, voro dock de förändringar i åskådning, levnadssätt, beväpning och kläder, som blevo en följd av riddarväsendets införande, av oerhörd betydelse. Redan under 1100-talet infördes detta i Danmark; vår litteratur från detta sekel lämnar emellertid i det avseendet ingen upplysning för vårt lands vidkommande. Men vid mitten av 1200-talet visar ett eller annat testamente,[2] att dåtidens svenskar icke voro främmande för den riddarprakt, som först Magnus Ladulås, då han 1279[3] gjorde riddarväsendet till en institution, gav sanktion åt. Med den svenska kyrkans allt högre utveckling och riddarväsendets inträngande i vårt land, d. ä. med framträdandet av ett mäktigt prästestånd och begynnelsen till en svensk adel, sammanhänger det uppsving i kulturellt avseende, som är tydligt skönjbart under senare delen av 1200-talet.

Att all den nydaning och utveckling på olika områden, som i det föregående berörts, måste ha återverkat på språket, är utan vidare tydligt. De språkforskare, som sysslat med fornsvensk språkhistoria, ha också till denna tid — stundom kanske rent aprioristiskt — velat förlägga åtskilliga viktiga förändringar i vårt språks ljudsystem.

Man frågar sig då, vilken anledningen kan vara till att minnesmärkena över vårt språk från denna tid äro så relativt fåtaliga.

---

[1] Litteratur: utförligast H. Hildebrand SM III, 923 ff. samt K. B. Westman, s. 46 ff., 67 ff., 130, 141 f., 179 ff., Silfverstolpe HT 1902 s. 1 ff.

[2] Se t. ex. DS (155), 457, 544, 855, 902, vilket sistnämnda förefaller kunna vara äldre, än DS uppger. Redan före 1200 avbildas emellertid kungar och jarlar i sina sigill som väpnade riddare, se SM II s. 190 samt B. E. Hildebrand, Sv. sigiller. Titeln 'dominus' förekom redan 1219, 'miles' 1254 (DS 419) och 1268 (DS 537); se SM II s. 184 ff. Jfr även Alex. Bugge, Hist. Skrifter tillegn. L. Daae, s. 161 ff.

[3] Tunberg HT 1911 s. 229 ff.

Svaret är detta: den nya kulturens skriftspråk var latinet; mer eller mindre stereotypa vändningar på modersmålet kunde en och annan rista med runor, men i kyrkliga eller juridiska skrivelser lämpade sig svenskan enligt tidens uppfattning icke.[1] I Norge och på Island däremot spelar som bekant den inhemska litteraturen tidigt en viktig roll. Under det att till Danmark och Sverge den nya kulturen huvudsakligen (med undantag för delar av Västergötland) kommit över Tyskland, där latinet hade ofantlig betydelse, hade Norge och Island förnämligast fått sin kristna bildning från England, och i detta land hade tidigt modersmålet använts vid sidan av latinet.[2] Den på svenska med latinska typer skrivna litteratur från 1100- och 1200-talen, som vi ha i behåll, inskränker sig till handskriften av Äldre västgötalagen från 1280-talet och två pergamentsblad från mitten av 1200-talet, innehållande ett brottstycke av nämnda lag[3], samt tillfälligt nedskrivna rader i latinska böcker: två knittelverser i ett Kölnerbreviarium, vilka citeras av Schück, Sv. litt.-hist. I s. 80[4], och två meningar i Cod. Ups. C 620.[5] De svenska runristningarna från ifrågavarande tid äro, som redan framhållits, av mindre betydelse.

Emellertid ger vår *latinska* litteratur före 1300 en icke så obetydlig inblick i vårt dåtida språk. Däri finnas nämligen understundom inflätade svenska ord, vanligen namn, latiniserade eller icke, vilka ha intresse för nordisk språkforskning. Främst äro att nämna de i vårt riksarkiv befintliga originaldiplomen, vilkas betydelse jag strax har anledning återkomma till. Uppsala universitetsbibliotek förfogar över en större samling latinska handskrifter, som tillhört kyrkor, kloster eller enskilda personer under vår medeltid — vanligen avskrifter av utländska arbeten.[6] I dessa handskrifter

---

[1] Jfr latinets namn bokmal (Rydqvist, SSL IV, 1 s. 154).

[2] Hægstad i Hoops' Reallex. III s. 331, 334, 335 (sp. 2) och Brøndum-Nielsen i Dahls Bibliotekshb. s. 89.

[3] v. Friesen, Vår älsta hs.

[4] Dateras av Noreen, Geschichte s. 37 till omkr. år 1270.

[5] »Hær sighær aff huru lanct wær fræn wæruldin war scapaþ oc til þæs war hœrræ læt sik føþæ þet væru fæm þusand ar oc tu hundret ar.» Enligt Annerstedt från slutet av 1200-t.; dock kan väl möjligen stilen vara något senare. Naturligtvis är det mycket tänkbart, att andra liknande anteckningar kunna hittas i latinska böcker.

[6] Avd. C: Codices medii ævi latini. Se den av C. Annerstedt 1904 reviderade (s. k. C-)katalogen.

— här intressera oss för närvarande endast de, som äro från äldre tid än 1300 — finner man någon gång på latin skrivna anteckningar (om anteckningar på svenska se ovan) vanligen rörande ifrågavarande boks ägare. Anteckningarna, som sålunda ofta innehålla svenska namn, härröra delvis från 1200-talet. Såsom exempel kunna nämnas i Cod. Ups. C 42 några rader: »Grecismus quem possedít *dominus* [K]arolus Erlens*un* Canon*icus* vpsalen*sis* quj est co*n*uentus Siktone*nsis* p*er* fr*atr*em isr*ael*em p*rio*rem ibidem fr*atr*em g*er*manu*m* eíusdem d*omi*nj Karolí», »Anno d*omi*nj M CC XC XV k*al*. ianu*arii* obíjt Reu*er*end*us* p*rin*ceps do*minus* Magn*us* sweor*um* rex illustrís», »Lib*er* fr*atru*m p*redicatorum* Síktuníe»[1] och i C 254 en liknande anmärkning, vari omtalas, att klostret genom *lektor* Israel i Sigtuna fått ifrågavarande bok.[2] Rikhaltigare anteckningar från 1200-talet av liknande slag förekomma i det s. k. Kalendarium Vallentunense; ifråga om dessa hänvisar jag till faksimileutgåvan av 1907 med inledning av O. Janse.[3] Här kan också erinras om de visserligen knapphändiga meddelanden i samma stil, som man finner i de av riksbibliotekarien Collijn framdragna fragmenten av liturgiska medeltidshandskrifter, bland vilka märkes Sollentunakalendariet från mitten av 1200-talet.[4] Av betydelse är även den i Cod. Ups. C 70 befintliga svenska konungalängden.[5] Givetvis förekommo latiniserade svenska namn jämväl i inskrifter på föremål av sten eller trä, varpå ges exempel hos H. Hildebrand, Sveriges historia utg. af E. Hildebrand I, 2 s. 96 ff., och man bör i detta sammanhang även nämna legenderna på svenska mynt, av vilka de äldsta härstamma från en tid, som f. ö. ej har någon

[1] Raderna äro förmodligen från 1200-talets sista år. 1298 blev Israel Erlandsson prior i Sigtuna och samma år (27/3) omtalas Karl Erlandsson som död. Enl. dennes testamente skulle brodern Israel komma i besittning av alla hans böcker. 1309 blev Israel biskop i Västerås, och när han härefter donerar till klostret, heter han *quondam* prior Sictonie (Cod. Ups. C 620). Den första av ovanstående meningar måste sålunda vara nedskriven i varje fall icke efter 1309; troligen har väl Israel strax efter broderns död överlämnat boken i klostrets ägo. Den andra meningen om Magnus Ladulås' död är väl nedskriven tämligen snart efter dödsdagen 1290.

[2] Israel Erlandssons lektorstid omfattade åren 1290—98, varigenom ovanstående anmärkning dateras. Betr. denna och föreg. uppg. jfr Annerstedt, Svenska medeltidens frälseslägter (släkten Ängel).

[3] Jfr även N. Beckman i KÅ 1912 s. 83 ff.

[4] Se I. Collijn, Kungl. Bibliotekets handlingar 34 s. 27 o. 45.

[5] Gottfrid Carlsson, KÅ 1923 s. 412 not. Fant, Scriptores I nr VII.

latinsk skrift att uppvisa i vårt land.[1] Latinska böcker och inskrifter betyda emellertid för vår kunskap om tidens svenska språk föga i förhållande till vad de i svenska riksarkivet förvarade latinska originalurkunderna, skrivna i Sverge eller berörande svenska förhållanden, ha att lära oss.[2] De av dessa, som tillhöra 1100- och 1200-talen[3], utgöra ett antal av över 700[4], varav dock omkr. 100 äro påvebullor, vilka naturligtvis äro synnerligen fattiga på svenska ord och i varje fall i detta avseende ge tämligen otillförlitliga uppgifter.[5] Det äldsta originaldiplom, som finnes i RA, är ett fragment av ett kungligt gåvobrev till Lunds domkyrka av år 1135. Den första svenska originalurkunden är ett förlikningsbrev, utfärdat av ärkebiskop Stefan i Uppsala något av åren 1164—67. Från 1100-talet ha vi i RA sammanlagt endast 20 diplom, alla — utom det ovannämnda från 1135 — sålunda från århundradets senare hälft.[6] Härav äro de flesta kungliga gåvo- och skyddsbrev till kloster. Vid mitten av 1200-talet bliva enskilda mäns gåvo-, salu-, pante- och bytesbrev, vanligen adresserade till klostren, allt oftare

---

[1] Se härom SM I s. 779 ff. samt Läffler, Numismatiska meddelanden XXI.

[2] Även en del utländska arkiv ha — ehuru i långt mindre grad — material att erbjuda, t. ex. Lübecks stadsarkiv (se ST nr 94, 117, 139, 140, 142, 147, 150); Hamburgs stadsarkiv (se ST nr 109, 125); Arnamagn. bibl. i Köpenhamn (se t. ex. DN III, 1, 23); arkiv i Riga och Schwerin samt Vatikanarkivet i Rom. Viktigt språkligt material innehåller den av Tunberg, En romersk källa om Norden vid 1100-talets början, UUÅ 1913, 1 (Språkvetensk. sällsk:s förh. s. 14 ff.) bekantgjorda Florenshandskriften (Laurentinska bibliot.).

[3] Den i RA förvarade samlingen utländska pergamentsbrev har ej här medräknats. Endast undantagsvis kan man däri finna latiniserade svenska former såsom Suetie, Gotlandie.

[4] Mer än hälften av detta antal (5/9) tillhör tiden 1280—1300.

[5] Om otillförlitlig återgivning av svenska namn i påvebrev se t. ex. K. B. Westman och O. Lundberg, De äldsta kända påfvebrefven för Östra Aros, KÅ 1914 s. 468 ff.

[6] DS nr 33, 51, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 89, 96, 98, 113, 823, 824, 852 o. 853. Beträffande de två sistnämnda se Brulin, Bidrag till Sverges medeltidshist. tillegn. Malmström, nr 10; beträffande DS 113 se Gezelius a. a. nr 4. Varför prof. Kock, Fsv. ljudl. s. (328 o.) 329 f. uppger antalet originaldiplom, skrivna i Sverge under senare hälften av 1100-talet, vara endast 5 (nr 51, 63, 64, 65, 67), inser jag icke. Om man nämligen undantar de 5 påvebreven (nr 62, 72, 96, 852, 853) samt 2 lundensiska brev (nr 33, vartill orig. vid den tid, då prof. Kock skrev Fsv. ljudl., icke var känt, se Secher, Aarbøger 1882 s. 219 ff., och nr 89, ärkeb. Absalons brev till smålänningarna), återstå *13*.

förekommande. Riddarväsendet började göra sitt inträde i vårt land; rikedomar samlades hos den framväxande stormansklassen, vars medlemmar ofta hade högst betydande jordegendomar i skilda delar av landet. Ungefär vid samma tid, 1200-talets mitt, blev det bland de förmögnare allt vanligare, att man skriftligen och på latin lät uppsätta sitt testamente. Detta började med en invocatio »i Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn» samt en intitulatio, varefter följde en arenga, vars form något växlar, men vars huvudinnehåll är, att ingenting är vissare än döden. »Ego N. N. ante oculos mentis mee ponens morte nichil cercius esse licet hora mortis sit incerta compos mee mentis quamuis corpore debilis testamentum meum facio», hette det.

Svensk språkvetenskap har redan länge[1] haft uppmärksamheten riktad på de i de latinska texterna förekommande mer eller mindre latiniserade svenska orden, och man har efter studiet härav sökt dra vissa slutsatser företrädesvis för den svenska ljudhistoriens vidkommande. Man har också all rätt att i detta fall — låt vara med viss försiktighet — begagna sig av det svenska material, de latinska texterna erbjuda, från både ljud- och formläresynpunkt. Men även i andra avseenden är denna vår latinska litteratur värdefull. Den latinska ortografien visar sig ha haft stor betydelse för vårt språk. Ett icke ringa intresse förtjäna även i latinet förekommande från främmande språk lånade ord, representerande då aktuella begrepp. Dessa ord, som stundom voro commune bonum i den tidens nordeuropeiska latinska litteratur, voro givetvis också som lånord införlivade med respektive länders språk.

De svenska orden i 1100- och 1200-talens originaldiplom äro visserligen till större delen egennamn: ort- och personnamn, men även andra ord, särskilt vissa facktermer, förekomma tämligen ofta (omkr. 300 ord) — under 1100-talet och första hälften av 1200-talet dock mycket sparsamt. Vanligtvis äro dessa ord substantiv, men alla ordklasser (utom interjektioner) äro representerade.

Svenskan i nyssnämnda diplom har förut icke, såvitt jag vet, varit föremål för specialundersökning, om man undantar den, som Kock omnämner Fsv. ljudl. s. 328 noten.[2] Emellertid ha gramma-

[1] Rydqvist SSL II s. 259 ff. o. passim; IV, 1 s. 17 f. o. passim (t. ex. 148); 2 passim; V passim.

[2] Kock har låtit anteckna de svenska orden i de i RA befintliga originaldiplomen före år 1260 i och för utredning av vokalbalansförhållanden i den äldsta fornsvenskan.

tiska författare från Rydqvist till nu levande ofta i sina arbeten givit upplysningar om detta skede i vårt språks historia. I synnerhet gäller detta Rydqvist i SSL IV o. V samt Kock i nyss citerat arbete och framför allt Svensk ljudhistoria. Söderwall har i sin ordbok så gott som undantagslöst tagit upp sådana i de latinska diplomen uppträdande svenska ord, som icke äro egennamn, men även dessa sistnämnda har han stundom ägnat uppmärksamhet (en del ort- och tillnamn finnas med i ordboken). Från paleografisk synpunkt ha i framställningar rörande vår skrifts utveckling av Hægstad[1], Brøndum-Nielsen och Sam Jansson[2] även här ifrågavarande diplom undersökts.[3]

Min avhandlings syfte är att göra de svenska orden i våra äldsta originaldiplom till föremål för språklig undersökning och därigenom i den mån, det är mig möjligt, lämna ett bidrag till kännedomen om vårt språk under medeltidens första skeden. Begränsningen av min uppgift till 1100- och 1200-talen är så tillvida godtycklig, som år 1300 icke utgör någon milstolpe i vårt språks utvecklingshistoria. Som redan nämnts, är huvudhandskriften av äldre västgötalagen från 1280-talet och det äldsta fragmentet av samma lag några tiotal år tidigare, under det huvudparten av våra laghandskrifter förskriver sig först från första hälften av 1300-talet. Men då det varit mig omöjligt att för närvarande hinna med att behandla det jämförelsevis rika diplommaterial, som de första decennierna av 1300-talet ha att bjuda oss, har det synts mig lämpligt att — åtminstone tillsvidare — stanna vid 1200-talets slut, en gräns, som ungefär sammanfaller med slutet av den politiska storhetsperiod, som Birger Jarl inlett.

Våra äldsta diplom till år 1310 äro utgivna av Liljegren i Diplomatarium Suecanum I (Sthlm 1829) och II (Sthlm 1837), och till dessa båda delar har K. H. Karlsson upprättat ett år 1910 utgivet register. Liljegrens edition har varit och är fortfarande av stor betydelse. Att den helt skall tillfredsställa moderna filologiska

---

[1] I Hoops' Reallex. (art. Nordische Schrift) III s. 331 ff.

[2] Dahl, Bibliotekshandbok s. 75 ff. resp. s. 107 ff.

[3] Bland övriga förf., som behandlat svenska ord i dipl., kunna nämnas: personnamnforskare såsom Lundgren och Brate (i SLm X, 6), Lind; så gott som alla ortnamnsforskare; Noreen, Aschw. gr., Geschichte; v. Friesen, Vår älsta hs., Till den nord. språkhist., NoB 8 m. fl. skrifter; Wessén, NoB 9 o. 11 m. fl. ställen.

anspråk, är icke att vänta, även om Schlyters ungefär samtidigt utgivna Corpus juris Sueogotorum antiqui i detta avseende lämnar mycket litet övrigt att önska. För min uppgift har det visat sig otillräckligt att lägga texten i DS till grund. Redan Rydqvist anmärker, att han måst söka originalen för att kontrollera förkortningsupplösningar,[1] enär dessa icke särskilt angivas, och Kock framhåller i nyss nämnda not i Fsv. ljudl., att »de i originaldiplomen möjligen förekommande förkortningarna icke (eller åtminstone icke alltid) blifvit kursiverade i Diplomatariets aftryck». Den omständigheten, att Liljegren utan vidare upplöst de förkortningar, »hvilkas bokstafvering», som han själv säger, »kan utredas antingen ur samma eller ock ur ett samtidigt eller likartadt document», gör, som man lätt inser, kontroll nödvändig, i fall några säkra slutsatser skola kunna dragas ur materialet. Även andra förhållanden ha framtvingat sådan kontroll. Dels förekomma felaktigt återgivna eller kanske av Liljegren »rättade»[2] former i ganska stort antal (se s. 27); dels angivas icke alltid — i DS I mycket sällan — variantformer, då dupletter eller tripletter av samma skrift förekomma.[3]

Jag har helt naturligt velat stödja mig endast på originalhandlingar — hit räknar jag även naturligtvis vidimationer eller avskrifter från den tid, min undersökning omfattar; senare avskrifter kunna icke läggas till grund, enär man som bekant i äldre tid inte alls hade samma fordringar på avskriftens noggranna överensstämmelse med originalet, som vi ha. Sådana avskrifters ordformer användas alltså blott som jämförelsematerial. Vidare har jag inskränkt min materialsamling till att omfatta i RA befintliga original, enär det icke varit mig möjligt att annat än till en ringa del studera övriga.[4] Det av K. H. Karlsson utarbetade registret har anlitats huvudsakligen som hjälpmedel vid identifieringen av en del namn. Däremot har det naturligtvis icke kunnat begagnas som källa; det anger icke särskilt, vilka ordformer som förekomma i

---

[1] Jfr SSL IV, 1 s. 18 not*.

[2] Se dock företalet till DS I s. VII f.

[3] Så t. ex. ha de båda dipl. 294 øsbo, resp. østbo, DS endast østbo; dipl. 339 och vidimationerna därav dipl. 640 och 848 resp. wetur, wetor, wøtor, DS wetur; birg*e*ro, bỳrhero, byegero, DS Birgero o. s. v.

[4] Det utom RA befintliga materialet är emellertid ur här anlagd synpunkt — såsom redan framhållits — av mindre betydelse.

original, och upptar orden sådana de förefinnas i DS, ej såsom de skrivas i originalen (arbetet avser nämligen att vara ett register med sidhänvisningar till bd I o. II av DS);[1] vidare ha däri trots den noggrannhet och omsorg, varmed arbetet är utfört, dock en del ord överhoppats eller av andra skäl förbigåtts.[2] Min materialsamling omfattar över 2000 ord; antalet ordformer uppgår givetvis till en betydligt högre siffra.[3] Alla ordformer ha kontrollerats i originalhandlingarna i RA. Den ordförteckning, som utgör kap. II av denna avhandling och är identisk med min materialsamling, innehåller i motsats till Karlssons register uteslutande originaldiplomens ordformer, och dessa framträda i den gestalt, de ha i originalen, och överensstämma sålunda icke alltid med diplomatariets skrivningar.[4] Med en ordförteckning av nämnd omfattning har jag trott mig i någon mån kunna gagna de forskare, som behöva anlita vårt med latinska typer skrivna äldsta ordförråd, sådant det i originalen föreligger. I kap. III och IV har materialet behandlats med hänsyn till ortografi och ljudlära. Det har beträffande ljudläran varit min strävan att såvitt möjligt söka urskilja dialektiska särdrag. Därvidlag får man naturligtvis gå fram med ganska stor försiktighet; i synnerhet får utgivningsorten för skrivelser utgångna från det kungliga kansliet i detta avseende icke tillmätas alltför stor betydelse (se nedan s. 12).

Paleografiska frågor beröras endast undantagsvis i kap. III; f. ö. hänvisas till ovan nämnda specialarbeten. Beträffande ortnamn, vilkas etymologi icke är förut utredd eller icke utan vidare är klar, har jag i regel ansett rådligast att avstå från etymologiseringsförsök. Då nu materialet föreligger, ha ju, allteftersom forskningen framskrider, språkvetenskapsmännen möjlighet att komplettera min bearbetning och med utgångspunkt från här samlat material avvinna detta synpunkter, som av ett eller annat skäl varit mig fördolda.

Vid exemplifierandet av de av mig uppställda ljudreglerna har

---

[1] Se arbetets förord av E. Hildebrand.

[2] Se E. Hildebrands reservation a. st. I registret ha emellertid stundom även felaktigheter i DS rättats.

[3] Om diplomens fördelning på olika tidsavsnitt se s. 6 f. samt s. 28.

[4] Avvikelserna anges med spärr, se härom s. 27. Jag har 2 ggr genomgått materialet i RA; att min ordförteckning skulle vara alldeles fri från misstag, vågar jag emellertid icke förutsätta.

jag i första hand anlitat sådana diplom, vilkas proveniens varit någorlunda säkert bestämbar. Det brukar framhållas, att hela den fsv. litteraturen med jämförelsevis få undantag erbjuder mycket osäkra stödjepunkter för dialektforskaren, därför att författarnas och skrivarnas hemort vanligen är okänd.[1] Denna svårighet vidlåder även här ifrågavarande diplom, även om de ha det företrädet framför det mesta av den övriga litteraturen, att utgivningsort och datum i allmänhet äro angivna. De, som utfärdat diplomen, äro nog namngivna, ehuru man blott ytterst sällan kan avgöra, vilken dialekt som varit deras modersmål, men vem som *skrivit* det eller det diplomet, veta vi föga eller intet om. Vanligen är väl skrivaren någon andlig lärd — åtminstone i äldsta tid, innan konungens kansli blev en mer komplicerad inrättning, skrev förmodligen konungens kansler[2] själv de kungliga breven — och ibland ge utgivningsorten och vittnena vid skrivelsens uppsättande[3] någon vink om i vilken miljö man har att efterspana skrivaren.[4] En stilexpert skulle förmodligen kunna sammanföra de diplom, som skrivits av samma hand, och därigenom komma till intressanta resultat i dialektfrågor; den, som något känner den tidigare medeltidens skrift och vet, hur föga personligt färgad den är, torde emellertid inse, vilken möda som skulle vara förenad med ett sådant arbete, när det gäller icke ett tiotal utan över 700 olika handskrifter. För min del har jag för närvarande måst nöja mig med att blott i några fall konstatera identitet mellan olika diploms stilar.[5] Då jag

[1] Se t. ex. Hesselman, *i* och *y* s. 219 f.

[2] Som kungliga kanslerer nämnas följande personer: (biskop Kol i Linköping enl. 1300-tals tradition, Knut Erikssons kansler,) biskop Karl i Linköping, Johan Sverkerssons kansler, biskop Bengt i Skara, Erik Erikssons kansler, biskop Kol i Strängnäs likaledes, Bengt Birgersson sedermera biskop i Linköping, Magnus Ladulås' kansler, Peter Algotsson, likaledes (från 1279), dekanen Erik i Linköping, omkr. 1300.

[3] Om skillnaden mellan handlingsvittnen och urkundsvittnen se Bresslau, Handbuch II s. 214 ff., Gezelius, Bidr. t. Sverges medeltidshist. tillegn. Malmström nr 4 s. 10 ff.

[4] För DS 1037 och 1038 är skrivaren känd (en viss Ragnerius rector eccl. ørsløso). I DS 650 och 1050 äro (åtminstone några av) de undertecknade namnen skrivna egenhändigt. Däremot synas namnen i DS 1111 trots uppgiften »propria manu» vara skrivna med samma stil som det övriga (avskrift av originalet?). Om stilarna i DS 216 se K. G. Westman s. 12 f.

[5] Dessa fall äro: DS 316 och DS 317 (däremot ej 317 not); DS 355 och DS 357; DS 513 och DS 514; DS 553 och DS 554; DS 688 och DS 689

icke desto mindre vid behandlingen av materialet sökt lokalisera diplomen för att därigenom kunna tillvarataga eventuella dialektskillnader, så har jag i regel byggt endast på sannolikheter, ett tillvägagångssätt, som i själva verket av språkforskarna använts vid lokaliseringen av de flesta av våra medeltidsskrifter.[1] Metoden är naturligtvis icke fullt betryggande, men å andra sidan tror jag, att den, om den användes med försiktighet, kan vara ganska givande. I första hand får man då stödja sig på lokalbestämda bytes- och gåvobrev samt privata testamenten. I alldeles särskild mening lokalbestämda äro ortnamnsskrivningarna, vilka väl i de flesta fall, särskilt om ifrågavarande brev skrivits å ifrågavarande eller närliggande ort, återge uttalet på ort och ställe. Däremot utgöra personnamnen av lätt insedda skäl ett i detta avseende ganska otillförlitligt material. Icke heller får man, som redan sid. 10 framhållits, bygga allför mycket på utgivningsorten för brev, som utfärdats från konungens kansli eller av någon av de stormän, vilka hade jordagods i olika delar av riket.[2]

Här skisserade principer har jag såvitt möjligt sökt följa.[3] De dialektgeografiska undersökningarna — om de så kunna kallas — ha på grund av materialets knapphet måst begränsas till att omfatta i regel endast de kulturellt sett under denna tid centrala landskapen: Uppland, Södermanland, Västergötland, Östergötland och Småland.[4] Resultaten gälla förnämligast sådana frågor som ändelsevokalernas beroende av vokalbalans och -harmoni, växlingen

---

(enl. K. G. Westman s. 60 not 2); DS 731 och DS 732; DS 876 och DS 877; DS 1037 och DS 1038; DS 1047 och DS 1048; DS 1098 och DS 1099; DS 1127, 1128 och 1129; DS 1165 och DS 1166; DS 1198 och DS 1202; DS 1200 och DS 1201; DS 1207 och DS 1208; DS 1229 och DS 1230; DS 1237, 1238 och 1239; DS 1256, 1257 och 1259 (däremot ej 1256 not); DS 1273 och DS 1274; DS 1738 och DS 1739. Troligen gäller detsamma om k. Johans brev (jfr not 2 s. 11) DS 181, 183 och 185; vidare DS 823 och DS 824; DS 975 och DS 976; DS 1284, 1285 och 1286.

[1] Så t. ex. lokaliseras dialekterna i våra lagar till resp. landskap o. s. v.

[2] Jfr det ovan sagda med Palmérs liknande uttalanden Arkiv 40 s. 52 f.

[3] Ju osäkrare ett diplom ur nyss angiven synpunkt är, desto angelägnare har det varit mig att icke i beläggsamlingen enbart stödja mig på detsamma. Även om det står klart för mig, att det kan komma att visa sig, att ett eller annat diplom av mig fellokaliserats, så anser jag dock metoden ge tillräckligt säkra resultat för att vara värd mödan.

[4] De nuvarande landskapsgränserna följas.

ŏ ∾ ŭ i stamstavelser, det progressiva i-omljudet, R-bortfallets utbredning och vissa assimilationsföreteelser.[1]

Ovan ådagalagda svårigheter med materialets behandling äro icke de enda. Att avgöra diplomens äkthet hör icke till de lättaste frågorna, särskilt i de fall då sigillen äro förstörda.[2] Bland diplomen förekomma bevisligen förfalskningar, och man kan a priori förutsätta, att åtskilligt fler sådana existera, än vi ha reda på. Ett av de förnämsta hjälpmedel, modern diplomvetenskap begagnar sig av vid avgörande av diplomens äkthet, är en kritisk undersökning av skrivarnas stilar, varvid det icke blott gäller att konstatera, huruvida dessa stå i överensstämmelse med den under ifrågavarande tid vanliga eller icke, utan det även är av vikt att genom jämförelse mellan olika diplom bli förtrogen med de individuella särdrag, handskrifterna ha att uppvisa.[3] Såsom jag ovan framhållit, har jag blott i mycket ringa grad kunnat uppfylla den senare delen av ovanstående fordringar från den vetenskapliga kritikens sida, och det är icke uteslutet, att jag i materialsamlingen upptagit diplom som äkta, vilka senare kunna komma att visa sig vara av yngre datum än det angivna. I fall, där jag varit tveksam, har jag emellertid meddelat läsaren min misstänksamhet. Orsakerna till att diplomförfalskningar under medeltiden så talrikt förekommo äro mångahanda.[4] Ofta torde de ha tillkommit bona fide och äro sålunda icke att betrakta som förfalskningar i vanlig mening. Om en originalhandling på något sätt skadats eller förstörts, visade man berömvärt intresse och nit, om man förfärdigade en som original utgiven fin och oskadad kopia.[5] Vid avskrifter av äldre original hade man alls icke vår tids fordringar på fullständig överensstämmelse. Ofta förekommo t. ex. i originalen rasurer, varvid de nytillskrivna orden fingo medfölja i avskriften. Man sökte visserligen avhjälpa detta missförhållande genom att i vidimationer framhålla, att man sett »litteras non rasas, non cancellatas neque in aliqua parte viciatas»,[6] men någon säker borgen utgör icke

[1] De två sistnämnda företeelserna behandlas i en följande del av detta arbete.

[2] Om sigillets stora betydelse under medeltiden som bevis för äkthet se Bresslau, Handbuch I, 9. Kap.

[3] Se härom Bresslau a. a. I s. 41 ff.

[4] Se Bresslau a. a. I s. 11 ff.

[5] Bresslau a. a. I s. 8.

[6] DS 423, 640, 777, 868, 875, 953, 1022, 1068.

denna formel. Stundom — och icke så sällan — voro förfalskningarna åtminstone för vårt sätt att se mera svårartade. Bland kyrkans män gällde ibland under medeltiden den satsen, att ändamålet helgar medlen. Kunde man öka kyrkans och klostrens makt och egendom, var det en Gudi behaglig gärning, vilka medel man än använde. DS 134 Alvastra kloster, uppgivet år 1208,[1] DS 389 Nydala, uppgivet år 1251, DS 528 not (3:e exemplaret) Nydala, uppgivet år 1268, DS 858, enligt uppgift utfärdat av kardinal Guido, äro tydligen förfalskade och såsom sådana uteslutna ur min materialsamling.[2] Vidare förekomma rasurer, varvid de nytillskrivna ordens ålder undandraga sig bedömande, så t. ex. i DS 67 (k. Knut, Julita). Beträffande felaktigheter och liknande företeelser i diplomen f. ö. hänvisas till kap. II.

En annan fråga vid diplomens behandling är den, i vad mån man kan lita på diplomens skrivningar såsom utgångspunkter för diskussionen av ljudhistoriska problem. Naturligtvis får man räkna med felskrivningar och onöjaktig återgivning av språkljuden.[3] Härpå givas många påtagliga exempel (se kap. II). Men å andra sidan bör man ha klart för sig, att de, som skrivit diplomen, icke voro klåpare utan i regel representanter för sin tids högsta bildning. Undermålig stavning torde man sålunda i stort sett icke riskera att träffa på i inhemska diplom, skrivna av män, som voro väl förtrogna med svenska förhållanden. Icke heller behöver man för den äldsta tidens vidkommande räkna så mycket med en omständighet,

---

[1] Detta diplom upptas av Sam Jansson a. a. s. 107 f. samt 109 not av misstag som äkta. Hans resonemang härom torde sålunda böra utgå.

[2] Som stöd för min uppfattning i denna fråga åberopar jag dels B. E. Hildebrands uttalanden i Sv. sigiller, dels egna iakttagelser beträffande handstilar, innehåll m. m. Det sistnämnda diplomet är enligt min uppfattning av flera skäl att betrakta som understucket. Redan innehåll och form göra detta i hög grad sannolikt (jfr noten i DS samt innehållet i DS 738). Och de kronologiska uppgifterna ge bekräftelse härpå. Dateringsåret i diplomet är icke som i DS MCCLX .... utan MCCLXX .... alltså 1270-talet. Då brevet är ställt till Uppsala-domprosten A, vilken måste vara Andreas And, kan icke dateringsåret sättas tidigare än 1278. Men då voro både utfärdaren Guido och den omnämnde påven döda. Påven Clemens IV avled näml. 1268, kardinal Guido 1272, se Eubel, Hierarchia I s. 8.

Bland diplom av högst tvivelaktig äkthet, vilka jag emellertid under reservation medtagit i ordförteckningen, kunna nämnas DS 314 (jfr B. E. Hildebrand, Sv. sigiller, serie III s. 2 not), DS 898, DS 1058.

[3] Jfr för runsvenskans vidkommande v. Friesen, Uppl. runst. s. 86 ff.

som alltifrån lagsvenskans tid bereder ljudhistorikern stora svårigheter, nämligen normalisering av ortografien. Under en tid, då ännu icke ett svenskt skriftspråk förelåg, fanns ingen anledning till andra stavningsnormaliseringar av svenska ord än sådana, som nödvändiggjordes av de latinska skriftlagarna. Då vi emellertid under 1200-talets senare hälft i diplomen finna vissa stavningsprinciper genomförda, vilka åtminstone till en del, såsom jag nedan[1] sökt göra troligt, böra förklaras som normaliseringar, så ger oss i själva verket denna omständighet en viktig upplysning om vårt språk vid denna tid: svenskan har blivit skriftspråk. Säkerligen har denna sats giltighet ej blott i Västergötland, där Ä. VgL. bekräftar den, utan även i andra ur kulturell synpunkt centrala delar av riket.

Då jag ägnat ett kapitel åt diplomordens ortografi, har jag hoppats däri kunna visa, att denna i flera avseenden är av betydelse, när det gäller att bedöma grammatiska problem i dåtida och senare tiders svenska. De svenska orden i diplomen skrivas såvitt möjligt enligt för medeltidslatinet gällande ortografi, och denna stavning blir, åtminstone i viss mån, normgivande för den klassiska fornsvenskans skrivsätt. När man skall förklara ortografiska egendomligheter i landskapslagarna och även senare litteratur, får man inte förbise den omständigheten, att ett visst beteckningssätt, som där synes mer eller mindre omotiverat, kan vara nödvändigt, då orden äro inflätade i latinsk text.[2] Stundom kunna språkliga egenheter, som av en del grammatici förmenats bero på ljudövergångar, få sin förklaring genom tillämpade ortografiska principer. Som exempel må nämnas den omdebatterade s. k. slutljudsskärpningen ð>þ>t,[3] varpå exempel till synes finnas även i den äldre fornsvenskan. Enligt min mening får man vidare inte allt för mycket bygga på de i västgötska och uppländska urkunder rikhaltigt förekommande æ-skrivningarna för ursprungligt a i mindrebetonad stavelse. Det kan visserligen icke förnekas, att vokalbalans och -harmoni härvid inverkat, men det torde å andra sidan vara ganska säkert, att våra kanslier från senare delen av 1200-talet, väl delvis

[1] Se kap. IV B.

[2] Se kap. III under *c, ch, k*.

[3] Se Noreen, Aschw. gr. § 257, 2, o. anm. 3 o. 4, § 260, 7 o. särskilt anm. 7 och där citerad litteratur samt denna avh. kap. III under bokst. *d, t, th*; jfr emellertid för yfsv. Hesselmans uttalande i Salmonsens Konversationsleks. art. Sverige (Sprog) s. 1024 spalt 2.

efter utländska mönster, normaliserat ändelsevokalerna (se uttalandet strax ovan).

Då man, såsom i här ifrågavarande litteratur är fallet, ofta stöter på de svenska orden i latiniserad dräkt — det gäller ibland endast ändelsen men ibland även stamstavelsen — så blir det av vikt att få den frågan besvarad, huruvida latiniseringen försiggått efter så pass fasta principer, att man har rätt att sluta till den svenska formen från den latinska. Hithörande spörsmål äro i själva verket ganska komplicerade. En särskild grupp utgöra personnamnen. Man spårar inom denna vissa på det hela taget konsekvent tillämpade regler för latiniseringen. Den bäst skönjbara principen är den, att ett svagt mask. personnamn (eller -binamn) latiniseras med ändelsen *-o, -onis* (latinets 3:e deklination, ex. Cicero, Ciceronis), under det flerstaviga (i regel sammansatta) starka maskuliner böjas efter latinets 2:a deklination.[1] Det heter Aco, Bruddo, Bruno, Fulco, Gislo, Helgo, Ingo, Oddo (fsv. Ake, Brudde, Brune, Fulke eller Folke, Gisle, Hælghe, Inge) men Anundus, Bryniolphus, Ericus, Eskillus, Faderus, Finvidus, Hagbardus, Holmgerus, Ingivaldus, Iarpulfus, Olavus, Thyrnerus (fsv. Anunder, Bryniolver, Eriker, Æskil(l), Faþir, Finviþer, Haghbarþer, Holmger, Ingevalder, Iarpulver, Olaver, Þyrnir); det heter Byrgo (fsv. Byrghe) vid sidan av Byrgerus (fsv. Byrghir), Sverco[2] (fsv. Sværke) vid sidan av Svercherus (fsv. Sværkir).[3] Att gripa till latinets 2:a deklination med nominativ på -us låg väl ganska nära till hands,[4] men varpå beror det, att svenska svaga maskuliner undantagslöst överflyttas till lat. namn på -o, -onis? De svenska formernas ändelser visa ju ingen överensstämmelse med ändelserna i ifrågavarande latinska deklination, och det etymologiska samband, som faktiskt förefinnes mellan latinsk och germansk n-stamsböjning,[5] kan naturligtvis icke vara kännbart i Norden under denna tid. Förklaringen är, att man följde utländska mönster. Ju lärdare en författare var, desto mer angeläget var det för honom att visa sig behärska de i utlandet

---

[1] Detta har också Olrik, Kilderne t. Sakses Oldh. s. 84 ff., iakttagit. Hans resonemang i det följande synes mig dock ej hållbart.

[2] Denna latinisering förekommer även hos Saxo (se nedan).

[3] Om ia-stammars övergång till svaga mask. se Noreen, Aschw. gr. § 395 anm. 1, Olson, Appell. s. 8.

[4] Jfr Brüch, Germ. Spr. u. Vlat. s. 145 ff. samt denna avhandl. s. 20.

[5] Kluge, Stammbildungslehre § 15, Sommer, Handbuch § 204.

tillämpade reglerna eller, som vi skulle säga, visa sig kunna sitt latin. I såväl fornhögtyskan som fornsaxiskan fanns det påtaglig överensstämmelse mellan den mask. svaga deklinationen (nom. sg. *-o*, ack. sg. *-on*) och latinets n-stamsböjning (caupo, -onis), och där var alltså den nyssnämnda latiniseringsprincipen fullt naturlig. Detta gällde f. ö. västgermanskan överhuvud[1] i motsats till östgermanskan (och urnordiskan), vars svaga mask. ändades på *-a* i nom. sg. och *-an* i ack. sg. och latiniserades på olika sätt med utgångspunkt från de germ. kasusändelserna.[2] Då sedermera under medeltysk tid den svaga nominativ mask. fått en annan ändelse, som ungefärligen överensstämde med de nordiska språkens, hade det hunnit bli tradition att latinisera dessa ord med ändelsen *-o*, *-onis*, en tradition, som givetvis ingick i undervisningen i skolorna, och som även våra förfäder lärde sig följa. Ända ned i vår tid ha vi minnen kvar från klosterlatinet i sådana från tyskan lånade namn som Bruno, Hugo, Otto.[3] De ha bevarat sin ursprungliga forntyska form genom tiderna åtminstone delvis med hjälp av latinet (jfr ty. Braune, Otte och (ä.) sv. Otte).[4] Samma regler, som tillämpades hos oss, synas gälla även fornvästnordiskan och danskan.[5]

Ovan konstaterade regelbundenhet vid latiniseringen av mansnamn gäller icke en ännu ej omnämnd grupp: de i runsvensk tid enstaviga namnen. Denna grupp, som företrädes av sådana namn som Björn,[6] Sten, Sven, Ulf, torde ursprungligen i germanska språk ha varit jämförelsevis fåtaligt representerad,[7] och en tradition vid latiniseringen av dessa har sålunda haft svårare att utbilda sig. Också märker man såväl i våra diplom som i andra latinska skrifter en viss osäkerhet härvidlag. Adam av Bremen[8] latiniserar icke

[1] Om utvecklingen till a<o i ags. se Wright, Old English Grammar s. 192. Se f. ö. Brüch a. a. s. 150 f.

[2] Schönfeld, Wörterbuch s. XXIV f.

[3] Se Socin, Mhd. Namenb. s. 48.

[4] Socin, a. st.

[5] Lind, No.-isl. dopnamn, under de olika namnen, O. Nielsen, Oldd. Personn., jfr även i Blandinger I s. 70 ff. För Sverge se vidare Lundgren-Brate, SLm X, 6.

[6] Om detta namn se nedan.

[7] De flesta osammansatta namn anses ha varit hypokorismer, som mestadels voro an- eller ia-stammar. Jfr Redin, Pers. Names in OE, Introduction XXX.

[8] Adam latiniserar i allmänhet icke de nord. namnen, se härom Wessén, Studier s. 139 ff., särkilt s. 145. Se f. ö. Schmeidler, Adam von Bremen, Namenregister.

utan skriver Suein, Vurm, Wolf; Rimbertus har Bern men däremot Anoundus, Ericum (ack.); Saxo har Alf, Bero∾Biorno∾Biorn∾Biornus (men Sturbiornus, Thorbernus, Thorbiornus),[1] Dagus, Dan, Gormo, Gram, Orm∾Ormo (∾Homerus = Ormer?[2]), Suen∾Sueno, Thord∾Thordo, Vlf∾Uluo. (De tidigare danska och svenska mynten lämna i detta avseende ingen upplysning, då namnen där i allmänhet ej ha latinsk ändelse.) Våra diplom visa ungefär samma rikedom på växlande latiniseringar som Saxo. Ibland ville slumpen, att det i den utländska (latinska) litteraturen redan förelåg ett namn lämpligt att tillgripa vid latiniseringen; så beträffande Karolus, Kanutus, Bero, Ulfo.[3] Ofta fick man emellertid laborera på egen hand. Stundom släpade man med ändelsen i sg. nominativ samt svarabhaktivokal och bildade latinska former som Dagherus (DS 1072), Ormerus (Homerus?[4] DS 229, jfr Saxo) i analogi med tvåstaviga såsom Byrgerus, Faderus o. s. v.; ibland tillade man helt enkelt *-us* till stammen t. ex. Thordus (DS 210), Vlfus (DS 893 i ablativ Vlfo jfr ovan); stundom gjorde man former på *-o, -onis*: Thordo, -onis (DS 842, 1053), Høldo (DS 530, 531), Gỳurdo (DS 1063), Gỳrdo (DS 1092), Kolo (DS 64, 70 m. fl.), Bouo (Bo; DS 1716). Det hände också, att man gjorde om namnet till en form, som i latinet förut var känd, t. ex. Wallerius (DS 185), Walerius (181), Wallerianus (183) = fsv. Valer, Boecius = fsv. Bo (jfr Bouo ovan), Homerus (se ovan), Orestes = fsv. Orusti, Oriste (DS 1060, 1148). Men oftast gjorde man nog så, att man helt enkelt lät bli att latinisera. De olatiniserade enstaviga namnen äro många: Bo, Dan (DS 1203, 1204, även oböjt i ablat.; Lundgren-Brate har 1 g. ett Dano, -onis), men Haldanus, Grymbr (DS 1744; övriga namn i dipl. äro latiniserade), Rødh (ingen latinisering förekommer av detta namn hos Lundgren-Brate). Reglerna för latinisering av mansnamn äro således: i runsv. tid två- och flerstaviga starka namn latiniseras med ändelsen -us tillagd stam eller — särskilt vid

---

[1] 1 g. förekomma sammansatta namn på -biorn utan lat. ändelse. Jfr Holder, Saxo s. 173. Se f. ö. anf. arbete Index nominum.

[2] Namnet återges i J. Olriks övers. 'Omer'.

[3] I de två sista fallen ha vi att göra med ord, vilkas tyska motsvarigheter ge förklaring till latiniseringen. 'Björn' är en gammal n-stam och heter på fht. 'bero' (jfr f. ö. även Förstemann s. 260 samt Socin s. 132, 218, 409). Beträffande Ulfo jfr ft. Vulvo, Wolfo m. m. (Förstemann s. 1643).

[4] Namnet föres hos Lundgren-Brate reservationsvis till Holmger (s. 111).

ia-stammar — tillagd svensk nominativändelse (ex. Birgerus o. s. v.); svaga mask. namn latiniseras med ändelsen -o, -onis; i runsv. tid enstaviga starka namn latiniseras efter växlande principer.

Kvinnonamnen, som i våra diplom uppträda tämligen sparsamt och sålunda icke lämna samma möjlighet som mansnamnen till iakttagande av principerna vid latinisering, synas i latinsk dräkt böjas efter latinets 3:e deklination, då de äro sammansatta (starka):[1] Estridis, Ingiburgis,[2] Iarthrudis, Malfridis, Ulvildis, men efter latinets 1:a deklination, då de äro osammansatta svaga feminina på *-a*: Gÿtha (DS 885), Ragna (DS 1031), Tonna (DS 1072, 1073).[3] Osammansatta feminina, som ej sluta på -a, eller sådana, som ej ha ovan exemplifierade senare sammansättningsleder, synas förbli olatiniserade: t. ex. Doter (DS 51), Argun (DS 1192; < Arn-gun).[4] Beträffande ovan anförda feminina sammansättningar följa våra diplom den tyska traditionen. Namnen böjas i regel såväl i tyskan[5] som i nord. som *io*-stammar och torde som sådana i latinsk dräkt tagit sig fördelaktigast ut som latinska *i*-stammar.

Efter latinets första deklination böjas vidare andra svaga femin. ord: ganga (DS 240), grima (d:o, 'genom barkens borthuggning åstadkommen ljus fläck på ett träd?', Sdw.; se även Hellquist, Et. ob. under 'grimma'), teldra (fsv. tiældra 'råmärke', se även kap. III bokst. *e* anm. 2); ortnamn på som sg.-ändelse uppfattat *-a* (med bortfallet plur.-*R*), t. ex. Vreta; stads- och landsnamn, som nästan undantagslöst latiniseras genom den i latinet i detta fall vanliga ändelsen -ia lagd till namnet i dess helhet eller ock — oftare — till en del därav, t. ex. Gutlandia, Hallandia, Ølandia, Attundia, Fiadrundia, Tiundia, Nerikia, Nythingia, Weringia (Värend), Sudermannia, Wæsgocia, Øsgocia (Osgocia), Lincopia, Nycopia, Skenningia o. s. v.[6], samt slutligen en del andra ord: marca, fsv

[1] Jfr Socin, s. 63.

[2] Om förh. mellan -borg och -biorg jfr Noreen, Aisl. gr.[IV] § 295 anm. 3 (slutet).

[3] Se Socin, a. st.

[4] Hos Adam Brem. äro ovannämnda sammansatta typer olatiniserade, hos Saxo sluta de genomgående på *-a*: Estridha, Ingiburga, Swanilda o. s. v. Enl. Socin kan även i tyskan denna latiniser. på -a förekomma. Så är också fallet i ett av våra diplom, DS 1716, som latiniserar Ingigerda, Ingrida.

[5] Jfr Braune, Ahd. gr. § 210 anm. 5, Paul, Mhd. gr. § 135.

[6] Jfr Zachrisson, LUÅ 1911 B. VII nr 2, s. 6 ff., Wessén, NoB 9 s. 31 f., 11 s. 164 f., Ögl. fornm.-för. 1922 s. 10.

mark, fem., fht. och fsax. *marka, urspr. ō-stam[1], nempda (DS 987), fsv. næmd, fem., (i fsv. böjt som *i*-st.), ora, hora, plur. ore, hore, fsv. øre(r), *mask.*, som i den fvn. pluralformen aurar inlånats till ags., där ordet har formen óra (mlt.ôre)[2], gerda (abl. sg. DS 910), fsv. gærþe, *neutr.* samt slutligen i DS 823 octinga (belagt i pl. ack. octingas), fsv. attunger (eljest latiniserat attungus el. octonarius, se nedan; möjligen har för latiniseringen i DS 823 den fsv. pluralens -ar, -a spelat roll). Dessutom föras naturligtvis hit lånord, som redan vid inlåningen till vårt språk i medeltidslatinet böjdes efter 1:a deklinationen, t. ex. plata (DS 1261).[3]

Den äldsta latiniseringen av germ. a-stammar var en böjning efter latinsk o-stamsdeklination.[4] Så latiniseras det tidigt i latinet upptagna germ. suffixet -ung, -ing.[5] I våra diplom heter attunger vanligen (se dock strax ovan) attungus. Men i fråga om de mask. appellativen hade denna deklination en svår konkurrent i latinets 3:dje deklination på -o, -onis, vilken väl ursprungligen tillkom svaga maskulina (se ovan s. 16 f.). När det gällde appellativ, där utländsk påverkan icke så lätt ägde rum som ifråga om nomina propria, hade helt naturligt en traditionell princip svårare att arbeta sig fram, och dessutom måste man erinra sig, att appellativen i motsats till egennamnen ofta förekommo i pluralis, där a- och an-stammar böjdes lika. Vi finna visserligen regelrätt bondo, plur. bondones (DS 1278; fsv. bonde, bønder)[6] men även fiællones (DS 1043; fsv. sg. nom. fiælder) och thynones (DS 622, 855 m. fl., fsv. þyn, -iar, plur. þynir, mask.). Däremot heter 'fastar' vanligen fasti, mindre ofta fastones (DS 1293), ehuru den svaga formen 'faste' givetvis är den vanligaste i fornsvenskan.[7]

Läsaren torde ovan redan skymtat en latiniseringsregel, vilken ibland fullständigt upphäver dem, som hittills anförts, nämligen

---

[1] Den ft. formen är ej belagd, men ordet inlånas i lat. i denna form och förekommer där på 800-talet (Kluge, Et. Wb., 'Mark' 2).

[2] Se härom Hq. Et. ob. 'öre', Sievers, Ags. gr. § 26, anm., Bosworth, Anglo-Saxon Dictionary s. 763.

[3] Om latinisering av femin. på ovannämnda sätt se Brüch a. a. s. 149 ff.

[4] Brüch a. a. s. 145 f.

[5] Se härom Brüch a. a. s. 86 f. samt 128.

[6] Du Cange uppger vid sidan av 'bondo' även andra former ('bonda', 'bondus').

[7] Den anses ock ursprungligare; Olson, Appell. s. 3, anm. 1.

denna: ett svenskt appellativ eller nomen proprium eller folkslagsadjektiv återges gärna med ett fonetiskt och semologiskt närliggande förefintligt latinskt eller i latinsk form känt ord[1], t. ex. Walerius, Wallerianus (Valer), Homerus (Ormer?), Boecius (Bo), Sithonia,[2] Sictonia,[2] Dacia (Danmark), Saba (Säby), sueui,[3] wisigotti, vestrogothi. Det svenska släktnamnet Ængil översättes i motsats till bruket f. ö. (då endast namnets ändelse latiniserades) med det lat. Angelus — varifrån det germ. 'ängel' en gång lånats (om lånet ej skett direkt från grek.). Likaså översättes Dalarna med valles DS 1196. I ordparet Noua vallis — Nydala är däremot det latinska namnet det primära.[4]

Ortnamn, som ofta förekomma i dat. plur. (-um), kunna i latinsk dräkt uppträda som neutr. sing., t. ex. 'de aluastro' (flerstädes). Omljud och brytning utebli ofta vid latiniseringen. Vissa namn funnos latiniserade sedan gammalt, och det fanns tradition att återge brytningsdiftongen med e.[5] Dessutom verkade orden mera latinska, om ø-vokalen[6] och den nordiska brytningen undvekos, t. ex. Esbernus (Æsbiorn), Bero, teldra,[7] Thorgotus, Gostavus,[7] Suthercopia, Osgocia (även Øsgocia), scotare (part. perf. scotatum DS 687; svenskt verb skøta). Namn på urspr. -stain- som senare sammansättningsled få i latinet vanligen formen -stanus: Holmstanus, Thorstanus (jfr däremot Holmstensthorp DS 543). Delvis kan detta bero på tradition från äldre tid; den germ. diftongen ai

---

[1] I själva verket användes denna latiniseringsprincip redan i antiken. För denna företeelse begagnar G. Schütte, PBB 1916 s. 9 termen *nostrifikation*, vilket benäget påpekats för mig av fil. lic. E. Hjärne. Se även Wadstein, Die nord. Völkernamen bei Ptolemäus (i Minnesskrift utg. av Filol. samf. i Göteb. 1925) s. 196 och not 1.

[2] Doc. Wessén har haft vänligheten för mig påpeka, att stavning med *o* (sictonensis) förekommer redan i en urkund av år 1069 (se Wessén, Studier s. 144 not 3). Skrivningen med o beror givetvis på att *-onia* var en vanlig ändelse i latinska ort- och landsnamn (jfr t. ex. Zachrisson a. a. s. 7). Att stavningen skulle återspegla någon ljudövergång u > o, synes otänkbart. Jfr dock Kock, Ljudh. II s. 221 och J. S(ahlgren), NoB 10, 158. Skrivningen Sithonia kan f. ö. vara tillkommen i anslutning till det klassiska 'Sithonia', 'sithonii'.

[3] Jfr Wessén, Studier s. 155.

[4] Styffe, Skand. under unionst. s. 209.

[5] Jfr dock Saxo: Biorno o. s. v. samt resonemanget kap. III bokstaven *e*.

[6] Vare sig ø uppkommit genom omljud eller på annat sätt.

[7] Jfr v. Friesen, NoB 8 s. 70 samt denna avhandl. kap. III, a. st.

kunde återges med a på latin.[1] — Som man lätt kan förstå, ha nomina propria i långt större utsträckning latiniserats än övriga ord, vilka vanligen ha sin svenska form.

Hur ha de latinska formerna accentuerats? Frågan kan vara av vikt t. ex. vid bedömandet av konsonantbortfall o. dyl. i dessa, ty även om latinet hos oss företrädesvis varit ett skriftspråk, så är det dock mer än troligt, att personnamn, särskilt namnen på kyrkans män och klosterfolk, ofta också uttalats på latin. Har man sagt Bírgerus eller Birgérus, Svércerus eller Svercérus, Íngridis eller Ingrídis? För undersökning av denna fråga har jag genomgått Klemmings Latinska sånger, vilka dikter i allmänhet äro skrivna på accentuerande vers[2], samt Saxos på kvantitet byggda antikiserande vers.[3] Fullt säkra bli resultaten visserligen icke: dels förekomma ganska få namn i versen; dels äro de i Lat. sånger förekommande dikterna ej strikt meterbundna; obetonade stavelser kunna stå under ictus och tvärtom, vilket i synnerhet gäller i början av versen — såsom ock fallet i viss mån är i vår poesi ännu i dag. Mest vittnesgilla bli sådana former, som stå i versslut som rimord. De flerstaviga personnamnen synas, med undantag endast för dem, som inlånats med annan accentuering såsom Károlus och Stéfanus, haft accenten på penultima: Botvídus, Brinnólphus, Erícus, Eskíllus (5 g. mot 4 g. Éskillús, ingen gång i versslut), Henrícus, Olávus, Sigfrídus, Valdemárus. Vidare heter det Starchérus (hexameterslut hos Saxo: Star/chērus ad/ésse)[4], Hathérus (hexameterslut hos Saxo: / fórsan Hăth/ērus samt inuti en hexameter: / Hāthēr/ē[5]; alltså första stavelsen anceps men penultima alltid lång), Hadíngus och Rørīcus. Säkerligen heter det även i analogi med nämnda exempel Birgérus, ehuru den vers, jag påträffat, vari namnet ingår, lyder: (quós decépit vír iníquus,/ sáluatóris ínimícus)/ *Bírgerús rex Suécié/;* motsvarande rad i nästa strof lyder emellertid rĕclūdéns in cárceré/ med metrisk inadvertens just å ifrågavarande ställe. Kvinnonamnens accentuering kommer man ej åt i den av mig

[1] Jfr Brüch a. a. s. 127, 130 f.

[2] Se Schück-Warburg, Ill. sv. litt.-h. s. 150 ff., 212 f.

[3] Saxos kvantiterande vers verkar skickligt och regelrätt byggd, varför man säkerligen ur kvantitetssynpunkt kan lita på den.

[4] I Saxos prosa heter den bekante sagohjälten Starcatherus.

[5] Om förlängningen av ultimas vokal se Läffler, ATS 13: 2 s. 13 f. För hithörande frågor hänvisas till nämnda uppsats i dess helhet. Jfr även dens., ATS 21: 5.

genomgångna poesien, men i sådana som Ingiburgis, Ulvildis är accentuering på penultima på grund av dess positionslängd given, och för namn av typen Ingridis torde med största sannolikhet detsamma gälla, jfr Sigfrídus. Ort- och landsnamn på -ia accentueras, såsom naturligt är, på antepenultima: Svécia, Finlándia, Sudermánnia, Vestgócia, Upsália. I folknamnet Sveones synes penultimaaccentuering vara vanligare än det andra alternativet.[1]

Det torde vara på sin plats, att här också lämnas några uppgifter om de främmande ord, som under ifrågavarande period inkommit i vårt språk. Som bekant ha lånorden varit föremål för ivrigt studium på de nordiska språkens gebit.[2] Under arbetet med denna avhandling har jag antecknat sådana i våra lat. originaldiplom före 1300 förekommande ord, vilka såsom lånord antingen finnas belagda i den senare fsv. litteraturen eller ock på goda grunder kunna förmodas ha förefunnits i fornsvenskan.[3] Särskilt när det gäller ord, som beteckna i vårt land på diplomens tid kända föremål och begrepp, kan man vara ganska säker på att de som lånord ingingo i det då talade svenska språket. Givetvis kan i vissa fall medeltids*latinet* självt vara det direkt långivande språket — en synpunkt, som bör framhållas, då den enligt min mening stundom icke tillräckligt beaktas av lånordsforskare. Här nedan meddelas några exempel ur mina samlingar, i allmänhet utan angivande av från vilka språk orden direkt eller indirekt lånats. Nomina propria äro icke upptagna; ej heller sådana ord, som i svenskan av olika skäl uppträda i en helt annan form än den, de ha i diplomen, såsom t. ex. foghat(e) < advocatus.

---

[1] Det kan i detta sammanhang förtjäna påpekas, att diftongen *io* i Vexio i den lat. poesi, jag genomläst, metriskt räknas som en stavelse.

[2] Följande arbeten kunna nämnas: Söderwall, LUÅ 1866, Reinius, Språkvetensk. sällsk:s förh. 1897—1900, bil. C, v. Friesen, Röstenen s. 82 ff. (västgerm. personnamn), Grape, Inlånade personn., Wadstein, Friesische Lehnwörter, ds, Norden och Västeuropa, s. 145 ff., Nordfelt, Nyfil. sällsk:s förh. II o. IX (romanska lånord), Kristensen, Fremmedordene, Seip, Låneordstudier I o. II, Tamm, Fonetiska kännetecken på lånord m. fl. arbeten. Lånorden behandlas dessutom i diverse framställningar av nord. språkhistoria.

[3] Insamlandet har icke skett systematiskt och är ännu icke slutfört. Det är min avsikt att senare i annat sammanhang ge en såvitt möjligt fullständig och detaljerad redogörelse för ifrågavarande ord.

aduentus (t. ex. DS 1026), fsv. advent f.; altare (jfr altarisbýrð DS 1202)[1], fsv. =, neutr. (o. mask.); aprilis (o. övriga lat. månadsnamn);

baldakinum (DS 544, 951), fsv. baldakin n.; balsamum (DS 910), fsv. balsam neutr. (isl. mask.) och balsama f. (jfr altare, not 1); baro, -nis (DS 382), fsv. barun m.[2]; blanc (DS 1053), fsv. blanker[3]; blyald (DS 802) 'ett slags oftast med guld genomdraget sidentyg' (Sdw.); braz(a) (DS 1095) 'spänne', 'hals- el. bröstsmycke' (Sdw.); även smns. stolpabraz 'ett slags spänne'; breuiarium (DS 771, 1741), fsv. brevere mask. (isl. bréfari, breferr); brunetum (DS 1095), fsv. brunet n. 'ett slags fint färgadt mörkt ylletyg' (Sdw.);

camelot (DS 771), (fornfra. =) 'tyg af kamelgarn' (Sdw.); camera (DS 1045), fsv. kamara n. m.fl. former[4]; cancellarius (DS 216 o. flerst.), fsv. kanceler m.fl. former; canonicus (DS 928, 941, 1032), fsv. kanunker, kanuniker, kaniker; capa, cappa (DS 771, 802, 1261), fsv. kapa (jfr DS 1095 kapubonadh)[5]; capella (DS 802, 941, 951), capellanus (DS 1041), fsv. kapel(la), kap(el)lan; capitulum (ecclesie) (DS 928, 1044), fsv. kapitel neutr. (jfr isl. kapituli m.); cendallum (DS 1271), fsv. sindal (DS 771) 'ett slags lättare siden' (Sdw.); chorus (DS 1044), fsv. kor m. o. n., jfr kordyr, -ganger, -golf, -hærra, -kapa, -pilter, -præster; contractus (DS 948), fsv. contract; conuentus (DS 911 o. flerst.), fsv. konvent, konventa f.; coopertorium (t. ex. DS 1103), fsv. kopartyr (cuparthýr DS 1261) 'hästpansar' (Sdw.); coquus (DS 1041), fsv. kokker; cult (DS 457) 'stoppat sängtäcke' (Sdw. under 'kylter');

examitum (DS 544, 1722), fsv. examit, samet, n. 'ett slags starkt o. tjockt siden', 'sammet' (Sdw.);

festum (t. ex. DS 903), fsv. fæster? m?;

gardianus (DS 931, 1015, 1092, 1106, 1178), fsv. gardian; gemma (DS 910), fsv. gimsten∾gemsten (isl. gimsteinn) 'ädelsten' (Sdw.); genst (gentz) adj. n. (DS 951, 1722) 'tyg från Gent' (Sdw.);

hermelinus, adj. (DS 1095), fsv. hermelin subst.[6]; herniskia (DS 1053) (i fsv. även harnisk)[6]; hoffenær (DS 1261) 'till rustningen hörande hufvudbetäckning?' (Sdw.); hospitale (t. ex. DS 742 = 905), fsv. spital m. o. n., spitali m.[7]; hærra (DS 1274)[6];

---

[1] Wadstein, Norden o. Västeuropa s. 151 f. anser, att ordet sannolikt är fris. lån, på den grund att det både i fris. o. nord. är neutrum — obs. i nord. även mask. — under det att det i fe. o. ft. uteslutande är mask. Ordets neutrala genus i *lat.* bör väl dock ha spelat roll både för oss och friserna var för sig.

[2] Jfr Hq. a. a. samt Nordfelt a. a. IX s. 42 (jfr även f. ö. detta arbete).

[3] blanc är i nämnda dipl. ändrat till blac. Jfr Hq. a. a. under black o. blank.

[4] Jfr Hq. a. a. kammare.

[5] Se Hq, a. a. under kåpa o. kappa.

[6] Se Hq. a. a., s. v.

[7] Jfr Kristensen a. a. s. 36, Hq. a. a. under spetälsk.

ketillyd (DS 1103) 'stormhufva' (Sdw.); kramæri (DS 1191);

latinum, latina (lingua) (DS 1045), fsv. latin, latina; lectio (t. ex. DS 1045), fsv. lække, lækza (läxa)[1]; lector 'lärare vid klosterskolorna' (t. ex. DS 1015); legatus, fsv. leghate m.; lendenær (DS 902) 'till rustningen hörande gördel kring länderna' (Sdw.);

mantellum (t. ex. DS 951), fsv. mantol m.[2] (mantulkapa DS 1095); marschalcus (t. ex. DS 537), fsv. marskalk (marsker); monachus (t. ex. DS 63), fsv. munker, även monker[3];

par (substantivisk användn.) (DS 565, 1722), fsv. par n.; pascha (t. ex. DS 471, 1225), fsv. paskar; plata (DS 902), fsv. = 'brösthärnesk' (Sdw.); prebenda (DS 1044), fsv. =; prior, fsv. =; priorissa, fsv. =; psalterium (DS 855, 1045), fsv. (p)saltare (isl. =); purpura (DS 457), fsv. purpure m. 'purpur', 'purpurtyg' (Sdw.);

quittus (t. ex. DS 1095), fsv. quitter;

rector (scolæ) (DS 1045, 1271); ryklin (DS 951) (se Sdw. röklin);

sabel (DS 951) 'sobel'[4]; sanctus, fsv. sankte (över tyskan); saphirus (DS 771), fsv. safir m.; sayan f. (DS 1741) 'ett slags fint ylletyg' (Sdw.); scactabulum (DS 771), fsv. skaktafl n.; scarletum (DS 951) (adj. scarlaticus DS 457), fsv. skarlet o. skarlakan[2]; scrinium (DS 855), fsv. skrin n. (särsk. helgon-, relikskrin, över ags. o. lt.)[5]; sløfa (DS 1039) 'ett slags kappa' (Sdw.); sorcocium (surcocium) (DS 1039), fsv. sorkot n. 'ett slags ytterplagg'[6] (Sdw.); spaldenær (DS 902) 'betäckning för skuldrorna el. axlarna' (Sdw.); stikka vb (DS 902) 'brodera'[2]; stola (DS 855), lagsv. stol f.; sømarius (DS 1034), fsv. sømare;

tabula (DS 802), lagsv. tafla f. (altartavla m. m.); tapetum (DS 1103, 1271); taster (DS 1261)[7]; testamentum (flerstädes), fsv. testament (i olika betyd. se Sdw.);

vigilia (DS 802), fsv. =.

Då jag i min avhandling lämnat rum för ovanstående prov på lånord, beror det därpå, att jag ansett dessa, belagda i vår äldsta med latinskt alfabet skrivna litteratur, belysa en viktig sida av den äldre fornsvenskan. Visserligen innehålla våra landskapslagar icke

---

[1] Jfr Hq. a. a. under 'läxa' (över lty.).

[2] Se Hq. a. a., s. v.

[3] Se f. ö. Hq. a. a. 'munk 1.'

[4] Se Hq. a. a., sobel, Nordfelt a. a. IX s. 52.

[5] Jfr Kristensen a. a. s. 28.

[6] Se Hildebrand SM II, 287.

[7] Jfr Nordfelt a. a. IX s. 54.

så få lånord[1], men lagstilens konservatism och ordförrådets av det juridiska innehållet betingade begränsning göra, att den bild av tidens lånordsbestånd, vi där få, blir ganska ensidig. Diplomen, vilka, såsom vi sett, behandla skilda ämnen, ge oss i likhet med 1300- och 1400-talens religiösa och profana litteratur en åtminstone i vissa avseenden fylligare och livligare bild härav.

[1] Jfr v. Friesen, Uppland II s. 503.

II. Ordförteckning.

I ordförteckningen äro i alfabetisk ordning upptagna alla svenska ord — latiniserade eller olatiniserade — som förekomma i de i RA förvarade pergamentsbreven (tillhörande den stora samlingen och den s. k. Skoklostersamlingen) från tiden före 1300. Av de i föregående kapitel meddelade lånorden äro i regel icke de medtagna, som i diplomen uppträda endast i sin latinska form, t. ex. altare, cancellarius, chorus o. s. v. Däremot har jag tagit med från främmande språk inlånade personnamn, vilka under ifrågavarande tid burits av svenskar eller i Sverge bosatta personer.[1] Som uppslagsord för subst. och adj. sättas normaliserade nominativformer eller, då materialet ej därtill berättigar, endast ordstammen eller del därav (eller ock i vissa fall en belagd oblik form[2]), varefter följa beläggsamlingarna med hänvisningar till *diplomnumren* i Diplomatarium Suecanum.[3] *I DS felaktigt återgivna former tryckas med spärrad stil. Förkortningsupplösningar*, vilka, såsom jag redan nämnt, blott i undantagsfall utmärkts i DS, *återges med kursiv*. Då vid upplösning ofta flera möjligheter erbjuda sig, t. ex. er, ar eller ær, sun eller son, har jag i allmänhet valt den bokstav eller bokstavsföljd, man på grund av diplomens skrivningar f. ö. kan vänta. Men en med kursiv tryckt orddel får, såsom härav inses, icke godtagas som originalets skrivning. Inom klammer [ ] sättas sådana orddelar, som äro oläsliga eller otydliga. Beträffande identifieringen av person- och ortnamn hänvisas till K. H. Karlssons register; i de fall, orden där blivit felaktigt eller i något avseende otillfredsställande identifierade,

---

[1] Dock har jag i fråga om rent latinska former som Andreas, Benedictus o. s. v. i sådana fall, då det icke är av något språkligt intresse att meddela fullständig beläggsamling, endast angivit antalet belägg.

[2] T. ex. Arbugha, Brændamosa o. s. v.

[3] Diplomnumren användas även i sådana fall, då ifrågavarande ord ej anföras hos Liljegren men finnas i originalet.

har jag, då det varit mig möjligt, härom lämnat upplysningar.[1] När jag funnit den i DS meddelade dateringen osäker eller oriktig, eller när jag ansett ett diploms äkthet böra sättas i fråga, har uppgift härom lämnats i noter satta till de i vederbörande diplom förekommande orden. Stora och små begynnelsebokstäver omväxla i diplomen utan konsekvens; jag har visserligen i detta avseende sökt bibehålla originalens skrivsätt, när det gäller initialer, men mitt bruk av stor eller liten bokstav har i vissa fall måst bli tämligen godtyckligt. Det är nämligen stundom omöjligt att avgöra, vilketdera alternativet skrivaren avsett.[2] Ibland skrivas dubbla minuskler såsom tecken för stor bokstav.[3] Varianttyper av en och samma bokstav, t. ex. a, 𝔞, *a*; ø, o^{e}; ſ, s, 𝔖, ha — utom i fall då särskilda skäl att ange varianter föreligga — icke här blivit betecknade. ı återges här med i; í skrives såsom i originalen í. lat. = latiniserat, resp. latinskt.

Av i beläggsamlingen angivna diplom höra

till 1100-talet: DS 33—113 samt DS 823, 824, 852, 853;
till tiden 1200—1250: DS 115—370 samt DS 826—840, (event. 842—844,) (event.) DS 892—897 och (event.) DS 1707;
till tiden 1250—1280: DS 376—695 samt DS 848, DS 854—877, DS 891[4], DS 898—902 och DS 1710;
till tiden 1280—1300: DS 696—816, DS 886—890, DS 903—1300 samt DS 1715—1759.

Anm. 1. DS 233 finnes blott i avskr. från 1280-talet. Tidsbestämningen för DS 823—902 samt 1707—1759 är stundom osäker; särskilt gäller detta DS 835, 842—844, 869—875, 892—894, 1707, 1722, 1732, 1740, 1741, 1745—1759. Se härom Liljegren DS samt i vissa fall noterna till nedanstående beläggsamling. DS 541 verso är troligen äldre än 541 recto.

Anm. 2. I Liljegrens DS äro avskrifters och vidimationers texter i regel tryckta endast å primärurkundens kronologiska plats (vare sig denna urkund finnes i behåll eller ej). Uppgifter i min beläggsamling sådana som (378) 479 och (742) 905 ange, att ifrågavarande ord är

---

[1] Stundom har även eljest den nuv. ortnamnsformen angivits inom parentes.

[2] Se härom och om begagnandet av stora bokstäver i allmänhet Brøndum-Nielsen i Dahls Bibliotekshb. s. 103 f.

[3] ff för F, se kap. III, bokstaven *f*.

[4] Se K. H. K(arlsson), Sv. autografsällsk:s tidskrift I (1879—1888) s. 222 f.

belagt i RA n:r 479, resp. n:r 905 men hos Liljegren bör sökas i n:r 378, resp. n:r 742 (vilket f. ö. framgår av noterna under resp. diplomnummer hos Liljegren).

Anm. 3. I ortnamnen på -sta sättes som andra led i uppslagsorden dels -sta-, dels -stadh-, allteftersom beläggen ha synkoperade eller osynkoperade former. (Jfr härom Wigforss, Arkiv 35 s. 209 ff.)

A.

a f. subst. (se även i smns. **A-, Ar-**): østan a, vestana 405 A; østa*n*a, [ve]stana 405 B; ana 796; ana 823 (i 796 och 823 ortn.?).

a prep.: abẏring 647; abẏring 670; arech, a thorsní 1065; a Reech, a Thorsne 1737; jfr Byring, Rek, Thorsn.

Abernus lat. personn.: ab*er*ni, ab*er*nus, ab*er*no, [ab*er*ni] (1185) 1186; Ab*er*ní 1214; Abernus 1280; Ab*er*nus 1290; Abernus 1299; aberno, ab*er*ní 1744.

Abo ortn. (Åbo), **aboensis** lat. adj.: abonensis 545; aboen*sis* 553; aboen*sis* 554; aboense 594; aboensis 596; aboen*sis* 612; abonen*si* 614; aboen*sis* 622; abonen*sis* 670; abbonen*sis* 748; aboen*sis* 875; aboen*sis* 918; Aboen*si* 941; aboen*sis* 964; Aboen*sis* (2 ggr) 965; aboensem 981; Aboen*si* 1000; aboen*sis* 1022; Abo 1053; Aboen*sis* (2 ggr) 1201; aboen*sis* 1243; Aboen*sis* 1244; aboen*sis* 1283; aboen*sis* 1284.

Abraham m. personn.: habraam (ack.), Habraam (nom.), Haraae (gen.)[1] 360; habraham (dat.) 1053; ab*r*aham (nom.) 1107; habram s*un*[2] 1275.

Absalon m. personn.[3]: Absalon 119 (danskt); absolon 1156; absalo*n* 1227 (nominativformer).

Aby- ortn. Sdml. o. a.: Aby 666[4]; Abẏ 712; Abẏ 714; [h]abẏ[5] 714 not; Abẏ 941; Aby 1000; abẏ 1041; abẏ 1190.

Abyggiaby- ortn. Uppl.: abẏggiabẏ 1213; abygíæbẏ 1757.

Abzstadh-? ortn. Smål. (jfr **Habystadh-**): Abzstad 119 (danskt).

Aco lat. m. personn. (Ake): Aco 70; Acone 522; Acho 1204.

Adaledis lat. f. personn.: adaledis (gen.) 771.

Addabol? ortn. Uppl.: addabolí 1156; addabølí 1227.

Adhalund- ortn. Uppl. (Alunda): adalundu*m* 1031; adhalundu*m* 1036.

---

[1] Huruvida det i orig. i de två senare exemplen använda initialtecknet avser att vara H, är ej fullt säkert. I sista fallet är b framför r uteglömt.

[2] Överstruket i diplomet.

[3] Om formen Absolon se Grape a. a. avd. 2 s. 6 f.

[4] Detta dipl. från senare tid än 1200-talet?

[5] h nästan utplånat (förmodl. av skrivaren själv).

Adhelef ortn. Smål.: Athelef 472.
Adhelust- ortn. Uppl. (Alsta, Nysätra sn): Aduluste 202 (påvebrev); adrlastum 1167; adhelustum 1223.
Adhø ortn. Sdml.: adø 705.
a(f)færdh? f. subst.[1]: aferd 908.
afnam n. subst.: amnam 1274.
afradh n. subst.: aueret 51; affræð 1214.
Agge m. personn.: aggæsun 1053.
aghborre m. subst., **Aghborrasio-** Vgl. (Smål.): Aghborrasio 543.
Agmundus lat. personn.: Agmundo, agmundo 1053; agmundo 1104.
Agnes lat. f. personn.: Agnes 1007; agnetis (gen.) 1031.
Akakøp ortn. Smål. (Åkaköp): akæcøp 693.
Aker, Akr- ortn. Sdml., Vgl., Uppl., Smål. (även i smns; se följ. ord samt **Apaldaaker** m. fl.): akir 705; acri 890; acrum 1031[2]; aker 1237; aker 1238; aker 1269; Aker 1275; aker, aker (2 ggr) 1293; aker 1757.
Akerboe m. (inbyggare i Åkers skeppslag, Uppl.): Acherboa- (gen. pl.)[3] 699.
Akerby- ortn. Närke, Sdml.: Akerbuj 157 (påvebr.); akirbÿ 615; akræbÿ 659; akræbÿ 659 not.
Akerø ortn.: akær ø 710.
Al ortn. (Ål) Uppl.: aal 758.
Alandia lat.: Alandia 719.
Alatun- ortn. Uppl.: alatunum 1216.
Albertus lat. personn.: albertí 771; albertus 1156; albertus 1225; albertus 1227.
Albohæradh Smål.: albohæredh 1020.
Albrikzø[4] Uppl.: albrigzø 1036.
Alexander lat. m. personn.: alexandro 856; Alexandro 910.
Algotus lat. personn.: algoti 119 (danskt); algotí 541 (recto); algoti 621; algotí 650 (4 ggr)[5]; algotus 714; Algotus 714 not; algotí 796; algotí 811; Algotj 927; Algotus 938; Algotí 984; alghotus 1021; algoto 1087; algoto 1212; algotus 1251; algotí 1256; algoti 1256 not; Algotus 1257; algotí 1282.
Algudhavi ortn. Ögl. (Alguvid): algudawi 557.
Aliati? ortn.: Aliati[6] 268 (påvebr.).
Alkavidh- ortn. Vrml.?: alcauið 1087.

---

[1] Namn på skog = 'skog, som undantages' e. dyl.? Jfr Schlyter 'umfærþ' 2 samt Sdw. 'affaro fæ'.

[2] ýwra acrum: se även under bokstaven Y.

[3] I smns. Acherboaskiplagi.

[4] Jfr Grape a. a. avd. 2 s. 28 ff.

[5] 3:e ggn står p. gr. av felskrivning algití.

[6] Karlssons register har felaktigt Aliate.

Alle m. personn., **Allo** lat.: allonis 877; alla (3 ggr) 1015[1]; allone*m* 1038.

Almar- ortn. Vrml.: Almarý 941; Almary 1000.

Almastadh- ortn. Vgl.?: almastad*um* 440.

Almung- ortn. Uppl.: Almungý 933; almungi 934; almu*n*gi (2 ggr) 1031.

almænninger m. subst., **almænningsgiæld** n. subst., **Almænningshem** ortn. Smål., **almænningsøre** m. subst.: almenning (ack. sg.) 240; Almennings giald 631; almennígshem 693; Almænníng*a* (plur.) 716; almenníngxøre (ack. sg.), almenníngxøre (nom. sg.) 802; almænníng 873; almenninxøræ 1182.

Alseke ortn. Uppl. (Alsike): alseke 958; alsekí (2 ggr) 1758.

Alshæradh Vgl.: alshærad 901.

Alsidh- ortn. Smål. (Alseda): alsidum 1010.

Alsnø ortn. Uppl.: alsnu 115: alsnu 669; alsnø 670; alsno 672; alsno 707; alsnø 724; Alsnø 978; alsnu 1205; alsnu 1207; alsnu 1208; alsno 1744.

altarisbyrdh f. subst.: alt*ar*isbýrð 1202.

Alvastra- ortn. Ögl., **Alvastrum, Alvastria** lat., **alvastrensis** lat. adj. (I beläggsaml. äro formerna på -um, -om svensk dat. plur., formerna på -o, -i lat. dat.-abl., resp. gen. sg.): aluastro, aluast*ri*, aluast*ro* 216; aluast*ro* 240; aluastro 360; aluastrensi 478; aluas*tri*e 537; aluastro 608; aluastri 682; alvastro 755; aluast*ro*m (2 ggr)[2] 762; aluastro, aluast*ri* 786; alwastrum (2 ggr) 800; aluast*ro* (2 ggr) 855; aluast*ri* 856; Aluastrum 866; alwastr[?][3] 901; alvastru*m* 910; [Alua]strum 938; aluastro 966; Aluastrum 981; alvastru*m* 1083; alvastro (2 ggr) 1104; Alwast*ri* 1118; aluast*ro* 1192; aluastrum 1204; Alwastro (2 ggr) 1737; aluastru*m*, aluastrum 1741.

Alverus lat. personn.: aluer*us* 1062.

Alxersskogh-? Vgl.?: alxersscogh 1087.

Aløpe ortn. Uppl. (Åloppe): aløpí 1156; aløpi 1227.

Ama[4] (Åmmeberg) Närke: hamu 1095, hamu 1148.

Amelius lat. personn.[5]: Amelii 933; Ammelíj 934.

Am(m)obiærgh[4] ortn. Ögl. (Omberg): ammobiærh 873.

Amn namn på Gullspångsälven[6]: amn 941; Amn 1000.

Amnø ortn. Uppl.: Ampnø 1281.

Amunder m. personn.: amunda s*un* 1245 (danskt).

---

[1] Tvärstreck gm *ll* (vilket stundom i diplomen förekommer utan funktion av förkortningstecken).

[2] Interlineart o.

[3] Diplomet här söndrigt.

[4] Jfr Nerman UUÅ 1913, 1 Språkvet. sällsk:s förh. s. 37 f. samt Hq. Et. ob. under Omberg och där cit. litt.

[5] Om namnets historia se Grape a. a. avd. 2 s. 51 f.

[6] Om namnet se Tunberg, Studier rör. Skand:s ä. polit. indeln. s. 49 samt E. Noreen, NoB 10 s. 89.

Anahult ortn. Smål. (Ånhult): anahult 654.
Andbyrdia lat. Smål. (Handbörds härad): Andhbyrdia, andhbyrdia 1291.
Andreas lat. m. personn.: Andreas etc. (808) 909—1300, 1720—1757 (72 belägg; formerna äro i regel icke förkortade)[1].
Ane m. personn.: Ani 294; Ani 294 not; Ani 300.
Angastadh- ortn.[2]: angastathum 531.
Angelus släktnamnet Ängel översatt till latin (se även **Ængil**): angeli 405 A; angeli 405 B; Angeli 535; Angeli 538; angeli 981; angelo 1031; Angelí 1065; Angelus 1127; Angelus 1128; Angelus 1129; angelus 1148; Angelus 1188; Angelus 1223; angelí, angelus 1224; Angelus 1237; Angelus 1238; Angelus 1239; angelus, angelo 1247; Angelum 1737.
Angermannaland: Angermannaland 444; angermanaland 445.
Anguthorp ortn. Vgl. (Ångarp): Angguthorp, angguthorp 793; anguthorp (3 ggr) 925.
Anna lat. f. personn.: Anne 1036.
Annø Uppl.: annø 1036.
Ansalmus lat. personn.: Ansalmi 1046.
Anundus lat. personn.: Annundi 612; anundo 616; Anundo 636; anundo 645; anundí 660; anundi 671; anundo 678; Anundo 687; Anundus 712; Annundus 714; Annundus 714 not; Anundus 722; Anundum 747; anundi 758; Anundo 766; Anundus, Anundo 767; Anundí 811; Anundus 873; Anundus 875; Anundus 897; Anundus (2 ggr) 913; Anundi 918; Anundí 919; Anundí 964; Anundus 965; anundo, Anundi (2 ggr) 975; Anundi (2 ggr) 976; Anundo 966; An[undi], Anundí 1026; anundo 1031; anundo, anundum, anundus 1041; anundi 1042; Anundí 1046; anundj (2 ggr) 1068; anundi 1083; Anundus 1153; annundus 1203; anundum 1212; Anundus 1232; Anundus 1237; Anundus 1252; Anundi 1281; Anundus 1298; Anundj 1722; Annundus 1744.
apald se följande ord.
Apaldaaker m. subst. (namn på jordstycke) Smål.: apaldæacher (742) 905.
Apaldaas ortn. Smål.: apaldaas (2 ggr) 1034.
Apaldby- ortn. Ögl.: apaldbý (2 ggr) 467.
Apasta- ortn. Uppl.: apastum 1036.
Apund- ortn. Ögl.: apundhum 1021; apundhum 1251.
Arabiærgh ortn. Vgl.: aræbýærgh 1256; aræbyergh 1256 not; aræbýærgh 1257; aræbýærgh (3 ggr) 1268; arabíærgh (3 ggr) 1276.
Arastadh- ortn. Smål.: arastad 688; arastad[3] 689.

---

[1] DS 975: Andree (gen.); ej som hos Liljegren Andre.

[2] Jfr Sahlgren, NoB 10 s. 134 ff.

[3] d har en släng, som möjligen kunde tänkas beteckna ð. (Detsamma gäller d i 'ydø' samma dipl.).

Arbugha ortn. Vstml. och (DS 991, 1034) Smål., **arbugensis** lat. adj.: Arbugæ 910; arbughæ 991; arbogha 1034; argbughæ, argburg*ensis* 1041; arbugha 1084; arbugha 1106; arbugha 1198; Arbuga 1737.

Arby- ortn. Uppl.?: arbÿ 1293.

Arbyg-? ortn. Vgl.: Arbÿgi 543.

Arem ortn. Sdml.: arem 865; arem 1101.

Argsø Uppl. (jfr **Harxø**): argsø 807.

Arland Uppl.[1]: husaby arlandi 1032.

Arlandus se **Ærlandus**.

Arn- ortn. Sdml.: arnu*m* 865.

Arnbiorn m. personn., **Arnbernus** lat.: Arnbiorn (nom.) 240; Arnb*er*ni (2 ggr) 794; Anberno 910; arbiorn*ar* s*un* 913; arnbern*us* 1062; Ar*n*byerns*un* 1262; arnberní 1281.

Arnedh ortn. Sdml. (jfr **bryti**): arnedhe 919; -arnøde 919 not.

Arnfastus lat. personn.: Arnfasto 615.

Arnfinnus lat. personn.: arnfÿnn*us* 1014.

Ar(n)gun f. personn.: argun (nom.) 1192.

Arno lat. m. personn. (norskt): arno 751; Arno (2 ggr) 916.

Arnoldus lat. personn.: Arnoldí 1046.

Arnsten m. personn.: arnsten (nom.) 138.

Arnulver m. personn., **Arnulfus** lat.: Arnulfus 616; arnulfus 811; arnulfo 873; arnulphi, arnolfs 1274.

Arnung- ortn. Uppl.: arnu*n*ge 1744.

Ar(n)vidus lat. personn.: Arnwidi, Arnwidí 543; Arwidus 933; arnwido, Arwidus, arwidu*m* 934; arnwido 1036; Arnuidu*m* 1037; Arnuidu*m* 1038; arnwídum, arnwidus 1757.

Arnø ortn. Vrml., Uppl.: Arnhø 530; Arnhø 531[2]; Arnhø 614; Ar[?]ø 963; Arnø 1199[3]; arnø 1216; arnø 1223; arnø 1224; arnø 1229; arnø 1230; arnø 1239; AArnø 1241; arnø 1247[4].

Aron f. personn.: Aron (dat.) 1275.

Aros ortn. Vstml., Uppl., **Arosia, Arusia** lat., **arosiensis** lat. adj. (se även **Væstra Aros, Østra Aros** under **V** och **Ø**): arusia 51: arosÿensis 229; Arusien*si* 268 (påvebr.); Arosiensis 281; arusie 316; arusien*si*, arusien*sis* 359; Arosien*sis* 444; arusien*si* (451) 555; Arusien*sis* 518; arosien*sis* 541 (recto); arusia 544; arosien*sis* 545; arusien*sis* 553; arusien*sis* 554; arusien*sis* 555; arosien*si* 594; arosien*sis* 596; arosiensis 605; arusie 610; arusien*sis* 612; arusien*si* 614; arusíí 620; Aros 636; arosien*sis* 665; arusíj 698; aro[sie][5] 699; arus[ien]*sis* 738; arosien*sis* 748; arosien*sis* 777; arosien*si* (2 ggr), arosia 802; arosien*sis* 811; arosiensí 855; arros (westræ

[1] Jfr Hq. Et. ob. under Ärlinghundra.

[2] ø-strecket ej säkert konstaterbart.

[3] Enl. K. H. Karlsson trol. fel för Aspö.

[4] arnø 942; arnø 952 blott i avskrifter av år 1300 DS 1313 o. 1314.

[5] Av skrivaren ändrat till vpsalie.

arros), aros (orientali aros) 865; arusia (2 ggr) 876; Arusie, arusien*sis* 913; Arosien*si* 941; arosien*sis* 964; arosien*sis* (2 ggr) 965; arosien*sis* 975; arosien*sis* 976; arosien*sis* 995; Arusien*si* 1000; arosien*sium*, arosien*si* (2 ggr), arosie, arosien*sis* 1041; arusiensis, arusie 1046; Arosiensis 1065; arosien*sis* 1074; Arosíen*sem*, arosíen*sis* (2 ggr) 1167; arosien*sis* 1199; Arosien*sis* (2 ggr) 1201; arosien*sis* 1243; Arusien*sis* 1244; Arosien*sis* 1288; Arosien*sem* (2 ggr), Arosien*sis* 1737.

as m. subst., **As** ortn. Ögl., Vgl. (Asum) (se även **Bøtaas, Fughlas, Hæsleas, Liungsas, Nærboaas**): as (boda as) 543; aas (2 ggr) (885) 886; Asum 910.

Asa? f. personn.: asø (obl. kas.) 1741.

Asbolandia lat. Småland. (Aspelands hd): Asbola*n*dia 1291.

Asby- ortn. Ögl., Uppl., Vstml.: Asbẏ 910; asbẏ 1031[1]; asbẏ (3 ggr) 1041; asbý 1083; asbẏ 1156; asbẏ 1225; asbẏ 1227.

Ascerus lat. personn., **Azur** (Ascerus är förmodl. latinisering både av **Asger** och av **Azur**): As[c]ero 33 (danskt): Asc[e]r*us* 518; ascero 541 (verso); Acer*o* 594; Aceri 612; asc*eri* 670; Acerus 904; Asscerí 933; asceri 934; ascerus 1103; Asur (dat.) 1707; ascerum 1716.

Asgotus lat. personn.: asgoto 901; Asgot*us* 1032.

Ask- ortn. Uppl., Ögl. och (Askum) Sdml.: ask (2 ggr) 582; asch 610; Aschéé 629; Asku*m* 712; Ascum 714; askum 714 not; ask 1007; askí 1757.

Askaby- ortn. Ögl.: (ascabẏ 2 ggr 746)[2]; askeby 755; askaby 762; askebẏ 855; Ascabẏ 866; Askabẏ 910; askæbẏ 931; askabẏ 981; aschaby (2 ggr) 1039; askabý 1083; askabẏ 1278; Ascabẏ 1737.

Askahæradh Ögl.: asscahered 1095.

Askarn- ortn. Sdml.: askarnum 1759.

Askarydh ortn. Smål.: askerýt 755.

Asmundus lat. personn.: asmu*n*dus 1014; Asmu*n*d*um* 1037; Asmu*n*du*m* 1038; asmundi 1191.

Aspvidh- Ögl.: Aspwid 706.

Aspø ortn. Sdml., Uppl. (DS 1036): aspu 981; aspø 1036; aspo 1041.

Assio- Smål.: assyo, assio 741.

Asulfus lat. personn.: asulpho 1741.

Atalsta- ortn. Närke: atalstum 615; atalstum 659; atalstum 659 not; atalstum 748.

Atasta-? ortn. Närke: atastum 1299.

Ate? tillnamn: atha 1053; ata 1204.

atta? f.? subst.: atta[3] 240.

---

[1] Förbigånget hos Liljegren. Jfr s. 53 not 9.

[2] Diplomet förmodligen från senare tid. Liljegrens skäl för datering till 1200-talet förefalla icke starka.

[3] "inter stỳrløgs gerdi & atta kinuls ac Joh*ann*is". Hur ordet skall uppfattas, är ovisst. Sdw. sammanställer det med tvekan med fgutn. atta (belagt

atta räkneord: attaørtohor, atta ørtohor 893.
Atto lat. m. personn.: attonis 300.
Attundaland Uppl., **Attundia** lat.: atundia 572; attu*n*daland 669; atundia (730) 777; attund*i*e 913; attondaland 1071; attundiam 1207; attundie 1745.
attunger m. subst., **attungus**, äv. **octinga** lat.: attungum (2 ggr), attungis 537; attu*n*gos, attungos 582; octi*n*gas, octi*ngas* (4 ggr), octi*ngam* 823; attungos, attungum, attungu*m* (2 ggr) 853; attung (nom. pl.), attung (nom. sg. n.?)[1] (885) 886; attungí 908; attungí (2 ggr) 910; attungis 1069; attungis, attongis 1118; attungos 1188; attungu*m* 1262; attungos, attungí, attungu*m* 1273; attu*n*gus, attungí, attung*us* (2 ggr) 1274.
Aua-? ortn. Uppl.: aua 1261.
Azur se **Ascerus.**
Azø? Uppl.: azø 1036.

B.

Badhini ortn. Vgl.: badhíní 802.
Bagge m. personn. o. tillnamn, **Baggo** lat.: Baggoní 1053; bage 1092.
Balarydh ortn. Smål.: balarydht 1741.
Baldastadh- ortn. Närke: Baldastadh 558.
(baldekinum lat. subst.: baldikynu*m* 544; baldekínís, baldekíno 802; baldakíno 855; baldekínu*m* (2 ggr) 910; baldichinu*m* (2 ggr), baldechínu*m* (4 ggr), baldachíno (2 ggr), baldechíno (3 ggr), baldichino 941; baldekíno 951; Ballichíno 1722.)
Baldingstadh- ortn. Uppl.: baldingstad 1065; baldinstad 1103; ballíngstaad, ballíngstaadh 1167; Baldíngstadhum, baldíngstum 1223; baldingxstadhum 1237; baldingxstu*m* 1238; ballingstath*um* 1296; baldíngstað[2] (2 ggr) 1737.
Baldtagh- ortn. Vgl.: baldtæhi 925.
Bamse tillnamn: bamsÿ (nom.) 1156; bamsi (nom.) 1227.
Bankasta- ortn. Sdml.: Bankæstu*m* 712; Bankæstum 714; Bankæsthum 714 not; Bancastum 1043.
Banke m. personn.: Banchæ sun 615.
Barastadh- ortn. Ögl.: barestad 478; Barastathum 616; Baræstath 873.

---

i obl. form attu i GL), då sålunda den här ifrågavarande formen skulle vara nom. sg. Se även Olson, Appell. s. 422. Möjligen kunde man även tänka sig, att man här har att göra med en gen. plur. av ätt (jfr Olson a. st.); i så fall skulle det svenska 'mællom' i st. f. lat. 'inter' ha inverkat på konstruktionen: 'mællom gerdi ok atta....' med endast det sista ordet i gen. (jfr mællom topt ok akra).

[1] 'duo attung' och 'aliud dimidium attung'.

[2] ð = d + förkortningstecken (för -um?)?

Bardhathorp ortn. Vgl.: bardhæthorp 621.
(bastardum lat. subst. (tygsort)[1]: bast hardo 951.)
Bater tillnamn: Bath (nom.) 1030; Bat (nom.) 1043.
Benedicta lat. f. personn.: B*e*nedicte 387; b*e*nedícte 1066; b*e*nedi*c*ta (2 ggr), b*e*nedi*c*te 1260; benedi*c*te 1291.
Benedictus lat. m. personn. (de svenska formerna se under **Bændikt-**): B*e*nedict*us* etc. 181—1293, 1732—1740 (101 belägg; formerna äro i regel förkortade, jfr **Benedicta**).
Beno (Bæno) lat. m. personn.[2]: Benonem 762; benoní, Benonis 902; benone 1031; benone 1292; bænoni 1741.
Bergerus se **Birgerus.**
Bet ortn. Vgl. o. a.: Beth 899; Beth[3] 910.
Betleem? ortn. Vgl.: Betleem 910.
Biarghem ortn. Smål. (jfr **Biærgh-**): biargheme 1098; biargheme 1099.
Biarnkæld- ortn. Vgl. (jfr **Biorn-, Biærn-**): bẏarnkell[o]m[4] 1123.
Bildaby- ortn. Uppl.: bildebui 63; bildabẏ 1292.
Bille m. personn.: bylla son 762.
Billing- ortn. Uppl.: billingẏ 876; bíllíngí (2 ggr) 1031.
Biorn m. personn., **Bero** lat.: Biorn (nom.) 51; beron*em*, beronem 210; Biorn (nom.) 294; Biorn (nom.) 294 not; Bero 300; bero 316; Beroni 344; Beronj, [beronem][5], Bero 761; beronís 769; Bero 811; bero 866; Bero 871; Bero 876; beronis 897; beroní 908; Beroni, bero (2 ggr) 911; bero 913; bero 958; Bíorn (2 ggr)[6] 975; Biorn 976[6]; bero 1014; beron*em* 1037; beron*em* 1038; bero 1092; beronís 1098; bero 1111; beron*em* 1117; bero 1165; beronis 1166; beroní 1188; berone 1196; Biorm (nom.), bero 1232; Berone, berone, beroní 1253; beronis 1256; Beronís 1256 not; Bero 1280; Bero 1290; Bero (3 ggr) 1293; beroní 1741.
Biornasio- Vgl.: bíornasío 543.
Biornmunder m. personn.: Biorn mundr, biorn mundr 240.
Biornsæter ortn. Vgl. (Björsäter): biornssæter 657; byonsæter 684.
Biornulfby- ortn. Smål.: biorn*w*lfbiu 138.
Birghir, Byrghir, Byrghe m. personn., **Birgerus, Byrgerus, Byrgo** lat.: Bẏrgẏr (nom.) 64; Bẏrger*us* 65; Bẏrgo (nom.) 70; Byrger*us* 113[7]; bẏrher*us* 185; Birger*us* 294; Birger*us* 294 not; birg*e*ro 339;

---

[1] Se Falk, Altwestnord. Kleiderkunde, Skrifter utg. av Videnskapsselsk. i Kria 1918, II, nr 3, s. 71.

[2] Jfr Lundgren-Brate under Ben, Bene, Bæni, Bænne.

[3] Kan också läsas Bech.

[4] Huruvida det står o eller e, kan ej avgöras.

[5] Diplomet här skadat.

[6] I det lat. satssammanhanget: abl. o. gen.

[7] Om dateringen se Gezelius, Bidrag till Sverges medeltidshist. tillegn. Malmström nr 4.

Bergero[1] 360; Birgerus 380 (påvebr.); Bỳrgerj 387; birgerí 500[2]; byrgeri 620; bỳrhero 640; Bỳrger*us* 645; Bírgerus 667; birgeri 669; byrgerí 670; birgherus 671; birgero 672; birger*us* 678; byrghero, byrgher*us* 701; byrhỳs sun 714; byrheri 714 not; Bỳrger*us* 719; Bergeri[1] 728 (påvebr.); byrgherí 744; Birghero, byrgerus 762; byrgherí 800; Bỳrger*us* 811; birgerus 823; byegero 848[3]; Bỳrgeri 891; Birgheri, Birgher*us* 900; Byrhere (svensk dat.) 902; bỳrgher*us* 923; byrghyr (nom.) 924; boỳrgeri 966; bỳrg*er* 994; birgerus 1013; byrgherí 1026; byrgis sun, byrgero 1041; bỳrgis sun 1042; bir[g]er*us*, birgero, birgerus (2 ggr)[4] 1050; Birgerí 1065; byrgeri 1067; byrgeri 1068; byrger*um* 1083; birger*us* 1084; byrgir s*un* 1087; Bỳrgiss*un* 1091; birgerí 1095; Birgeri 1096; bírgerí, birgeri 1105; birgerí, birgeri 1106; byrgerj, byrgeri 1107; byrgeri (2 ggr) 1110; bírger*us* 1111; bỳrgerí (2 ggr) 1119; Byrgerus 1132; Bỳrger*us* 1134; Birgerus, Bírgerus 1148; bỳrgeri 1166; Bỳrger*um* 1167; Birgerus 1169; Birgerus 1172; Birgerus 1182; Birgerus 1186; byrgeri 1190; Birgerus 1199; BJrgerus, Birger*us* 1202; Bírgerus 1207; Bírgerus 1208; Birgerus 1209; Bỳrgher*um* 1214; Birgeri, Birgero, Birgerí 1222; Birgherum 1232; birgero 1260; Birgerus 1276; Birgeri 1280; Birgeri 1290; Birgerus 1298; Birgero 1299; Byrgero 1722; bỳrgeri 1737; Byrgher*um*, byrgher*us* 1744.

Birghitta lat. f. personn.: bírgítte, birgitta, bir*gitte* 1085; byrghitte 1087; birghitte 1185.

Biria- (Byria-)[5] ortn. Uppl. (Börje): bíríu*m* 1031.

Biælbo ortn. Ögl.: bielbo 566; Biælbo 759; byalbo 1026; byalbo 1068.

Biælhem ortn. Vgl.: byalle*m* 457; Belleym 485; byelhem 794.

Biærgh, Biærghar ortn. Ögl., Smål., Uppl., Sdml., Vstml. (jfr **Biargh-, Bærgh-):** byergu*m* 541 (verso)[6]; bỳærgh (3 ggr) 565; berghir, bergyr 620; Bíerghom 686; bierghom 726; Biærhær 811; berge 865; bỳerga, bỳerg 941; bíærgum[7] 958; Byerghæ, byergh 1000; byrghæ 1041; biærgær 1043; berghar 1095; biærghæ 1130; bỳergaar 1167; bỳerghu*m* 1188; bierghum 1204; bíerghar[8] 1223; bierghum 1237; biærgom (2 ggr) 1254; biergum, bierg*um* (2 ggr) 1260; bierg*um* (4 ggr) 1291; bierghu*m* 1293.

---

[1] Gäller Birger Jarl.

[2] Liljegren har ej avtryckt originalet.

[3] Det första e, som är av en typ, vilken icke f. ö. förekommer i diplomet, är förmodligen felskrivning för r.

[4] Andra ggn annan stil (undertecknarens).

[5] Jfr v. Friesen i Upsala Nya Tidn:s julnummer 1913.

[6] Snarare u än o i ändelsen.

[7] Urspr. har stått biærhum, vars h sedan ändrats till g.

[8] Urspr. har stått ín bíerghum; under ín ha sedan satts punkter, och -um har ändrats till -ar.

Biærghby-, Bærghby-, Biærby-, Bærby- ortn. Uppl.: Berbý 949; berby 1032; b*er*gbý 1036; bierghbý 1293; bíerbý 1757.

Biærghshamar ortn. Sdml.: bierxhamarh 919; bershamarh 919 not; bíershamar 951.

Biærghsæter ortn. Vgl.: bíærgsætrom 984.

Biærløta lat.(?) f. personn.: bierløta[1] 751.

Biærnarydh ortn. Smål. (jfr **Biarn-, Biorn-**): biærnarydht 1741.

Biærnasta- ortn. Sdml. (jfr **Biarn-, Biorn-**): biarnestu*m* 666[2]; Biænestu*m* 712; Biænnæstum 714; Biænestu*m* 714 not.

blakinst subst. (jfr **blauius** och **genst**): blaukínst 951.[3]

blakker adj.: blac[4] 1053.

Blaksta- ortn. Sdml.: blaxstum 919; blaxtum 919 not.

(**blauius** lat. adj., fsv. **blar**: blauias 457; blauio 951; blauiu*m*, blauio 1095; blauiam (2 ggr) 1741.)

bliald m.? subst.: blyald 802.

Blikaskogh-? tillnamn: Bliouscog 563 (påvebr.); blikæschog 598.

Bo, Boe[5] m. personn., **Boetius, Bovo** lat.: bouone*m*, bouonem 210; Bouonis 360; Bouo 558; Boetío 761; Boecio 902; bo (nom.) 911; bo s*un* 913[6]; Boetíj 975; Boetíj 976; boss*un* 981; bos*un* 989; bo (nom.) 1007; boecio (2 ggr), boecíj 1034; boo s*un* 1039; bo (nom.), bos*un* 1047; bo (nom.) 1048; bos*un* 1065; Bouonis 1075; bos*un* (2 ggr) 1084; bos*un* (3 ggr) 1103; boo 1178; bos*un* 1231; bos*un* 1232; boetio 1275; bowo 1716; bouas*un* 1732; bos*un* 1737.

Bobiærgh ortn. Ögl.: bobiærgh (378) 479.

Bobiærgh tillnamn: Bobiærh 767; bobíærgh 975; bobiærgh 976; bobyrgh (3 ggr), bobýrgh 1041; bobyrgh 1042; bobergh (2 ggr) 1062; bobergh 1087; Bobyærgh 1153; bobierg 1165; bobierg 1166; bobýærgh 1212; bobærgh 1214; bobýærgh 1282.

Bodh- ortn. Smål., Vgl., Uppl.: bothe 649; Bodær (2 ggr) 656; bodhom 938; bodír 1065; bodhum, bodhu*m* 1293; bodhu*m*, bother 1741.

Bodha as ortn. Vgl. (se även **as**): boda as 543.

bodhakarl m. subst. (även tillnamn): boþakarl (ack.) 1011.

Bodhanæs ortn. Vgl. (jfr **sander**): bodanes 216.

---

[1] "arno normannus & bierløta vxor sua".

[2] Diplomet från senare tid än 1200-talet?

[3] blau- skulle möjligen kunna läsas blan-.

[4] I orig. står blanc med prickar under n; denna bokstav skall sålunda utgå. "dextrarium meum blac".

[5] bouas*un* 1732 gäller samma person, Bengt Bosson, vars namn i DS 913, 981, 989, 1039, 1047, 1065, 1084, 1103, 1231, 1232, 1737 skrives bos*un* o. s. v. Jfr Noreen, Aschw. gr. §§ 385 o. 419; Lundgren-Brate under Bo, Bove. Märk dock Hq. Et. ob. under Bo.

[6] Namnet Bosson i DS 963 kan icke kontrolleras på grund av att diplomet är skadat.

-boe m. subst. se smns. **Akerboe, Tælghboe** m. fl[1].
Bofæster m. personn.: Bofester (nom.) 164.
Boghul? tillnamn: boghulth 1041.
bol n. subst. (o. ortn.) (jfr även smns. med **bols-** samt **nytiabol**): bol (nom. pl.) 65; bul (nom. sg.) 66; bol (nom. sg.) 113[2]; bol (2 ggr, ack. o. gen. sg.), bolum (dat.-abl. pl.) 216; bol (nom. pl.) 522; bolh (nom. sg.) 923; bol (nom. sg.) 1277.
Bolmsø ortn. Smål.: bolmsø 1098; bolmsø 1099.
bolstadher m. subst. se **Norboa-, Thormunzstabolstadh-** m. fl.
Bolstomt (f. subst.) ortn. Uppl.: bolstompt 757; bolstump 807; boltoftum (2 ggr) 975; bolstompt 1269.
bonde (B-) m. subst., personn. o. tillnamn, **bondo** lat.: Bonda (gen. sg.) 889; bondonís 966; bondonu*m*, bondonib*us* 1006; Bondo 1091; bondones (2 ggr) 1278; bondones, bondonib*us* 1744.
bondaluter m. subst.: bondælutenom 1274.
Borshogen? ortn.: Borshogen 157 (påvebr.).[3]
Borasta-? ortn. Sdml.: borustæ 1041; borastum 1042.
Bose m. personn., **Boso** lat.: Bosæ s*un* 951; boso 1050; bose[4] 1274.
Bothild f. personn., **Bothildis** lat.: Botilt (nom.) 63; botildis (nom.) 931; Botildis 1007; botilder s*un* (2 ggr) 1062; Bothilde (svensk dat.) 1261; botildis 1720.
Bothægnsthorp ortn. Smål. (Bonstorp): Bothengsthorp 1275.
Bot(t)o lat. m. personn.: botho 1156; botto 1227.
Botulver m. personn., **Botulfus** lat.: botulpho 912; bothulpho 949; Botulphí 1015; botulphí 1016; botholfs*un* 1053; botulpho, botulph*us* (2 ggr) 1095; botulphi 1110.
Botvidher m. personn., **Botvidus** lat., smns. **Botvidhar kirkia** ortn. Sdml.: Botwídí 759; bothwido 931; botuidus 1032; Botwidí 1061; bothwidus 1191; botuídhe kirkíu[5] 1222.
Brakasta- ortn. Ögl.: brakastu*m* 910.
Branzthorp ortn. Vgl.: branzthorp 303.
Bravidus lat. personn.: brauído 762.
Braxta-? ortn. Uppl.: braxta 1156; braxsta 1227.
braz f. subst. (jfr **stolpabraz**): braz 1095.
Bredh ortn. Uppl.: bred 1031; Bredh 1222.
bredher adj., **Bredha vik, Bredhe mosi** ortn. Vgl., Smål.: bredawic 216; Brede mose (nom.) 693.
Bredhestadh- ortn. Smål.: bredhestadhu*m* 1741.
bredhøx f. subst. (jfr **bredher**): bredøx 1103.
Bringa tillnamn: brỳnga 1156; bríngа 1227.
Bringatopt- ortn. Smål.: bríngatopto*m* 951.

---

[1] Se även ordet skiplagh.
[2] Om dateringen se Gezelius a. a.
[3] Över -en står ett allm. förkortningstecken (utan funktion?).
[4] 'De bægo bose vna area dicta tompt'. Personn.?
[5] Tvärstreck gm *dh*; förkortningstecken?

Brink ortn. Sdml.: Brínc 615.
Brista-? ortn. Uppl.: briste 63.
Bro ortn. Ögl., Närke, Uppl.: Bro, bro 541 (recto); bro 569; bro 659; bro 659 not; bro 748; bro 913; Bro 1097; bro 1098; bro 1099; bro 1103; bro 1249.
Broby- ortn. Smål., Ögl., Uppl.: brobẏ (742) 905; broby 755; brobẏ 1031; brobẏ 1096; brobý 1104.
Brodhir (m. subst.) personn., **Brodherus** lat.: brodorsun 693; brodhors*un* 1053; brodhero 1085; brothero 1737.
Bruddathorp ortn. Vgl.: bruddæthorp (742) 905.
Brudder, Brudde m. personn., **Bruddo** lat.: brudda (obl. kas. 2 ggr) 341[1]; Brudda (obl. kas.) 528; brudda 528 not 1; bruddonís 649; Brudder (nom.) 714; bruder (nom.) 714 not; Bruddoni 902; brods*un* 951; bruddass*un* 1058[2]; broddonis 1177; brudss*un* 1741.
Brumasten ortn. Uppl.: brumastení 1294.
brun adj. och tillnamn, **Brune** tillnamn, **Bruno** lat.: brune 65; brunonis 164; brun (2 ggr) 910; brunan 1103; bruun 1293.
Brunasta- ortn. Uppl.: brunest*um* 1216.
Brunby- ortn. Uppl.: bru*n*by 1031.
brunetum lat. subst. (fsv. **brunet**): bruneto, brunetu*m* (2 ggr) 1095.
Brunk, Brunke, Brunko, Brunkogh tillnamn: brunco (nom.) 687; brunkogh (nom.) 913; Brunk (gen.) 922; brunk (gen.) 975; brunk (gen.) 976; Brunkæ (ack.) 996; Brunko (gen.) 1026; brunko (gen.) 1068.
Brunn- ortn. Uppl: Brunnun 202 (påvebr.); br[u]n[æst]u*m*[3]? 1156; brunnu*m* 1216; brunnum 1227; brunnær 1737.
Brunnaby- ortn. Ögl.: Brunnæbẏ 541 (recto); brun*n*abẏ, brun*n*aby 541 (verso).
Brunnas- ortn. Vgl.: bry*n*nasu*m* 415.
Brunthathæ? namn på jordstycke Smål.: brunthathæ (742) 905.
brutit perf. part. n.: brutít[4] 1759.
Bryigstadh-? ortn. Ögl.: Bryigstat 1192.
Bryniulver m. personn., **Bryniulfus** lat.: brunulfus 210; brẏnnulf*us*, brẏnnulfo, brẏnnulfum (2 ggr), brẏnnulfi, brẏnnulfus 216; Brẏniolph*us* 522; Brẏníulpho 621; brynylpho, brynulphu*m* (2 ggr) 650; bryniulfí 670; Brẏnnolfus 714; brynnolf*us* 714 not; Brẏnulpho (742) 905; Bryniulpho 763; bryniulpho 781; Bryniulphi 793; bryniolphus 902; Brẏnulfus 903; Brẏníulphí 975; Brẏniulphi 976; Bryniulphus 980; Brẏníolphu*m* 983[5]; Brẏniulphus 1004; bryníulphí,

[1] Diplomets äkthet ifrågasatt.
[2] Diplomets äkthet ifrågasatt.
[3] Ordet svårläst; säkerligen felskrivet. Jfr formen i vidim. DS 1227.
[4] Tillnamn: brutít huwd. Annan stil än för övrigt i diplomet, se noten hos Liljegren.
[5] En form Bryniulphu*m* överstruken vid diplomets utskrivande. Förmodligen är detta diplom blott ett koncept.

brýniulphus 1014; bryníulfs sun 1021; brýnulfo 1032; Brýniulfus 1102; Brýniulpus 1123; Brýníulphus, brýníulphus 1201; Brýníulphus 1237; Brýníolfus 1244; Brýniulphus 1256; Bryniulph*us* 1256 not; Brýniulfs *sun*, Brýniulphus 1257; bryníolphu*m* 1261; Brýníulphí 1276; Brýniulphus 1284; Brýníulphus 1286; bryniulfi[1] 1299; bryníulph*us* 1720.

Brytheke? ortn. Ögl.: brytheke 1130.

bryti m. subst. (i smns. med ortn.): brytiæ[2] (2 ggr) 919; brýtia-, brytia[3] 919 not.

Brækinskalæ? namn på jordstycke Smål.: brækinskalæ (742) 905.

Brændamosa (jfr **mosi**) Vgl.: brændamosa 543.

Budhamar ortn. Ögl.: budhamar 1053.

Bughastaf- ortn. Sdml.?: bugæstaf (742) 905.

Buker el. **Bukker** (m. subst.) tillnamn.: buch (nom.) 1058.[4]

Bukker, Bukke (m. subst.) tillnamn: bucca (dat.) 1741.

Bunkafoter (m. subst.) tillnamn[5]: bunkæfoth (nom.) 1191.

burgensis lat. adj.: burgensis[6] 1191.

Burgharsthorp ortn. Smål.: burgharstorp 341.[4]

Burghund-[7] ortn. Ögl.: burgu*n*de 1130.

Bursven m. subst., tillnamn: Burswen (nom.) 1148.

Butn (m. subst.) sjönamn Vgl.: butn (nom. sg.) 216.

Byarum ortn. Smål.: Bÿaru*m* 1058[4]; byaru*m* 1275.

byfastar m. plur. subst.: bÿfast*ar* 1191.

Bykkaby- ortn. Ögl.: bÿckabÿ 541 (verso).

Bylle se **Bille**.

byrdh f. subst. se **altarisbyrdh.**

Byring- ortn. Sdml.: abÿring 647; abÿring 670; byringe 1759.

Byrk-? ortn. Närke?: bÿrcom[8] 1033.

Byrsioas ortn. Smål.: Bÿrsÿas 1278.

Byrsioholt ortn. Smål.: bÿrsioholth 951.

Byrsund ortn. Sdml. (Björsund?): Bÿrsund 1026; byrsund 1068.

Byær? ortn.? (av byr, byiar m. subst.?) Vgl.: byær[9] 1006.

Bædharn- ortn. Uppl.: Bedarnu*m* 918; bethernu*m* 1095; bæthernu*m* 1745.

Bæg-? personn.?[10]: bægo 1274.

-bækker m. subst., **Bækk-** ortn. Sdml., Vgl. (se även **Fiski-, Gryt-,**

---

[1] Åtminstone b på rasur.

[2] brytiæ arnedhe, brytiæ swanæwikh.

[3] brÿtiaarnøde, brytia suanævik.

[4] Diplomets äkthet ifrågasatt.

[5] Om ordet se Hellquist, Xen. Lid. s. 190.

[6] 'hænzæ fan hedhen mag*ister* burgensis' i Stockholm.

[7] Jfr Lindroth, NoB 6 s. 49 ff.

[8] c kan också läsas som t.

[9] '. . . quod spacium situm est juxta byæar seluarydh . . .'

[10] Se under Bose, not.

Hola-, Kols-, Kraku-, Liusa-, Mioa-, Rudhu-, Sand-, Skardha-, Svarta-, Øsioar-): bech 64; bæch 901; bech 924.

Bælahundare Uppl.: Bælahund*ari* (730) 777.

Bæling- ortn. Uppl., Sdml.: beling 98; belíng (2 ggr) 414; bælíng (730) 777; belíng 780; bælingh 871; belíng 1031; belingh 1047; bælíng (2 ggr) 1293; bælíng 1297.

Bændikter m. personn. (jfr **Benedictus**): Bændics sun 714; bændic s*un* 714 not.

Bæno se **Beno.**

Bærasta- ortn. Uppl.: bærest*um* (2 ggr) 1216; bærestum 1757.

Bærboskogh- Uppl.: berboschog 876.

Bærby- se **Biærghby-.**

Bærghsio-, Bærghsioar os Vgl. (jfr **Biargh-, Biærgh-**): bergsioar ós 216.

Bærhem ortn. Uppl. (Bärmö): berhem 442; berem 594; Beremi 697; bæremí 1292.

Bærnhardus lat. personn.: (bernardo 452;) B*er*nard*us* 1007; B*er*nard*us* 1225.

Bærtholdus[1] lat. personn.: bertoldus 1179; bertholdi 1190.

Bærthorus (Bærghthorus) lat. personn.: berthorus 1014.

Bærtrandus[1] lat. personn.: [B]*er*trandus[2] 761; b*ertr*ando 771.

Bøkiløf? m. personn.: bøkiløf (dat.) 1103.

Bøso lat. m. personn.: bøsonis, bøson*em* 1037; bøsonis (2 ggr), bøson*em* 1038.

Bøtaas[3] ortn. Smål.: bøthaas 1260.

Bøtarum[3] ortn. Smål.: bøtharum 1260.

Bøtaskogh- Smål.: bøtaskogh 1291.

C; se även K.

camelot se **kamelot.**

Carolus, Catarina se **K.**

Cecilia lat. f. personn.: cecilia 295; ceciliam 855; Cecilia 900; Cecilia 951; cecilia 1047; cecilia 1048; cecílíe 1103; Ceciliam 1716; secilíe 1741.

Cestrid se **Sæstridh.**

Christiarnus[4] lat. personn.: Cristíarno 1041; Cristiarno, C*ri*stiarnus 1190.

Christin f. personn., **Christina** lat.: x*ri*stine 216; c*ri*stíne 544; cristina 608; Cristínam 677; cristíne 740; crístina 749; Cristina 762; Cristina 800; cristína, Cristíne 855; Cristina 856; cristíne 925;

[1] Jfr Grape a. a. avd. 2 s. 31.

[2] Otydligt. Ifrågavarande person sannolikt utlänning.

[3] Jfr Lindroth, *-rum* s. 20 f.

[4] Jfr Noreen, Aschw. gr. § 333.

*cr*istíne 951; Cristíne 964; Cristina 1032; Crístíne, cristínæs*un* 1053; Cristína 1095; Cristine, Cristíne 1096; cristine 1105; cristíne 1106; C*r*istíne 1107; cristine 1110; *cr*istine 1112; *cr*istíne 1113; Cristíne 1119; cristíne, Crístíne 1148; cristíne 1153; C*r*istina 1165; cristine 1204; cristíne 1232; kristíne 1275; *cr*istínæs*un* 1744.

Christmannus lat. personn.: cristmanni 300.

Christophorus lat. personn.: Cristoforo 629.

Clemens lat. m. personn.: Clemens 63; clemente*m*, clem*e*nte 908.

copertur m. fl. former se **kopartyr.**

Cylle tillnamn (jfr **Sille**): Cylle (nom.) 989.

D.

Dacia lat. (Danmark): Dacie (påvebr.) 263; dacia 377; dacia 387;[1] dacie 981; dac*ie* 1111; Dacie (2 ggr, påvebr.) 1135; Dacíe 1710 (danskt); Dacie 1738 (danskt); Dacie (2 ggr) 1739 (danskt).

dacus lat. adj. (jfr **dansker**): daco 1741.

Dafø ortn. Vstml.: Daphø 605; dauø 606; dafhø 676; Dafø 705; Dafhø 921; Dafhø 922; Dawø 923; Dawo 924.

dagher m. subst. se **hindradagher.**

Dagher m. personn., **Dagherus** lat.: Dagh (dat.) 910; daghero 1072; dagher (nom.) 1084; dax s*un* 1256; dags son 1256 not; dax. s*un* 1258; dax. s*un* 1259; dax s*un* 1268; dax s*un* 1276.

Dal (Dalsland): Dal 714; dal 714 not.

Dala- se **Valles o. Væstre Dalar.**

Dalby- ortn. Uppl.: dalbẏ 51; dalbui 63; da[l]b[ẏ] 1031; dalby[2] 1032; dalbẏ (2 ggr) 1047.

Dal(h)em ortn. Vgl. (Dalum): dalim 483[3].

Dalsholt Smål.: Dalsholt 693.

Dan m. personn.: dan (nom.) 185; dansun 405 A; dansun 405 B; Dan (abl. i det lat. satssmh.) 615; Dan (event. Dan*o*) (abl. liksom föreg.) 688; dan (abl. liksom föreg.) 688; Dan (nom.) 811; Dan[4] (gen.) 1083; Dan (nom.) 1104; Dan (abl.), Dan (nom.) 1130; Dan (nom.), dan (gen.) 1203; Dan (abl.) 1204; Dan (nom.) 1298.

Danarø[5] ortn. Uppl. (Danderyd): danarøaskiplagí 699; danarø 1041.

Danmark ortn. Uppl. (Danmark sn): danmarcu*m* (4 ggr) 1031; dan-

---

[1] Dacie 942 o. 952 i vidim. av år 1300 DS 1313 o. 1314.

[2] Sista stycket i detta diplom med annan stil än det övriga.

[3] Orden i detta diplom äro osäkra, enär bokstäverna ifyllts senare, förmodligen av den bekante prosten Nils Rabenius (1648—1717).

[4] Liljegren återger ordet med Da*x*. Emellertid står det givetvis Dan, såsom f. ö. ifrågavarande person hette.

[5] Jfr Lindroth, En omdebatterad önamnsgrupp, Fornv. 1914, s. 155.

marcum 1231; danmark 1232; dan*e*marku*m*[1] 1297; dathmarku*m* 1745.

Dani, -orum pl. lat. (daner): danor*um* 509 (danskt); danor*um* 1116 (danskt); danor*um* 1245 (danskt); danor*um* 1246 (danskt); danor*um* 1299.

dansker adj., **Danske** tillnamn: danskí 1732.

Darræng- ortn. Vgl.: Darrængu*m* 938.

Dathmark- se **Danmark.**

David m. personn.: dauídss*un* 1758.

Deghiorø ortn. Ögl.?: deghiorø 1130.

diakn m. subst., äv. tillnamn (**diaconus** lat.): dyachonus 1014; dyakn[2] 1053; diaken 1156; diakn 1227; dẏakn 1237; dẏacn (2 ggr) 1278; dyakn, dẏakn[3] 1759.

digher adj., **Dighre** tillnamn: dighræ (nom. f.) 1210.

Dimbunæs ortn. Närke[4]: dẏmbunes 64; dymbynes 924.

Dimmu ortn. Vgl. (Dimbo): Dẏmmu 1258; Dẏmmu 1259.

Dionysius lat. personn.: Dẏonisi*us* 240.

diuper adj., **Diupavik** ortn. Uppl.: diuupuuik 1156; díupuvíjk 1227; Díupuwíjk 1293.

dotir (D-) f. subst., personn.: doter (nom.) 51; doter (nom.) 63; ragnwaldsdotær 1048; dot*er*s*un*, dot*er* (dat.) 1053.

(Drabbe tillnamn: d[r]a[bb]a 1192.[5])

Drivare (m. subst.) tillnamn: drifæræ (obl. kas.) 1041.

drotsatus lat. m. subst. (fsv. **drotsæte**): drozato (2 ggr) 802.

Drys ånamn Vgl.: drys 943.

Dræggiabasse tillnamn: dreggíæbassæ (obl. kas.) 1053.[6]

Dræghabast tillnamn: dræghæbast (nom.) 1179.

Dunker ortn. Sdml.: duncker 1196.

Dynlu ortn. Vgl. (Dillön): dẏnlu 1219.

Dæffinsø[7] ortn. Uppl.: deffínsø 1007.

Dængenæf[8] tillnamn: de*n*genæf (obl. kas.) 1232.

---

[1] Huruvida den genom n löpande båglinjen är att uppfatta som förkortningstecken för *e*, är ovisst.

[2] y något osäkert; står möjl. j.

[3] Andra ggn med annan stil; se noten hos Liljegren.

[4] Jfr Sahlgren, Skagershult s. 110 samt NoB 4 s. 172.

[5] Brevet tillhör de av prosten Rabenius (se under Dalhem, not) ändrade diplomen. Möjligen har det förut stått 'de a . . . . a' Se vidare Skoklosterkatalogen i RA samt Beckman, Arkiv 38 s. 216. Ett ursprungligt Abbatis, som Skoklosterkatalogen alternativt samt Beckman a. st. föreslå, synes mig av originalet att döma mindre sannolikt.

[6] Det i detta diplom förekommande namnet på Dünamünde skrives dẏnæmuníæ, ej som hos Liljegren.

[7] Jfr Lundgren-Brate under Daghfin.

[8] Jfr Hellquist, Xen. Lid. s. 111 f.

E; se även Æ.

Ebbathorp ortn. Smål. (jfr personn. **Ebbe, Æbbe,** se följ. ord): ebbathorp 447; Hebba[thorp] 448.

Ebbo lat. m. personn.[1]: Ebbo, Ebbonís 804; Ebbone 1026; ebbone 1068.

Eberhardus lat. personn.: Euerardum 1137 (påvebr.); Ebrard*us* 1167; Ewerardi 1216; Euerardus 1232.

Ebohæradh Uppl.: Eboeredi 1031.

Edh ortn. (äv. namn på skog) Sdml., Närke, Uppl. o. a.: éth 64; Ethe 531; etdh 1095; Edh 1148; (edhí, ethí 1294[2]); ethí 1300; edhi 1745.

Edhlasund ortn. Sdml. (Ellsund): ethlasundh 1093.

Edhrastadh- (jfr **Ædhra-**) ortn. Smål. (Erikstad): edrastath 559.

Edvardus lat. personn.: eduardi 64; øduardí[3] 924.

Ek- ortn. Uppl.: Eca 202 (påvebr.).

Ekabol-? ortn. Uppl.: Ecabolsa 202 (påvebr.).

Ekby-, Ekeby- ortn. Sdml., Närke, Ögl., Uppl.: echebý 405 A; etheby[4] 405 B; echeby 687; Egbý 708; Ekeby 726; ecbý 891; echýbý 913; Ekibý (2 ggr) 975; Ekebý 996; ekibý 1007; Echibý (2 ggr) 1031; ekby 1039; egbý 1065; Ekibý 1148; ekbý 1156; ekbý 1227; Ekibý 1237; ekiby 1263; ekibý 1264; Egbý 1737.

Eke ortn. Uppl.: Echí (2 ggr) 1031; Echí 1036.

Ekehamar ortn. Uppl., Sdml.: ekihamar 1095; ekehamar 1130.

Ekelang- ortn. Sdml.: ekelang 647; ekelang 670.

Ekenæs ortn. Sdml.: Ekenes 1130.

Ekesio- ortn. Smål.: ekisio 895[5]; ekesio 951.

Ekham ortn. Uppl.: ekam 51; echam 63.

Eknø Uppl.: Eknø (2 ggr) 1001.

Elardus lat. personn.: elardo 758.

(Elaver), Elever, Eliver m. personn., **Elavus** lat.: Elauo 405 A; Elauo 405 B; Elípsun 588; Eleps sun 801; Elaui 805; Ela[wi] (885) 886; Elauus 891[6]; elauo 893; elauí 951; Elauo (3 ggr) 1053; elefs*un,* elefs*un* 1069; eleph s*un* 1087; elefs s*un* 1091; Elefs*un* 1095; Elefs*un* 1096; Elifs*un* 1105; Elifs*un* 1106; elefs*un* 1107; elef s*un* 1110; elefs*un* 1112; elefs*un* 1113; elephs*un* 1119; Elefs*un* (2 ggr) 1148; elaui 1237; elefs*un* 1278; [E]lauus, elauí 1758.

---

[1] Jfr Hq. Et. ob. under Ebbe.

[2] Se Vardhedh.

[3] ø icke fullt säkert.

[4] Eller echeby?

[5] Brevet något suspekt. Enl. K. H. Karlssons register skall utfärdaren P. laurencíj vara den DS I s. 205 år 1219 nämnde. DS 895 är dock från senare tid (senare delen av 1200-talet?). Kan den här omtalade »auus P.» vara den år 1219 nämnde, eller föreligger förfalskning?

[6] Om dateringen se inledn. till denna ordförteckning s. 28 o. not 4.

Elisabeth f. personn.: Elisabeth 918; Elÿsabeth 989; Elizabeth 1031.
Elisif f. personn.: Elisíui (dat.) 1232.
Elvarus lat. personn. (jfr **Ælversta-**): eluaro 1041.
Emundus lat. personn.: Emu*n*do 901.
en- räkneord se **ensak.**
Enar m. personn.: Enar (nom.) 240.
Eneby- ortn. Ögl., Sdml., Uppl.: Enebÿ 712; Enebÿ 714; Eneby 714 not; enebÿ (742) 905; Eneby 889; enibÿ 1156; enibÿ 1227.
Enekøping- ortn. Uppl., **Enecopia** lat., **enecopensis** lat. adj.: enescopinge 51; enecopíe 376; Enecopen*sis* 595; Enikopie (2 ggr) 695; enecopia 782; henecopia 865; enecopie, enecopia 876; Enicopie 910; Enikop*ie* 911; enikopia (2 ggr) 918; Enichopíe, Enikopie 981; Enicopen*se*, Enicopen*sis* 1032; Enikopia 1043; enikopie 1048; Enecopíe 1053; Enícopíe 1103; Enícopen*si* 1106; enícopie (2 ggr) 1232; Enecopie, Enícopíe 1737.
Enhørne ortn. Sdml.: Enhørne 609; Enhørne 707; Enhørne (2 ggr) 712; Enhørne (2 ggr) 714; Enhørne (2 ggr) 714 not.
ensak f. subst.: Ensakír (nom. pl.) 651; ensak (2 ggr) 987; Ensac 1097; Ensac 1101.
Eriker m. personn., **Ericus** lat.: Erico ST64[1]; herjcjs (gen.) 70; Ericus 139; ericus, ericum, eric*us* 216; Ericus 229; ericus 240; erico 316; Ericus 339; Ericus 380 (påvebr.); Erícíí (gen.)[2] 392; Ericj 518; Erící 523 (påvebr.); Ericí 523 not (påvebr.); Ericí 532; Erico 537; erici 553; Ericus 566; Er*ico* 594; Erící 596; Erící 612; Erící, Erícus 640; Erico 650; Erící 669; Erící 690; Erící, Eríco 712; Erícx sun, Erící, Eríco 714; eric s*un*, Erící, Eríco 714 not; Erico 719; Erici 731; Erici 734; Eric*us* 767; [Erici] 780; Erico 802; erici 804; Ericus 811; Ericus, Ericí 848; Eríco 855; Eríco 865; Eric*us* 868; ericj 876; Ericus 913; Erici 934; erik sun 939; erik s*un* 975; Erik s*un* 976; ericus 1014; Erící 1025; Ericí 1027; Erico 1041; Ericí 1049; ericus 1050; Eric*us* 1111; (Ericus[3] 1116;) Erico, Eric*us* 1130; Erící 1145 (påvebr.); Erící 1178; Ericí 1188; Erici 1198; Ericus, Erícus, ericus, Erící 1199; Erici 1200; Ericí 1201; Ericus 1217; Ericí 1229; Erici 1230; Eric*us* 1237; Eríci 1241; erícus 1261; Erico (2 ggr) 1299; Heric*us* 1744[4].
Eriksvik- Smål.: erekswikæ 693.
Eslehamar? ortn. (jfr **Hæsle-?**): Eslehamar 380 (påvebr.).
Eslo ånamn, ortn., **Eslorydh** ortn. Vgl. (Isleryd): eslo (3 ggr), eslo rÿd 240[5].

---

[1] Påvebr. av år 1216.
[2] Punkt under det sista *i*, vilket alltså skall utgå.
[3] Erik Menved i Danmark.
[4] Ej Henricus, såsom hos Liljegren; se Karlssons register under Ericus.
[5] r uncial.

Esløs-[1] ortn. Ögl. (Eldslösa): Esløsum 910.
Esta-? ortn. Uppl.: Esta 202 (påvebr.).
Etagh- ortn. Vgl.: etæghi 548; Eteghi 1006.
Eulsta-? ortn. Uppl.: Eulsta 202 (påvebr.).

F.

Faderus lat. personn. (fsv. **Fadhir**): fadero (dat.) 901; fatherus 1020.
Faldanæs ortn. Sdml. (Fållnäs): faldanes 1049; faldenæs 1737.
Faldung- ortn. Smål. (Fållinge): faldonge[2], faldunge 532.
Falke (m. subst.) tillnamn: falca (obl. kas.) 689.
Falkinbærgh ortn. Hall.: falkínbergh, falkýnbergh, falkynb*æ*rgh 1245 (danskt); falkínbærgh 1246 (danskt).
Fallandefors ortn. Smål.: fallandafors[3] 1063.
Faluquærn Vgl. (Falekvarna): faluquern 803.
Falzholt[4] Smål.: Falzholt 693.
famn m. subst.: famn 906.
fang n. subst.: fang (nom. sg.) 532; fang (ack. sg.) 716.
fangaiordh f. subst.: fangaíordh 1231.
Fanter (m. subst.) tillnamn: fant (dat.) 1053.
Fanø ortn. Uppl.: Phanø 572; Fanø 695; fanø 782; fanø 918; fanø 1095.
Farardal ortn. Vgl.: farardal 240.
Farung- ortn. Uppl.: farungy 933; farungí 934.
fast f. subst. (jfr **fæst**): fastær 1179.[5]
faste, faster, fæste, fæster m. subst.[6], **fasti, fastones** lat. nom. plur., **Fasto** lat. m. personn.: fastis (lat. abl. pl.) 539; fastæ sun 615; fastær (nom. pl.) 645; fastar 678; faster (nom. pl.) 714; Fast*er* 714 not; fester (nom. pl.) 767; fætær (nom. pl.)[7] 811; fastonís (personn. lat. gen.) 855; fastonis (personn. lat. gen.) 856; fasta (ack. pl.) 1040; fastí (nom. pl.) 1156; fastar 1216; fastar 1217; fasti (nom. pl.) 1227; fastar 1237; fastær 1253; festæ (ack. pl.) 1254; fastar 1263; fastar 1264; festom (dat. pl.) 1273; fastar

---

[1] Om senare skrivningar av namnet se Lindroth, Fornv. 1915, s. 27.
[2] Detta ord skrivet över raden (senare?).
[3] Skrivet över raden.
[4] För ordets bildning jfr falzbyr (Schlyter).
[5] 'per contractum qui wlgo dicitur fastær oc fwlskyal' (jfr Sdw. under fast f. och forskiäl).
[6] Jfr Celander, Xen. Lid. s. 257 ff.
[7] Väl fel för fæstær, se Sdw. under fästir.

1281; fastones (lat.) 1293; fasta (pl., 2 ggr) 1294; fastar 1300; fastæ (pl.) 1744; fastar (2 ggr) 1745.

Felesta-? ortn. Närke (jfr **Fiællastadh-**): fethlisti, felestu*m* 855.

Fiadhrunda- se **Fiædhrunda-**.

Fiaholm- ortn.[1] Sdml.: fÿæholm 588.

Fialk- ortn. Skåne: fialkum 33 (danskt).[2]

Fialstafn ortn. Vrml.: fialstapn 1031; fialstafn (3 ggr) 1720.

fiarganger m. subst.: fiargang (nom. sg.) 532; feagangh[1] (ack. sg.) 716.

Fiatasund ortn. Ögl.: fÿatasvnd 181.

Fiflorydh ortn. Vgl.: fifloryd 635.

Fifistadh- ortn. Ögl.: fiuelstaht 823.

Fileth, -ech? ortn. Uppl. (Filke): Phileth 202 (påvebr.).

Filippus, gen. **Filippusar** m. personn., **Philippus** lat.: philipp*us* 70; phÿlÿppus, phÿlipp*us* 229; philippí 405 A; philippí 405 B[3]; philipí 541 (recto); philíppí 557; philippus 558; philippus 593; phillippí, Phillippí, Phillipp*us*, Phillippi 645; philipisasun 649; philippí 653; Phÿ*lippi*[4] 659; ph*ilippi*[4] 659 not; Phillipp*us* (2 ggr) 660; philippí 667; philippí 670; philippí[5] 671; philippi 672; phillippi (3 ggr), phillip*us* 678; philippí, philíppí 688; philippí (2 ggr) 689; philippus 751; Phillipp*us* 767; Philipp*us*, Phillippus 811; philippus 890; Philippus 891; [p]hilippus 901; philipp*us* 913; philippí 981; filipps*un*, philip*us* 1032; philíppj 1053; Philippí (2 ggr), Philipp*us* 1095; Philippí 1096; Philippus 1148; philippi (1185) 1186; philips*un* 1232; philíppí 1237; phílippí 1261; Philippus 1745.

Fin(h)edia lat. Smål. (Finnveden): finnodhia*m* 89 (danskt); phinnethia (2 ggr) 119 (danskt); finwidiam 543; Finwidie 686.

Finkarlaby- ortn. Sdml.: fincarlaby 1043.

Finlandia lat., **finlandensis** lat. adj.: fÿnland*ia* 405 A; fynlandia 405 B; Fynlandie, Fynlandia 800; finlandie (3 ggr), finlandia 802; finlandíe 811; Finlandie 890; Finland*ensibus* 910; finlandÿe 926; Finland*ie* 928; [finl]andie 929; Finland*ie* 941; finlandie 953; fínlandie 971; fínlandíe 972; finlandie, Finlandens*is* 975; Finlandie, finlandens*is* 976; finlandíe 981; finlandie 987; fínlandie 988; Finlandie 1000; finlandie 1010; fýnlandíe 1015; finland*ie* 1016; finlandie 1023; fynlandíe 1026; fynlandie 1068; fínland*ensi* (2 ggr) 1107; Finlandie 1737.

---

[1] Om formen se Wigforss NoB 6, 113 ff. Formen feagangh, som ej är medtagen hos Wigforss, kan förklaras ur nom.-ack. fæ med e som beteckning för ǣ.

[2] Secher, Aarbøger 1882 s. 223 ff., läser så; ordet kan emellertid även läsas fialkinn.

[3] I 405 B har förmodl. tidigare stått philippo, vilket sedan ändrats till philippí.

[4] Utan förkortningstecken.

[5] Står på rasur.

Finstadh- ortn. Uppl.: Finzsta (2 ggr) 1032; ffínstað 1744.[1]
Finvidher m. personn., **Finvidus** lat.: finwid*us* 64; fýnwith (nom.) 65; fýnwíd*us* 70; Finwid*us* 113[2]; fínuithæ s*un* 645; finuido, [fin]ujdus 761; finwidus 769; finuíasun 678; fínwid*ar* s*un* 913; finwidus 923; finwid*us* 924; fínuidu*m*, fínuídí 949; fínuidi 1032; Fínuidus[3] 1232; finuídus (2 ggr) 1237; fínwidas*un* 1744.
Finzantus lat. personn.: fínzant*us* 1014; fínzanto (2 ggr) 1031.
Firlund- ortn. Närke: firlundu*m* 659; firlundu*m* 659 not.
Fiskaby- ortn. Småland.: fiskabỳ 902.
Fiskibækk- Vgl.: Fischibec 447; físchíbec 448; fiskibech 1006.
Fitia ortn. Sdml.: fítíu 1282.
Fitiastadh- ortn. Ögl.: fithyastadu*m* 1034.
Fiædhrundaland Uppl., **Fiadrundia** lat.: fỳadrundala*n*d, fỳadru*n*daland, fỳadrundia 318; fiedhrundaland 669; fiædrundíam 1207.
fiælder m. subst., **fiællones** lat. nom. plur. (**fiællaland** se **fællaland**): fiæll (ack. sg.) 795; fiællones 1043.
Fiælholm- Uppl.: fíælholme 958.
Fiællastadh- ortn. Närke: fyellastatha 1041.
Fladhstadh- ortn. Uppl. (Flasta), Sdml.?: fladstad 563 (påvebr.); fladstath 569; fladstad 598; Flastad 900.
flat f. subst.: flat (nom. sg.) 876; flat (nom. sg.) 1274.
flata f. subst. Småland. (namn på skog): flata 139; flatu 217; flatu 294; flatu 294 not; flatu, flata 300; Flatu 528; flatu 528 not 1.
Floasta- ortn. Uppl.: floastu*m* 876.
Flodh- ortn. Sdml. (Floda): flothom 871.
Flomsaker? ortn. Uppl.: flomsakre 51; famsacre 63.
flotmosi m. subst. Vgl.: flotmosa (2 ggr) 216.
fløbhe mosi m. subst.[4] Småland.: fløthi mose[5] 693.
fløbhesmylna f. subst. Vgl.: fløthesmỳlnỳ[6] 405 A; fløthesmulny 405 B.
Fløtasund ortn. Uppl.: fløtasvnd 1127; fløtasvnd 1129.
Fodhø ortn. Sdml. (Fogdö): Fothø 390[7]; fodhø 639; fødø 667; fodø 676; Fodỳo 835; Fodhø 890; fothø 892; fodø 893; fodø 900; Fodhø 910; Foddø 918; fodø 981: fothø 1041; fothø 1043; Fødhø[8] 1053; fodø 1282; fothø 1722.
Folaløsa ortn. Ögl.: folalỳs[o] 1002.
foli m. subst. (personn. DS 1741? hithörande?): folæ (ack. sg. 4 ggr) 1053; fula 1741.

[1] ð här förmodl. ej = d + förkortningstecken. ð-typen förekommer näml. i diplomet f. ö. som tecken för ton. frikativa.
[2] Om dateringen se Gezelius a. a.
[3] F = ff. Jfr s. 28 o. not 3.
[4] Jfr isl. flóþebakke.
[5] I det lat. satssmh. egentl. ack. sg.
[6] Ändelsen -ỳ tycks emellertid med annat bläck vara rättad till -u.
[7] F = ff. Liljegren har ej avtryckt originalet.
[8] F = ff.

Folke se **Fulco**.
folkland n. subst. Uppl., **fulclandia** lat.: fulclandie 1040.
folklands thing n. subst. Uppl.: folclanzthing 1745.
folklands thingstadher m. subst. Uppl.: folklanzthingstad 1745.
Folquidus lat. personn.: folquídum 762; fulwido 1104.
Forcundus lat. personn.: forcundus 444; Forcu*n*d*us* 522; forcu*n*do 1741.
forn adj. se följ. ord.
Fornesi(k)tune ortn. Uppl. (se även **Sictunia**): fornesitune 852 (påvebr.).
Fornus ortn. Ögl.: fornusom 762.
fors m. subst., **Fors-** ortn. Uppl., Sdml., Ögl. (Smål. DS 951): forsa 202 (påvebr.), forsu*m*, forse 712; Forsum, Forse 714; Forssum, Forse 714 not; forsum 930; fors 933; fors 934; forsum 951; forsum 1026; forsom, forsæ (2 ggr) 1067; forsum 1068; forsum (2 ggr) 1237; forsí, forsum 1238; fors (ortn.) 1296; forse 1737.
Fors tillnamn: fors[1] 1099.
Forsby- ortn. Uppl.: forsby 958.
Forsidh- ortn. Smål.: forsith, Forsith 559.
Fozkil ortn. Vgl. (Fotskäl): fozkil 1265.
Framestadh- ortn. Vgl.: framestade 485.
Fredhericus lat. personn.: fredherico 710.
Fridhbærgh-? ortn. Uppl.: vrebagert 202 (påvebr.).
Fridhini ortn. Vgl.: friðínj 764.
Fridhstadh- ortn. Uppl.: frizstadu*m*, fridstadum 1036.
Fridhthiuver m. personn.: fridthuwír (nom.) 890.
Fridhæster? Sdml.: fridhæster[2] 795.
Frinnarydh ortn. Smål.: frínnarydhu*m* 1741.
Fris tillnamn ('från Frisland'): Fríis 757; fríis 807.
Frustas- (namn på skog) Smål. (Frostås, Tofteryd sn): frustasa 528; frustasa 528 not 1.
Fræsta- ortn. Uppl.: fræsta (2 ggr) 1031.
Frøal ortn. Smål.: frøole 119 (danskt); frøal 164; frøele, Frøele 966; frøale (2 ggr), frøal*e* 1275; frøale 1277.
Frøbærnus lat. personn.: ffrøbyrno[3] 1041.
Frødhavi ortn. Uppl.: frødawí 1065; frødhawi 1085; frødauj (3 ggr), frødauj (2 ggr) 1103; frødawj, frødawí 1737.
Frølund- ortn. Sdml.: frølundu*m* 712; Frølundu*m* 714; Frølundu*m* 714 not.
Frøsaker ortn. Vstml.: frøsak*er* 1049; Frøsaker 1737.
Frøsbiærgh ortn. Vgl.: frøsbiærgh 671; frøsbyergh 672; frøsbíerg 688; frøsbierg 689.
Frøshamar ortn. Vstml.: frøshamar (3 ggr) 1041; frøshamar 1042.

[1] 'Joh*ann*is d*icti* fors'.

[2] 'quandam partem terre wlgariter fiæll dictam apud sører que uocatur fridhæster'.

[3] Jfr kap. III A, bokst. *y*, anm. 1.

Frøslund- ortn. Vstml.: frøslundír, Frøslund*um* 964.
Frøsrydh ortn. Smål.: frøsryth 1162.
Frøstanus lat. personn.: frøstanu*m* 1038.
Frøsund ortn. Uppl.: frøsvndj 1032; frøsundi 1745.
Frøsvi ortn. Närke: fruoswi 157 (påvebr.).
fughl m. subst., **Fughlas** ortn. Vgl.: fugl as 240.
Fulco lat m. personn. (fsv. Folke, Fulke): fulconis 295; Folconis 386; fulconis 415; fulco 442; Fulco 535; fulconis 565; Fulco 589; Fvlco 594; Fulc*onis* 612; fulc*oni* 613; fulconis 697; Fulko 706; fulcone 710; Fulco 714; Fulco 714 not; Fulchone*m* 844; fulco 866; folco 889; fulko (742) 905; Fulchone*m*, fulchone*m* 981; fulkone 984; folcone*m* 1014; fulconís 1036; fulconís 1104; fulconis, Fulco 1148; fulkonís 1223; Fulko, Fulkonis[1] 1224; fulko 1237; Fulcho[1] 1296.
Fuldaløsa ortn. Vgl.: fuldæløso (3 ggr) 1014.
Fuldredh-? ortn. Uppl. (Fullerö): fuldrethu*m* 1293.
Fuli se **foli**.
Fullabro ortn. Sdml.: fullabro 1049; fullabro 1737.
fulskiæl n. plur. subst.: fwlskyal 1179.
Fulvidus se **Folquidus.**
Funboa hæradh Uppl.: fundbohæreth 958; funbohered 1048; funboa herethj 1103.
fyr prep.[2]: fyr festnum (2 ggr) 1260.
fæ, fæarganger se **fiarganger.**
fæie?[3] (möjl. = fsv. foghate): fæia 1280; faia 1290.
fællaland n. subst. (jfr **fiælder**): fellaland (ack. pl.) 890; fallaland (ack. sg.) 1036.
Færingaø- Uppl.: feringa øiu[4] 620; færingíæ øiu*m* 712; færingiæ øium 714; Færingia øium 714 not; Færingÿæ ø 941; feringø 964; færingiæ øium 965; feringø 995; Færingiæø[5] 1000; færingø 1057; ferringæø 1167; færingø 1188; færingøum 1223; færingø 1237; færingiaø 1745.
fæst f. subst.[6] (jfr **fast, fæstn**), **festa** lat.: festis (lat. abl. pl.) 645; Festís (lat. abl. pl.) 665; festis[7] (lat. abl. pl.) 678; festa (lat. abl. sg.) (2 ggr) 688; festa (lat. abl. sg.) (2 ggr) 689; festis (lat. abl. pl.) 766; fest 1204; fest 1254.

[1] F = ff. Jfr s. 28 o. not 3.

[2] Se Sdw. under for.

[3] "presentibus testibus ... karulo thÿdisca, Saxone prefecto castri Stokholmensís, & fæia, & aliis fidedignis ..." Jfr mlt. voget, voit, vaget.

[4] Liljegren: "øm", men ordet bör nog hellre läsas "øiu", med uteglömt förkortningstecken för m.

[5] F = ff.

[6] Jfr Celander, Xen. Lid. s. 257 ff.

[7] e eller æ. Möjl. är e skrivet ovanpå en felskriven bokstav.

fæste, fæster se **faste, faster.**
fæstn f. subst.[1] (jfr **fæst**): festnæ (nom. ack. pl. 3 ggr), festnum (dat. pl. 2 ggr) 1260.
Førikarlaby- ortn. Uppl. (Forkarby): førikarlabŷ 1031.
Førisæng Uppl. (Fyrisäng): førisheng 1036.

G.

Galle tillnamn: galli (nom.) 1191.
Gamaliel lat. personn.: Gamaliel, Gamalielis, Gamaliele 1015.
Gamalsbodh- ortn. Hall.: gamals botha 1245 (danskt).
Gamblelidhstadher (m. subst.) Smål.: gamblælidstader (gen. sg.?) (742) 905.
ganga f. subst., **ganga** lat.: ganga*m* (2 ggr), gangam 240.
ganger m. subst. se **fiarganger.**
gardhfastar m. plur. subst.: Garthfastæ (nom. pl.) 1091; gardfast*ar* (nom. pl.) 1191.
Garn ortn. Uppl.: garní 1032; garn 1237; garn (2 ggr) 1745.
Garzby- ortn. Smål.: garzbŷ (742) 905; garzby 1278.
Gas (f. subst.) m. tillnamn: gaas 1053.
Gasabogher (m. subst.) tillnamn: gasabogh 1095; gasabogh 1148; gasæbogh 1744 (nom.-former).
Gasaholm- ortn. Uppl.: gasaholm 1281.
Gasaløt ortn.: gasaløt 1130.
Gel-, Gil- ortn. Uppl. (Gela): gelum, gilum 1036.
Gelbrikt- m. personn.: Gelbrict (dat.) 1084.
Gelvo lat. m. personn.: Gelwon[is], gelwon*is*, g[?]lwonis, gelwon*is* 936.[2]
Gemo lat. m. personn.: gemone 908.
gengærdh f. subst.: gíngerdh[3] 1133; Gengyærdh 1182.
gengærdhaløsn f. subst.: gíng*er*dhalo'sn 1066.
Geniutus, Giniutus lat. personn.: Giniuto 951; Geníut*us* 1275.

---

[1] Sdw. har upptagit ifrågavarande former under ordet fæst och föreslagit, att de skola uppfattas såsom försedda med best. art. En sådan tolkning förefaller icke rimlig. Hos Celander a. st. äro formerna ej medtagna. För den här ovan uppställda formen jfr Olson, Appell. s. 454 ff. och där cit. litt. Då i DS 1260 æ står i ändelse för urspr. a i stæfnæ, bör festnæ uppfattas som urspr. fæstna(r), ej som fæstne(r), alltså med o-stamsböjning. Om formen f. ö. jfr Hesselman, Västnord. stud. II s. 9 ff., Olson a. a. s. 455 not 2.

[2] Formerna Colwo och (event.) Golwo kunna avföras såsom i detta diplom obefintliga (jfr dock Golvasta-).

[3] 'spannamala gíngerdh'; se detta ord.

genst[1] adj. n. (se även **blakinst**), **g(i)entius** lat. adj., **genstblat** adj.n.[2]: gíentiis, gent(?),[3] genz 951; genstblath 1722.
Ger- ortn. Skåne: Geri 33 (danskt).
Geraddus lat. personn.: geraddo[4] 1041.
Gere m. personn., **Gero** lat.: gere (nom.), g. (obl. kas.)[5] 51; geri (nom.) 63; gerasun 665; Geres(?) (gen.) 666[6]; geronem 695; gera (obl. kas.) 756; Geræ s*un* 767; geronis 918; gerone 1031.
Gerhardus lat. personn.: Ger*ardus* 734[7]; Gerardus 915 (danskt); Gerardí, Gerard*us* (2 ggr) 1015; Gerardo 1023; Gerardum, Gerardj 1036; Gerardu*m* 1070; gerardus 1111; Gerardum 1137 (påvebr.); gerardi 1177; Gerardo 1278; Gerardo 1716.
Gerika m. personn.: Gerícæ (nom.) 1092[8].
Germundus lat. personn.: Germu*n*di 522; Germu*n*d*us* 1744.
Gerthrud(is) (lat.) f. personn.: g*er*thrudí (dat.) 1053.
Gervinus lat. personn.: Gerwínus 1092.
Gethtini ortn. Vgl.: Gethtíní 405 A; Gethtiní 405 B.
Getung- ortn. Hall.: getynge, getonge 1245 (danskt); getonge 1246 (danskt).
Gezta- ortn. Sdml.: Geztæ 1130.
Gilbærgh- ortn. Närke, Uppl.: gilbergh 823; gilb*er*gum[9] 1031.
Gil(i)bertus lat. personn.: Gilib*er*tus 1032.
Gilløgha f. personn.[10]: gilløgu (gen.) 958.
Gimmu ortn. Uppl. (Gimo): gimmu 1036.
Gimning- ortn. Uppl.: gimningí 1156; gímníngí[11] 1227.
Gingrini ortn. Vgl. (Gingri): gingr[ini] 1062[12].
Girista- ortn. Uppl., Sdml.: Giristír 596; Giríste 615; giriste 659; Gÿriste 659 not; gírístum 875; gírístu*m* 911; Giristu*m* 1293.
Girs tillnamn: gírs (nom.) 1103.
Gisika m. personn.: Gisiku (obl. kas.) 1084.
Gislo lat. m. personn.: Gislo 119 (danskt); Gÿslo 162; Gislo 453; Gislo 842; Gislo 1293.
Gismusta- ortn. Uppl.: gismustu*m* 1040.

[1] Ett slags tyg (från Gent).

[2] Blått tyg av nämnt slag. Se Falk, Awn. Kleiderkunde s. 59.

[3] Efter t står över raden ett bokstavs- eller förkortningstecken. Vilket kan jag ej avgöra. z?

[4] 'geraddo boghulth civi lÿbicensi'.

[5] Alltså ej såsom hos Liljegren 'gere'.

[6] Diplomet från senare tid än 1200-talet?

[7] Den andra stilen å diplomets veck; se Liljegren.

[8] Samma person som den DS 1023 nämnde Gerardus(?).

[9] Förbigånget hos Liljegren. Efter 'walzmoru uilla dim. sol. t.' (DS II s. 104 rad 19) står: Jn gilb*er*gum di*midi*am oram t*er*re Jt*em* ín knutabÿ villa asbÿ dim. sol. t*er*re.

[10] Jfr Noreen, Aschw. gr. § 404 anm. 2.

[11] Möjl. är sista bokstaven j.

[12] I vidimat. av år 1306 DS 1495: gíngríníj.

Giso lat. m. personn.: Gisonis 1181; Gisone*m* 1216.
Giurdher, Gyrdher m. personn., **Giurdo, Gyrdo** lat.: Gu*r*ther[1] (nom.) 70; gyrth (ack.) 1011; gẏurdo (2 ggr), gẏurdoní (3 ggr)[2], gẏudoní 1063; Gyrdo 1092; Giurdonj, Gíurdonj 1275.
Giuridh se **Gyridh**.
giæf f. subst. se **hindradags-, morghon-**.
giæld (giald) n. subst. se **almænnings-, næf-, ættar-**.
Giællurydh ortn. Smål.: Gẏellerẏth 1010; Gellurẏth 1275.
Giælquist- ortn. Vgl.: Gielquist 557; gielquist 937.
Giærderus, Gærdarus lat. personn.: Giærdero 1254; Gerdaro[3] (2 ggr) 1260.
Giærn- ortn. Sdml.: giernu*m* 1030.
Glam tillnamn: glam (ack.) 1216.
Glanshamar ortn. Närke: Glanshamar 660.
Glanu- se **Glænu-**.
(Glichen; Henricus de Glichen: glichen 975; Glichen 976.)
Glutrer ortn. Sdml.: glutrer 1177.
Gluttasta- ortn. Uppl.: gluttestu*m* 1036.
Glysing- tillnamn: Glysing (nom.) 1131; glysing (obl. kas., 2 ggr) 1132.
Glænuas ortn. Ögl.: glanuas (2 ggr) 755; glænuas (2 ggr) 1069.
Gløbh tillnamn: gløþ 951.
Gnistlinga madh Smål.: Gnistlíngæ madæ[4] 693.
Gnistlingathorp ortn. Ögl.: gnistlíngæthorpu*m*[5] 1188.
Gnistuthorp ortn. Smål.: Gnẏstuthorp 693.[6]
Gnitahøgh- ortn. Sdml.: Gnítahøhe 705.
Godhika se **Gødhika.**
Golvasta- ortn. Uppl.: goluastu*m* 1293.
Gorghe m. personn. (jfr **Gregorius**): Gorhe (nom.) 714; Gorhe (nom.) 714 not.
Gorratung? ortn. Uppl.: gorratung[7] 115.
Gorsung- ortn. Sdml.: gorsung 229.
gotensis lat. adj. (jfr följande samt **gutnisker**): gothensis 667; gute*n*sibu*s* 854; gottensíum 1707.
Goti pl. lat. (götar): gothoru*m* 51; gothoru*m* 63; gotthorum 65; gothorum 66; guttoru*m* 70; gothis, gothoru*m* 160; gotoru*m* 675; gotoru*m* 676; gothoru*m* 677; gotoru*m* 678; gotoru*m* 684; gotoru*m* 690; gothoru*m* 701; gothoru*m* 703; Gotoru*m* 705; Gotoru*m* 707;

[1] r över raden. Alltså ej som hos Liljegren Guther. Jfr även Liljegren DS 116: gwrther.
[2] En gång ('gẏurdoní dimisit') skrivet över raden.
[3] Samma person som den i DS 1254 nämnde.
[4] 'inter fløthi mose & Gnistlíngæ madæ'.
[5] Första stavelsen (gnist-) kan även tolkas som guist- eller giust-.
[6] *n* kan även läsas som *u*.
[7] Det senare r ej fullt säkert.

gothor*um* 711; Gotor*um* 712; Gotor*um* 714: Gotor*um* 714 not; gotor*um* 717; Gotor*um* 722; gothor*um* 724; Gothor*um* 725; gothor*um* 725 not; gothor*um* 744; gothor*um* 748; gothor*um* 749; gotor*um* 751; gothor*um* 756; gotor*um* 757; gotor*um* 758; Gotor*um* 759; Gotor*um* 767; Gothor*um* 780; gothor*um* 795; gotor*um* 796; Gothor*um* 800; Gothorum 802; Gotor*um* 811; Gothorum 869; Gothor*um* 870; goth*orum* 886; Gotor*um* 896; gotor*um* (742) 905; gothor*um* 913; gothor*um* 914[1]; gotor*um* 918; gothor*um* 919; gothor*um* 919 not; Gothor*um* 921; Gothor*um* 922; gothor*um* 923; gothor*um* 924; gothor*um* 935; Gothor*um* 936; Gotor*um* 937; Gothor*um* 938; gothor*um* 943; gothor*um* 944; gothor*um* 957; Gothor*um* 971; Gothor*um* 972; Gothor*um* 975; Gothor*um* 976; Gothor*um* 978; gothor*um* 983; gothorum 985; gothor*um* 989; Gothorum 991; gothor*um* 994; Gotor*um* 996; Gothor*um* 1001; goth*orum* 1006; goth*orum* 1016; Gothorum 1018; Gothor*um* 1026; gothor*um* 1060; Gothor*um* 1065; gothor*um*, Gothor*um* 1068; Gothorum 1132; Gothor*um* 1169; Gothor*um* 1172; gothor*um* (2 ggr) 1178; Gothor*um* 1182; Gothor*um* 1186; gothor*um* 1199; Gothor*um* 1202; Gothor*um* 1205; gotorum 1207; gotorum 1208; Gothor*um* 1209; gothor*um*, gotor*um* 1269; Gothor*um* 1276; Gothor*um* 1280; Gothor*um* 1290; Gothor*um* 1298; gothor*um* 1737.

Gotlandia se **Gutlandia.**

Gotulfus lat. personn.: gotulfo[2] 404.

grafos n. subst.: graf oseno (dat. best. sg.) 796.

Grafrydh ortn. Vgl.: grafryd (2 ggr) 925.

Grafsiobodh- ortn. Sdml.: grafsíobodh*er* 1212.

Gran, Græn- ortn.[3] Uppl. (se även under **yfre, ytre**): gran (2 ggr) 911; grenj 1036; gran, gren (3 ggr) 1225; Grɇn 1231; granum 1737.

Granhamar, Græn- ortn. Närke, Uppl.: Granhamar 593; gremambrí 1300.

Granne (m. subst.) tillnamn: granna (obl. kas.) 893.

Granø Uppl.: granø 958.

Gregoris m. personn., **Gregorius** lat.: Gregoríí 747; Gregoríj 766; *gre*goríj 816; Gregorio 911; gregoris s*ùn* 919; gregorss*un* 919 not; Gregoríj, *gre*goríj 981; *gre*goríj 1033; gregoriss*un* 1148; *Gregorsun* 1165; *gregorsun* 1166; Gregoriss*un* 1167; *Gre*goriss*un* 1216; *gre*goríss*un*, *gre*goriss*un* 1224; *Gre*goris (nom.) 1237; *Gre*goríss*un*, Gregori*us* 1293; *gre*goríss*un* 1732.

Gremlin tillnamn: gremlin 807.

Gren tillnamn: gren (gen.) 769; gren (nom.) 1084.

Greve (m. subst.) tillnamn: Greui (nom.) 240.

[1] Avskrift år 1298.

[2] Jfr Lundgren-Brate under Gøtulf. Initialbokstaven förmodligen g, dock ej absolut säkert.

[3] Se Sahlgren, Skagershult s. 68 ff.

grima f. subst., **grima** lat.: Grimas (ack. pl.), grima (abl. sg.), grimam (ack. sg.) 240.
Grimshøgh- Smål.: grimsho'gh (2 ggr) 1058.[1]
Grimskælda Smål.: grímska'ldo 1058.[1]
Grimsrydh Smål.: grimsrydh 1058.[1]
Grut se **Gryt.**
Grymber m. personn.: Grymbr 1744.
Gryt-, Grut- ortn. Sdml., Uppl. (jfr även **Grøt-**): grutu*m* 890; grýtum, grýtu*m* 1216; grýtum 1737.
Grytbækk- ortn. Vgl.: grutbec (2 ggr) 216; grydbek 631.
Grytobækk- ortn. Uppl.: grutubeckỳ 1156; grutubekkj 1227; Grýtobæk 1293.
Gryznæs ortn. Sdml.: Grýdznæs 1026; Grýdznæs 1068.
Grænby- ortn. Uppl. (jfr **Gran-**): grenbuj 63; G[ren]b[u?] 639; grenbỳ 1217.
Grænbærgh- ortn. Uppl. (jfr **Gran-**): grenbergum 876.
Grænn- ortn. Smål. (Gränna) Græ*n*nu*m* 377.
Græppaspag-? ortn. Ögl.: g*re*ppaspagvm 181.
Græsga sjönamn, **Græsgahal, Græsga lidh-** Vgl., Smål: græsgahall, gressga, gresga lída, græsga 543.
Græsgardh- ortn. Öl.: gresgard 661; gresgard 662.
Græshylt- ortn. Smål.: Gresølt, Greshylta 454.
Græsø ortn. Uppl.: gressø 1036.
Grøt- ortn. Sdml. (jfr **Gryt-**): Grøti 712; Grøte[2] 714; grøte 714 not.
Guazbro se **Vazbro.**
Gudhagardh- ortn. Ögl.: guthagarthom 1130.
Gudhbrandus lat. personn.: gutbrand*us* 1031.
Gudhem ortn. Vgl.: Gudhem 72 (påvebr.); guthe*m* 303; Guthem 339; Guthem (2 ggr) 377; gutheym 385; Gudhem (2 ggr) 386; Guthem 387; Guthem 405 A; Guthem 405 B; gut[h]em 415; Gudhem 455, guðem 468[3]; gudem 524; gudem 525; guthem 548; Gudem 575 (påvebr.); Gudhem (2 ggr)[4] 617; guthem 631; Guthem 640; gudhemh 744; Guthem 793; Gudhem 836; Gudhem 840; guthem 848; Gudhem 910; gudhæm, gudhæ*m* 925; gudhæm (3 ggr) 927; gudhem (2 ggr) 935; Gudhem, gudhem 936; Guthem 981; gudhem (2 ggr) 1062; Gudhem (2 ggr) 1110; Gudhemh 1206; Guthem (2 ggr) 1737.
Gudhfaster m. personn.: Gutfast*er* (nom.) 164; guduastæs*un* 1278.
Gudhløgh(is) (lat.) f. personn.: Gudhløghí (dat.) 1095.
Gudhmarus lat. personn.: guthmarí (2 ggr) 1034; Gudmarus 1740; gudmarí, gudmaru*m* 1741.

[1] Diplomet förmodligen från senare tid än uppgivet.

[2] *e* ej fullt säkert.

[3] I detta ord och i ordet lyðosien*si* använder DS 468 en d-typ med tvärstreck, dock icke det vanliga ð.

[4] 2:a ggn står det egentl. *n* i st. f. *u*.

Gudhmunder m. personn., **Gudhmundus** lat.: Guthmundo 454; Guthmundus 509 (danskt); [Gudmundi][1] 544; gudmund*us* 608; guthmu*n*dus 741; gudmu*n*do 901; gudmu*n*d s*un* 1212; gudmu*n*do 1250.

Guduarus lat. personn. (samma person kallas även Gunnarus; jfr detta ord): guduarus 1156; Gunnarus 1227.

Guidhanæs ortn. Smål.: guidanæs 341.[2]

Guido lat. m. personn.: Gwidone 738; Gvýdo 1010.

Gulbrunzrudh ortn. Smål.: gulbrunzruth 119 (danskt); guldbrunzruthe 166.

Gultubrunn- ortn. Sdml.: Gultubrunnu*m* 638; gultubrunnu*m* 670.

Gummo lat. m. personn. (**Gumme** kortnamn till **Gudhmunder**): Gummo 1092.

Gunnar m. personn., **Gunnarus** lat. (jfr **Guduarus**): gunnari (gen.) 457; Gunnar (nom.) 558; gu*n*narus 901.

Gunne m. personn., **Gunno** lat.: gunnonis 164; gunno 210; Gunnonis 694; gun*n*o 1058[3]; gunna (dat.) 1103; Gvnnone 1104.

Gunnolfsthorp ortn. Ögl.: Gunnolphstorp[4] 891.

Gunnur f. personn.: gunnur (nom.) 927.

Gunvatabodh- ortn. Smål.: gunwatabothu*m* 931.

Gusa tillnamn[5]: gusa 522; gusa 528; gusa[6] 528 not (nomin.-former).

Guthormber m. personn.[7]: [Gutho]rm son (nom.)[8] 762; guthorms*un* 1232; guthormss*un* 1237.

Gutlandia, Gotlandia lat.: gutlandia (2 ggr), gutlandiam 233[9]; guthlandie 426; Gutlandiam 452; Gothlandia 800; Gothlandia, Godlandia 910; gotlandia 929; Guthlandýam 941; Gothlandie, gothlandie 981; Gotlandie 1023; guthlandía 1053; Gutlandíe (2 ggr) 1173 (påvebr.); Gutlandie (1174) 1181 (påvebr.); Gutlandie 1181 (påvebr.).

gutnisker adj: gutniskæ (gen. pl.) 1278.

Guttarør ortn. Uppl.: Guttarør 572.

Gydha f. personn.: Gytha (nom.) 454; Gýtha (885) 886; Gytho (obl. kas.) 1275.

Gydhingshylt- ortn. Smål.: gýdínxhylt 966.

---

[1] Otydligt.

[2] Diplomets äkthet ifrågasatt.

[3] Diplomet förmodl. från senare tid än uppgivet.

[4] Ordet avdelat på två rader: Gunnolph-storp.

[5] Jfr Hellquist, Xen. Lid. s. 94. Ovan anförda ex. gälla alla Petrus gusa.

[6] Otydligt. Vittnena i detta brev skrivna med annan stil än det övriga.

[7] Om namnet jfr Noreen, Aschw. gr. § 223, anm. 2.

[8] Första stycket av ordet delvis förstört, delvis otydligt.

[9] Vidimation av år 1287. En del av brevet ej tryckt hos Liljegren; se Liljegren DS 233 not.

Gydhislund- ortn. Vgl.: Gýthislvnd*um*[1] 415.
Gyrdh- se **Giurdh-.**
Gyridh, Giuridh f. personn., **Gyridis** lat.: gýridher son 938; Gýridis (nom.) 1110; gýuridis (gen.) 1191: Gyridi (dat.) 1275.
Gyrghesthorp ortn. Ögl.: gýrgesthorp 1274.
Gyrling- ortn. Uppl.: gýrlíngí 1216.
Gæl- se **Gel-, Giæl-.**
Gær- se **Ger-, Giær-.**
gærdhe n. subst., **gerda** lat. f.? (se även **utangærdhis**): gerdi (ack. sg.) 240[2]; gerda (abl. sg., 2 ggr) 910; giærþeno (dat. best. sg.) 1274.
Gærisløsa ortn. Öl.: gærisløso 771.
Gæstrikaland, -landia lat.: Gestrikaland*ia* 414; Gestricaland 699; gæstrícæland (730) 777; gestrikaland 1044; Gestrikaland 1045.
Gøbla(?) m. personn.: Gøblæ (nom.) 1092.
Gødhika m. personn., **Gødikinus** lat.: Godeche (gen.[3]) 989: godhicu (gen.) 1103; godhikin*us* 1156; gødhikín*us* 1227; Godica (nom.) 1232; Gødica (nom.), Gødikino[4] 1278.
Gøkhem ortn. Vgl.: Gøchem 440; gøkem 984; gøkemh 1014.
Gøtalia lat. ortn. Vgl.: Gøtalie 339; Giotal*ie* 455; Gøthalie 640; gøtaljs 764, gøthalíe 848.
Gøtarboalund-(?) ortn. Ögl.: gøtærboælunde 1274.
Gøte m. personn., **Gøto** lat.: gøta (gen.) 294; gøta (gen.) 294 not; Gøta (gen.), Gøtý (nom.) 300; gøthone 901; Gøtæ (obl. kas.) 912; go'the (nom.) 1058[5]; Gøtoní, Gøto 1275.
Gøtstaver m. personn., **Gostavus, Gøstavus** lat.: Gostauus 240; gøstavo 483[6]; Gødstauí 543; Gøsztaf (nom.) 714; Gøstaf (nom.) 714 not; gøzstaf son 758; Gøthstaphss*un*, Gøtstaphss*un* 910; gøzstaf son 930; gøstaf s*un* 975; gøstaf s*un* 976; gøstafs*un* 1032; Gøstass*un*[7] 1053; Gøstauo 1104; Gozstawi 1227; gøstauo 1278; Gøzstaui 1291; gøzstafs*un* 1757.

H.

Habo(a)hundare Uppl. (Håbo): habohu*ndar*e 595.
Haboe tillnamn ('från Håbo'): haboæ (obl. kas.) 1737.

[1] Gýthislvnð, vars ð säkerligen bör upplösas som ovan, ej som hos Liljegren. Bokstaven t är skriven ovanpå ett långt s, som sålunda rättats till t.
[2] Styrt av prep. inter; jfr s. 34, not 3.
[3] 'domini Godeche de Me*m*mela'.
[4] Samma person som nyssnämnde Gødica.
[5] Diplomet förmodl. från senare tid än uppgivet.
[6] Orden i detta diplom osäkra. Se härom s. 43, not 3.
[7] -ss- består av två långa s, varav det första kan vara menat som f.

Habystadh- ortn. Smål. (jfr **Abzstadh-**): Habýstad 693.
Hadhabiærgh- ortn Uppl. (Haberga): hadabyerhum 1036.
Hadhuedh ortn. Vgl.: hadweth 1123.
Hafridis lat. f. personn.: Hafridis, Hafridís 925.
Hagha (**Haghi**, jfr **haghi** nedan) ortn. Smål., Uppl.: haghan (best. ack. sg., 2 ggr) 1034; h[a]gha 1745.
Haghaby- ortn. Sdml., Ögl., Uppl. (jfr **Haghby-**; se även under **litil**): Hahabý 645; hahaby 678; hagabý, lítla hagabý 855; hagabý 1129.
Haghana? tillnamn: haganæ[1] 1103.
Haghasio- Vgl., Smål.: haghasion (best. ack. sg.) 543.
Haghbardhaklef Vgl.: hagbardaclef 216.
Haghbardus lat. personn.: Hagbard*us* 67; hagbard*us* 70; hagbard*us* 911; hagbardi 1231.
Haghby- ortn. Uppl. (jfr **Haghaby-**): hagbui 63; Hagbi, Hagbj 202 (påvebr.).
haghi m. subst.: haga (ack. pl.) 240.[2]
Haghnæs ortn. Vgl.: hagnæs 524.
Haghrydh ortn. Smål. (Hagrida): hagrydh 1741.
Haghsiohylt- ortn. Smål.: Hagsiohylta 454; Haxsýohýlt 1010; Haxsiohylto 1275.
Haghthorn tillnamn: haghthorn (nom.) 1293.
Haghund Uppl., **Haghundia** lat.: hachund*ia* 414; hauu*n*de 1167; haghundi 1223.
Hak?[3] tillnamn: hakk (nom.) 1744.
Hakafors ortn. Ögl.: hakafors 1130.
Hakunarthorp ortn. Vgl. (**Hakun** personn. se **Haquinus**): Hacun*er*thorp, Haquner thorp 935.
hal f. subst. (se även **Græsgahal**): Hallinæ (best. ack. sg.) 935.
Hal(f)danus lat. personn.: haldanu*m* (3 ggr) 1103.
Hallandia lat.: hallandia 119 (danskt); hallandie 1245 (danskt).
Hallasta- ortn.: hallastom 901.
Halmstadha hæradh Hall.: halmstath hærath 1245 (danskt); halmstatha hærath 1246 (danskt).
Halqui[4] ortn. Uppl. (Hallkved): halquí 958; halq*ui* 1103.
Halstanus lat. personn.: hal. (dat. = Halstano?) 138; Halstan*us* 522; halstan*us* 528; halstan*us*[5] 528 not; halstano, halstanj 908; halstani 1196; halstano 1260.
Halvardus lat. personn.: haluardus 1293.

[1] 'laurenc*io* dic*to* haganæ'. Jfr Lundgren-Brate, 'Haghani'.
[2] Sdw. översätter tveksamt ordet med 'gränsmärke'.
[3] Jfr Hellquist, Xen. Lid. s. 101 och not 4.
[4] Om namnet se Sahlgren NoB 11 s. 132 f., 12 s. 40.
[5] Vittnena i detta brev med annan stil än det övriga.

Hamar, Hambra- ortn. Vrml., Närke, Sdml. (se även **Frøs-, Glans-, Gran-, Kil-, Rams-** m. fl.): hamar 530; Hamar, hamar 544; hamar 614; hamar 1177; Hambra (2 ggr) 1222.

Hamarbosokn ortn. Uppl. (jfr följande): hamarbosokn 1031.

Hamarby- ortn. Uppl.: Hamarbÿ 910; hamarbÿ (2 ggr) 1031.

Hamarø ortn. Vrml.: ha*m*marø 1153; hamarø 1212.

Hamu se **Ama.**

Hamundastadh- ortn. Uppl.: hamu*n*dastad*um* 1128; hamundastadum 1737.

Hanaholm- ortn. Uppl.: Hanaholm 731; Hanaholm 732; hanahulm 734; hanaholm (730) 777.

Hanastadh- ortn. Sdml.: Hanastathir 281; hanastu*m* 1030.

Hand ortn. Vgl.: hand 1062.

Hangor ortn. Smål.: Hangor 1275.

Haquinus lat. personn. (fsv. **Hakun**; jfr **Hakunarthorp**): haquinum 210; haq*uinus* 300; haquino 710; Haq*ui*ni 719; haquín*us* 744; haqujnum 761; haquinum 762; Haquin*us* 811; haquino 900; Haq*ui*no 910; haq*ui*nus 913; Haquíní 922; haq*ui*nus 925; haq*ui*ní 930; haquini 939; Haquíní 975; Haquiní 976; Haquínus 1003; haq*ui*no 1033; haq*ui*ni 1041; haquino, haq*ui*ní, haq*ui*nus, haq*uinus* 1050; haq*uinus* 1063; Haquíno 1065; haquin*us* 1148; haquin*us* (2 ggr), haquín*us* 1191; Haquíno 1288.

Haraae se **Abraham.**

Haraby- ortn. Uppl.: Harabÿ 572.

Haraker ortn. Vstml.: haraker 964.

Haralder m. personn., **Haraldus** lat.: harald*us* 240; haraldí 541; [Haraldus][1] 544; haraldí 635; haraldi 671; Harals sun 714; haral s*un* 714 not; haralz son 758; harals s*un* 767; Harals s*un*[2] 811; haroldí 901; Harald s*un* 913; haraldí 939; harald s*un* (2 ggr) 975; harald s*un* 976; harald son 1020; Haraldz s*un* 1026; haralz sun 1041; haralz sun 1042; haraldss*un* 1058[3]; harald s*un* 1068; haraldí 1099; haraldss*un* 1153; haralz s*un*, haraldí 1212; haraldus 1293; haralds s*un* 1720.

Haralzstadh- ortn. Sdml. (Harsta): haraldstadh 1026; haraldstdh 1068.

Haranæs ortn. Ögl.: haranes, har[a]nes (1185) 1186.

Harardus lat. personn. (trol. = **Haraldus**): harardu*m*[4] 855.

Hargh- ortn. Uppl.: harg (2 ggr) 1031; hargh 1034.

Harim ortn.: harim 445[5].

Harocus lat. personn. (jfr följande): haroci 902; harocíj 1046.

Haroxthorp ortn. Ögl.: haroxtorp, harox[torp] (1185) 1186.

[1] Otydligt.

[2] Tvärstreck genom l; så även i 'Jngiwals'. Förkortningstecken?

[3] Diplomet förmodl. senare än uppgivet.

[4] Liljegren har felaktigt återgivit ordet med havardum.

[5] Liljegren: Harun; Hildebrand-Börtzell-Wieselgren: harim, vilket synes vara den rätta läsningen.

Hartmannus lat. personn.: [hart]manno 807.
Harxø Uppl. (jfr **Argsø**): Harxø 757; harxø 1269.
Hasl- ortn. Uppl.: haslum 1156; haslum 1227.
Haslubækk- ortn. Vstml.: haslubek (2 ggr) 964.
Hatunæs ortn. Uppl.: Hatunes 572.
Havin? ortn. Vgl. (Håven): hawyn 793.
Hebba- se **Ebbathorp.**
Hedh- ortn. Ögl. (jfr **Hedheskirkia**): hethum 532.
Hedharydh ortn. Vgl.: hedærydh 984[1].
Hedhen (i tillnamnet **'fan hedhen'**): hedhen 1191.
Hedhenzbo ortn. Vgl. (Hinsbo): Hede*n*zbo 943.
Hedheskirkia(?) ortn. Ögl.: Hedeskyrke (obl. kas.) 1104.
Hed(h)ika m. personn.: hedícho (dat.) 901.
Hegmundus lat. personn.: heumu*n*d[um], heumundu[s] 761; Hegmu*n*di 769.
Helena lat. f. personn.: elena 295; helena 559; helene 800; helena 855; Elene 910; Elena, elenæ (gen.) 1037; Elena, helene 1038; Helene 1053; Elene 1722; Elena[2] 1732.
Heluacharlaby se **Ælva-.**
Hemfosa ortn. Sdml.: Hemfoso 712; Hemfoso 714; Hemfoso 714 not.
Hemolfus lat. personn.: he[m]olpho, hemolph*us* 1275.
Hemvidher m. personn.: hemwid (nom.) 216.
Hemysbyrgh-(?) ortn. Sdml. (Himmelsberga): hemysbyrghu*m* 1041.[3]
Henecopia se **Enecopia.**
Henricus, Hænricus lat. personn.: Henrici[4] 435 (påvebr.); Heínric*us*, Heinrico 518; Henr*ico* 594; Henr*ici* 612; Henric*us* 629; Henr*icus* 645; Henríco 654; henr*ici* 678; Hænrícus 679; Hendricí 716; hendrico 726; Henr*icus* 769; he*n*ric*us* 771; henrici 933; henrici 934; Henrici 975[5]; Henrici[6] 976; henrici 1046; Henricus 1082; Henricí 1118; Henricus 1131; Henrico, henrico 1132; he*n*ricí 1249; Henrícus 1262; Henricus 1289; henric*us* 1716.[7]
Hialmber (m. subst.) tillnamn (jfr även **Hiælm-, Hælm-**): hỳalm (dat.-abl.) 405 A; hyalm (dat.-abl.) 405 B.
Hialmsæter ortn. Sdml. (jfr även **Hiælm-**): híalmsæter 1212; híalmsætrom 1282; hialmsetrgh 1722.
Hiartanæs ortn. Smål.: hiartanes 951.
Hiartland ortn. Smål.: hiartlandum (3 ggr) 951.
Hidhiner ortn. Sdml.: Hídíner 835.

[1] Den e-typ, som användes i antepenultima, skall uppfattas som e, ej som æ. Den betecknar nämligen *e* i andra ord i diplomet.

[2] Tillskrivet över orden 'uxore m*ea*' med annan stil och annat bläck.

[3] Om y i detta diplom se kap. III A, bokstaven *y*, anm. 1. Jfr om namnet även Lundgren-Brate under Hemer.

[4] Fel för Erici.

[5] 'Henrici de glichen'.

[6] 'Henrici de Glichen'. r har uncialform.

[7] Beträffande det hos Liljegren DS 1744 upptagna Henricus se Eriker.

Hidhinus lat. personn. (fsv. **Hidhin** se följande): Hydíno 1104.
Hidhinzø ortn. Sdml.: hithinzø 1130.
Hidhø se **Idhø.**
Hildehult ortn. Smål.: hildehult 769.
Hilding- ortn. Uppl.: Hyldinkj 202 (påvebr.).
Hildo lat. m. personn.: hỳldone*m* 210[1].
Hil(d)ulfus lat. personn.: hỳlwlphum 210.
Hindavadh ortn. Sdml.: Hindawat 157 (påvebr.).
hindradagher m. subst., **hindradagsgiæf** f. subst.: hindærdaghs gief 659; hindrædax Giæf 659 not; hindradaxsgefh 1272.
Hinundarydh ortn. Smål.: hinundarud 139.
Hinzakind se **Inzakind.**
Hinze m. personn. (se även **Hænze**): hinzæ, hínza (obl. kas.) 1071.
Hinzemannus lat. personn.: Hínzema*n*no 1278.
Hiorzb(i)ærgh ortn. Vrml., Smål.: hỳorssbỳerg 530; hỳorssbỳerg 614; hyortbærgh 703; hiorzbỳrgho*m*[2] (Smål.) 951.
Hising- ortn. Smål. (se även **Hysing-**)[3]: hisingỳ 164; Hisíngí 1277.
Histet se **Istadh.**
Hiuthbol? Smål.: [H?iw]thbol[4] 1275.
Hiælesta- ortn. Uppl.: hiælestum, hiælestu*m* 1216.
Hiælmarydh ortn. Smål. (jfr **Hialm-**): hỳalmærỳdh 1167; hielmerỳth 1239; hielmerỳth (2 ggr) 1247.
Hoa ortn. Uppl.: hoa 51; hoa (2 ggr) 63; hoa 958; hoa 1048.
Hoalund-(?)[5] ortn. Vrml. (Hovlanda): Hohhalundum 719.
Hoby-[6] ortn. Ögl.: hobỳ 671; hobỳ 672.
hofdhabulster m. o. n. subst. (jfr **hovudh**): hobdabulstar 1103.
hoffenær n? subst.: hoffæner 1261.
Hognathorp, Høgnathorp ortn. Vgl.: hognathorp 763; hognathorp[7] 781; Høgnæthorpe[8] 1251.
Hoklom ortn. Ögl. (Håckla): hoclom 457.
Hokstadh-, Hukstadh-, Hug- ortn. Ögl. (Hogstad): hukstadum 750; hocstad, hocstadhu*m* 762; hugstathu*m* 910.
Holabækk- Vgl.: holabec (2 ggr) 216.
Holkarydh, Hulka- ortn. Smål.: hulcaryth 528[9]; hulcarỳth 528 not 1; Holkaryth 656.
Holm- ortn. Uppl.: holm 697.

[1] Jfr kap. IV, A 11 b.
[2] Möjligen accent över i.
[3] Jfr Hellquist, *-inge* under Hisinge, Hysinge.
[4] En del av ordet synes avsiktligt utplånad.
[5] Om namnets förklaring jfr SOV XIII s. 21.
[6] Jfr Hellquist, NoB 4 s. 129.
[7] Ett tvärstreck vid sidan av o, dock säkerligen icke tecken för ø.
[8] Initialen bör möjligen tolkas som h.
[9] Huruvida det står y eller ỳ, kan ej avgöras. Diplomet på detta ställe söndrigt.

Holmborgathorp ortn. Ögl.: holmborgæthorp 1130.
Holme m. personn., **Hulmo** lat.: holmmæ (dat.) 1041; Hulmo 1232.
Holmfridh f. personn., **Hulmfridis** lat.: hulmfridí, hulmfridis 1047; hulmfridis 1048; hulmf*ri*dis 1156; hulmf*ri*dis 1227; holmfridæs*un* 1254; holmfridas*un* 1260.
Holmger m. personn., **Holmgerus, Hulmgerus** lat.: Holmger*us* 113[1]; holmgeri (2 ggr) 216; holmg*er*ỳ 229; Hulmgerj, Hulmgeri 387; hulmgero 405 A; Hulmgero 405 B; holmgero 531; hong*er*i 635; holmgeri 855; hølmgero 856[2]; holmgerj 893; Hulmg*er*s s*un* 913; Holmgers s*un* 922; holmger*us* 923; holmger*us* 958; holmgær s*un* 975; holmger s*un* 976; homlger sun 1002; [H]olmger s*un* 1026; hulmgero 1031; holmgero 1041; Holmgerus 1046; ho*l*mger s*un*[3] 1068; Holmger*us* 1091.
Holmgersthorp ortn. Ögl.: holmgersthorp 1130.
Holmsten m. personn. (se följande ord), **Holm-, Hulmstanus** lat.: hulmstano 295; holmstanus 761; holmstan*us* (2 ggr) 771; Hulmstano 1104; holmstani 1254; holmstani 1260; Hulmstani 1271 (utf. Paris); holmstani 1291.
Holmstensthorp ortn. Vgl.: Holmstensthorp 543.
Holmvastus lat. personn.: huluastí (gen.) 1031; holmuast*us* 1103; holmwasto 1737.
Hol(m)vidher m. personn., **Holmvidus, Hulmvidus** lat.: hulmuid*us* 913; huluírdær (nom.) 1103; Hulmvidum 1216; Holmwidí 1262; hulmwidum 1278.
Homerus se **Ormber.**
hora se **ora.**
Horebro se **Ørabro.**
Horgh- ortn. Smål. (jfr **Hargh-**): horghum 912; Horghu*m* 1275.
Hornbiti[4] sjönamn Vgl., Smål.: hornbita (obl. kas.) 543.
Horsmiraland Uppl.: Horsmiraland 202 (påvebr.).
hosa f. subst.: husu[5] 902.
Hosaby se **Husaby-.**
Hossasta- ortn. Sdml.: Hossastum 747.
(**Housheit** 'Hoenscheid': Heinrico (dicto de) hoousheit[6] 518.)
hovudh n. subst. tillnamn (se även **hofdhabulster, iærnhovudh**): houud (h*er*manno h.) 1084; huwd (brutít huwd)[7] 1759.

[1] Om dateringen se Gezelius a. a.

[2] ø-strecket kan utgöra begynnelsen av bokstaven l, då sålunda ordet vore att läsa holmgero.

[3] *l* överskrivet.

[4] Jfr Hellquist, Sjönamn s. 228.

[5] 'loricam meam cum galea, spaldenær, plato, lendenær, stikchatha liusu'.

[6] Om denne se t. ex. Trap, Kongeriget Danmark[IV] III s. 163. Jfr min avh. kap. III bokstaven *e* anm. 1.

[7] Annan stil och annat bläck än för övrigt i diplomet. Se härom Liljegren not.

Hubstabolstadh- ortn. Uppl.: hubstabolstad (2 ggr) 1031.
Huf ortn. Smål., Uppl. (Hov): huf (742) 905; huwí 1031; Huwj́[1] 1036.
hug n. subst. (se även **timberhug**): hogh 677.
Hugby- ortn. Uppl.: hugbẏ (2 ggr) 1031.
Huigingus? lat. personn.: huigingo[2] 1033.
Hulanum[3] ortn. Uppl. (Åland sn), lat. **Olandia** = lat. av **Oland** (se detta): Olanun 202 (påvebr.); hulanu*m* 1031; Olandia 1231.
Hullarydh ortn. Smål.: hullarydhu*m* 1741.
Hult ortn. Smål. (se även **Dals-, Falz-, Græs-, Haghsio-, Hilde-, Koa-, Næssio-, Sior-, Spana-, Stæghlu-, Væshult** m. fl.): hvlz (gen. sg.) 786.
Hultakil ortn. Ögl.: Hultakil 500[4].
Humbla-(?) ortn. Smål.: Humbla-[?] 910.
hundare n. subst. se **Bæla-, Habo-, Ly-, Nærdhunga-, Rasbo-, Sæmingia-, Sø-, Valandahundare.**
Hunungahæradh ortn. Uppl. (Ununge): hunu*n*gahæred 933; hunu*n*gahǿreþí 934.
Hus- ortn. Uppl.: husu*m* 1031; husum (2 ggr) 1745.
Husaby-, Hosaby- ortn. Sdml., Uppl., Ögl., Närke, Smål. (DS 1291): Hvsabẏ 281; husabẏ trøg 545; Hosabẏ 609; osabẏ 651; husaby 652; hosæby (2 ggr)[5], hosæbytrøgh 701; husbẏ 706; Hosabẏ 707; Hosabẏ (2 ggr) 712; Hosabẏ (2 ggr) 714; hosabẏ, hosaby 714 not; Hosabẏ 722; husaby 729; Høsebytrøgh 757; hosæbytrøgh 758; hysbi, husbi 761 (utf. Frankrike); husby 769 (utf. Frankrike); housbuj 826; husebẏ 865; vsabẏ 892; Husabẏ 900; husby 908; Hosæby 913; hosabu 915 (danskt); Husabẏ 981; husaby arlandi 1032; hosaby 1043; Husabẏ arech 1065; Hosabẏ 1118; husabẏ 1156; husabẏ 1227; hosabẏ 1232; høsæbẏtrøgh 1269; Husebẏ Lagheredhi 1271 (utf. Paris); husaby 1291; Husabẏ a Reech 1737; husaby 1744; husaby byringe 1759.
Husarn- Uppl. (Husarö): husarnæ 975.
Hustuk- ortn. Uppl.: hustukum 1757.
Huum ortn. Uppl. (Höja): Huum 202 (påvebr.).
Hvalstadh- ortn. Vgl.: hualstadhi 925.
hvar indef. pron.: huar (nom. sg. m.; otydl.) 1274.
Hvarasta- ortn. Uppl.: huarastu*m* 1216.
Hvarf ortn. Ögl.: huarf 1095; huarf 1096.
Hveteland ortn. Smål.: huetelandum 1010.
Hveting- ortn. Sdml.: Hwetingí 981.

---

[1] Ej såsom hos Liljegren Hulbj.

[2] hu-, ej hn-; vokalen i penultima är emellertid osäker.

[3] Jfr Styffe, Skand. under unionstiden[III] s. 358: Ulana, Olana. Smns. med 'lani' m. subst.? Se Sdw. under detta ord.

[4] Liljegren har ej avtryckt originalet.

[5] 'hosæby norunde' och 'hosæby talangh'.

Hvitavang- ortn. Närke.: Hvitævang 615; hvitæwang 659; huítæwang 659 not.

Hviter (adj.) tillnamn: Hvíjss (gen.)[1] 455; hwíti (nom. m.) 1191; hwít[1] 1737.

Hvæm ortn. Smål. (nu Urshult): hwæm (742) 905.

Hværnhem[2] ortn. Vgl. (Varnum, Ås hd): hwærnemh 984.

Hydhø se **Idhø.**

Hylt- ortn. Smål.: hỳltæ 1020.

Hyrming- se **Yrming-, yfre, ytre.**

Hyrn ortn. Sdml.: Hỳrn 535; Hỳrn 981; hỳrn 1737.

Hyrning- ortn. Öl.: Hỳrlínge 1262; hỳrninge 1289.

Hyrva ortn. Uppl.: hyrwa 1032.

Hysing- ortn. Uppl. (se även **Hising-**): hỳsíngí 1031.

Hægge m. personn., **Heggo** lat.: heggi (nom., appos. till ackus.) 164; heggoní 1238.

Hæghirstadh- ortn. Ögl.: hægírstad 926.

Hæghre m. personn. el. tillnamn: hegre (nom.)[3] 210.

Hælfstadh- ortn. Vgl.: hælfstað 1268; hælfstað 1276.

Hælgha f. personn.: Hælgo (dat.) 615; hælgo (dat.) 659; hælgo 659 not; Helgu (dat.) 951; Helgho (dat.) 1275; Helga (nom.) 1722.

Hælgharn- ortn. Sdml. (Helgarö): helgarna 281.

(Hælghe m. personn.,) **Helgo** lat.: helgone*m* 210.

Hælghesten- ortn. Vgl.: Helghestenu*m* 910.

Hælghø ortn. Närke, Uppl.(?): Hælhø 767; helghø 948.

Hæliomose? Smål.: hæliomose 341.[4]

Hællaby-, Hælliby- ortn. Ögl. (DS 541), Sdml.: hællæby, Hellæbỳ 541 (recto); Hællæbỳ 712; Hællæbỳ 714[5]; Hællæb[ỳ] 714 not; Hellibỳ 766.

Hællakulla- ortn. Smål.: hellaculla[6] 902.

Hælmborgh f. personn., **Hialmborgis** lat.: helmborg (nom.) 1007; hialmborge*m* 1067.

Hælsingaland, Helsingia lat.: helsingelo*n*d 98; H[a]lsingelan[7] 268 (påvebr.); helsingaland (2 ggr) 444; helsingíam 869; Helsingíam 1202; helsingiam 1205.

Hælsinger m. subst., tillnamn: hælsíng[8] 1179.

(Hælvigh,) Helvighis lat. f. personn.: helwighis (nom.)[9] 1039.

---

[1] 'petri Hvíjss', 'Petro dicto hwít'.

[2] Jfr SOÄ 14 s. 163 ff.

[3] Jfr Lundgren-Brate under Hæghre samt Bugge, Arkiv 2 s. 168.

[4] Diplomets äkthet ifrågasatt.

[5] Horisontalt streck genom *ll*; så även i 'Wallum' samma diplom.

[6] Horisontalt streck genom *ll* i 'Hella-'.

[7] Andra bokstaven är troligen a, ej e. Fjärde bokstaven är egentligen f, ehuru väl långt s avsetts.

[8] 'thoriri dicti hælsíng'.

[9] Magnus Ladulås' drottning.

Hæmbleshylt- ortn. Smål.: Hemblesholtø, hembleshylt 966.

Hæmminger m. personn., **Hemmingus** lat.: Hemmi*n*go 871; -hemmi*n*xuns (gen.)[1] 890; He*mm*i*n*g*us* 1032; He*mm*íngí 1036; hemmi*n*gí (2 ggr) 1053; Hemmingu*m* 1070; he*mm*ínge*r* (nom.) 1103; Hemingum 1137 (påvebr.); hemmingus 1156; hemi*n*gu*m* 1216; hem*m*ing*us* 1227; hem*m*i*n*g*sun* 1237; Hemíngus, Hemi*n*gus, Hemingi, hemi*ngi* 1271 (utf. Paris).

Hænikinus lat. personn.: hæníkíno 762; hænichíno, hænichin*us* 1092; henekin*us* 1103.

Hænze, Hænza m. personn. (se även **Hinze**): hænzæ (fan hedhen) (nom.), hænzæ (swarti) 1191.

hæradh[2] n. subst. se **Albo-, Als-, Ebo-, Funbo-, Halmstadha-, Hununga-, Kinda-, Kollan-, Lagh-, Laska-, Moa-, Norvidhinga-, Skobo-, Sunderbo-, Sæterbo-, Valla-, Vidhbo-, Væbo-, Væstra-, Østrahæradh.**

Hærastadh- ortn. Ögl.: Herestath 910; hærastadom 1118.

Hærbeth-? ortn. Ögl. (Herrbeta): harbethe, herb[e]the[3] 1150; H*er*bethÿ 1250.

Hærdhalef ortn. Skåne: Herthalef 33 (danskt).

Hærialung ortn. Vgl.: heríælungum 1087.

Hæring- ortn. Sdml.: Hæríngе 636.

Hærivadh ortn. Skåne: h*er*íuadu*m* 979 (danskt).

Hærlacus lat. personn.: herlacum 210; herlachus 1058.[4]

Hærlund- ortn. Vgl.: herlundu*m* 936.

Hærlæstadh-? ortn. Ögl. (Hällestad): H*er*læstad*um*? 1067.[5]

Hærmannus lat. personn.: h*er*manno 727;[6] H*er*manno, h*er*manno 901; h*er*mann*us* (Cazubuc), h*er*mann*us* (Cylle) 989; h*er*manno 1084; hermannus 1156; hermann*us* 1227; Herma*n*num 1271 (utf. Paris); herman*n*i 1278.

Hærming- ortn. Närke: Hærmi*n*ge[7] 615; h*ær*mingi 659; Hærníngе[8] 659 not; h*ær*míngí 748.

Hærmodus lat. personn.: Hærmodo 532.

Hærmundus lat. personn.: Hermundo 855.

Hærnavi ortn. Uppl., Ögl.? (Härnevi, Järnevi): hernawí 1031; hærnæui[9] 1041.

---

[1] "uxor Joonshemmi*n*xuns".

[2] Om ordet se Hq., Et. ob. under "härad" och där cit. litt.

[3] Vokalen i penultima är e eller o.

[4] Diplomet förmodligen senare än uppgivet.

[5] Förkortningstecknet på bokstaven H kan även upplösas annorlunda.

[6] På det ställe, där namnet i DS 761 förekommer, är diplomet söndrigt.

[7] Egentligen står Hærnnge med förkortningstecken över det senare n, vilket ord Liljegren återgivit Hærnunge. Såsom lätt inses, kan -nn- vara avsett som -mi-; jfr följande belägg.

[8] Ordet kan också läsas Hæmínge.

[9] Jag vill hellre läsa så än såsom Liljegren hærnæm.

hærniskia n? f? subst.: hærnískæ (ack.), hernískyu (ack.) 1053.
Hærnæm se **Hærnavi**.
hærotter adj.: hæruttan (ack. m. sg.) 1084.
hærra m. subst.: hærræ- (gen. sg.)[1] 1274.
Hæruthorp ortn. Vgl.: hæruthorp 936.
Hærvesta- ortn. Uppl.: heruestum, hæruestum 1216.
Hærælde ortn. Smål. (Härlöv): hæralde, hærælde 565; hærelde (742) 905.
Hæsabro se **Æsabro.**
Hæskekiær se **Æskekiær.**
Hæsleas- ortn. Smål.: hesleasa 649.
Hæsleby- ortn. Smål., Ögl., Uppl.: hæslebẏ 532; hæslibẏ 682[2]; heslebẏ 866; hesleby 1083; heslibẏ 1293.
Hæsperydh se **Æsperydh.**
Hødha sun se **Ødhe.**
-høgh- (första leden utplånad) ortn.: [?] shøgh[3] 1087.
Høghby- ortn. Ögl., Uppl.: høgbẏ 762; høghbẏ 1216; høgbẏ 1757.
Høgnathorp se **Hognathorp.**
Høker (m. subst.) tillnamn: høcher (nom.) 1148.
Høldo lat. m. personn.: Høldo 530; Høldo 531; høldonis, Holdo 614; høldo (2 ggr) 717; høldo 944.
Høle ortn. Sdml.: høle 665.
Hølma f. personn.: hølma (nom.) 1103.
Hølsio- ortn. Smål.: hølsio 901.
Høltopt- ortn. Smål.: høltoptom 901.
Hømundabodh- ortn. Smål.: Hømundeboth 119 (danskt).
Hørydh- ortn. Vgl.: hørydhær 925.
Høtoft- ortn. Ögl.: Høtoftr[4] 377.
Høum ortn. Skåne, Smål.: Hoeum 33 (danskt); høum[5] 294; høum 294 not.

I, J.

i prep.: i sino giærþeno 1274.
iak pers. pron.: iac 1260.
Iacobus lat. personn. (se även **Iob**): Jacobus etc. 639—1275 (31 belägg).
iadhur se **iædhur.**
Ia(ha)n m. personn. (jfr **Io(h)an**): Jahansvn 1083[6]; jan (nom.) 1191.

[1] 'hærræarnolfs' sammanskrivet.
[2] Vokalen i penultima egendomligt tecknad. Bör dock hellre läsas *i* än *e*.
[3] Horisontalt streck genom sista bokstavens stapel.
[4] Bokstaven efter f svårläsbar; troligen är den t.
[5] ø-strecket otydligt.
[6] Dan Jahansvn. Namnet skrivs eljest Joons-, Johannis osv.

Ialman sjönamn (Hjälmaren), **Ialmanssund**: ialmans (gen.), ialmansúnd 64; jalmans (gen.), jalmanssundh 924.
Iampnabiærgh Vgl.: jampnæbíęrgh 935.
Iam(p)taland, Iemcia lat.: Jamtaland (2 ggr) 444; Jemcia 1011.
Iarlas- ortn. Uppl.: jarlasum 1031.
Iarlerius lat. personn.: iarlerio 316; Jarlerío 392; jarleri*us* 1293.
Iarna ortn. Sdml.?: jarnu 975.
Iarnbodhø ortn. Smål.: Jarnbothø 119 (danskt).
Iarpulver m. personn., **Iarpulfus** lat.: Jarpulf*us* 113[1]; Jarpulfus 923; jærpolpho 1015; Jarpulpho 1039; Jarpulps (gen.) 1156; Jarpulfi 1199; Jarpulfs (gen.) 1227.
Iarthrudis lat. f. personn.: Jarthrudis 1069.
Iarundus se **Iorundus.**
Iassung- ortn. Vgl. (Essunga): Jassungí 1102.
Idhø ortn. Sdml.: hydø 667; ẏdø 688; ydø[2] 689; Jðø 1200; Jðø 1201.
Ighul m. personn.: Igul (nom.) 63.
Ika ortn.: Jka[3] 281.
Ingeborgh f. personn., **Ingeburgis** lat. (jfr **Ingebærgh**): Jngibẏrchge (abl.) 405 A; Jngiburge (abl.) 405 B; Jngib*ur*gis (gen.)[4] 485; Ingibẏrgis (gen.) 522; Jngiburghím (ack.) 572; Jngib*urgis* (gen.) 652; Jngeburgis (nom.) 755; Jngiburgí (dat.) 811; J[n]giborg (nom.) 889; Jngiburgi (dat.) 910; Jngiborgh (dat., 2 ggr) 951; ingeborghi (dat.) 1041; Jngẏborgis (nom.) 1042; Jngiburgí 1053; Jngíburgí 1065; Jngiburgís, Jngib*ur*gi 1083; Jngiburghj (abl.) 1085; íngiburgi 1087; Jngib*ur*gí 1095; Jngib*ur*gis 1103; Jngyburgis, Jngib[u]rgis (1185) 1186; íngiburgís 1261; Jngiburgí (2 ggr) 1737.
Ingeby- ortn. Sdml.: Jngibẏ 615; íngibẏ 659; Jngibẏ 659 not; Jngibẏ 712; Jngibẏ 714; Jngebẏ 714 not.
Ingebærgh f.? personn.: Ingeberch (nom.) 63.
Ingefaster se **Ingevaster.**
Ingefridh se **Ingridh.**
Ingegerdis lat. f. personn. (1 g. DS 1716 **Ingegerda** lat.) (jfr **Ingerdis**): Jngigerdi 415; Jngig*er*dís (gen.) 780; J*n*gig*er*d*is* 994; Jngig*er*di, Jngig*er*dís 1095; Jngig*er*thdi, Jngigerdí 1275; íngíg*er*dam 1716; Ingig*er*dis (nom.), ingigerd*is*[5] (gen.) 1759.
Ingeldus lat. personn.: iggeldo 457; ingeldo 902; Jngeldus 931.
Ingelstadh- ortn. Smål.: íngelstath 559.
Ingemar m. personn., **Ingimarus** lat.: Jngimar*us* 294; Jngimar*us* 294

---

[1] Om dateringen se Gezelius a. a.

[2] Bokstaven d i detta ord (liksom även i 'arastad' samma diplom) har en släng, som möjligen kan utgöra tecken för ð.

[3] Sista raden i diplomet med finare stil. a i Jka synes vara ifyllt senare med annat bläck; a är också av en senare typ. Se f. ö. noten hos Liljegren.

[4] Även annan förkortningsupplösning än *ur* möjlig.

[5] Annat bläck och annan stil än i dipl. f. ö.; se härom Liljegren noten.

not[1], jngímaro 746[2]; Jngimar*us* 1063; Jngímar*us* 1091; Jngímari 1162; Jngímar*us* 1237; íngímarss*un* 1293; Jngímar*us* 1744.

Ingemundanæs ortn. Sdml. (jfr följande ord): ingimundæ næs 919; ingimunda nes 919 not.

Ingemunder m. personn., **Ingimundus** lat.: Jngímundus 652; Jngemu*n*dæ s*un*, Jngimu*n*dæ s*un* 811; ingímund*ar* s*un* 913; Jngýmundus 1073; jngímundus 1091; Jngimu*n*do 1103; Jngímundus 1237; Jngímun*d*us (2 ggr) 1744.

Ingerdis lat. f. personn.: Jng*er*di (885) 886; Jngerdi, Jngerde 900.

Ingerun f. personn.: Jngirun (nom.) 1103.

Ingevalder m. personn., **Ingivaldus** lat.: Ingiualdus 64; iggiualdus 229; jngiwaldí 541; Jngiwaldo 615; jngiwaldo 747; Jngiwals s*un* 767; Jngiwals s*un* (2 ggr)[3] 811; Jngiualdj 871; ingiwaldus 924; Jngevalss*un* 1130; Jngiualdss*un* 1148; Jngiwald*us* 1150; Jngiwaldus 1156; Jngíwalss*un* 1167; Jngiualdu*m* 1216; íngíualdss*un* 1223; Jngíualds*un* (2 ggr) 1224; íngíualdo 1225; Jngíualdus 1227; Jngíualdi 1294; Jngiwalds sun 1722; ingiualdo 1741; i*n*giwald*us* 1744.

Ingevaster m. personn., **Ingivastus** lat: Jngiwasto 1053; Jngíuast*er* (nom.) 1084; Jngiuasti 1216.

Ingilbertus lat. personn.: Jngilb*er*tus 1156; Jngilbert*us* 1227.

Ingo lat. m. personn.: Jngone 615; Jng[*onem*?] ('per Jng' decanum') 762; Jngonis 786; Jngo 931; Jngo 1084; Jngone 1104; Jngo 1111; Jngo 1148; Jngo 1232.

Ingridh (Ingerigh, Ingefridh) f. personn., **Ingridis, Ingifridis** lat. (1 g. DS 1716 **Ingrida** lat.): Jng*er*ig (nom.) 549; Jngridi (dat.) 814; Jngridi (dat.) (742) 905; Jng*ri*di (dat.) 951; Jngridí (dat.) 1053; Jng*if*ridís[4] (gen.) 1092; jngifrid (nom.), jngif*ri*d (nom.), jngif*ri*dj (dat.) 1103; ing*ri*dis (nom.) 1210; íngifridi (dat.) 1225; íngridam 1716.

Ingulver m. personn.: jngulfs*un* 1103; íngulss*un* 1232; Jngulfssuní (dat.-abl.) 1253.

Ingvar m. personn., **Ingvarus** lat.: Jnguars s*un* 719; Jnguaro 762; Jnguar*us*, Jnguar*um* (2 ggr) 804; Jnguarí 1033.

intækt f. subst.: íntæct 1274.

Inzakind ortn. Smål. (Hindsekind): inzachind[5] 559.

---

[1] Ordet skulle också kunna läsas Jngunar*us*; r har uncialform.

[2] Diplomets äkthet ifrågasatt; i varje fall synas Liljegrens skäl för datering till 1200-talet svaga.

[3] Tvärstreck genom *l*. Förkortningstecken? Den andra ggn, ordet förekommer, är *l* upptill söndrigt.

[4] *if* överskrivet.

[5] 'i inzachind'. Förmodligen är prep. att uppfatta såsom lat. 'in' med uteglömt eller förstört nasalstreck. Så Liljegren. Om namnet se Hellquist, Sjönamn s. 219 f.

Ioarus lat. personn. (jfr även **Iuar**): Joar*us* 64; Joarus 216; Joarus 924.

Iob m. personn. (jfr **Iacobus**): Job (modhorsun) 1179; yop (moðors*un*) 1744.

Io(h)an, Ion m. personn., **Iohannes** lat. (jfr även **Ia(ha)n**): Joh*ann*es etc. 51—1293; 1716—1744 (190 belägg; formerna äro i regel förkortade); jonsun 634; iohansun 649; jons*un* 670; joon sun 714[1]; johans s*un* 714 not; Jon son 744; Johanskarlsun[2], Joanskarlsun 756; jon son 758; johans sun 763; Joon s*un* 767; johans sun 781; jon. (gen.)[3] 804; Joons s*un* 811; Joonsun, Joonshemmi*n*xuns 890; Jon s*un* 913; íoans*un*, ioanssunu*m* (dat.-abl. pl.) 949; jons*un* 975; Jon s*un* 976; Joans (gen., 4 ggr[4]), Joan (ack.), Joanss*un* 981, Jonæs son[5] 1020; jon s*un* 1026; Jons*un* 1047; Joanss*un* 1049; Jons*un* 1053; Joanss*un* 1065; joons*un* 1068; Jahansvn (se Iahan) 1083; Joanss*un* 1085; Jon s*un* 1087; jons*un* 1103; Joanss*un* 1129; Joons s*un* 1130; Jons*un* 1148; Jon s*un* 1165; Jon s*un* 1166; Jooans*un*, Joans*un* 1167; Joons*un* 1188; jons s*un* 1203; Joanss*un* 1223; Joans*un*, Joansun, Joan (nom.), Joanss*un*, Joans*un* (2 ggr), Joanss*un* (2 ggr) 1224; jons*un* (2 ggr) 1232; Joans*un* (3 ggr), Joan (de malstadhu*m*), joan (ottonis), joan (de Ekibý), joan (hem*m*ing*sun*), (nomin.-former) 1237; Joon (gen.), joon (nom.) 1246 (danskt); Johans*un* 1272; jon s*un* 1282; Joans*un* 1296; Jons*un* 1298; joanss*un* 1737.

Iolbovik ortn. Uppl.: jolbowích 1031.

Iordhastadh- ortn. Ögl.: Jordastad 941; Jordastad 1000.

Iormosi (?) Uppl.: Iormusi 202 (påvebr.).

Iorundus, Iarundus (Iørundus)[6] lat. personn.: iarundo 877; ioru*n*do, iorundo 1031; iaru*n*do 1741.

Ioseph m. personn.: joseph (gen.) 1032; Joseph (dat.) 1041.

Isak se **Ysak.**

Isar se **Ysar.**

Israel, lat. gen. **Israelis,** fsv. gen. **Isra(e)ls:** israelis 539; Jsrals*un* 645; israls*un* 678; Jsrael 714; jsr*æ*el 714 not;[7] Jsr*æ*lis 816; Jsraelem, Jsr*æ*lis, Jsr*æ*le 910; Israhel 913; Jsraeli 914[8]; Jsr*æ*li, Jsraele*m*, Jsr*æ*lis, isr*æ*lis 981; israr*æ*le 1015: Jsraelis 1049; Jsr*æ*lis (2 ggr), Jsrael (2 ggr), Jsr*æ*li 1060; Jsraele*m*, Jsr*æ*l 1084; Jsr*æ*l*is*, isr*æ*le 1085; Jsraelem, Jsr*æ*l 1095; Jsraelis 1096; isr*æ*lis, isr*æ*lem 1103; israelis 1105; Jsrael*is* 1106; israel*is* 1107; isr*æ*lis

[1] Avdelat på två rader: jo-on.

[2] Om event. ø i 'Johans-' se kap. IV, A 3 (s. 185).

[3] Punkt står i detta diplom även efter 'petri' och 'Laurencíj'.

[4] En gång sammanskrivet med följande ord: Joanskarlss*un*.

[5] Namnet synes böra föras till Jon. Jfr andra skrivningar av namnet Karlssons register under 'Tuko Jonsson'.

[6] Jørundus Hamaren*sis* 2 ggr 916; norrman.

[7] DS 734 andra stilen å vecket (varom se Liljegren): isr*æ*l (nom.).

[8] I Nils Allesons vidim. år 1298.

1110; isr*æ*lis 1112; jsr*æ*lis 1113; Jsr*æ*lis 1119; isr*æ*lis 1127; isr*æ*lis 1128; isr*æ*lis 1129; Jsr*æ*li, Jsr*æ*lis (2 ggr), Jsr*æ*le 1134; isr*æ*l 1148; isr*æ*lis 1156; israel*is* 1165; israel*is* 1166; Jsr*æ*lis, Jsr*æ*lem, Jsr*æ*l, Jsr*æ*li 1167; Jsr*æ*l 1183; Jsr*æ*lis 1220; Jsrael 1222; Jsraelis 1223; Jsraelis 1227; Jsrael*em* 1232; Jsr*æ*lis 1281; jsr*æ*le 1292; Jsrahelí, Jsr*æ*l 1737; Jsraelí 1738; Jsraeli 1739.

Istadh-[1] ortn. Öl. (Istad): histet 432.

Iuar, Ivar m. personn., **Iuarus** lat.: jverson 804; Juaru*m* 1037; Juaru*m* 1038.

Iuliana lat. f. personn.[2]: Julíana 911; juliana 1231; Juliana 1232.

Iulut(t)-, Iulat- ortn. Sdml. (Julita), **Iulotia** (m. fl. former) lat.: iulóthia 64; jolattha 65; ỳolathia 67; julotm, juloth 68; iolath 113[3]; Julatum 616; Juluthum 711; Julatum 765; Juluttu*m* 910; jolath 923; julothía 924; Julluttum 981; Julæthu*m* 1212; julatum, julata 1252; Jullyttum 1722; Juluttum 1737.

Iunakøpunger ortn. Smål., **Iunacopia** lat., **iunacopensis** lat. adj.: junakøpung 654; íunæcopie 802; iunachopia (2 ggr) 902; Junekopie 910; Junacopen*si* 1106; Junacøpíe 1737; íunacopie 1741.

Iunge tillnamn: Junge (nom.), Jungæ (obl. kas.) 1278.

Iursta- ortn. Sdml.: Jurstu*m* 712; Jurstum 714; jurstum 714 not.

Iuzkælda ortn. Ögl. (Djurkälla): juzchiældo 616.

Ivinum ortn. Sdml.: Jvinum 281.

iæ- se även **ia-.**

iædhur m. subst., ortn. Smål. (Jära), Vgl.: iedrom 654; jadhurín (ack. best. sg.) 935.

Iæluntompt- ortn. Smål.: jælunto*m*ptom 532.

iæmn se **Iampna-.**

Iærnhovudh tillnamn: jær*n*huuud 901.

K.

Kafhøgh- ortn. Ögl. (Kaga): kafuøgu*m* 432; kafhøghom 557.

Kagus lat. personn.: kag*us* 67.

Kakind ortn. Vgl.: kakỳnd (2 ggr) 836.

Kalf, Kalver m. personn.: calf (nom.) 294; calf (nom.) 294 not.

Kalfstadh- ortn. Ögl.: Kalfstad*um* 994; kalstad 1104.

Kalfsvall-[4] ortn. Vrml.: kalfsval 530; kalfswal (otydl.) 614.

Kalfvik ortn. Uppl.: kaluíjk 1253.

Kalfø ortn. Sdml.: Calfø 712; Kalf ø 714; Calfø 714 not.

---

[1] Jfr Lindroth, Om namnet Ystad, Skrifter utg. af Ystads fornminnesf. I s. 25 f.

[2] Yliane (gen.) DS 389; diplomet är falskt.

[3] Om dateringen se Gezelius a. a.

[4] Om namnet se SOV XIII Väse hd s. 22.

Kalis(?) tillnamn: Calis[1] (2 ggr) 1271 (utf. Paris).

Kalmar-[2] ortn. Uppl.: Kalmar 782; kalmari 918; Kalmarí 1032.[3]

Kalmarn-[2] ortn. Smål., **Kalmar(n)ia** lat., **kalmarnensis** lat. adj.: Kalmarniam 119 (danskt); Calmarie 511; Carmalie 513; calmarie 514; Calmarn*ie* 517; Carmarníam 518; Calmar*ie* 519; Calmar*ie* 520; Kalmarnie 565; Kalmarníe 763; calamarie 894; [c]almarnie[4] 898; Kalmarn*ensibus* 910; kalmarníe 981; Kalmarn*ie*[5] 1066; kalmarn*ie* 1084; kalmarnen*si* 1254; kalmarnie, kalmar*nie* 1260; kalmar*ie* (2 ggr) 1289; kalmar*iam*, kalm*arie* (2 ggr), kalm*ariam* 1291[6]; Calm*a*rníe 1737.

kamelot[7] n.? subst.: camelot 771 (utf. Frankrike).

Kangor ortn. Sdml.?: Kangor 1130.

Kannomule (m. subst.) tillnamn: cannumulæ (obl. kas.), cannumuli (nom.) 1062.[8]

Kante (m. subst.) tillnamn: cante (nom.) 714; kante (nom.) 714 not.

Kanutus se **Knuter.**

kapa se **mantolkapa.**

kapobonadher m. subst.: kapubonadh (ack.) 1095.

Karl m. personn., **Karolus** lat.: k*aroli*, K*arolus* 51; Karol*us* 65; Karol*us* 70; Karul*us* 113[9]; Karuli 115; Karulus 162; Karolus 164; Karolo, Karol*us* 181; Karol*us*, Karolẏ (gen.) 183; karol*us* 185; karolus 210; Carolus 360; karolo (3 ggr) 405 A; karolo (3 ggr) 405 B; karol*us* 483[10]; karulo, karulus 485; Karolus 518; Karulus 535; Karulus 572; Karulo, Karulus 588; Karuli 612; Karlsun 645; karolí 649; karlsun 678; karulí 688; Karulo, karuli 689; karlsun 695; Karl sun 710; Carls sun, karulus (2 ggr), karulí 714; karl s*un*, karulus, karul*us*, karuli 714 not; Karulus 727; (Johans-)karlsun, (Joans-)karlsun 756; karulí 758; Karulus 767; Karlsson 782; Karulus 803; k[arolus] 807[11]; Karulus, Karulí 811; karulo 816; karuli 889; Karulus 899; karuli 901; karulo 908; Karolus, Karolo, Karol*um* 910; Karolus 913; karuli 917; karulus 923; Karulus 930; karuli 933; karoli 934; karlsun, karls*un* 951; karolo (2 ggr), Karoli 975; Karoli 976; Karlss*un*

---

[1] Andree d*icto* Calis, Andream d*ictu*m Calis.

[2] Jfr Lindroth, En omdebatterad önamnsgrupp, Fornv. 1914 s. 168.

[3] Sista stycket i diplomet annan stil än det övriga (se Liljegren).

[4] Diplomets äkthet tvivelaktig.

[5] Förkortningen bör väl upplösas *ie*, ej som hos Liljegren *-e*.

[6] Förkortningsupplösning med *rn*, som Liljegren i detta diplom stundom använder, synes här icke berättigad.

[7] Jfr Falk, Awnord. Kleiderkunde s. 57.

[8] Vidim. DS 1495 år 1306 har kannumulæ resp. kannumule.

[9] Om dateringen se Gezelius a. a.

[10] Orden i detta diplom osäkra p. g. a. senare (av prosten Nils Rabenius?) företagen ifyllning av bokstäverna.

[11] Diplomet här söndrigt.

(2 ggr), (Joans-)karlss*un*, karolu*m*, karolus, karolí 981; karolus 1032; karulo (2 ggr) 1034; karolus (2 ggr) 1047; karolus 1048; karulus 1053; karulí, karuli 1065; karls*un* 1067; karoli 1083; karolo, karolus 1084; Karulus (elefs s*un*), Karulus (Sÿggæ s*un*), karls s*un* 1091; Karls son 1093; karolu*m* 1128; Karolum 1137 (påvebr.); karolus, Carl (nom.), karoli 1148; Karolus 1162; karulus 1165; karuli 1166; Karol*us* 1167; Karulus 1179; karls*un* (1185) 1186[1]; Karlss*un* 1186; karls*un* 1214; Karolí (2 ggr), Karolus, Karoli 1223; Karoli 1224; karulo 1232; karolí 1237; karolus, karolí 1239; Karolus, karolí 1247; karsun 1260; Karolo, Karolus (2 ggr) 1277; karls*un* 1278; karulo 1280; karulo 1290; Karolus 1293; karoli 1296; karul*us* 1720; Karolu*m* 1737; karulo, karulí, karulu*m* 1741; karulo 1744.

Karlaby- ortn. Sdml., Uppl., Ögl.: Carlæbÿ 518; Karllæbÿ 712; Karllæbÿ 714; Kærllabÿ 714 not; karlabÿ (2 ggr) 1031; karleby 1150; karlabÿ 1156; karlabÿ 121c; karlabÿ 1225; karlabÿ 1227; karlebÿ 1293.

Karlsbærgh ortn. Uppl.: karlsberg 958; karlsbergh 989.

Karlungskirkia ortn. Uppl. (Söderby-Karl): Karlungskirkíu 949.

Kastarløsa ortn. Öl.: kastarløso 549.

Katarina lat. personn.: katerÿne 229; Katerina 377; katerina 385; Katerinam 387; kat*er*ina 405 A; katerina 405 B; katerine 457; Kat*er*ine 525; Katerina*m* 548; Katerine 572; Katerina*m* 804; Katerína 889; Kat*er*ine 925; Kat*er*ine 949; kat*er*ine 951; kat*er*ina 1053; katerína, katerínam 1062; kat*er*ine 1087; kat*er*ine 1095; kat*er*íne 1103; katerína 1165; katerina 1192; kat*er*ine 1250; katherine 1272; katerine 1275; Katerína 1281; katherine 1737; kateríne 1741.

katter m. subst. se **lækattaskin.**

Kazubuker (m. subst.) tillnamn: Cazubuc (nom.) 989.

Kialby- ortn. Vgl. (jfr **Kiæl-**): kialbÿ 1014.

Kidhem ortn. Vgl. (Kedum): Kÿthe*m* 1037; Kÿthem 1038.

Kidhiavadh ortn. Ögl. (Kedevad): Kÿdíauad*um* 994; kydiawath 1104.

Kidhling- ortn. Uppl.?[2]: Kithlinge 1130.

Kil- ortn. Smål.?, Vgl.: Kilu*m* 377; kil 385.

Kilboe tillnamn (från 'Kil'): chilboe[3] 1046.

Kilhambrar ortn. Ögl.: kilha*m*brar 377.

Kimstadh- ortn. Ögl.: chÿmstahe 160; kimstad*um*[4] 295.

---

[1] Liljegren har återgivit ordet med en gen.-form -sons. Emellertid finnes icke anledning att upplösa förkortningen vare sig på detta sätt eller genom en form sonar, trots att föregående personnamn står i gen. Se vidare under ordet sun.

[2] Jfr Hellquist, *-inge* s. 67.

[3] Johannis (gen.) chilboe. Fjärde bokstaven skulle också kunna läsas *s*.

[4] Huruvida K eller k, kan jag ej avgöra.

Kind ortn. Smål., Vgl.: Kind 377; kind 387; chind 432; Kínd 543; Kỳnd 665; kỳnd 1219.
Kindahæradh Vgl.: Chy*n*dahæredhy 684.
Kinnariudh ortn. Hall.: kynnaríuth 1246 (danskt).
Kinul(ver)? m. personn.: kinuls (gen.) 240.[1]
kirkia f. subst.; i ortn:ssammansättning (se även **Botvidhar-, Hedhes-, Karlungs-, Røs-**): Kíirkio Øtenby 805.
Kirn- ortn. Sdml. (Kärnbo): Kỳrnum 865; kírnu*m* 1043.
Kiular ortn. Uppl.: kiular 1015; kiulum 1745.
kiæ- se även **kæ-.**
Kiæl- se **Kial-, Kætil-.**
Kiælabærstum ortn. Sdml.: Kiælab*ær*stu*m* 712; Kiæl*a*berstum[2] 714; Kiælabestum 714 not.
Kiælkasta- ortn. Uppl.: kielk[e]stu*m* 1216.
kiær n. subst. (kärr) se **Æskekiær.**
Kiærsø Uppl.: kyærsø 941; Kiersø 976; Kyersø 1000.
Klastadh- ortn. Ögl.: clastad[hæ] (1185) 1186; cla[st]adh[æ][3] 1186.
Klef- ortn. Vgl. (jfr följande): klewomh (2 ggr) 1014.
Klevakalver (m. subst.) tillnamn[4]: cleuakalfr (nom.) 240.
Klohamar tillnamn: clohamær[5] 1103.
Klufhæl Smål.: clufheel 341[6].
klædhasækker m. subst.: kledasech[7] 1103.
Kløvasta- ortn. Sdml: Cløwæstu*m* 712; Cløfæstum 714; Cløwastum 714 not.
knivasmidher m. subst.: kníuæsmid (ack.) 1278.
Knivasta- ortn. Uppl.: knífsta 958; kníuestu*m* 1156; kníuestu*m* 1227; kníuestum 1293.
Knutaby- ortn. Uppl.: knutabý 933; knutabý 934; knutabỳ 1031[8].
Knuter m. personn., **Kanutus** lat.: Canut*us* 33 (danskt); kanutus 63; kanut*us* 64; Kanutus 65; Kanutus 66; Kanut*us* 67; Kanut*us* 68; Canutí 72 (påvebr.); Kanut*us* 113[9]; Kanuto (2 ggr) 119 (danskt); Kanut*us* 137; Kanut*us* 139; kanut*us* (3 ggr) 216; Kanut*us* 229; kanuto (2 ggr) 405 A; kanuto (2 ggr) 405 B; Kanuti 483[10]; kanutus 558; (Kanoti[11] 684;) kanut*us*, Cnuzs sun 714; kanut*us*,

[1] Läsningen ej fullt säker.
[2] Det efter l uteglömda a är tillskrivet ovanför e.
[3] Ändelsen är æ eller a.
[4] Jfr kap. III bokst. *e.*
[5] 'ketillo clohamær' jfr Hellquist, Xen. Lid. s. 99.
[6] Diplomets äkthet ifrågasatt.
[7] 'meum kledasech'; i satssmh. egentl. nom.; dock förmodl. uppfattat som ack.
[8] Förbigånget hos Liljegren; se s. 53 not 9.
[9] Om dateringen se Gezelius a. a.
[10] Om detta dipl. se Karl, Karolus belägg 483.
[11] 'in die beati Kanoti'.

knut s*un* 714 not; Kanutus 747; kanutí 748; Canuto 761; kanut*us* 762; Kanut*us* 766; Kanut*us* 767; Knuzs s*un* 811; Kanutus 816; Kanuti 900; knut (nom.) 913; kanuti 917; Kanutí, Kanut*us*, kanutus 923; kanutí, Kanutus 924; kanutj (2 ggr) 925; kanutí, knut sun 939; Kanutus 948; Kanuti (2 ggr), knut s*un* 975; Kanuti (2 ggr), knut[1] s*un* 976; kanutus 1031; kanutí 1046; Kanuto 1053; knut s*un* 1067; kanuti 1082; (kanutí,[2]) kanut*us* 1111; knut s*un* 1132; knuts*un* 1133; knut s*un* 1165; knut s*un* 1166; k[nuts]s*un*, knuts-s*un*[3] (1185) 1186; knuts*un* 1205; kanuto 1213; kanutu*m* 1232; knuts*un* 1237; kanutí 1250; Knuts*un* 1273; Knuts*un* 1274; Jo-h*ann*em cnuts*un*, th knuts*un* (2 ggr) 1278; kanuti 1280; [kan]uti 1290; knuts*un*, kanut*us* 1744.

Knytling- ortn. Uppl.: knẏthlingí 1216.

Knøs (m. subst.) tillnamn: knøs (nom.) 1293.

Koahult ortn. Smål.: coahult 902.

Kobuker (m. subst.) tillnamn: chobuch*er* (nom.) 1148.

Kol, Koli m. personn., **Kolo** lat.: Coli (nom.) 51; koló (nom.), kolo (nom.) 64; colo (nom.) 70; Colo 113[4]; Col (nom.) 444; kolo (2 ggr) 924.

Kol- se även **Kul-.**

Kolaholm- ortn. Uppl.?: Colaholm 281.

Kollanhæradh Vgl. (Kulling): collanhereth 440.

Kollar ortn. Uppl. (Biskopskulla): colle*m* 96 (påvebr.); Collar, Kollar 698; Collþum 910.

Kolle (m. subst.) tillnamn: colli (nom.) 558.

Kolsbækk- Smål.: cols[be]ch (nom.) 693.

Kolsthorp ortn. Ögl.: Colsthorp 762.

Konradus lat. personn.: Konrad*us* 1091.

Konungsbiærgh ortn. Vgl.: kononxbiergh 935; kono[n]xb[iæ]rgh 936.

kopar se **Kupur-.**

kopartyr n.(?) subst., **coopertorium** lat.: coop*er*torium 771; cop*ertur* (ack.) 1053; coop*er*toria (pl.) 1103; cuparthẏr 1261; coop*er*torium 1275.

Krak ortn. Vgl.: crac (2 ggr) 216.

Kraksta- ortn. Uppl.: cracsta 948; kragsta (5 ggr) 958; kraxta (3 ggr), krasta 1103.

Krakubækk- Vgl.: crakubec 216.

Kristbiærgh ortn. Ögl.: cristạbiærgh[5] 469; Cristbiærh 616.

Kroker (m. subst.) tillnamn: Crok (ack.) 762.

Kroksio os Vgl., Smål.: Kroksioos 543.

Kruse tillnamn: crusæ (obl. kas.) 1046.

---

[1] Egentl. står det 'kunt'.

[2] 'festum beati kanuti'.

[3] Jfr under Karl, Karolus belägg (1185) 1186.

[4] Om dateringen se Gezelius a. a.

[5] Punkt under a, vadan denna bokstav torde böra anses som felskriven.

Kryl tillnamn: Crýl (nom.) 1032.
kræmare m. subst., tillnamn: kramæri (nom.) 1191.
Kræmpling- ortn. Närke: cremplínghe 1041.
Krængshult ortn. Smål.: kre*n*gshult 1058.[1]
Kræpling- namn på bäck Vgl.: creplýng 836; kreplýng (nom.) 840; kreplíng (nom.) 1206.
kulder[2] m. subst.: culder (nom.) 771.
Kulhamar ortn. Uppl.: culambri 918; kulhambrí 1031.
kulle se **Hællakulla-, Kollar, Kolle.**
Kulstanus lat. personn. (jfr **Kol-**): culstan*us* 1063.
kult(er), kylt(er) m.? subst.: cult[3] 457.
Kumbl- ortn. Sdml., Vstml., Uppl. o. a.: cu*m*lu*m* 804; cu*m*blum 1041; co*m*blæ, co*m*blo*m* 1130; kumblu*m*, cumblum 1156; kumblum, cumblu*m* 1227; kumblum 1237; kumblu*m* 1238; Cumblar 1737.
Kupurhæl Smål.: cup*ur*hel 1058[4].
kure m. subst., tillnamn: curæ (obl. kas.) 1278.
Kuuasta- ortn. Vstml.: chuuastum 1190.
Kyliar ortn.: kýlíar 1737.
kyndilthing n. subst.: Kýndilthing 1223.
Kyrnyng- tillnamn: kyrny*n*g (nom.) 1245 (danskt); kýrnýng (nom.) 1246 (danskt).
kælda se **Biarn-, Iuz-, Grims-, Odhins-.**
Kældabærgh- ortn. Uppl.: Keldab*er*gum 1036.
Kældor m. personn.: kyældor s*un* 913; keldors*un* 989; kialdorss*un* 1060; kýeldors*un* 1134; kieldorss*un* 1183; keldorss*un* 1199.
Kæmbista- ortn. Sdml.: kyembistu*m* 1030.
Kæmpe (m. subst.) personn.: kiémpæ (obl. kas.) 951; cæmppæ (obl. kas.) 1041.
Kæpsio- ortn. Smål.: kiæpsýo 1010; Kepsio 1275.
Kæridh- ortn. Smål. (Kärda): kerit 300; Kærithu*m* 1275.
Kætil m. personn., **Ketillus** lat.: chetillu*m* 210; Ketill*us* 522; kætillus 528; kætill*us*[5] 528 not; Kietillo 594; Kietilli 612; Kætilli 656; Kiætils s*un* 767[6]; Ketillus 875; kyætil s*un* 913; kietillo 951; kietil s*un* 975; kietíl s*un* 976; kíetils*un* 1053; ketillo 1103; ketils s*un* 1131; kettillus 1237; kætilss*un*, kætils s*un* 1245 (danskt); kætilli 1289.
Kætilbærn m. personn., **Ketilbernus** lat. (jfr följande ord): Ketilb*er*no 893; ketilbernu*m* 1216.
Kætilbærnabodh- ortn. Uppl.: ketilb*er*nabodhum 1156; ketilb*er*nabodhu*m* 1227.

---

[1] Diplomet troligen senare än uppgivet.
[2] Se Sdw. under kulder I, 2.
[3] 'cum uno cult'.
[4] Diplomet troligen senare än uppgivet.
[5] Vittnenas namn med annan stil än den övriga texten.
[6] 'thoriro kætilson' DS 807. Diplomet här söndrigt, varför orden icke äro kontrollerbara.

Kætilfast- se **Kætilvast-.**
kætilhødh subst.: ketillyd[1] 1103.
Kætil(l)ø(gh) f. personn.: ketilø (ack.) 1716.
Kætil(l)øghus lat. m. personn.: Ketiløghí (gen.) 469.
Kætilmundus lat. personn.: kætilmu*n*do 1261; Ketilmundus 1293.
Kæ(ti)lstadh- ortn. Närke?, Sdml., Ögl.?, Uppl.: Chellestat 157 (påvebr.); Chiælstu*m* 712; Chiælstum 714; Chiælstum 714 not; ketastadum 1737; kíelste 1757.
Kætilsthorp ortn. Vgl.: kẏætilsthorp (2 ggr) 1037; kẏætilsthorp, kẏætilsthorp, kẏetilsthorp 1038.
Kætilvastus lat. personn.: Kyætilwasto, kyætilwastu*m* 919; kætiluasto, kætiluastum 919 not; kietiluasto 951.
Kønikinus lat. personn.: køníchíno, kønichínus, kønichín*us*, køníchíní 1092.
køp n. subst., namn på skog Ögl.: C*h*øp[2] (nom. pl.) 616.
køpe[3] m. subst.: køpæ (ack. pl.) 1254; køpom (dat. pl.) 1273.
Køpmannus lat. personn.: Køpmannus 1232.
Kørista- ortn. Uppl.: køristum 1156; køristum 1227.

L.

Laghløsakøpunger ortn. Vstml.: Laghlẏsakẏpung 444.
laghman (-madher) m. subst.: laghmanss*un*[4] 1293.
Laghmanzrydh ortn. Smål.: lagmanzrẏth (742) 905.
laghmanzskyld f. subst.: lagmanskyld (appos. till abl.) 543.
Laghmanzthorp ortn. Vgl.: lagmanzthorp 621.
Laghund Uppl.: lauu*n*de 1167; laghundí 1223.
Laghunzbærgh ortn. Uppl.: Lagunzberg 910.
Laghæradh ortn. Uppl.: laggerreddẏ 651; Lagheredhi 1271.
Lagnø ortn. Sdml.: lagnø 1759.
Lalo lat. m. personn.: lalone 457.
Lambertus lat. personn.: Lamb*er*tus 989; lamb*er*to 1250.
land n. subst. se **Angermanna-, Attunda-, Fiædhrunda-, fælla-(fiælla-), Gæstrika-, Horsmira-, Hælsinga-, Iamta-, siaxpænninga-, Tiundaland** m. fl.
Landasio- ortn. Ögl.: landasío 855.
landskyld f. subst.: landskyld (appos. till abl.) 543.
Landø Smål.: landø 532.
lang(er) adj. i smns. se följ.

---

[1] 'do meum ketillyd'. Mask. eller neutr.? Sdw. uppger med tvekan fem. genus för ordet.

[2] *h* överskrivet.

[3] Jfr Celander, Xen. Lid. s. 257 ff.

[4] *n* i 'laghmans-' antingen felstecknat eller försett med förkortningstecken.

Langaben tillnamn: langabenh[1] 1046.
Langafors (Lange-) Smål.: langafors 210; langofors 843; langafors 966.
Langathora ortn. Uppl.: languþoru 1031; languthoru 1148.
Langhalm- ortn. Uppl.: langhalm 1036.
Langhedh ortn. Smål.: langheid 119 (danskt).
Lanshamar ortn. Sdml.: Lanshamar 281.
Larsta- ortn. Uppl.: larsta 1757.
las n. subst. 'lass' se **vinterlas.**
Laskahæradh Vgl.: lasscah*æradh* 658.
Lasza ortn. Uppl.: lasza 1281.
Laurencius lat. personn.: Laurencius, Laurentius etc. 181—1300; 1740 (105 belägg).
lax m. subst., **laxafiske** n. subst.: laxæphischi 1087.
ledhungslami m. subst.: ledonxlama (obl. kas.) 676; ledhogxlamæ (obl. kas.) 725; ledonxlamæ (obl. sg.) 725 not; ledhongxlamæ (ack.) 802; ledhuxlama (obl. kas.) 1066; ledhunxlamæ (obl. kas.) 1169; ledhunxlamme (obl. kas.) 1172; ledhunxlama (obl. kas.) 1209.
Leesta- ortn. Uppl. (Lejsta): leestum (3 ggr[2]) 1031.
leethorh se **Seethørh.**
lefs sufl n. subst. (jfr **lever**): læffs suuæll (nom.) 1202.
Lena- ortn. Uppl., Vgl., **Lenis** lat. abl. plur.: lene 63; Lenis 525; Lenæ 941; Lenæ 1000; lenæ 1056; Lenæ 1086; lenum 1156; lenum 1227; lenu*m* (2 ggr) 1293.
Leonardus lat. personn.: leonardus 939; leonardo 1032; Leonardus 1071; leonardus 1156; leonardus 1227.
Ler- ortn. Ögl.: ler[o][3] 432.
lever m. subst. (jfr **lefs sufl**): leff (nom.) 1202.
lidh f. subst. se **Græsga lidh-.**
Lidh- ortn. Sdml.: lÿth 871; lythum 1759.
Lidhærn- ortn. Uppl. (Kungsholmen m. m., Sthlm): lithernæ 975; lidærnu*m* 1203; liðærnom 1744.
Lidhby- ortn. Uppl.: lithby 1745.
lidhgærdh f. subst.: lidgærdh (nom. sg.) 675.
Lidhinvardus lat. personn.: lidhínwardus 1014.
Lidhmundus lat. personn.: lidmundus 1156; lidhímundus 1227.
Limandahult ortn. Smål.: Limandahult 1010; Limandahult 1277.
Limsta- ortn. Vstml.: límsta 1737.
Limø? Sthlms skärgård: [L]imh[o][4] 972.
Lind ortn. Ögl.: línd 1039.
Lindabærgh ortn. Uppl.: Lindabergí 572.
Lindafors ortn. Ögl.: li[nda]f[ors] (1185) 1186.

[1] 'Martíní langabenh'.
[2] varav 1 gång överstruket.
[3] Sista bokstaven skriven med annat bläck på rasur.
[4] Huruvida första bokstaven är L och sista o, såsom hos Liljegren uppges, kan jag icke avgöra.

Lindasund ortn. Uppl.: líndasund 1085.

Lindø ortn.: Lindhø 377; Lyndhø 387; líndøum 405 A; Lindøum 405 B.

Lin(ga)copia lat. ortn. Ögl., **lin(ga)copensis** lat. adj.: lyngacopensis 113[1]; lingacopensis 119 (danskt); lincopensis 162; lingacopensis 166; Lỳncop*ensi*, Lỳncopỳe 181; lincop*ensis* 183; lincopensis 210; lincop*ensis* 233[2]; lincopensis 281; lincopensis 300; líncopie 344; lincopens*i* 359; lincopens*em* (3 ggr), Lincopens*is* 360; lincopens*is* 361; lincop*ensis* (3 ggr) 366; Líncop*ensis* 405 A; Lincopens*is* 405 B; lincop*ensis* 426; lincop*ensi* 432; Lincop*ensis* 452; Lincopens*is* 453; Líncopens*is*, Lincopensi, li*n*cop*ensem*, lincopens*is*, li*n*copens*is* 469; Lincop*ensis* 479; Lincopens*is* 511; lincopens*i* 512; Lincopens*is* 513; lincopens*is* 514; líncopens*is* 517; Lincopens*is* 518; Lincopens*is* 519; Lincopens*is* 520; lincopens*i* 521; li*n*cop*ensis* 532; lincop*ensis* 541 (recto); lincop*ensis* 549; L[i]ncopens*is* 553; Lincopens*is* 554; lincopens*is* 555; lincopens*i* 563 (påvebr.); lincop*ensis* 566; lincopens*is* 569; Lincopens*i* 594; lincopens*is* 596; Lincop*ensis*, Lincopensi 598; lincopens*is* 605; lincopens*is* 608; lincopens*is* 612; lỳncop*ensi* 614; Líncop*ensis* 616; líncopens*is* 620; lỳncop*ensis* 629; Líncopens*is*, lincop*ensis* 645; lincop*ensis* 649; lincopens*em*, lincopens*em* 650; lincop*ensis* (2 ggr), lincop*ensi* 652; líncopens*i* (2 ggr)[3] 654; lincop*ensis* (2 ggr) 661; lincopens*is*, lincop*ensis* 662: Líncopens*is* 665; lincopens*is* 670; lúncop*ensis* 671; lincopens*is* (2 ggr) 678; lincop*ensis* 679; lỳncop*ensis* 682; lincop*ensi* 686; lỳncop*ensis* 688; lyncop*ensis* 689; lincop*ensis* 694; lincop*ensis* 714; líncop*ensis* 714 not; Lỳncop*ensis*, lỳncopens*is*, lyncop*ensis* 716: lincop*ensi* 726; lincop*ensis*, líncopens*is* (742) 905; Lyncopens*is* 744; lyncop*ensis* 748; lincopensis, lincopensís 749; lỳncop*ensis* (2 ggr) 750; Li*n*copensis, Li*n*copensibus, li*n*copens*is* 761; lincop*ensi* (2 ggr), líncop*enses*, líncop*ensis* 762; li*n*cop*ensis*, lincopensis, lincop*ensis* 769; li*n*cop*ensis*, li*n*cop*ensi* (2 ggr) 771; Lincopens*is* 788 (påvebr.); Lynkopensj, lynkop*ensis* 800; lincop*ensi* (2 ggr) 802; lincopensem 843; lincopensj 854; lincopensí 855; lincopensis[4] 866; lincopens*i* 875; Lyncopens*is* 919; lincopensís 919 not; Lyngæpens*is* 923; lincop*ensis*, lincop*ie* 926; Lincop*ensis*, Li*n*cop*ensis*, lincopie 928; Lyncopensis 929; lincop*ensi*, líncopíe 931; Lincop*ensis* (3 ggr), Lincop*ensi* (2 ggr), Lincopíe, Líncop*ensis* (2 ggr) 941; lỳncop*ensis* 953; Lincopens*is* 954; líncop*ensis* (4 ggr), lincop*ie* 957; lỳncopens*is* 964; Lincop*ensis* (2 ggr), Lincop*ensi* 965; líncopense 966; líncopens*is* 971; ly*n*cop*ensis* 972; lỳncopens*is* (2 ggr) 975; Ly*n*copens*is*, lỳncopens*is* (2 ggr) 976; líncop*ensis*, lincopie 987; líncopens*is*, lín-

[1] Om dateringen se Gezelius a. a.

[2] Se härom s. 28 anm. 1.

[3] 2:a ggn otydligt.

[4] Senare delen av det första n neddragen under raden; så även i ordet wpsalensis samma dipl.

copie 988; lyncopen*sis* 991; Lỳnc*opensis* (3 ggr) 994; líncopen*sis*, Lincopen*si* (2 ggr), líncop*ie*, Líncopen*sis* (2 ggr), Lincopen*sis* (2 ggr) 1000; lincopensis 1002; lincopens*is* 1004; lincop*ensis* 1010; lincopens*is* 1015; lincop*ensis* 1016; Lincopie 1018; lincop*ensis* 1023; Lyncopens*is* 1026; líncop*ensis* (3 ggr), líncopen*si* (3 ggr), lincopen*si* (2 ggr), lincopie 1034; lincop*ensis*, lincopen*si* (2 ggr), lincopie, lincopen*sem* 1039; lincopens*e*, lincopens*i*, lincopens*es*, Lincopen*sis*[1] (4 ggr), lincopens*is* 1050; lincop*ensi*, lincopen*sis*, lincopen*sem* 1053; lincop*ensis*, líncopens*i*, lincopens*i* 1056; Lincopens*is* 1057; lincopen*sis* 1061; lincopen*sis* 1063; líncopens*is* 1067; Lyncopens*is* 1068; lincopens*is* 1074; lincopens*is* 1077; lincopen*sem*, líncopen*sis* 1083; lincopen*sis*, líncopen*si*, lincopen*si* 1086; líncopen*si* (2 ggr), lincopen*sis* (2 ggr), líncopen*sis* 1092; lincopen*sis* 1097; lincopen*sis*, lincopen*si* 1098; lincopen*sis*, lincopen*si* 1099; líncopensí 1106; líncopen*sem* (2 ggr), líncopen*sis* (6 ggr), lincop*ie*, lincopen*sis* (7 ggr) 1111; lincopíe 1112; lincopens*is* (2 ggr) 1118; Líncopens*is*, Líncopens*i* 1174 (påvebr.); Lỳncopen*sis*, Lỳncopen*si*, Lỳncopie (2 ggr) 1194; lincopens*is* (2 ggr) 1200; lỳncopen*sis* 1210; lincopen*sis*, líncopíe 1226; Lỳncopen*sis* 1242; Lincopens*is* 1244; Lincopen*sis* (2 ggr), lincopensem, lincop*ie* 1249; Líncopens*em* 1271; lincopen*si* 1275; lincopen*si* (3 ggr), lincopie, lincopen*sem* (2 ggr) 1278; líncopens*is* 1283; Lỳncopens*is* 1285; lincopens*is* (2 ggr) 1291; lincopens*i* 1299; Lỳncopíe 1737; líncopens*is* (2 ggr) 1740.

Linhofdh- ortn. Smål.: Linhofd 522.

Linkaløsa ortn. Ögl.: Lincaløsø 541 (recto); línkæløsø 1130.

Linø Uppl.: Linø 1296; linø 1745.

Lisø Sdml.: Lísø 1049; lisø 1737.

litil adj. (jfr följ. samt **Haghaby-**): lítla hagabỳ 855.

Litlathorp ortn. Smål. (jfr föreg.): litlathorp (2 ggr) 716.

Liudhgudhuvi ortn. Sdml. (Ludgo): Liuthguthuví 1086.

Liun- ortn. Ögl.: lỳunom, lỳnnum 608; lỳunom[2] 750; líunom (3 ggr) 762; Lywnær 800.

Liunby- ortn. Smål.: Lỳun*b*ỳ 377.

Liung- ortn. Smål.: línogum 1063.

Liungarum ortn. Smål.: líongarum[3] 654.

Liungby- ortn. Smål. (Ljungby, Möre): Longby 360.

Liung(s)as ortn. Vgl.: liongas 671; liungs as 672.

Liungsio- Smål.: líungsỳo 693.

Liusabækk- ortn. Uppl.: Liusabec 96 (påvebr.).

Loaskialf ortn. Uppl.: loaskialf 1047.

Lobus lat. tillnamn?: lobo 762.

Lod(d)arstadh- ortn. Ögl.: luddustadh 653; Lodarsthadum 685.

Lodvicus lat. personn.: lodwicho 901.

---

[1] L omväxlande med l.

[2] Bör väl läsas så; emellertid kan tredje bokstaven läsas som n, jfr 608.

[3] o söndrigt; övre bågen av o dock fullt tydlig. Alltså ej *u*.

Loghø ortn. Uppl.: logø 989; loghø 1237; loghø 1261; loghø 1744.
Lokanæs ortn. Närke: locanæs 1041.
Lomarydh ortn. Smål.: lomæryd 1034; lomarydht 1741.
Loroby- ortn. Ögl.: loroby 755.
Lote(?)thorp ortn. Närke: lotetphorp 823.[1]
Lucia lat. f. personn.: Lucie 415; lucie 509 (danskt); Lucia 582.
Lucius lat. m. personn.: Luscio 1053.
luk n. subst.: luk (nom.) 694; luuk (ack.) 716.
Lukustadh- ortn. Ögl.: lucustadhum 1013.
Lund- ortn. Vrml., Uppl.: lund 703; lund, Lund (2 ggr) 933; lund (3 ggr) 934; lund*um* 1031.
Lundum lat. ortn. Skåne (Lund), **Lundi** gen. sg., **Lundis** abl. plur., **lundensis** lat. adj.: lundensi, Lundi, Lund[en]*si* 33 (danskt); lund*ensis*, lundensis 119 (danskt); Lunden*sium* 308 (påvebr.); Lundis (2 ggr) 370; lunden*si* 383 (påvebr.); lund*ensis* 470; lundensis, lundensiu*m*, lundis 509 (danskt); lunden*sis*, lund*is* 838; Lunden*si* (3 ggr) 875; Lunden*sis*, Lundis 979 (danskt); lunden*sis*, lund*e*nsi 995; lund*ensis* (2 ggr) 1024; lund*ensem* 1075; lunden*si* 1116 (danskt); Lunden*sis* (2 ggr), Lunden*sem* (2 ggr) 1135 (utf. Italien); Lunden*sis* 1137 (påvebr.); Lund*is* 1738 (danskt); Lundís 1739 (danskt).
Lundby- ortn. Smål., Vgl., Sdml., Uppl., Ögl.?: Lundbÿ 119 (danskt); Lvndbÿ[2] 377; lundbÿ 656; lunby 658; Lundbÿ 871; Lvnbÿ 896; lundbÿ 902; Lundbÿ 910; Lvndbÿ 975; lunbÿ 1007; Lundbý 1026; lundby 1030; lunbÿ 1031; Lundbÿ 1036; Lundbý 1068; lu*n*dby 1130.
Lundvidus lat. personn.: Lun[—] 761; lundvido, lundwido 771.
Lung ortn. Vgl., Sdml.: lung 621; lung 622;[3] Lunghu*m* 805.
luter se **bondaluter.**
Luto lat. m. personn.: luto 1014.
Lutr- ortn. Vgl.: lutrum 240.
Lydhabolstadh- ortn. Sdml.: lydæbolstat 1041.
Lydhervik ortn. Vrml.: lÿtheruík 530; lÿtherwik 614.
lydhevæver m. subst.: lÿdewef (dat.-abl.) 855.
Lydholfsthorp ortn. Vgl.: lÿdholfs thorp 917.
Lydhosia se **Lødhosia.**
Lyhundare Uppl.: Lÿundereth 699; lÿhundarí 1044; lÿhundarí 1044 not.
Lyistadh- ortn. Uppl.: lÿistadu*m* 1036.
Lynandrudh ortn. Smål. (jfr **Hinunda-**): Lÿnandruth 119 (danskt).
Lytislund- ortn. Sdml.: Lÿtislund 981.
Lytt- ortn. Uppl.: lÿttu*m* 1293.
lækatter m. subst., **lækattaskin** n. subst.: lecattaskín 1095.

[1] I orig. står ph såsom hos Liljegren; ej þh såsom i Karlssons register.
[2] Urspr. har stått Lindbÿ, varefter ovanpå *i* skrivits ett *v*.
[3] Enl. K. H. Karlssons register möjligen felskrivning för Vang.

Lækkiu ortn. Vgl. (Läckö): læchíu 1053; Lækkÿ 1123.
lændenær n.? subst.: lendenær 902; lendæner[1] 1103.
Læpp tillnamn: lepp[2] 1031.
(**læst** f. subst.[3]) **lesta** lat. f. subst.: lesta, lestis 1032; lestam 1041; lestam 1053; lestas 1127; lestas 1128; lestis 1278.
Lødhosia, Lydhosia lat. ortn. Vgl. (Lödöse), **lydhosiensis** lat. adj.: lyðosien*si* 468[4]; lødosia 762; Lÿdos*ensibus* 910; L[ui]thosie 916; lodhosien*si* 925; lÿdosie 981; ludosie (2 ggr) 1737.
løf n. subst.: løf (nom.) 694; Løf (ack.) 716.
Løing- ortn.: løing 539.
Løredhaker(?) (namn på åker) Vgl.?: løreda[ch]ær (742) 905.
løsn se **gengærdhaløsn.**
Løstar ortn. Uppl. (Lövsta, Lövstaholm): loustu*m* 63; Løstu*m* 918; løstu*m* (3 ggr), løst*um* (3 ggr) 1103; Løstar 1737.
Løt ortn. Uppl.: løth 918; løt 1745.
Løtby- ortn. Uppl.: løtbÿ 1036.

M.

madh f. subst. (jfr även **Gnistlinga-**): madín (nom.) 528; madin (nom.) 528 not 1[5]; madæ[6] 693.
madher, man (m. subst.) tillnamn (jfr smns. **Køpman-, laghman-**): mann (dat.) 910.
Maghdh- ortn. Sdml.: Magdu*m* 314[7].
Magnus, gen. **Magnusar** m. personn., **Magnus** lat.: Magnus etc. (lat. böjn.) 33—1284, 1716—1737 (215 belägg; formerna vanligen ej förkortade); magnusas*un* 1084; magnuss*un* 1741.
Malbækk- ortn. Smål.: malbæc 1063.
Malbærgh- ortn. Sdml.: malbyrghæ 1041.
male m. subst.: maala, Maala (obl. kas.) 1202.
Malfridis lat. f. personn.: Malfride[8] (abl.) 33 (danskt).
Malma- ortn. Uppl. (jfr följ.): Malmu*m* 1293.
Malm(ber) m. subst., ortn. (Norrmalm, Sthlm) (se även **norre, sudhre**): Malm (nom. o. gen., 3 ggr) 922.

[1] æ skrivet a'.
[2] 'de gerone lepp'.
[3] Se Sdw. læst 2.
[4] I detta ord och i ordet guðem använder diplomet en d-typ med tvärstreck, vilken väl skall tolkas som đ. Eljest står i diplomet d utan tvärstreck.
[5] Otydligt; DS 528 not 2 förfalskat dipl.
[6] 'inter fløthi mose & Gnistlíngæ madæ.'
[7] Diplomets äkthet ifrågasatt.
[8] Secher, a. a., samt Hildebrand-Börtzell-Wieselgren ha läst sista konsonanten som þ, vilket är uppenbart oriktigt. Det vore f. ö. högst förvånande att finna þ i ett danskt lat. dipl. från 1135. Bokstaven är ett majuskel-D. Se härom numera Brøndum-Nielsen i Dahls Biblioteksh. s. 90 not 4.

Malmøgh- ortn. Skåne: malmøgh (2 ggr) 1116 (danskt).
Malstadh- ortn. Uppl.: malstadhu*m* 1237.
Manne m. personn., **Manno** lat.: Mannonj 855; Manne (nom.) 1293.
mantol m. subst., **mantellum** lat. (jfr följ.): mantellum (3 ggr) 951; mantellum 1034; mantell*um* (3 ggr) 1095; Mantellí 1103; mantellu*m* 1722.
mantolkapa f. subst.: mantulkapu 1095.
Marby- ortn. Ögl.: marby 814.
marca lat. f. subst.: marca, marcha, marcam, marcham, marche, marce, marchís, marcís etc. 51—1299, 1707—1759 (omkr. 300 belägg; formerna äro ofta förkortade)[1].
mardelinus lat. adj.: mardelínís 1741.[2]
Mardhsæter ortn. Uppl. (Malsätra): mardsetru*m*, Mardset*ru*m[3] 1031.
Margareta lat. f. personn.: MARGARETE (dat.) 281; margareta (nom.) 468; Margareta, margarete (gen.) 531; Margareta (abl.) 628; marga*re*te (dat.) 653; Margarete (dat.) 685; Margareta 740; Margareta 794; Margarete (gen.) 800; Margarete (dat.) 855; Margareta 911; Margareta 912; Margareta 917; margarete (dat.) 930; Margarete (dat.) 939; Margarete (dat.) 981; margarete (dat.) 1034; margaretam 1069; Margareta*m* 1071; margarete (dat.) 1087; Margarete (dat. 2 ggr), Margareta 1095; margarete (gen.) 1261; Margareta 1291; Margarete (dat.) 1722; margarete (dat., 2 ggr) 1741.
Marhem ortn. Vgl.: marhem 440.
Marin- m. personn.: marín son[4] 1093.
Mark Vgl. (Mark hd): Mark 1219.
Mark(h)em ortn. Uppl.: markem, marke*m* 949; marchem 1007; marchem 1032; marchem 1191.
Markus, gen. **Markusar** m. personn., **Marcus** lat.: marcum 210; marchus 1156; markus 1227; markusas*un* 1237.
(**marschalcus** lat. m. subst.: marschalko 359; marsscalko 537; marschalco 710; Marskalkí, Marskalkus 811; Marskalci 922; marscalchí 939; Marskalci 975; marskalci 976; marascalchus 1003; marskalkus 1060; Marscalcu*m*, Marskalcj 1083; marskalco 1093; Marscalcí 1095; Marskalcu*m*, Marskalki 1130; Marsalchi 1132; marscalc*us* 1133; Marskalchí 1165; marskalchí[5] 1166; marskalchus 1194; M*a*rskalkí 1202; Marskalkus 1205; Marscalco 1246 (danskt); marscalcus, marscalki 1278; marskalc*us* 1280; marskalc*us* 1290; marskalcho 1744.)

[1] Stundom förekomma smärre felaktigheter hos Liljegren; så i DS 918: i orig. står marcas, ej marchas, i DS 933: i orig. står marcam, ej marcham.

[2] "cu*m* fodratura de mardelínís". Jfr hermelinus s. 24.

[3] *u* överskrivet.

[4] "magno marín son". Betr. övriga skrivningar av namnet se Karlssons register under Magnus.

[5] Egentl. står i st. f. *í r* med accent. r rättat till i?

Martinus lat. personn.: Martino 537; martíno 688; martíno 689; Martíno 871; Martíní 1046; Martíno 1053; martin*us* 1245 (danskt); martino 1254.

Mathias, Mathius, Mathes, Mathis m. personn., **Mathias, Matheus** lat.[1]: Mathéj[2] 182; Mattheÿ 183; Mathia (abl.) 432; Mathei 582; Math*ei* 610; mathe*us* 650; matheí 748; mathíussæ s*un* 767; mathies s*un* 913; Mathiusas*un* 948; mathes s*un* 975; mathes s*un* 976; Mathei 1007; math*ei* 1062; Mathíe 1128; Math*ias* 1232; Mathias 1237; Mathe*us* 1245 (danskt); mathíe 1744.

matskut n. subst.: Matskut 1202.

Mehamar, Mø- ortn. Ögl. (Medhamra): møhamar (742) 905; meamber (885) 886; møhambre 1273.

Menbro ortn. Sdml.: Menbro 1177.

Merathorp ortn. Smål.: merathorp 453; merathorp 842.

Methisthorp ortn. Smål.[3]: Methisthorp 472.

Meø- ortn. Ögl.: meøým 1002.[4]

Mialke tillnamn: Mialcha (gen.) 531.

midhal- se **mædhal-**.

Midhlungaby- ortn. Vstml.: mydlyngæbÿ 1041.

Mikael, Mikial m. personn.: michyæl sun 724; míkael*is* (lat. gen.) 758[5]; mÿchiæls s*un* 811.

Mioabækk- Smål.: Mioabæk (ack.) 543.

Mioamosa Smål. (se även **mosi**): Míoamosa (ack.) 543.

Mising- ortn. Uppl.: mísíngí 1031.

Mo- ortn. (jfr följ.; se även **mor**): Mom[6] 615; mom[7] 659; Mom[7] 659 not.

Moahæradh Smål.: moaherath 457; moaherath 899; Mohereth 1722.

Modhg(h)ofall ortn. Vgl. (Mofalla): mothgofall*um* 440.

Modhir f. personn.: modhorsun 1179; moðors*un* 1744.

Mol(e)sta(dh)- ortn. Uppl.: molstathe 51; molestam 63.

mo(r) m. subst. (jfr **Mo-**): moenh (nom. best. sg.) 1006.

Moraby- ortn. Vgl. (trol. Mårby, Gudhem): moraby 468.

Morar ortn. Sdml.: morar 588; Morær 1091.

mordh n. subst.: Mordh 1182; mordh 1209.

mordhgiæld n. subst.: mordgíald 1066.

morghongiæf f. subst.: Mohrhons Giæf 811[8]; morgengæfh 1067; Morghengeif 1165; Morghengeif 1166.

---

[1] De båda namnen synas i fsv. icke alltid ha hållits i sär, varför de här behandlas under samma uppslagsord.

[2] Accent på *e* i st. f. på *j*.

[3] Enl. Karlssons register är *th* troligen fel för *ch*.

[4] Accenten över y står vinkelrätt mot textraden.

[5] 'q*ua*m possedít d*omin*us níchola*us* míkael*is*' på rasur.

[6] 'in australi Mom'.

[7] 'in mom', resp. 'in Mom'.

[8] Jfr i samma dipl. felskrivningen 'fætær' för 'fæstær.'

Morkarus lat. personn.: Morkar*us* 1744.
Morsund ortn. Sdml.: Morsund*um* 712; Morsundum 714; [Mor]sundum[1] 714 not.
Mosaby- ortn. Närke: mosebuÿ 823.
mosi m. subst. (jfr även **Bredhe, Brænda-, Ior-, Mioa-, Rydha-**): mosæ (sg. ack.), fløthi mose[2], Brede mose (nom. sg.) 693.
Mossebudh-? ortn. Ögl.: mossebudem 1150.
Motal- ortn. Ögl.: mo[ta]lu*m* (1185) 1186.
Muabro ortn. Uppl. (Möjebro): Muabro 202 (påvebr.).
Mukrisbodhir ortn. Vrml.: Mukrisbother 531.
Mulathorp ortn. Vgl.: mulathorp 240.
muldsköta vb: mulscøta (inf.) 216.
Mule tillnamn: Mule (nom.) 989; Mulæ (obl. kas.) 1256; mulæ (obl. kas.) 1256 not; mulæ (obl. kas.) 1257; Mulæ (obl. kas.) 1258; mulæ (obl. kas.) 1259; mulæ (obl. kas.) 1268; Mula (obl. kas.) 1276.
Mund(r)isthorp ortn. Ögl.: mundristhorp (2 ggr) 1203; Mundísthorp 1298.
Munislund- ortn. Vgl.: munislundu*m* 1037; munislundu*m* 1038.
munker m. subst., tillnamn: munk (nom.) 1092.
Munzø, Munsæø ortn. Uppl.: Munseo 96 (påvebr.); munzei 115; Munzø 376; munsæø 467[3]; munzø 816; munzø 949.
Mus (f. subst.) tillnamn: (Joh*ann*is) mus 478.
Musamyr Uppl.: Musamÿr 695; Musamyr 756; Musamÿr 906; Musamÿr 981.
Muskø Sdml.: Muskø 636.
Mutaholt ortn. Smål. (jfr **Nutaholt**): mutaholt 294; mutaholt 294 not; mutaholt (2 ggr) 300.
muza lat. f. subst.: Muce 1103; muzam, muza*m* 1261.
mykil adj. se följ.
Myklaby- ortn. Öl., Ögl., Uppl.: Mÿklæbÿ 662; mÿclæbÿ (885) 886; mÿklabÿ 918.
Myklathorp ortn. Smål.: Myklathorp, mÿklathorp 716.
Mylloby- ortn. Ögl. (jfr **mølno-**): mylluby 814; mÿllobÿ 891.
Myr- ortn. Närke: mÿrom 1033.
Myriby- ortn. Uppl., Sdml., Ögl. (jfr **Møriby-**): Mÿrÿbÿ 229; mÿribÿ 1031; myryby 1130; mÿribÿ 1254; Myrby 1260.
Myrisbodh- ortn. Smål.: mÿrisbodom 1010.
Myrisio- ortn. Smål.: Mÿrisio 1010.
Myrkiu ortn. Sdml. (Mörkö): myrky[4] 1030.

[1] Skrivaren har förmodligen missuppfattat förlagans M och börjat med O; sedan synes misstaget ha upptäckts, varvid de tre första bokstäverna delvis utplånats.

[2] "inter fløthi mose & Gnístlingæ madæ".

[3] Liljegren har ej avtryckt orig. (se DS 467 not).

[4] "in myrky"; jfr Liljegren DS 1672: "datum Mÿrkiu".

mædhal- se följ.
Mædhalby- ortn. Uppl., Smål. o. a.: methalbu 596; mythalby 1034; Midalbý 1065; Mithalbý 1737.
Mædhalbythorp ortn. Öl.: mædalbýthorp 801.
Mædhalpadh: mizalpaz 445.
mædhalsten m. subst.: mædhalstenen (ack. best. sg.) 935.
Mæghinthor m. personn.: meghínthor (nom.) 1047; meghinthor (nom.) 1048.
Mældrung- ortn. Vgl.?: mælddrungæ 1041.
Møhamar se **Me-.**
mølnovadh n. subst. (Vgl.) (jfr **Myllo-**): mølnowad 943.
Møre Smål.: Møre 1291.
Møriby- ortn. Ögl., Sdml. (jfr **Myriby-**): Møribý 616; Møriby 705; Møribý 811.

N.

Nanøtun- ortn. Uppl.: nanøtun*um*, nanøtun*um* (3 ggr) 1031.
Naste tillnamn: Nasthæ (obl. kas.) 1188.
Nikolas, Niklas m. personn., **Nicolaus** lat.: Nicolaus, Nicholaus[1] etc. 210—1300, 1737—1759 (194 belägg; formerna äro vanligen ej förkortade); níchlæs s*un* 1212.
Niudhung- Smål., **Niudhungia** lat.: Nýthingia*m* 89 (danskt); nuthingia 119 (danskt); niudu*n*giam 138; Nýdungia 522; nýudungie 528; nýdu*n*gie 528 not; niudhu*n*gia (2 ggr) 649; níudungie 654; nýiungia 896; nýuthungia 1010; Níudungí 1065; Nýudung*i* 1194; Níuthínge 1737.
Nivil- ortn. Uppl.: níuilí 1031.
Niærdha- se **Nærdha-.**
Nodheby-[2] ortn. Ögl.?: Nodeby 755.
Norboabolstadh- ortn. Uppl.: norboabolstad (2 ggr) 1031.
Norby- ortn. Sdml., Uppl., Närke: Norbý 705; Norby 913; Norby 1291.
Nordal (härad) Dalsl.: nordal 937.
Nordhansio- ortn.: northansioar (nom. pl.) 531.
Nordhmark (härad) Vrml.: nordmarchæ 937.
Norem ortn. Vgl.: Norem 910.
Norer ortn. Sdml.: [n]orer 622.
Norkøpunger ortn. Ögl.: norkøponge 760.
Norlænn- ortn. Sdml.: norlenno*m* 893.
Normaløsa ortn. Ögl.: Normæløso 749; Normæløso 800.

---

[1] Hos Liljegren felaktigt återgivna formen: DS 984 orig. nícolao, Liljegren nicholao; DS 1029 orig. nicolao, Liljegren nicholao; DS 1031 orig. nicola*us*, nícolaj, Liljegren nicholaus, nicholaj.

[2] Jfr Hellquist, *-by* s. 44, Sjönamn s. 431.

normannus lat. adj.: normannus 751.
Noros ortn. Smål.: Norosum 541 (recto).
Norre? ortn.: Norre[1] 1083.
norre, nyrre, nørre adj. se följ. (jfr även ortnamn på **Nor-**).
Norre malm(ber) ortn. Sthlm (se även **Malmber**): Norræmalm 978; Nyrramalm 1018; norræmalm 1191.
Norresten ortn. Ögl.: (in) nørræsten (885) 886.
Northvet- ortn. Sdml.: northuetu*m* 1030.
Norund (härad) Uppl.: norunde undereth 701; norundi[2], noru*n*dí 1031.
Norvegia lat. (Norge), **norvegiensis** lat. adj.: noruegẏensis 70; norwegíe, Norwegia 359; norweg*ie* 1111.
Norvidhingahæradh Smål.: norwiþingahæræth 565.
Norør ortn. Vrml.: norør 912.
Nosethorp[3]? ortn. Smål.: n[o]s[e]thorp 472.
Nova vallis se **Nydal-**.
Nutahult ortn. Smål. (jfr **Muta-**): Nutẏolt 119 (danskt); nutahult 139; nutaholt 217; nutahult (3 ggr) 528; nutahult (2 ggr), nu[ta]hult 528 not 1.
Nutø ortn. Uppl.: nutø 958; nutø 1036.
Nybyle ortn. Smål., Sdml.: nẏbili 294; nẏbili 294 not; nubẏli 300; Nẏbilí 712; Nøbylí 714; Nybili 714 not; Nybylí 805; Nẏbili 912.
Nycopia lat. ortn. Sdml. (Nyköping), **nycopensis** lat. adj.: Nẏcopia*m* 377[4]; nẏcopíam 405 A; Nycopiam 405 B; nycopíe 708; Nẏcopie[5] 722; nẏcopia 762; Nicopia 782; Nycopie 802; nẏkop*ie* 871; Nẏkopie 910; nycopia 919; nycop*ia* 919 not; nẏcop*ia* 951; Nẏcopiam 954; Nẏchopíe 981; Nẏchopen*sis* 1091; nẏcopen*si* 1106; Nycopie 1132; Nẏchopen*sis*, nychop*ie* 1178; Nẏcopie 1737.
Nydal- ortn. Smål. (**Nova vallis**[6] lat.): Nẏdal 981; Nẏdal (2 ggr) 1737.
Nysæter ortn. Uppl.: nẏsæt*er* (2 ggr), Nẏsæt*er* 911.
nytiabol n. subst. (Smål.): Nytiæbol (nom.) 656.
Næf (n. subst.) tillnamn: nefh 339; Neph 640; Nefh 848; nef (2 ggr) 975; nef 976; neff 1165; neff 1166.
næfgiæld n. subst.: nefgiald (ack. sg.) 802.
(**næmd** f. subst.) **nempda** lat. f. subst.: nempdas, nempdarum 987.
Nærboaas ortn. Närke: nerbo[a]hs 586[7]; Nærboæas 609.
Nærdhatun- ortn. Uppl.: nerthetunum 1048; Nierdhatun*um* 1237.

[1] 'karoli de Norre'.
[2] Bokstaven *i* är fortsatt i en s-liknande släng. Förkortningstecken?
[3] Jfr Hellquist, Sjönamn s. 431.
[4] Nẏcopia DS 387. Ordet otydligt.
[5] Ändelsevokalen kan även tolkas som æ. Sannolikt står emellertid e, som rättelse av ett förut skrivet a.
[6] De lat. formerna här ej anförda.
[7] Brevet är av år 1276, ej 1275.

Nærdhavi ortn. Närke: Nærthawi 609; Nærthæwí 722; Nærthæwí 767.
Nærdhungahundare Uppl.: Nerdungahunderi 1031.
Næricia, Nærichia lat. (Närke): nerikia (2 ggr) 558; Næricie 593; Nærichia 609; Nærichíe 660; nærícía 708; Nærichia, Nærichíe (2 ggr) 767; næricia 796; nerícía 855; Nerikia 900; Nericie 975; Nericie 976; næricie 1069; Nericia 1291; Nericia 1299; nerchia 1707; nerícía 1722.
Næs ortn. Smål., Vgl., Vrml., Uppl. (se även **Guidha-, Hagh-, Ingemunda-, Skaps-, Strængia-, Vraxnæs** m. fl.): nesi (2 ggr) 164; nes 405 A; Nes 405 B; Næs 530; Næs 537; nes 605; Næs 614; Nes, nes 816; Nes 1007; nes (2 ggr) 1047; nes 1048; næs 1129; næsí (2 ggr) 1156; næsj (2 ggr) 1227; Næs 1237; næs 1253; næsí 1268; næsí 1276; Næs 1300; Næs (2 ggr) 1737; næs 1757.
Næsby- ortn. Ögl., Sdml., Uppl.: nesby 566; Næsbẏ 712; Næsbẏ 714; Nesby 714 not; næsbẏ 727; næsbý 762; næsby 1744.
Næshult ortn. Sdml.: nesulta[1] 314[2].
Næsku(nu)nger m. personn., **Nescungus** lat.: neskunger[3] (nom.) 119 (danskt); Nescunungg*us* 229; Næskunung (nom.) 714[4]; nescun*u*ng (dat.) 1261.
Næssio- ortn. Smål.: næsiom 901.
Næssiohult ortn. Smål.: nessiohult 654; næsiohult (2 ggr) 716; nessiohult 769; nesẏohult 1010.
Næstna ortn. Sdml.: nesthnæ 1130.
Nævilsio- ortn. Smål.: nevilsẏo 1010.
Nævista- ortn. Närke: næuistæ 1041.
nørre se **norre.**

O.

Obse m. personn.: obsas*un*[5] 1032.
Oby- ortn. Uppl. (Åby, Vaksala sn): obui 98.
Occidentalis Gocia se **Væstgocia.**
Odde, Udde m. personn., **Oddo** lat.: Vddi (nom.) 294; Vddi 294 not; Oddi (nom.) 300; oddonj (dat.), oddo (nom.) 649; Odonj (dat.) 761; oddo (nom.) 762; oddoní (dat.) 771; Oddo (nom.) 1177.
Oddulver m. personn., **Oddulfus** lat. (jfr **Vadulfus**): Oddulfí (730) 777; odulphí 984; oddulphí 1014; oddulfs*un* 1016; Odulphí 1070; oddulphí (5 ggr) 1102.

---

[1] Ej 'vesulta'.
[2] Diplomets äkthet ifrågasatt.
[3] r har uncialform; jfr Brøndum-Nielsen, Dahls Bibliotekshb. s. 103.
[4] I DS 714 not är ordet oläsligt på grund av att dipl. är söndrigt.
[5] 'nicolai obsas*un*'.

Odhinsaker ortn. Vgl.: Othensaker 1082.
Odhinshargh- ortn. Uppl. (Odensala): othínsharg 918; othínsærg (2 ggr) 958; othínshargh 1048.
Odhinskælda Vgl.: odhens kyældu[1] 935.
Odhinsø ortn.: Othinsø 1130.
Ofegus se **Ovagus.**
Ofrudh ortn. Vgl.: offruð 1256; ofrudh 1256 not; offrud 1257; offrud 1258; ofruð, offruð 1268; ofruð (2 ggr) 1276.
ok konj.: oc 216; oc 532; ok 694; oc (3 ggr) 716; oc 1179.
Olan- se **Hulanum.**
Oland ortn., **Olandia** lat. Uppl. (Olands hd): olandía 958; oland (5 ggr)[2] 1031; Olandie, olandie 1036; Olandie 1238; olandia 1296.
Olaver m. personn., **Olavus** lat.: olaui 115; Olauus 181; olauus 185; Olauus[3] 216; Olauo 229; Olauus 240; Olaws 281; olauus 608; Olawi 725; Olawi 725 not; Olauo, Olauus 761; Olauí 763; Olaui 769; olauo 771; Olaui 835; olauo 856; olauu*m* 901; olauus 908; Olauus 913; olaui 918; olaui 943; olauo 949; Olauí 981; Olauus[4], Olauus 1032; Olaui, Olauj 1036; olauu*m*, olauo, Olauo 1041; olauí 1042; Olafs (gen.)[5] 1053; olauus 1062; olauus 1072; Olauí 1099; olauj 1103; olaws 1111; olawo 1127; Olawí 1128; olaws (2 ggr) 1148; Olauí 1167; Olauí 1190; olauus 1191; Olaui 1199; olauu*m*, Olauu*m* (2 ggr), olauu*m*, olauu*m* 1216; olauí, Olauus 1225; Olauí, Olauo, Olaw*m* 1232; Olauus 1237; Olauí 1278; Olauí 1281; Olaui 1291; Olau*us* 1293; Olaw*us* (2 ggr) 1744.
Olever m. personn.: Ollef s*un* 1245 (danskt).
Ollo lat. m. personn.: Ollonem 1216.
Olof f. personn.: olof (nom.), Olofo (gen.) 1003; Olof 1246 (danskt).
Olvista ortn. Sdml.: Olwistu*m* 712; Olwistum 714; Olvisthum 714 not.
opræt adv.: ópret, opret 240.
ora, hora lat. f. subst. (fsv. **øre** m.): ora, hora etc. 63—1300, 1737—1759 (omkr. 175 belägg; formerna äro ofta förkortade).
Ordhene (härad) Dalsl.: ordhenæ 937.
Oriste (Orusti) m. personn., **Orestes** lat.: orista (gen.) 1060; orestes, orestis 1148; Orestes, orestís 1280; orestes, orestís 1290.
Orlundir ortn. Ögl.: Orlundír 582.
Ormber m. personn., **Ormerus (Omerus, Homerus**[6]) lat.: hom*er*us 229; omer*us*, omero 457; Ormb*er* (nom.) 714; Or*mber* (nom.) 714 not; ormer*us* 925; orms*un* 951; Ormer*us* 1091; ormeri 1759.[7]

[1] "Hallinæ owæn widh odhens kyældu".

[2] Sista ggn står vid bokstaven d ett hakliknande tecken (förkortningstecken?) såsom i ordet ead = eadem.

[3] Annan stil än f. ö. i dipl. Jfr K. G. Westman s. 12 f.

[4] Kan även läsas Olanus.

[5] "*ger*thrudí Olafs".

[6] Latinis. av Ormber?

[7] Annan stil än f. ö. i diplomet; se Liljegren DS 1759 not.

Ormolfus lat. m. personn.: ormolfus 1063.
Orrarydh ortn. SmåL.: orraryd 1034.
Orvidus(?) lat. personn.: orwidí 1014.
os n. subst. (se även **Aros, Bærghsioar os, grafos, Kroksio os, Øsioar os**): Ós (nom. sg.)[1] 119 (danskt); oseno (dat. best. sg.)[2] 796.
Ostgocia se **Østgocia.**
Otarstadh- ortn. Vgl.: otars staðum 764.
Othanby-(?) ortn. Öl.: Othanby 661; Øtenby 805; Othamabý 1095.
Otto lat. m. personn.: ottonis 1237.
Ovagus (Ofegus) lat. m. personn.: Ouagus 294; Ouag*us* 294 not; ofego 893.
ovan, adv., **ovan vidh** prep.: owæn widh 935.
Ovaxthorp ortn. Smål.: ouaxthorp 294; ouaxthorp 294 not; Owaxthorp 912: Owaxthorp 1010; ouaxthorp 1275.
Ovin (m. subst.) tillnamn: owin (nom.) 64; owin (nom.) 65; owín (nom.) 924.

P.

Palno lat. m. personn.: Palno (nom.) 865.
Parve (= lat. parvus?) tillnamn: p*ar*ua[3] (dat.) 1741.
Paulus lat. personn.: paulus 1156; paulus 1227.
Pavo lat. m. personn.: Pauonem 572.
Petar, Petrus se **Pætar.**
Philippus se **Filippus.**
Piker (m. subst.) tillnamn: pic (dat) 1034.
Plangasta- ortn. Sdml.: plangastu*m* 1759.
plata f. subst.: plato (obl. kas.) 902; plata[4] (2 ggr) 1261.
Plattan tillnamn: plattan[5] 1041.
Plump tillnamn: plumph (dat.) 1023; plump (nom.) 1092.
Pole m. personn.: polasun 1072.
Polen tillnamn: polen[6] 1178.
Porsedre? ortn. Uppl.: Porsedre[7] 202 (påvebr.).
Porssio- Smål.: porsio 543.
porstækt f. subst.: pors tect 1212.
provaster m. subst., **provastargipt** f. subst.: p*ro*uast*er*gipt 1123.
Puke (m. subst.) tillnamn: puchi (nom.) 889.

[1] "piscationem que in fine Rusk. Ós. appellatur".
[2] "in graf oseno".
[3] "iaru*n*do p*ar*ua".
[4] "cu*m* plata".
[5] "sunoni plattan"
[6] "famulo nostro boo polen".
[7] Fel för Þorsætr-?

Pusæter? ortn. Uppl.: pusetrum 1032.[1]
Pægogha tillnamn: pægogha 1278.[2]
pænninger m. subst. se **siaxpænningaland.**
Pætar m. personn., **Petrus** lat.: Petr*us* etc. 51—1299, 1716—1741 (84 belägg); pætharss*un* 751; (ben*edicti*) pætærs sun, (Byrger*us*) pætærs *sun* 811; Pet*ar sun* 913; pætærs *sun* 1037; pætærs *sun* 1038; pæters*un* 1053; pet*er*ss*un* 1060; pet*ri sun* (lat. böjn.) 1063; peters*un* 1095; peters*un* 1096; pæterss*un* 1105; pæterss*un* 1106; pætærs*un* 1107; peters *sun* 1110; pæt*er*s*un* 1112; pæt*er*s*un* 1113; pætærs*un* 1119; pæt*er*s *sun* 1130; pæt*er*ss*un* 1134; Pætærss*un*, pætærssvn,[3] pætærss*un* 1148; (Byrger*um*) pæterss*un*, (Jsr*ael*) pæt*er*s*sun* 1167; pæt*er*ss*un* 1183; pætærs*un* 1214; pæt*er*ss*un* 1217; Pætarss*un* 1299; pætærs*un* 1744.

Q.

Qodde (Kodde?) tillnamn: qoddi (nom.) 558.
Quadhovi[4] ortn. Närke (Kåvö): quadowí 1282.
Qualdinsø ortn. Vgl. (Kållandsö): qualdinshø 980; Q*ual*dins ø 1257.
Qualnia lat.? (Kållands hd) Vgl.: q*ual*níæ[5] 1037; q*ual*íne[5] 1038.
Quant tillnamn[6]: q*uan*t (nom.) 1156; quant (nom.) 1227.
Quaster tillnamn: quast[7] 1033.
Quinnaby- ortn. Öl.: q*ui*nnæby 432.
Quænabiærgh- ortn. Smål.: Quænabiærghum 565.
quærn f. subst. se **Faluquærn.**

R.

Ra- ortn. Uppl.: Raum (2 ggr) 1031.
Rabbest- ortn.: rabbest 483.[8]
Rabbæsun se **Ubbe.**
Raby- ortn. Vstml., Uppl., Ögl.: rabý 1041; raby 1103; raby 1130.
Radhburgis lat. f. personn.: Radburg*is* 1085; Radhburgis 1262.
Raginis lat.? f.? personn.: Raginj[9] (dat.) 1722.

---

[1] 'Rangnualdus in pusetrum'. I orig. överstruket.
[2] 'Hínzema*n*no d*ic*to pægogha'.
[3] Vokalen i ultima är troligen v (ej o).
[4] Jfr Sahlgren, NoB 11 s. 110 ff.
[5] 'prepositum q*ual*níæ', resp. 'q*ual*íne'.
[6] Jfr Hellquist, Xen. Lid. s. 102 o. not 8.
[7] 'magno (abl.) d*ic*to quast'.
[8] Namnet förmodligen förfalskat av prosten Rabenius; jfr s. 43 not 3.
[9] Ordet kan även läsas Ragny och hör då till Ragnir m. personn.; se Ragne, Ragnir.

Ragna f. personn. se **Ragne** och not 1.

Ragnburgis lat. f. personn.: Rangburgí 588; Rangburg*e* 1165; Rangb*urgis* 1293; Rangburghím 1757.

Ragne, Ragnir m. personn., **Ragnerius** lat.: Ragni (ack.) 572; ragnas*un* (2 ggr) 949; Ragna[1] 1031; Ragneri*us* 1037; Ragneri*us* 1038.

Ragnfridh f. personn., **Ragnfridis** lat.: Ragenfrid (nom.) 63; Ranfridis 454; Ragnfridís 911; rangfridis, ra*n*gfridi 925; Ragnfridí (2 ggr) 981; Ragnfridí 1053; ranfridís 1156; Rangfridis 1162; Rangf*rid*i 1165; Rangf*rid*is 1166; ragnf*r*idis, Ragnfridis 1227; Rangfrid[2] (nom.) 1272.

Ragnhildis lat. f. personn.: ragnildis 653; Ragnildis 685; Ragnildis (2 ggr) 756; ragníldi 855; Ragnildis, Ragnildis 906; Ragnildis 981; Ragnildí 1065; Ragnildis 1069; Ragnildis 1214; Raghnild*is* 1277; Ragnildí 1737; Ragníldí, ragnildí 1741.

Ragnuthorp ortn. Sdml.? (jfr **Ragna**): ragnuthorp 1212.

Ragnvalder m. personn., **Ragnvaldus** lat.: Ranguuald*us* 67; Rag*n*waldi[3] (gen.) 538; rag*n*waldi (gen.) 569; rangwalz son 744; ra*n*gwálz son 758; Ragnuald*us* 786; Ragwalde s*un* 811; ragwaldo 855: Ragnualdus 889; Ragnualdo 893; Ragnwaldo, Ragnwald*us* 911; Rangnualdus[4] 1032; ragnwaldsdotær 1048; Ragwaldo (2 ggr) 1053; rangualdo 1103; Rangwald*us* 1165; Rangwaldi 1166; rangwalds*un*, rangwaldss*un* (1185) 1186; rangwalzs*un*, Rangwaldo 1204; Rangwald*us* 1225; Rangualdus 1232; Rangwaldo 1256; rangwaldo 1256 not; rangwaldo 1257; Rangwaldo 1258; ragwaldo[5] 1259; rangwaldus, rangwaldu*m* 1261; rangwaldo (3 ggr), rangwaldu*m* 1268; Rangwaldo (3 ggr), Rangwaldu*m* 1276; Ragnwalzs*un* 1737; ragualdo 1741.

Ragnvidus lat. personn.: Rauuído[6] 166.

Ragnælf f. personn.: Ranghelf (nom.), ranghelf (dat.) 1191.

Rakkaby- ortn. Vgl.: Rakkabý 1298.

Ramby- ortn. Uppl.: Rambý 96 (påvebr.).

Ramnstadh- ortn. Ögl.: ra*m*nstad*um* 994.

Ramshamar ortn. Sdml.: Ramshamar 635; ramshamr[7] 855; ramshamar 893; ramshamar 1002; ramshamar (2 ggr) 1041.

---

[1] 'de Ragna *in* mýribý'. Ragna kan även fattas som lat. abl. av ett f. personn. Ragna.

[2] Synes stå på rasur.

[3] Det här använda förkortningstecknet betyder visserligen *er*, såsom Liljegren upplöst det, men förmodligen avses *n*.

[4] Överstruket i orig.

[5] Förkortningstecknet för *n* uteglömt? Namnet gäller samma person, som nämnes i DS 1258.

[6] Möjligen att uppfatta som Ranuído; jfr emellertid Noreen, Aschw. gr. § 311, 2 b.

[7] Sista bågen i *m* liknar ett a; felskrivningen -hamr för -hamar sålunda förklarlig.

Ramsta- ortn. Uppl.: ramstæ 740.
Rasbo(a)hundare Uppl.: Rasbohu*n*derí, Rasbohunderí, Rasbohunderí 1031; Rasbohunderí 1036.
Ravund- ortn. Jmtl. (Ragunda): Rawnd,[1] Rawndir[2] 1011.
Regheunsbalgh (?) ortn. Ögl.: regheunsbalgh 917.
Regnerus lat. personn.: regnerj 70; regnero 1741.
Rek (härad) Sdml. (jfr **Væsterrek**): reic 67; arech 1065; a Reech 1737.
Remmodis lat. f.? personn. (jfr fsv. Ræghinmodh): remmodis (gen.)[3] 229.
Rentun- ortn. Sdml.: rentunu*m* 1177.
Res- ortn. Ögl.?: resum 1053.
Resa tillnamn: Resa (nom.) 294; Resa (nom.) 294 not.
Richardus lat. personn.: Ricard*us* 51; Richardo 119 (danskt); Ricard*us* 1167.
Ridh- ortn. Uppl.: Ridhu*m* 1237.
Rifing se **Rising-**.
Rikabast-(?) ortn. Uppl.: Rikaxbast[4] 558.
Rikulfus lat. personn.: Rykulphus 1191.
Rikvidher m. personn.: ricwid (gen.)[5] 63.
Ringshult ortn. Smål.: ringshult 1278.
Ringvidus lat. personn.: Ri*n*gvidus[6] 1293.
Rinkaby-[7] ortn. Uppl.: ri*n*gkabý 1261.
Ris ortn. Sdml.: Risom 805.
Risabiærgh- ortn. Närke, **risbergensis** lat. adj.: Risebyarg 157 (påvebr.); rýsabýerhýa, rýsabýerh 185; Risiberg 293 (påvebr.); Risiber 355; Risiber 357; Risebehg 439; Risæbýerg 530; Risabierghu*m* 531; Risbergensis 558; Risiberghum 582; Risebýergh 586;[8] Risebyergh 593; Risæbýerg 614; Rissabiærh 615; Risebergh, Rysabiærh 659; Rysæbiærh, Rýsæbiærh 659 not; risæberghum 677; Rys[abyerg] 703; Rysabiargh 708; rysæb*er*gh 717; Risibýerg[9] 719; rysæbyærgh (2 ggr) 748; Rysiberg 783 (påvebr.); Risiberg 791 (påvebr.); risæbyærgh 796; riseberge 823; risebierh 824; Riseberg 910; rysæborgh 944; Risiberg 981; risæbiergh 1021; Risæbiærgh, Risæbiergh 1177; risæbýærgh 1251; Risbherc 1707; Risib*er*g 1737.
Risaby- ortn. Uppl.: risabý 1156; risabý 1227.
Risanæs ortn. Ögl.: rysænes (4 ggr) 908.

---

[1] 'de silua Rawnd'.
[2] 'apud ecclesiam Rawndir'.
[3] r uncialform.
[4] Förmodligen felskrivning. Jfr Liljegren DS 618: Rikibastum.
[5] 'Ragenfrid filia ricwid'.
[6] Ändring av något slag förmärkes å övre öglan av bokst. g.
[7] Jfr Hq. Et. ob. under Rinkaby.
[8] Brevet är av år 1276, ej 1275.
[9] Avdelat på två rader: bý-erg.

Rising- ortn. Uppl.: ríſíngí,[1] risíngí 1031; rísíngí 1036.
Rislingaby- ortn. Uppl.: rislingabý 949.
Risæter ortn. Vrml.: Risǽter[2] 530; Risæter 614.
Riudh se **Rydh**.
Riudhboe se **Rydhboe.**
Robertus lat. personn.: Rob*ertus* 181; rob*ertus* 229.
Rodhene ortn. Vgl.: rothene (2 ggr) 457.
rodher m. subst.: roðær[3] 631.
Rodhesta- ortn. Ögl.: rodhestae 1130.
Rodhgerus lat. personn.: rothg*e*ro, rothgerí 1031.
Rodhma, Rudhma, Rødhma, Rodhmø önamn, ortn. Uppl. ö. a.[4] (se även **Skarparødhma**): rothma*m* (el. rothma*n*) (ack., 2 ggr) 67; (in) ruthma 897; Rothmø (ack.) 971; rødma (ack.), rødmæ (dat.) 972; Rothmø (3 ggr) 1001.
Rosløsa ortn. Ögl.: Rosløso (2 ggr) 616; Rosløsum 910; roslosø 1083; Røslose 1104; Rosløsu 1737.
Rotasæter ortn. Uppl.: Rotasætrí 949.
Rudh se **Rydh.**
Rudhubækk- Vgl.: rudubek (ack.) 543.
Ruffus lat. tillnamn?[5]: Ruffo 544; ruffum, ruffo 762.
Rughasæter ortn. Uppl.: Rugasetrum 1036.
Rughbiærgh- ortn. Smål., Närke: Rugbiarg*er* 377; Ruhbiærger 615; rugbyærghumh 748.
Runasten[6] ortn. Öl.: Ronasten 1262; runæsten 1289.
Runby- ortn. Uppl.: Runbý 539; Ru*n*by 767; Ru*n*bý 811; Runbý 981; Runbý (2 ggr) 1095; Runbý 1096; Runbý 1148; ru*n*bý 1261; Rumby 1745.
Runder? ortn. Sdml.: Rund*er*[7] 660.
Runhamar ortn. Uppl.: Runhamer 976.
runosten m. subst. Vgl.: Runustenen (ack.) 935.
Runstanus lat. personn.: runstano 762.
Runø ortn. Uppl.: Runø 1293.
Rusk sjönamn Smål., **Rusk os** n. subst.: Rusk. Ós. 119 (danskt).

[1] *ſ* är väl felskrivning för *s*.

[2] Accent över æ (i st. f. över i?).

[3] 'Nouerint vniuersi, nos parochianos de grydbek ab omni roðær --- dimisisse liberos ---'. Den i ordet använda d-typen har i motsats till övriga d i diplomet ett snett streck upptill och torde beteckna ð.

[4] Jfr Hq. Et. ob. under Rådmansö.

[5] Latinisering i anslutning till lat. rufus?

[6] Jfr v. Friesen, NoB 2 s. 16 f., Lindroth, NoB 8 s. 43 ff. och där cit. litt.

[7] I orig. står 'Rundr' med förkortningstecken vid r. Hur förkortningen skall upplösas, är ovisst. Ifrågavarande tecken, det vanliga förkortningstecknet för *er*, användes i DS 660 för *er*, *re*, *i*, *is* m. m.

Ruving- ortn. Närke: ruuinge 823.
Rvet- se **Vret-.**
Rydh, Rudh, Riudh ortn. Småland, Östergötland o. (DS 1300) Uppland: rỳde 654; Rýth[1] 844; [ru]th[e] 901; rydh 1204; Ríudh 1300.
Rydhaholm- ortn. Småland: Rythaholm 1275: Rydhaholm 1299.
Rydhamosa Västergötland (jfr **mosi**): rythamosa (ack.) 543.
Rydhboe m. subst., **Rydhboa skiplagh** Uppland: Riudboaskiplagi (dat.) 699.
Rydhø ortn. Västmanland: rydø (2 ggr) 1041.
ryklin (røklin) n. subst.: rỳklín (ack. sg.) 951.
Rypsum ortn. Södermanland (Ripsa): Rỳpsum, Rỳpsu*m* 1091.
Rystadh- ortn. Östergötland: Rystatha 708.
Rysthæ?[2] önamn: r[?]s[?] . . . 972.
Rytlofors ortn. Småland: Rỳtlofors 679.
Rytlø ortn. Småland: rytlø 1130.
Ryz tillnamn ('ryss'), **Rutenus** lat.: ruteno 404; rụ́z (dat.) 1041.
Ryz(i)ke m. personn. (tillnamn) (väl till **ryzker** adj., jfr föreg.): ryzikæsun, rycikæsun 1092.
Ræfstadh- ortn. Östergötland: Ræfstad 941; Ræfstad 1000.
Rænnefiæll- ortn. Östergötland: Rænnefiællæ 1130.
rætsynis adv.: retsỳnis (4 ggr) 216.
Ræving- ortn.[3] Södermanland: reuíngu*m* 1759.
Rødh- m. personn.: Rød (nom.) 913; Røth (ack., 2 ggr) 989; rød (nom., abl., gen., 3 ggr) 1060; Rød (nom.) 1134; Rødh (nom.), Rødh (gen.) 1148; Rødh (nom.) 1183.
Rødhalund- ortn. Uppland: rothelunde[4] 64; R[ø]thalund[5] 606; rothelunde 924.
Rødhinger m. personn.: Røthíngar (nom.) 1092.
Rødhka ortn. Småland: rødka 654.
Rødhlippi ortn. Uppland: Rødlíppí 1031.
Rødhma se **Rodhma.**
Rødhsund- ortn. Västergötland: rætsundar 216.
Rørby- ortn. Uppland: Rørbỳ 1036.
Rørdhe ortn. Södermanland: (in) rørdhe 1196.
Rørestrand ortn. Uppland: Rørestrand 975.
Røricus lat. personn.: Røricus 300; Røricí 377; Røricus (2 ggr) 610; Røríco 615; Rørici 660; røricum, rør*ici* 796; Røric*us* 811; Røríco 912; Rørícu*m*, Rørici 949; røríco 1031; Røric*us* 1032; røricij 1041; røricíj 1042; Rorico 1087; Røricus 1190; røricum, røríco, rø. (nom.), rørící 1744.

[1] I orig. har ordet senare ifyllts; läsningen på grund härav något osäker.
[2] Liljegren har återgivit ordet så. Läsningen högst osäker.
[3] Jfr Noreen, Ynglingatal, VHAAH 28 s. 243.
[4] r har uncialform.
[5] Mellanrum mellan R och det synnerligen otydliga ø.

Røsbiærgh- ortn. Smål.: røsbergu*m*[1] 294; røsbergu*m*[1] 294 not; røsbẏerg 300.
Røskyrk- ortn. Ögl.: røskýrc (2 ggr)[2] 755.

S.

Saba lat. ortn. Sdml. (fsv. **Sæby**; jfr detta ord): saba 137; Saba (2 ggr) 314[3]; Saba 355; saba 544; Saba 675; Saba 696; saba 765; saba 780; saba 897; saba 1013; saba 1041; saba 1042; Saba 1153; saba 1252.
sabel m.? subst. (sobel): sabel (ack. sg.) 951.
sak f. subst. se **ensak**.
Salaby- ortn. Vgl.: salaby 803; salabẏ 1014.
Salagarn- ortn. Uppl.: salægarnum 1036.
Salasta- ortn. Närke: salastum 1041.
Salghovirke Smål. (»virke» för ålfiske vid ån Salgha): salghowírke[4] 654.
Salkandaeke[5] ortn. Uppl. (Salnecke): salkandaeke 1757.
Salmundus lat. personn.: Salm*un*do 762.
Salomon (lat.) m. personn.: Salomon (nom.) 1036.
Saltby- ortn. Sdml.: Saltbẏ 712; Saltbẏ 714; Saltbẏ 714 not.
Saltstadh- ortn. Uppl.: Salthstade 572.
Salvo lat. m. personn.: Saluonj 531.
Samson lat. m. personn.: sampsonj 871; samsonj 1103.
Sand- ortn. Smål., Uppl. o. a. (jfr **sander**): Sande 119 (danskt); sandum 654; sandum 712; sandum 1253.
Sandakr- ortn. Vrml.: sandhakrum 719; Sandagrum[6] 1033.
Sandbækk- Vgl.: sanbec (nom.) 240.
sander m. subst.: bodanes sandj[7] 216.
Sandsio- Smål.: sandsio 1058.[8]
Sandvik ortn. Smål.: sandwik 532.
Sandø se **Svea Sandø**.
Sarp(er)? tillnamn: sarps (gen.) 1099.
Sarung- ortn. Uppl.: sarungí 1029.

[1] r har uncialform.

[2] k i ena fallet otydligt.

[3] Diplomets äkthet ifrågasatt.

[4] "in parrochia skire cum piscarijs ibidem dictis salghowírke". Jfr Hellquist, Sjönamn s. 519 f.

[5] Jfr Hq. Et. ob. under Salnecke.

[6] Initialbokstaven bör säkerligen läsas som S, ej som ġ. Skrivningen -agrum kan bero på association med lat. ager.

[7] "Primum ørmerki westanwart oc sunnanwart lapis in bodanes sandj".

[8] Diplomet förmodligen senare än uppgivet.

Saxe m. personn. o. tillnamn, **Saxo** lat.: Saxo 1179; Saxo 1191; saxonís 1199; Saxonem 1216; saxí 1232; Saxone 1280; Saxone 1290.
sayan f. subst.: sayan 1741.
scala lat. f. subst. (fsv. skal f; fht. scâla): scale (nom. pl., 2 ggr) 771.
scotare, scotatio se **skøting.**
Seethørh? tillnamn?: seeth[ør]h[1] (gen.) 1046.
Seghling- ortn. Uppl.: seglíngí 1036.
siax räkneord se följ.
siaxpænningaland n. subst.: siaxpe*n*nengaland 893.
Sibbe m. personn.: Sibbi (nom.) 294; Sibbi (nom.) 294 not; Sybbý (nom.) 300.
Sictunia lat.[2] ortn. Uppl., **sictun(i)ensis** lat. adj.: sictonia 51; sithóniam 64; Sictunien*si* 268 (påvebr.); sichtunia 348; sictunia 352; Sictun*ensium*, Sictun*ia* (395) 403; sictunie 467; Sictunia*m* 572; Sictunia 582; sictun*ie* 589; Sictunie*n*si 603 (danskt); syghtonien*sium* 634; sictonie 695; Sýctonía 696; Siktoníe 731; Sictonien*si* 732; Sicton*ensis*[3] 734; sikt*onensis* 738; Siktonie (2 ggr) 751; sictoniam, sicton*ensibus*, sictonie 756; siktonía 782; siccthonía, sigtun*ensi* 855; sictuníensem 865; sycthunia (2 ggr) 876; Sictun*ensi* 900; Siktonien*si* 903; Siktoníen*si* 904; siktoniam, siktonen*sibus* 906; Siktoníe, siktonen*si* 910; sictun*ensibus*, Sictun*ia*, sictun*ensium* 911; Siktonie (2 ggr), Siktonia 918; sithoniam[4] 924; sictoníe, sictun*um* 949; sictonien*si* 954; síctun*ie*, síctuníe 958; sikto[n]*ensi* 963; syctuníen*sis* 965; Sictoníe, sictuniam, sictonien*sem*, sictoníe, sictonien*sis* (2 ggr) 981; sictun*ensium* 989; siktoníe, siktonen*sis* 1007; Sictonie[5] 1008; sygthonien*si* 1015; siktun*um* 1022; Siktuníe 1025; siktonien*sium* 1027; sicton*iam*, sictoníam 1031; sicton*enses* (2 ggr) 1032; sictonien*si* 1041; sicton*ie*, siktunia, siktonie 1047; siktoníe, siktonia, sictuníe 1048; siktunien*sis*, Siktunie 1049; Sictuniensí 1065; Siktuníe 1084; sictoníen*sis* 1085; Siktun*ie*, siktunien*sem* (2 ggr) 1095; Siktunien*sis* 1096; sictoníe (2 ggr), Síctoníe, sictonien*sem*, sictoníen*sis* (3 ggr) 1103; siktunien*sis* 1105; siktuníen*sis* 1106; Sictuni[en]*sis* 1107; sictunien*sis* 1110; sigtonien*sis* 1112; Sigtonin*sis* 1113; sictonien*sis* 1119; sictoníen*sis* (2 ggr), sictoníe 1127; sictonien*sis* (2 ggr) 1128; sictonien*sis*, sictóníen*sis* 1129; Sictoníe, Síctoníen*sis* 1148; sýghtoníe, sighthoníe,

[1] Initialbokstaven synes närmast vara *s*. Liljegren har tolkat bokstaven som *l*, vilket också är möjligt.

[2] Exempel på svensk böjning (dat. pl.) föreligga event. i DS 949 o. 1022; se beläggsamlingen. Huruvida ifrågavarande förkortade former skola upplösas sictun*um*, resp. siktun*um*, är emellertid ej fullt säkert.

[3] Andra handen å diplomets veck (varom se Liljegren): sikt*unensis*.

[4] *t* otydligt. Möjligen har skrivaren själv velat ändra stavningen, då han ansåg skrivningen med th i förlagan DS 64 felaktig.

[5] Egentligen står Sictouie. *e* i ändelsen trots föreg. prep. 'de'! DS 1008 utf. Rom.

Sighthonien*si*, Sichton*iensem* 1167; sicton*ie* 1217; sicton*ia*, sictoníen*sis*, Síctoníen*sem*, Síctoníen*sis* 1220; sicton*ensis* 1223; Síctoníe, sictonien*sis* 1225; sictoníe 1229; sictoníe 1230; sictoníe 1231; sictoníe, sict*onie* (2 ggr) 1232; sictonía, sictuníensís 1261; sigtunia 1278; sicton*ensis* 1281; sictoníe 1283; Sictoníe 1284; Sictoníe 1285; Sictonie 1286; antiq*uam* sightonia*m*[1] 1291; sicton*ensi*, sicton*ie* 1292; sícthunía 1707; Siktonien*si* 1715; sictunía 1722; Sictoníe, sicton*ie*, sictonien*si*, sictonien*sem* 1737; Sictuníen*si* 1738; Sictunien*si* 1739.

Sigge m. personn., **Siggo** lat.: siggo 549; sigge (nom.) 558; syggo 608; siggo 682; Siggoni (742) 905; siggone, siggonis 800; siggonis 855; siggo 890; siggoní 902; Sigonís 975; Sigonís 976; siggoni 991; siggoni 1041; Síggoní 1053; Sÿggo, Sÿggæ s*un* 1091; Sýgonis[2] 1104.

Sigharstadh- ortn. Öl., Vrml.: Sígarstad 801; Sigarstad 941; Sigarstad 1000; searstadu*m* 1219.

Sigharsø ortn. Närke: sÿharsø 645; syharsø 678.

Sighmundaø ortn. Uppl. (jfr följ.): sigmundaø, sígmundaø 1036.

Sig(h)mundus lat. personn.: sigmu*n*di 901; sigmundi 902; Sigmundo 912; sigmund*us* 1039; sigmu*n*do (2 ggr), sigmu*n*dus, sigmu*n*dum 1199; Sigmundus 1278; Sighmu*n*d*us* 1744.

Sighridh f. personn., **Sigridis** lat.: syhrithæ sun 714[3]; sigrihæ s*un* 714 not; sigritha sun, Sigredasun[4] (742) 905; sigrithæ son 930; sighrithæ sun 939; sigrithæ s*un* 975; Sigrithæ s*un* 976; sigrídís 1031; Sígridí (dat.), sigridhæs*un* 1053; sigredæs*un* 1254; Sigredæsun 1278; Sigridis 1294; sigridí (dat.) 1722.

Sighrudharthorp ortn. Vgl.: sigruthærthorp 1037; sigruthærthorp 1038.

Si(gh)rudus lat. personn.: syrudi (gen.) 166.

Sighsten se **Sixten**.

Sightrygger (-tragg-) m. personn., **Sigtryggus, Sigtraggus** lat.: Sÿctrig (nom.) 65; Sÿgtruggus 182; sigtrig*us*, sigtrig*us*[5] 240; swtraggi (gen.) 457; Sictragi (gen.) 485; Sitragi 925; sigt*ragi* 1014; sigtragus 1034.

Sighvalzstadh- ortn. Vgl., Ögl.: sigualzstadum 984; sighwalstade, sigvalstadæ 1130.

Sighvardus lat. personn.: sighuardus 1293.

Sighvastus lat. personn.: sighuast*us* 1293.

Sighvatus lat. personn.: siguato 1103.

Sighvidus lat. personn.: síguído, síguídus 1261; sigwido 1722.

Signiatus lat. personn.: Signiat*us* 650.

Sik(er) tillnamn: sik (nom.) 1192.

Siklebærgh ortn. Hall.: Sicleberch 119 (danskt).

Sila ortn. Sdml.: Sila 705; Sila 805; sila 890.

---

[1] Se även Fornesiktune.

[2] Andra bokstaven synes vara ändrad från í till ý.

[3] Nÿcholaus syhrithæ sun; märk *y* även i Nÿcholaus. I DS 714 not och DS 905 ha både Nicholaus och Sighridh *i*-vokal.

[4] På detta ställe synes diplomet vara förfalskat.

[5] *t* skrivet över raden.

sild f. subst., **Sildasven** m. personn. el. tillnamn: Sildæsuen (nom.) 1191.
Sili tillnamn: sili (nom.) 1032.
Sille m. personn., **Sillo** lat.: sillone*m* 1216; sillas*un* 1232.
Simbatun- ortn. Uppl: sy*m*bætunu*m* 1167; simbatunu*m* 1223.
Simeon lat. m. personn.: symeone*m* 1037; symeone*m* 1038.
Simon lat. m. personn.: symoní 769; symonj 871; Symone 1104; symon 1156; symon 1227; Symon 1744.
sin poss. pron.: i sino giærþeno 1274.
sindal n. subst.: sindal 771.
Sindrastadh- ortn. Smål.: sindhrastadh 1291.
Sioarydh ortn. Smål: Sioarÿth, sioarÿth (2 ggr) 528; Sioarÿth (2 ggr), sioarÿth 528 not 1; Sioaryth[1] 1275.
sior m. subst. se följ. ord samt smns. **Aghborra-, Eke-, Hagha-, Høl-, Landa-, Nordhan-, Næssio-** m. fl.
Sior(h)ult ortn. Smål.?: [sÿ]orult 891.
Siring- ortn. Smål.: Siringj 377.
Siuvat(?) ortn. Uppl.: siuwat 202 (påvebr.)
Siviasund ortn. Sdml.: siuiæsundum 1169; Syfwiæsund 1172.
Sivikinus lat. personn.: Sÿwykín*us* 931; Síuíchíní 1046.
Sixten m. personn., **Sixtanus** lat.: sixstanj 866; sixtæn[2] (nom.) 1148; syx[ten]ss*un*, s[yxtenss]*un*, syx[te]nss*un*[3] (1185) 1186; sixstens*un* 1214; síxstani 1280; Sixstani 1290; síxstens*un* 1744.
Skaghi tillnamn: Skagha (gen.) 543.
Skalle tillnamn: *sc*alla[4] (gen.) 1103; scalli (nom.) 1232.
Skalludal Vgl.: skalludall (ack.) 543.
Skanald[5] ortn. Uppl.: schanald 989; skanald 1261.
Skanem[5] ortn. Vrml.: scanem 530; scanem 614; skanem 703.
Skanestum se **Skinesta-.**
Skanung- ortn. Sdml.: skanumgu*m* 1759.
Skapsnæs ortn. Smål.: skapsnes 694.
Skara (gen. pl.?)[6] ortn. Vgl., **Scaris** lat. abl. plur., **scarensis** lat. adj.: scariensis 113[7]; scarensis (2 ggr) 216; scarensis 229; Scarensis 281; Scarens*i* 339; skarens*i* 359; scarens*is*, scarens*is*, Scarens*is* 377; scarensis 385; Scarens*is* 405 A; Scarens*is* 405 B; Scarensis 423; scarens*is* (3 ggr), scar*is* (2 ggr) 440; scarens*is* 444; scarens*is* 455; scaris 457; scaris 468; Scarensi 485; scarens*i* 517; Scarens*is* 518; skarens*is* 553; skarens*is* 554; scarens*i* 563; Sca-

[1] *o* otydligt.
[2] För æ användes här typen a'.
[3] Liljegren har vid upplösning av förkortningen använt en gen.-form 'sons'. Se härom under ordet sun, not.
[4] *c* överskrivet.
[5] Jfr Lindroth, NoB 3 s. 24.
[6] Jfr Beckman, NoB 9 s. 9 ff.
[7] Om dateringen se Gezelius a. a.

ren*sis* 575 (påvebr.); skar*ensi* 594; schar*ensis*, schar*ensi* 598; Scaren*si*, scaren*sis* 605; skarens*is* 612; scaren*si* 614; skarensi 640; scare*n*sis 649; skar*ensis* (2 ggr), scar*ensis* 650; Schar*ensi*, skar*is* 657; scarens*is* 670; skarens*is* 671; scar*ensi* 684; Skaris 685; skarensis 688; skarensis 689; scar*ensem* (3 ggr) 690; scar*is* 710; scar*is* 711; skarens*is* 714; skarens*is* 714 not; Schar*ensis*, schar*is* 744; schar*ensis* 748; scaris 762; skar*ensi*, skar*ensis* 763; skarens*is*, skar*is* 764; sarens*i*[1] 771; skar*ensi* 781; scarens*is* 793; skar*ensi* (2 ggr), skar*ensis* (2 ggr), skar*ensem*, skar*is* 802; skar*ensis*, skar*ensi* 803; scarensi 836; skarensi 848; scarens*is* 868; scar*is* 901; Scarens*is* 903; skarensis (742) 905; Skar*ensibus*, skar*ensibus* 910; Scarens*is* 922; scariens*is* 923; scar*ensi*, scar*ensis* 925; Skara[2], Skar*ensi*, skar*ensis* 937; Scarens*is* 938; Scar*ensi*, Skar*ensi*, Skar*ensis* 941; Skaris, Skar*ensis*, Skarens*em* 943; skarens*i* 965; scarens*is* (2 ggr) 975; scarens*is* (2 ggr) 976; skar*ensis* 980; skaris (2 ggr) 981; scar*ensis* (2 ggr) 982; scarens*is* 983; scarens*is*, skarens*i* 984; Skarens*i*, skarens*i*, Skarens*is* 1000; Scarensis, Scaris 1004; skarens*is*[3], skaris (3 ggr), Skarens*is*, skarens*em* (2 ggr), skarens*e*, skarens*is* (2 ggr) 1014; scarens*i*, scarens*is* 1037; scarens*i*, scar*ensem*, scarens*i*, scar*ensi*, scarens*is* 1038; scarens*i* 1056; skar*is* (2 ggr), skar*ensis* (2 ggr) 1062; scarens*em* 1070; skarens*is* 1082; skarens*i* 1086; scarens*is* (2 ggr), [scar]en*sem*, skarens*em*, skarens*is* 1102; skarens*i* 1106; scarens*is* (2 ggr) 1119; scarens*is* 1123; scarens*is* 1135; skarens*em* (2 ggr) 1182; skarens*is* (2 ggr) 1201; skarens*is* 1203; scarens*is*, scarens*em* 1219; skaris 1220; skarens*is* 1243; skarens*is* 1244; scarens*is* 1251; scarens*is*, skar*is* 1256; skar*ensis*, skar*is* 1256 not; skarens*is*, scarens*em*, scarens*is* 1257; scarens*is* 1258; scarens*is*, skarens*is*, skarens*i* 1259; scarens*is* 1265; scarens*is*, skarens*i* 1268; scar*ensis* (3 ggr) 1276; skarens*is* 1284; Skarens*is* 1286; scarens*em*, scarens*is* 1298; scar*ensis*, scar*ensis* 1720; Scaris (3 ggr) 1737.

Skarar- ortn. Sdml.: skarærumh 919; skararum 919 not.

Skardhabækk- ortn. Smål.: Scardabec 528; Scarda[bec][4] 528 not 1; Scardabech 656.

Skarpaløstir ortn. Uppl.: scarpaloster 115.

Skarparødhma önamn Sthlms skärgård (se även **Rodhma**): Skarparødmæ 972.

Skarpobiærgh- ortn. Ögl.: skarpobierghom 726.

Skedhargh-, Skædhargh-[5] ortn. Vstml., Uppl.: skægherhgi 777; skætharg 933; skætharg 934.

[1] *c* överhoppat.

[2] "in prouinciis circumiacentibus Skara".

[3] Liljegren har felaktigt "skarensi".

[4] Diplomet söndrigt vid ordet "bec".

[5] För namnen på Skedh-, Skædh- jfr Lindroth, En nord. gudagestalt ATS 20, 4, samt (med annan förklaring) Wessén, Forntida gudsdyrkan i Ögl. II. Ögl:s fornm.-f. 1922.

Skedhe ortn. Smål.: skedom 1010.

Skedhin[1] Smål. (fiskevatten vid Skeen, Annerstad sn): skent 70; Skethen 119 (danskt); sc*h*ethen 166[2]; schethina 182; schethÿna 183; Skethín 416.

Skedhvi, Skædhvi ortn. Dalarna, Smål., Sdml., Uppl.: scæthinj[3] 531; Skÿedwÿ 665; skiætwj 1091; skedwí 1156; Scheduí 1196; skedhwi[4] 1227; skæduí 1263; skadwi 1264; skædhwí 1757.

Skeki ortn. Uppl.: schechí (2 ggr) 1031; Skíechí 1036.

(Skening-), Skeningia lat. ortn. Ögl., **skeningensis** lat. adj.: Skening[5] 348; Scheníng*ie* 352; Scheningie 356; skeníng*ie* 359; Skening*ie* 360; skeníngia 532; skenin*g* 541 (verso); scheniggie[6] 653; Skiænin*g*ie 714; Skæningie 714 not; Skenin*g*ia 755; Skenníngíe (2 ggr) 760; Skæníngía, skæníng*ia*, skæning*ie* 762; Schenin*g*ie 786; skíæníngie (2 ggr) 802; skíæníngíe 814; schænigie[7] 866; skenníngie (2 ggr), skennígíe[7] (885) 886; skæningia*m* 891; skiænin*g*ia, skiæning*ensi* 901; skennin*g*ia, skænnin*g*ia (742) 905; Skeningie, Skenin*g*ie 910; skeníngíe 918; Skæníngíe 931; skæníng*ensis*, skæningia 939; skeningie, skeníngie (2 ggr) 981; skeníngíe 988; skæníngíe 1034; skeníngíe (2 ggr) 1053; skæníngíe 1066; skenningia, skenníngíe 1069; skeníng*ie* 1083; Skeníng*ie* 1084; Skening*ie* 1095; Skenigia 1113; skeníngie 1210; skeníngíe 1232; skiæníngia (2 ggr[8]), skiænin*g*ia, skiæningiæ[9], skiænin*g*ens*i*, skiæníngíe 1254; skenin*g*ie (2 ggr), skenin*g*ens*i* (2 ggr) 1260; skiæningia 1273; skiæníngia 1274; Skeníngie (2 ggr) 1737.

Skiabærgh- ortn. Uppl.: skíaber*g*u*m* 1031.

Skildaby- ortn. Sdml. o. a.?: skildæby 705; skyldæbÿ 1041.

skilia vb: skildhí (2 ggr, pret. 1 pers. sg.) 1260.

skin n. subst. se **lækattaskin, skinnabonadher.**

Skinandeaker Sdml.?: (in) skÿnændæakyr 1041.

Skinbærgh- ortn. Ögl.: skínberghu*m* 1092.

Skinesta- (Skanesta-) ortn. Uppl.: skanestu*m*, schínestu*m* 1031.

skinnabonadher m. subst.: skínnabonadh (ack.) 1095.

Skiold- se **Skiæld-**.

---

[1] Se Lindroth, a. a. s. 26 f. Om scæthinj DS 531 se under Skedhvi.

[2] *h* överskrivet.

[3] Enl. Sahlgren, NoB 10 s. 134 f. att uppfatta som felskrivning för scæthuij eller scæthwj.

[4] Ändelsevokalen kan även läsas som j.

[5] Något otydligt; bör emellertid säkerligen läsas så, ej som enl. Liljegren i Örnhielms avskr.

[6] gg sammanskrivet.

[7] Förkortningstecknet för *n* uteglömt?

[8] 1:a och 4:e ggn, ortnamnet i diplomet förekommer.

[9] 'in skiæningiæ'. Felskrivningen med æ kan bero på att bokstaven æ står i föreg. rad omedelbart över det felskrivna ordet.

skiplagh n. subst.: Telgboaskiplagí, Riudboaskiplagi, Acherboaskiplag*i*, danarøaskiplagí (dat. sg.) 699.

skipvist f. subst. (**skipvistis** lat. abl. plur.): skipwist[1] 725; skyphwist*er*[1] 725 not; skipwistis[1] 1172; skipuíst[1] 1209.

Skira tillnamn: skiro[2] 902.

Skire ortn. Smål.: skire 654; skiri 1010.

Skirlaby- ortn. Uppl.: Skirlabý 918.

Skiro(?) ortn.: sciro[3] 761.

Skirvist- ortn. Sdml.: Skírwistu*m* 712; Skírwistum 714; Skirwistum 714 not.

Skiælby- ortn. Smål., Sdml.: Skieldbý 119 (danskt); Skiælbý 705; schyelby 1030.

Skiældinor (**Skældo-, Skiolda-**)[4] ortn. Uppl.: schioldanor 610; Skieldínor[5] 1032; skelldonor 1744.

Skiældovik (**Skiælda-**) ortn. Ögl. (jfr föreg.): Skýældowich 941; skyeldawik 1000; skældewich[6] 1077.

skiælgher adj., **Skiælghe** (**Skialghe**) tillnamn: skýalge (nom.) 558; skýelghæ (obl. kas.) 1041; skielghí (nom.) 1148.

Skiællesta- ortn. Sdml.: skiællestu*m* 1043.

Skiæn(n)ingia se **Skeningia.**

Skiæpthamar ortn. Uppl.: skieptambrí 1036; skiepthame*r* 1237; skiepthamer 1238; skiepthame*r* 1294.

Skiæptun- ortn. Uppl.: skieptun*um* 949; skeptunu*m* 989; skieptunu*m* 1293.

Skiærfhæl ortn. Smål.: skýærfhel 694.

Sko ortn. Uppl.: sco 51; sco (2 ggr) 64; Sco 315 (påvebr.); Sco 416; Sko 443 (påvebr.); Sco 535; sco (2 ggr) 538; Sco 563 (påvebr.); scho 569; Sco 572; Sco 582; scho 589; scho 594; scho 598; Sko 628; sko 695; Scho 775 (påvebr.); sko 782; Scho 792 (påvebr.); sko 854; sco (2 ggr) 855; sco 876; Sko 910; Sko, sko 911; Sko 918; sko (2 ggr) 924; sko 948; sko 949; sko 958; sko 981; sko (2 ggr) 1007; Scho, Sco (2 ggr) 1049; sko 1053; Sko 1065; sko 1085; Sco 1095; schoo 1167; Sko (2 ggr) 1198; sko (5 ggr) 1224; sko 1232; sko 1242; sko 1243; sko 1244; sko 1262; sko 1264; sco 1289; sko 1295; sko 1732; Scho, scho 1737.

Skobohæradh Uppl.: skoboh*er*[e]thí 1732.

---

[1] I satssmnh. ablativ. Formen skipwistis är antingen lat. abl. pl. eller felskrivning för skipwistir.

[2] "de nicholao skiro".

[3] Läsningen ej fullt säker.

[4] Jfr Hq. Et. ob. under Skällnora.

[5] Om vokalen i antepenultima är *e*, är något ovisst. *o*?

[6] Under bokstäverna *æl*, som tillskrivits vid senare (?) rättelse, stå bokstäverna *cn* eller *en*.

Skoghaby- ortn. Uppl.: Skochaby 712; Skohæbý 714; Skochaby 714 not.
skoghaskyld f. subst.: skoghaskýld 543.
skogher m. subst. se föregående ord samt **Bærbo-** m. fl. smns.
Skolist? ortn. Närke?: Scolist 157 (påvebr.).
Skornabiærgh- ortn. Ögl.: scornæbýerghum 1188; skornabýærgh 1210.
Skornem ortn. Uppl.: scorne*m*me 202 (påvebr.).
Skortoby- ortn. Ögl.: skortobý 689.
Skule m. personn., **Skulo** lat.: skuloni 1041; schula (gen.) 1190; skulo 1744.
Skulhamar ortn. Uppl.: skulhamar 1015.
skuta f. subst.: scutæ (nom. sg.) 865.
Skutl- ortn. Uppl. (Skossila, Knivsta): Scutle 51; scutle 63; scuthlá 64; scuthla 924; scutlæ 958.
Skutlaby- ortn. Sdml.?: Scutlabu 281.
Skutung- ortn. Uppl.: skutu*n*gi 1293.
Skybærgh- ortn. Närke: skýb*er*ghum 1033.
Skyddaby- ortn.: skýddæbý 1041.
skyld f. subst. se **laghmanz-, land-, skoghaskyld.**
Skytl- ortn. Uppl. (jfr **Skutl-**): skýtla[1] 1295.
Skædh- se **Skedh-.**
Skæggista- ortn. Uppl.: skieggister 596.
Skæglor(?) ortn. Smål.: sk[æ]glor[2] 654.
Skæld- se **Skiæld-.**
Skæmma ortn. Uppl.: Skæmmv (3 ggr) 911.
skøting f. subst. (**skøta** vb, jfr **muldskøta**), **scotatio** (**scøtatio**) lat. subst., **scotare** lat. vb: scottationis 67; scotauerunt, scotare 119 (danskt); scøtingu,[3] scøtatio*ne* 216; scotauít 509 (danskt); scotatum 687; scotauerat, scotacione*m* 873; scotatum 996; scotaui, scotans, scot[acionem] 1038; scotac*ione* (2 ggr), scotac*ioní* 1062; scotasse, scotauerun*t* 1245 (danskt); skotandí 1258; scotata, scotandí 1268; scotata, scotandí 1276; scotauí 1299.
Skøtingabolstadh- ortn. Uppl.: scotíngabolstadh 1745.
Skøtling-(?) ortn. Uppl.?: sc[hø]tlýngí[4] 229.
Slaka ortn. Ögl.: Slacu 377; Slaka 387.

---

[1] *t* över raden.

[2] Penultimas vokal oviss.

[3] Svensk dat. sg. (i satssmnh. abl.): "in sua scøtingu". Egentligen står "scøtiugn".

[4] Liljegren har läst "scnøtlyngi", och diplomet har *n*-typer av samma utseende som tredje bokstaven i ifrågavarande ord. Emellertid kan sagda bokstav även uppfattas som *h* med ofullbordad stapel. Man jämföre skriften å diplomets frånsida: "de Mýriby scøtlingi". Skrivaren av dipl. har väl antingen skrivit eller avsett att skriva sch- eller ock missuppfattat en h-typ i sin förlaga.

Slikting- tillnamn: sliktingh (dat.) 710.
Slykkia ortn. Smål.: slyckío 688; slÿckio 689; slÿkkio 1254.
Slædhini ortn. Vgl.: slædðíní 1256; slædhíní 1256 not; slæðíní 1257; slædíní 1258; slæðíní, slæðiní 1268; sledhíní (2 ggr) 1276.
Slæm ortn. Sdml. (Salem): Slæm 759.
Slæta ortn. Smål.: slæto 1072; slætu 1073.
sløfa lat. f. subst.: sløfam 1039.
Smahambra- ortn. Sdml.: smahambru*m* 1261.
Smalandia lat.: smalandia 854; smalandia, smalandiam (742) 905.
Smar- ortn. Uppl.: smaru*m* 1036.
Snipa tillnamn: snjpu[1] 1103.
Snorsta- ortn. Uppl.: snorsta 1737.
Snytarstadh- ortn. (vid Sthlm): snwtærstad[2] 802; Snÿterstæ 975; snytarstad 1131; Snytærstad[3] 1132.
Snytibiærgh- ortn. Sdml.: Snutibiarga 281; snøteb*er*hæ 660; snutib*er*g 696.
Snytring- ortn. Ögl.: snÿtringe 1069; snÿtringe 1214; snÿtríngе, snÿtringe 1254; snythringi 1260.
Snæfravadh[4] ortn. Vgl.: sneprawat 541 (verso).
Snævalund- ortn. Närke: snæwalundum 1177.
Snævervi-[4] ortn. Närke: sneuerwÿ 823.
sokn f. subst. se **Hamarbo-, Tæby-, Ærlasokn.**
Soknadal ortn. Ögl.: Sochnadall 981.
Solandatun- ortn. Uppl.: solendatun*um* (2 ggr) 949; Solandatunu*m* 1032; solandæthun*um* 1744.
Solasta- ortn. Uppl.: solesta*m* 51; solastam 63; solestu*m* 1745.
Solbiærgh- ortn. Sdml.: solbyergu*m* 1030.
Solorydh- ortn. Vgl.?: soloryder 1062.
Somarstadh- ortn. Vrml.: sumarstathu*m* 530; sumarstathu*m* 614; somærstadum 703.
Somaræng- ortn. Uppl.: sumarengí (3 ggr) 1031; somarengíum 1293.
Sophia lat. f. personn.: Sophye 653; Sophie 685; Sophia 760; Sophia 814.
Sopp(?) m. personn.[5]: sopp (abl.) 1031.
Sorund- ortn. Sdml.: soru*n*du*m* 712; sorundum 714; Sorvmdu*m* 714 not; sorundí 1737.
Spadhasio- Vgl., Smål.: Spadasio (ack.) 543.
spaldenær n.(?) subst.: spaldenær 902.
Spanaholt ortn. Vgl.: Spanaholth 339; spanaholth 640; spanahwltu 836; spanahult 840; Spanaholth 848; spanæholt 1206.

[1] 'Joh*a*nnj d*i*c*t*o snjpu'. Möjligen skulle ordet kunna läsas 'snypu'.
[2] Formen felaktigt återgiven i Karlssons register.
[3] För æ användes typen 'a'.
[4] Jfr Sahlgren, NoB 11 s. 122 f.
[5] Jfr Lundgren-Brate s. 239.

Spanathorp ortn. Smål.: spanæthorp (2 ggr) 694.
Spangar ortn. Uppl., Vrml., Sdml.: spangum 63; spangarh 703; spanga 804; spångum 1036.
(spannamal) spannamale m. subst.: spann*e*mal 725; spann*e*malæ 725 not; spannamalæ 1169: spannamale[1] 1172; spannala 1209.
spannamala gengærdh f. subst.: spannamala gíngerdh (ack.) 1133.
sparlakan n. subst.: sparlakan (ack. sg.) 951.
Speghil tillnamn: speghel (nom.) 1191.
Spile(?) tillnamn: spile (nom.) 67.
Spiældavik ortn. Sdml.: spiældæwic 628.
Sprængsø Smål.: sprængshø (742) 905.
stadhge m. subst.: stadhgha (ack. sg.), stadgí (nom. sg.) 1757.
Staf- ortn. Uppl.: stauí 572; staf 941; staf 1000; staf 1057; staff 1745.
Stafby- (**Stabby-**) ortn. Sdml., Uppl. o. (DS 1260) Smål.: Stafbý (2 ggr) 615; stafbý 659; stafbý 659 not; stabbý[2] (2 ggr) 1031; stabby 1032; stabbý (4 ggr) 1216; stafby 1260; stabbý 1737.
Stalabækk- Smål.: stalabech 1058.[3]
Stamsrydh ortn. Smål.: stamsryd 1034.
Starkarydh ortn. Smål.: starkaryd 341.[4]
stekare m. subst. (tillnamn): Stekar (dat.) 1053.
Stenarus lat. personn.: Stenar*us* 113[5]; stenar*us* 216; Stenervs 281; stenarus 589; stenarus 608; stenar*us* 923; stenarí, Stenarí 1034; Stenarus 1039.
Stenastadh- ortn. Uppl.: stenastaþum 949.
Stenasæter ortn. Sdml.: stenæsætýr 811; Stenset*er* 1083.
Stenboarum ortn. Smål.: stenboaru*m* 405 A; stenboaru*m* 405 B.
Stenby- ortn. Sdml.: Stenbý 712; Stenbý 714; Stenbý 714 not.
stenogher adj.: stenugæ[6] 693.
Stenulfus lat. personn.: stenulphus 1014; stenulfus 1156; stenulf*us* 1227.
Stenung- ortn. Uppl.: stenungum 1281.
Stenus lat. personn.: steni (gen.) 64.
Stephanus lat. personn.: STEPHANUS 51; stephanus 63; stephan*us* (2 ggr) 64; Stephan*us* 65; stephaní 615; steph*anus* 924; steph*ani* 1031; steph*ani* 1032[7], stephano 1034; Stephan*us* 1113.
Stigotus lat. personn.: stígotus 1092.
stikka vb: stikchatha husu (perf. part.) 902.
Stikke tillnamn: stikkæ (obl. kas.) 1053.

[1] I satssmnh. oblik kasus.
[2] Ej såsom hos Liljegren: stalbý.
[3] Diplomet förmodligen senare än uppgivet.
[4] Diplomets äkthet ifrågasatt.
[5] Om dateringen se Gezelius a. a.
[6] 'pratum quod dicitur stenugæ eng'.
[7] Sista delen av diplomet med annan stil än det övriga.

Stiærnholm ortn. Uppl.: stiernholm[1] 1263; stíarnholm 1264.
St(i)ærter tillnamn: stert (dat.) 902.
stodh n. subst.: stoth[2] 1737.
Stokholm ortn., **Stokholmis** lat. abl. plur., **stokholmensis** lat. adj.: Stokholm 390[3]; stochulm 538; stucholm 541 (recto); stokholmen*sium* 634; stokholmis 647; stokholm 651; stocholm (2 ggr) 695; stokholm*is* 704; stokholmis 727; stocholm 729; stokholm*ensi* 757; Stokholmis 767; stocholm 782; stokholm 802; Stochvlm 865; stokholm 870; stochulm 876; Stokholm 910; stokholm*is* 911; stokholm*is* (2 ggr) 913; stokholmis 914[4]; stocholm 918; stokholm 919; stoccholm 919 not; Stokholm 921; Stokholm (2 ggr) 922; Stuchulm 941; stocholm*is* 949; stocholm 965; Stokholm (2 ggr) 971; Stokholm (2 ggr) 972; Stokholm (4 ggr) 975; Stokholm (2 ggr) 976; stokholm 978; stokholm 981; Stokholm 985; stocholmense*m*, stocholmen*sem* (2 ggr), stocholmen*sis*, stocholmís, stocholm 989; stokholm 1000; Stokholm, Stokholm 1001; stokholm*en*se 1015; stokholm, stokhom[5] 1018; stocholm*is* 1029; stocholm 1031; stukholmh 1041; stocholm 1043; stocholm 1048; stokholm 1060; stocholm*is* 1074; stokholm (2 ggr) 1084; stucholmis 1093; Stokholm 1095; stocholmen*sium* 1106; stochulmis 1107; stokholm, Stokholm 1131; stokholm 1132; stokholm (2 ggr), stokholmen*sis*, stokholm*is*[6] 1179; stokholm*is* (2 ggr) (1185) 1186; stokholm (2 ggr) 1191; stokholm*ensis* (2 ggr) 1199; stokholmis 1202; stokholm 1203; stocholmís 1208; stocholm 1232; stocholm 1261; stokolmensí 1269; stocholm 1278; Stokholmensís, stokholm 1280; stokholmen*sis*, stokholm 1290; Stocholm 1737; stokholm (2 ggr) 1744.
Stokkabodh ortn. Smål.: stuccaboth 522.
Stokkaby- ortn. Sdml., Uppl.: Stochæbý 712; Stuckæbý 714; Stochabý 714 not; stukkabý 1237.
Stokkarydh ortn. Smål.: stoccarýd (742) 905.
Stokkasio- Vgl., Smål.: stukkasio 543.
stolpabraz f. subst.: stolpabraz (ack. sg.) 1095.
Stolpe tillnamn: stolpa (dat.) 901.
Strand ortn. Sdml.: Strand 377.
Strango lat. m. personn.: strangonís 804.
Stryker tillnamn: strýcr (nom.) 64[7]; strukir (nom.) 65; strých (nom.) 70; stryk*er* (nom.) 924.

---

[1] Punkt under bokstaven e.

[2] 'excepto grege jumentorum vulgariter dicto stoth'.

[3] Liljegren har ej avtryckt originalet.

[4] Vidimation av Nils Alleson år 1298.

[5] *l* uteglömt.

[6] Liljegren har återgivet ordet: stokholmie; att upplösa förkortningen med *ie* förefaller icke motiverat med hänsyn till övriga latiniserade former från 1200-talet.

[7] I senare övers. (se Liljegren DS 64 a): strýkir.

Strymista- ortn. Uppl.: Strýmistu*m*, Strymistu*m* 1032.
Strækkibodh- ortn. Närke?: streckibodhum 1299.
Strængianæs ortn. Sdml., **strengi(a)nensis** lat. adj.[1]: stregnensis 65; strengenensis 113[2]; Strengensis 281; Strengenen*sis* 293 (påvebr.); Strengenen*sis* 355; Strengenen*sis* 357; stre*ng*en*ensi* 359; Strengi*n*en*sis* 405 A; Strenginen*sis* 405 B; strengn*ensis*[3] 444; Strengin*ensi* 518; strengen*ensis* 545; strengen*ensis* 553; Strengen*ensis* 554; strengen*ensis* 555; strengenen*si* 594; strengen*ensis* 596; Strengianen*sis* 605; strengn*ensi*[3] 609; streng*enensis* 612; streng*enensi* 614; strengene*s*, strengen*ensis*, strengn*ensis*, strengen*ensi* 615; strengenensi 616; strengenen*si*[4], stre*n*genen*sis* 622; strengen*ensi* 628; St*re*nge*nensi* 636; strengen*ensi*, st*re*ngen*ensis* 645; strengínen*s*is 649; strengenes, strengen*ensis*, strengen*ensi*[5] 659; st*re*ngenes, st*re*ngen*ensis*, st*re*ng*enensi* 659 not; st*re*ngn*ensis*[3] (3 ggr), st*re*ngn*ensi*[3] 660; Stre*n*gy̆n*ensi* 665; strenginen*sis* 670; strængen*ensis* 671; strengn*ensi*[3], strengen*ensis* 678; strenggiænen*si* 687; strengenen*sis* 688; strængenen*sis* 689; strengn*ensi*[3] 707; Strengn*ensis* (3 ggr)[3], St*re*ngn*ensis*[3] 712; Strengn*ensis* (4 ggr)[3] 714; Stre*n*gn*ensis*[3], Strengn*ensis*[3] (3 ggr) 714 not; strengn*ensis*[3] 722; strenginen*sis* 744; strengn*ensem*[3] 744; strengn*ensem*[3] 747; strengynen*sis* 748; strengínen*sis* 757; strengínen*sis* 758; Streng*enensem*, Streng*enensis*, Strengen*ensi* 759; st*re*ngn*ensis*, st*re*ngn*es* 765[3]; strengen*ensi* 766; Strengn*ensi*[3] (3 ggr), Strengn*ensis*[3] 767; st*re*ngen*ensi* (2 ggr) 771; strenginen*sis* 780; Strengianen*sis*[6] 783; (påvebr.); Strangianen*sis* 791 (påvebr.); strengen*ensi*, strengen*es* 795; strengínen*sis* 796; strengen*ensi* (3 ggr) 802; strengn*ensis*[3] 811; Strengenensis 835; strengy̆an*ensi* 855; strengínes (2 ggr), stre*n*gnensis, strengnensís 865; strengien*ensi* (3 ggr), strengien*ensis* 871; strengen*ensis* 873; strengienen*sis* 875; strengínes, stre*n*gínes, stre*n*ginensis 890, strengennen*sis* (742) 905; Strengen*ensibus* 910; strengenen*sis*, strengen*ensis* 913; strengn*ensi*[3] 916; strengene*s*,[7] St*re*ngen*ensis* 918; stregenen*sis*[8] 919; strengenensís 919 not; strengínen*sis* 923; Streng*enensi*, streng*enensis* 941; strengen*ensis* 964; strengen*ensis* 965; Strengien*ensis* 973; Stre*n*gínen*sis*[9], Strengínen*sis*[9] 975;

[1] Jfr Wessén, Ögl. fornm.-för. 1922 s. 10.

[2] Om dateringen se Gezelius a. a.

[3] På detta sätt förkortade former (strengn + förkortningstecken) kunna likaväl upplösas: streng*enensis*, streng*enensi* o. s. v.

[4] *ng* här sammanskrivet.

[5] Synes stå på rasur.

[6] Första stavelsens *e* synes ha blivit ändrat till *a*.

[7] Liljegren har återgivit ordet: strengenesie. Med hänsyn till andra under 1200-talet förekommande former bör väl ordet hellre återges antingen som ovan eller ock: streng*enensibus*.

[8] Första delen av ordet otydlig. Förkortningstecken för *n* kan urspr. ha funnits.

[9] Uncialformen av r användes.

strenginen*sis* (2 ggr) 976; strengienes 981; strengn*ensi*,[1] strengn*es*[1] 996; strængyanen*si*, strengyanen*sis* 1000; strengínen*sis* 1026; strengen*ensi* 1030; str*engen*ensi, strengen*ensis*, strengen*ensi* (2 ggr), strengen*ensibus*, strengen*ensem* 1041; strengínes 1043; strengíænes, strengíænensi 1053; strengianen*sis* 1057; strengn*ensis*[1] 1061; Strengenensis 1065; strengín*ensis* 1068; strengiænen*sis* 1074; Strengen*ensi* (2 ggr), Strengen*ensem*, Streng*enensis* 1083; strengn*ensis*[1] 1086; Strengn*ensi*[1] 1091; str*engenensi* 1093; streng*enensis* 1101; Strengn*ensis*[1] 1130; strengen*ensi*, strengen*ensis*, strengenensis 1196; strengianen*sis* (2 ggr) 1200; Strængenen*sis*, strængen*ensis*, strængen*ensi* 1203; str*engienes*[2] 1216; strengien*ensis*, str*engienes* 1217; strengien*ensis* 1222; strengenæs 1232; strængianen*sis* 1243; strengínen*sis* 1244; strængn*ensis*, str*engn*ensis, str*engnes*, strengn*es*[3] 1252[1]; strengínen*sís* 1269; strengianen*sis* 1285; strengíanen*sis* 1286; strengenen*sis*, strengianen*si*, strengenen*si* 1298; stregnensis, stregn*en*si 1707; strengen*ensis* 1715; strengines 1722; Strengenes, Strengenen*sem*, Strengenen*sis* 1737.

Strøa ortn. Ögl.(?) (Ströja?): strøo (2 ggr)[4] 1118.

Strøby- ortn. Uppl.: str*ø*by[5] 1032.

Strøm- ortn. Sdml.?, Uppl.[6]: streme 51; strøm 596; Strom 852 (påvebr.).

Stukk- se **Stokk-**.

Stumpe tillnamn: stu*m*pʃ (nom.) 1103; stumpa (obl. kas.) 1737.

(**stupa** lat. f. subst., fsv. **stuva**[7]: stupa (abl.) 908; stupam 1737.)

Styrbiorn m. personn., **Styrbernus** lat.: sturorbẏorn[8] (nom.) 558; stẏrb*er*ní 1033; sterbern*us* 1245 (danskt); styrb*er*nus 1293.

Styrgerus (Styrgus) lat. personn.: stẏrgi (gen.) 70; [St]ẏ[r]gero 901; Stẏrgero 951; styrgero 1103.

Styrløgher m. personn.: stẏrløgs (gerdi) 240.

Stæghluhult Vgl. (Smål.): stæglu hult 543.

Stæghluvik Vgl., Smål.: stægluwik 543.

stæmna vb.: stæfnæ[9] 1260.

Stæmna ortn. Ögl.: stemnæ 1130.

sudher se följ. ord; jfr **Sudhra, Sudhre, Sunder-**.

---

[1] = not 3 s. 107.

[2] Liljegren: strengienesie. Jfr not 7 s. 107 samt motsvarande form i DS 1217.

[3] Latinisering med *-ie* ej motiverad.

[4] Andra ggn otydligt.

[5] Något ovisst, om förkortningen skall återges *-ro-*.

[6] Om ifrågakommande namn se v. Friesen, Till den nord. språkh. II s. 21 not 1 samt UFFT bd 9 s. 42 ff.

[7] Jfr fht. stuba; se Du Cange under 'stuba'.

[8] Ordet väl felskrivet. Jfr Lundgren-Brate under Storbiorn, Sturbiorn, Styrbiorn.

[9] 'omnes cognatos . . . . . legaliter citaui q*uod* wulgarit*er* d*icit*ur stæfnæ'.

Sudherby- ortn. Uppl., Sdml. o. a.: sudherby[1] 432; suþerbý (2 ggr) 1031; suþerbý 1036; sudæbý 1041; sudherbý 1231; sud*er*by 1759.

Sudhercopia lat. ortn. Ögl., **sudhercopensis** lat. adj.: suthercopia*m* 377; suthercopensj, suthercopía 404; Sud*er*copia*m*[2] (2 ggr) 546; Suthurcopia 582; Sudh*er*copie 629; svdhurcopie 649; suthurcopie 687; sudurcop*ie* 725; sudhærcop*ie* 725 not; Sud*ir*copíe 755; suthurcop*ia* (2 ggr), suthurcop*ensi*, suthurcop*ensi*, suthurcop*ensis* 762; suthrcop*ie* 771; sud*er*copie 786; sudherkopia 800; suth*er*copie 802; suth*er*kopie 910; Sudh*er*copie, Sudh*er*cop*ensis*, Sudh*er*cop*enses*, Sudh*er*cop*ensis* 931; Suthercop*ie* 943; suth*er*copíe 981; swd*er*chop*ensi* 1023; sudercop*ie*, sud*er*cop*ie* 1084; Suth*er*cop*enses*, Suth*er*copie 1092; suthercopens*i* 1106; sud*er*copia 1112; suthrcop*ie* 1214; suth*er*cop*ie*, Suth*er*cop*ensis*, Suth*er*copíe 1250; sudærcopen*sis*, sudærcopens*i*, sudærcopíe 1278; sudhercopía 1707; Suthercopíe, Suthercopie 1737.

Sudherlænn- ortn. Sdml.: sudorlennom 893.

Sudhermannia lat. (Södermanland): svdermam*n*íe, Sud*er*mam*n*íe 665; suthírmanníe 714; suth*er*manníe 714 not; Suthirmaníe 811; Sud*er*man*nie* 913; Suthirmanníe 1130; sudhermanníe 1223; sud*er*mannía 1759.

Sudhra Ædhranæs ortn. Sdml.: sudræ ædrænæs 1041.

Sudhre malm(ber) ortn. Sthlm (jfr **Malmber**): suthræmalm 965; sýndræ malm 971; Syndramalm 972; Sýtra malm[3] 1208.

Sudhrus ortn. Smål.: sudrrusum 541 (recto).

sufl se **lefs sufl**.

Sumar- se **Somar-**.

sun m. subst. (endast de fullt utskrivna formerna äro här medtagna; f. ö. se under de olika personnamnen)[4]: dansun (abl.) 405 A; dansun (abl.) 405 B; Elípsun (dat.) 588; fastæ sun (abl.), Banchæ sun (abl.) 615; jonsun (gen.) 634; Karlsun (nom.) 645; philipisasun (gen.), iohansun (gen.) 649; gerasun (nom.) 665; karlsun, finuíasun 678; brodorsun (abl.) 693; karlsun (nom.) 695; Karl sun (nom.) 710; Carls sun (nom.), æstr*i*thæ sun (nom.), Ericx sun (nom.), Harals sun (nom.), syhrithæ sun (nom.), Bændics sun (nom.), Cnuzs sun (nom.), joon sun (nom.), byrhýs sun (nom.), vlf sun (gen.) 714; michyæl sun (nom.) 724; est*r*idæ sun (nom.) 727; Jon son (nom.), rangwalz son (nom.),

[1] Urspr. har trol. stått 'sudheby', vilket ändrats till 'sudherby'; *r* är skrivet ovanpå det urspr. *b*, *b* på det urspr. *y*.

[2] Tvärstreck gm *d*; förmodl. = förkortningstecken för *e*.

[3] 'Sýtra' eller 'Sýdra'; *t* är möjligen rättat till *d*.

[4] I beläggsamlingen är kasus i satssmnh. angivet inom parentes. Av beläggen framgår, att orden på *-sun* i smns. med fars- (mors-) namn i regel stå oböjda utan hänsyn till vilket kasus satssmnh. eller föregående dopnamn kräva. (Om undantag se beläggen.) Sådana *sun*-former, som i orig. skrivas: s + förkortningstecken, har jag sålunda i enlighet härmed under de olika farsnamnen återgivit med *-sun* oberoende av kasus i satssmnh.

tunæ son (nom.) 744; Johanskarlsun[1], Joanskarlsun (gen.) 756; jon son (gen.), gøzstaf son (gen.), haralz son (gen.), ra*n*gwalz son (gen.) 758; [Gutho]rm son (nom.), bylla son 762; johans sun (nom.) 763; johans sun (nom.) 781; Karlsson (nom.) 782; Eleps sun (nom.) 801; estenson (gen.), jverson (gen.) 804; pætærs sun (gen.) 811; Joonsun (nom.), -hemmi*n*xuns (gen.) 890; sigritha sun (nom.), Sigredasun[2] (nom.) (742) 905; tubbæsun (dat.) 910; swænkæ sun (gen.) 917; gøzstaf son (nom.), tunæ son (gen.), sigrithæ son (gen.) 930; gẏridher son (nom.) 938; øthæ syni (nom. pl.), vlf sun (gen.), erik sun (gen.), sighrithæ sun (gen.), cestrithæ sun (gen.), knut sun (gen.) 939; Sunasun (nom.), ioanssunu*m* (abl. pl.) 949; karlsun (gen.) 951; homlger sun 1002; Jonæs son (nom.), harald son (nom.) 1020; bryníulfs sun (nom.) 1021; høtha sun (ack.) 1034; ødg*er*th*ær* son 1037; haralz sun (nom.), byrgis sun 1041; haralz sun (gen.), bẏrgis sun (gen.) 1042; Vlph sun (nom.) 1046; polasun (nom.) 1072; Jahansvn (gen.) 1083; ryzikæsun (abl.), rycikæsun (nom.) 1092; Karls son (nom.), marín son (abl.) 1093; pætærssvn (dat.) 1148; modhorsun (nom.) 1179; Joansun (nom.) 1224; Jngulfssuní (abl.) 1253; dags son (nom.) 1256 not; sest*r*idasun (abl.), karsun (abl.) 1260; Sigredæsun (nom.), swenikosun (nom.) 1278; Jngiwalds sun (gen.) 1722.

Sund ortn. Vrml.: Swnd 900.

Sundal (härad) Dalsl.: sundal 937.

Sundby- ortn. Uppl., Sdml.: sunbẏ 115; Sundbẏ 622; sundbẏ 628; Sundby 675; Sundby 712[3]; Sundbẏ 714; Svndby 714 not; Sundby 766; sundbẏ[4] 780; Sundbẏ 811; sunbý 1263; sunbẏ 1264; sundbẏ 1300.

Sunderbo, Sunderbo hæradh Smål.: sunderbo hered 119 (danskt); sunderbo 166; Sunderbo 1098; Sunderbo 1099; sundẏrbo 1194.

Sunderby- ortn. Smål.: Sunderbẏ 119; Sunderbẏ 162; sunderbẏ 522.

Sundræsbiærgh ortn. Vgl.: sundræsbẏærgh 1037; sundræsbẏærgh 1038.

Sundus ortn. Uppl.: sundusum 1127.

Sundzærødh ortn. Vgl.: sundzærøþ 483.[5]

Suni m. personn., **Suno** lat.: Suno 216; Svno 240; Suno*n*e 295; Suno 377; Sunonis 386; Svnonis 472; Sunasun 949; sunonis 1030; suno 1031; Suno 1032; swnone, sunoni 1041; [Sunonis] 1046; Suno 1077; suno 1092; Sunone 1111; suno 1156; Suno 1192; sunone*m* 1216; suno 1227.

sunnan adv., **sunnanvart** adv.: sunnanwart 216.

Suntagh- ortn. Vgl.: suntagi 240.

---

[1] Jfr s. 70 not 2.

[2] Om formen se under Sighridh.

[3] *d* tillskrivet ovanför *n*.

[4] Initialen är troligen *s*; skulle dock möjl. kunna läsas som *l*.

[5] Om orden i detta diplom se s. 43 not 3.

Susanna lat. f. personn.: susanna 469.
Svaldstadh- ortn. Sdml.: sualdstadhum 1167.
Svanavik ortn. Sdml. (jfr **bryti**): swanæwikh 919; suanævik 919 not.
Svanshals ortn. Ögl.: Svanshals (3 ggr) 755.
Svantapolk(e) m. personn., **Svantapolcus** lat.[1]: swantapulche (nom.) 404; suanthepulo[2] (nom.) 432; [sva]ntapulk[3] 537; swantapulk[?][4] (gen.) 557; Suantapolch (gen.)[5] 653; swantapolc (gen.) 671; svantæpulc (nom.), svantæpulc (gen.) 714; swantapulc (nom.), swantapulc[6] (gen.) 714 not; swantapulch*us* 744; swantepolko (abl.) 917; Zuantæpolk (gen.) 975; zwantepolk (gen.) 976; Sua*n*tpulk (gen.), Sua*n*tp[ulk] 994; Swantapulk (ack.) 1053; s[wantapo]lk (abl.), swantapolk (nom.) 1204: Swanthpolk (nom.) 1250; suantapulc (gen.) 1278; swantpolkhs*un* 1744.
Svartabækk- Vgl.: suartabec (2 ggr) 216.
svarter adj., **Svarte** m. personn. o. tillnamn: svartÿ (nom.) 300; swarti (nom.) 1191.
Svartnø? ortn. Uppl.: swar[?]ø[7] 1036.
Sveabodh ortn. Öl.: sueaboth 185.
Svea Sandø? (Sthlms skärgård): swea sandhø[8] 972.
Sveastadh- ortn. Ögl.: sweæstade[9] 1130.
Svecia, Svechia se **Svethia.**
Svedhnarum ortn. Smål.: swethnaru*m* 716; swithnyarøm[10], swÿthnyarom (eller -røm) 902.
Svei, Sveones, Svevi pl. lat. (svear): sue*o*nu*m* 51; sweor*um* 63; sweor*um* 64; sweorum 65; sweorum 66; sweor*um* 67; sweor*um* 68; suueor*um* 69; sweor*um*, sweor*um* 70; sweor*um* (2 ggr) 113[11]; Sueor*um* 119 (danskt); sueorum 137; sueoru*m* 138; Sweor*um* 139; sweor*um* 160; sweor*um* 181: sweor*um* 185; sueor*um* 216; sueor*um* 229; Sweor*um* 240; Sveor*um* 294; Sveor*um* 294 not; sueor*um* 300; sueuor*um* 316; suevoru*m* 317; sueuor*um* 317 not; sueuor*um* 344; Sweor*um* (378) 479[12]; sweuor*um* (3 ggr)[13] 385; sveor*um* 386; Swe͡or*um*

[1] Se Grape, a. a. avdeln. 2 s. 45.
[2] Ändelsevokalen trol. *-o*; Liljegren har *-e*.
[3] I satssmnh. abl. Första delen av ordet skadad.
[4] Efter *k* en släng, som, om den överhuvud har ngn betydelse, möjl. kan vara = *o*, ej *es*.
[5] 'cum sigillis . . . Johannís philippí et Suantapolch'.
[6] Egentligen står 'swancapult'.
[7] Otydligt. Efter bokst. *r* synes stå *tn* eller *m*.
[8] Otydligt.
[9] Förmodl. är andra bokstaven *w*, ej *v*.
[10] Sista stapeln i *n* sammanskriven med *y*.
[11] Om dateringen se Gezelius a. a.
[12] Om den hos Liljegren, DS 377, förekommande formen 'swechorum' se under Svethia.
[13] 2 ggr otydligt.

390[1]; sveor*um* (2 ggr) 392; Sweuor*um* 439; sueor*um* 445; sweor*um* 469; sweor*um* 478; sueor*um* 485; Sweor*um* 500[1]; Sueor*um* 518; sweor*um* 524; sweor*um* 525; sweor*um* 537; sweuor*um*, Sweuor*um* 538; sweor*um* 543; sweor*um* 546; sweor*um* 547; sweor*um* 548; sweor*um* 549; sweor*um* 557; suueor*um* 566; Sweuor*um* 577 (påvebr.); Sweor*um* 586[2]; sweor*um* 588; sweorum 596; sweor*um* 605; Sweor*um* 606; sweor*um* 609; sweor*um* 612; sweuorum 613; sweor*um* 617; sueor*um* 620; sweor*um* 621; sweor*um* 622; sweorum 631; sweorum 634; sweor*um* (2 ggr) 636; sueor*um* 638; sweor*um* (2 ggr) 640; sweor*um* (2 ggr) 645; sweuor*um* 647; sveor*um* (2 ggr) 649; sweuorum (2 ggr) 651; sveuor*um* 653; sweor*um* 654; sweor*um* 657; sweor*um* 658; sweor*um* (2 ggr) 669; sweuor*um* 670; sweor*um* 671; sweuor*um* 675; sweuor*um* 676; sweuor*um* 677; sweor*um* (2 ggr) 678; sweor*um* 684; Sweor*um* 685; sweor*um* 686; sweor*um* (2 ggr) 690; sweor*um* 691; sweor*um* 701; sweor*um* 703; sweorum 704; sweor*um* 705; sweor*um*, sueor*um* 706; Sweor*um* 707; sweor*um* 708, sweor*um* 710; sweor*um* 711; sweor*um* 712; sweor*um* 714; sweor*um* 714 not; sweor*um* 716; sweuor*um* 717; sweor*um* 722; sweor*um* 724; Sweor*um* 725; sweoru*m* 725 not; sweor*um* 726; sweor*um* 729; sweoru*m* 744; sweor*um* 748; sweor*um* 749; sweor*um* 751; Sweor*um* 756; sweorum 757; sweor*um* 758; Sweor*um* 759; Sweor*um* 767; Sweor*um* 780; sweor*um* 795; sweuorum 796; sweor*um* (2 ggr) 800; Sweor*um* 802; sweor*um* 811; suueorum 823; sueor*um* 824; sweorum 842; sweor*um* 843; suehor*um* 844; sweor*um* (2 ggr) 848; Sweorum 869; sweorum 870; sweor*um* (2 ggr) 873; sweor*um* 886; sueworum 905; sweor*um* 906; sweor*um* 913; sueor*um* 914[3]; Sweor*um* 915 (danskt); Sweor*um* 918; sweor*um* 919; sweor*um* 919 not; Sweor*um* 921; Sweor*um* 922; sweuor*um* (4 ggr), sweor*um* 923; sweor*um* (4 ggr) 924; sweor*um*[4] 925; sweor*um* 935; sweor*um* 936; Sweor*um* 937; S[weo]r*um* 938; Sweor*um* 943; sweuor*um* 944; sweor*um* 957; Swor*um*[5] 964; sueoru*m* 966; Sweor*um* 971; Sweuor*um* 972; Sweor*um* 975; Sweor*um* 976; Sweor*um* 978; sweor*um* 981; sweor*um* 983; sweor*um* 985; sweor*um* 989; Sweorum 991; sweor*um* 994; Sweor*um* 996; Sweor*um* 1001; Sweorum 1006; sweor*um* 1016; sweorum 1018; Sweor*um* 1026; sueor*um* 1060; Sweoru*m* 1065; sweor*um*, Sweor*um* 1068; sweorum 1132; sweor*um* 1165; sweor*um* 1166; sweor*um* 1169; Sweor*um* 1172; sweor*um* (2 ggr) 1178; sweor*um* 1182; sweor*um* 1186; sweor*um* 1188; sweor*um* (3 ggr) 1194; sueor*um* 1199; sueor*um* (2 ggr) 1202; sueor*um* 1205; sueor*um* 1207;

[1] Liljegren har ej avtryckt originalet.

[2] Diplomet är av år 1276, ej 1275.

[3] Avskrift av år 1298. Även i den ej hos Liljegren avtryckta delen av avskriften 1 g. 'sueor*um*'.

[4] Står på rasur.

[5] *e* uteglömt.

sueor*um* 1208; sueor*um* 1209; sweuor*um* 1246 (danskt); sueor*um* (2 ggr) 1269; sweor*um* 1276; sweor*um* 1280; Sweor*um* 1290; sueor*um* 1298; sueor*um* 1737.

sven m. subst. se **Bursven, Sildasven.**

Sven m. personn., **Sveno** lat.: suenone[1] 33 (danskt); Sweno 63; Sueno 64; Swen (nom.) 65; suenonís 693; sweno 738; swenonj, swenone*m* 855; Swenoni 877; sweno 890; sweno 924; Sweno 949; swenonis, suenone, sweno 1015; sueno 1032; Suenone*m* 1216; Sweno 1278.

svenicus lat. adj. (svensk) (jfr **svevicus, svænsker**): sueníce 816; swenícis 854.

Svenika, Svænke m. personn.: swænkæ sun 917; swenikosun 1278.

Sveningus lat. personn.: Sweníngus 762.

Svenrum ortn. Smål.: swenrum 855.

Svenshult ortn. Smål.: swenshult 1063.

Sveones se **Svei.**

Svethia (Svetia, Svecia, Svechia) lat.: Suetie (2 ggr) ST 64; Suethie 119 (danskt); Suethie 127 (påvebr.); Suethie 129 (påvebr.); Suetiam[2] 180 (påvebr.); svethi*e* 217; swethi*e* 339; suechie, suechia, sueci*am* 359; Suecie 360; Suetie 361; swechi*e* (2 ggr)[3] 377; Swethie (378) 479; Suetie 380 (påvebr.); Suetie 381 (påvebr.); Suetie (2 ggr) 382 (påvebr.); Suetie (2 ggr)[4] 383 (påvebr.); swethi*e* 387; Swethi*e* 390[5]; svethi*e* 392; swethi*e* (2 ggr) 405 A; Swethi*e*, Svethi*e* 405 B; swecie (4 ggr) 415; swecie 426; suethie 445; svethia*m* 448; Suetie 449 (påvebr.); swethi*e* 453; Suesie 460 (påvebr.); Suesie 461 (påvebr.); Swetie 511; swetie, suetie 514; Suethie 518; suetie 519; swethie 521; swetie 525; swecíe 530; Swethi*e* 531; swecie 539; swethia 541 (recto); swethi*e* 541 (verso); swethi*e* 546; Swechia (451) 555; suetie 559; Swecie (2 ggr[6]), Swetiam 577 (påvebr.); swecíe 598; swecíe 614; swecíe 615; swechie 654; swecie 684; swechi*e*[7] 691; Swetie 718 (påvebr.); Swetie 723 (påvebr.); Suetie 728 (påvebr.); swecíe 760; Suecie, Suecíe 761; swecie (2 ggr) 800; swecia 802; swecie 803; suescia 808 (=909); suethie 826; Suetie 852 (påvebr.); Suetie 853 (påvebr.); swecia 855; suecíe (2 ggr) 865; swecie 875; Swechie 899; swetie (742) 905; Swecíe (3 ggr), swecíe 941; (Suecie 942[8];)[9] swetie,

---

[1] Secher a. a. och Hildebrand-Börtzell-Wieselgren: stort S.

[2] Står på rasur.

[3] *ch* eller *th*. Liljegren har, säkerligen felaktigt, återgivit ordet med 'swechorum'.

[4] Första ggn kan läsas 'Suecie'.

[5] Liljegren har ej avtryckt originalet.

[6] Den ena ggn möjl. 'Swetie'.

[7] *ch* eller *th*.

[8] Avskrift av år 1300 (DS 1313).

[9] DS 945 (utf. Paris) skrivet på franska: suece.

Swetie 950; suechie (2 ggr) 951; Swecie (2 ggr) 976; svethie 979; Swecie 985; Swecíe (3 ggr), swecie 1000; swecia, swecie 1002; swec*ie* 1018; swec*ie* 1039; swecie 1041; swecia 1053; Svecie, Swecíe 1083; Svecie 1095; svetie 1106; suec*ie* 1111; suecia (2 ggr) 1130; swecie 1131; swecie 1132; swec*ie* 1133; Suecie (2 ggr) 1135; swecía 1165; swecia 1166; swechie[1] (1185) 1186; Swetie, Swecia, Swecie[2] 1271 (utf. Paris); swecie 1272; Suecie 1707; swecie, swecia[3] 1720.

svevicus lat. adj. (jfr **svenicus**): Sweuice 1271 (utf. Paris).

Svidhn(i)arum se **Svedhnarum.**

Svænke se **Svenika.**

svænsker adj., **Svænske** tillnamn: swenska (dat.) 1053.

Sværdhing- ortn. Ögl.: sverdínge, swerdínke 1104.

(**Sværkir** m. personn.), **Svercherus, Sverco** lat.: Swercher*us* 115; Swerco 139; Suerchonis 295.

Sværzø Uppl.: suerzø 914[4]; suersø 1156; suerz ø 1227.

Svætling-[5] ortn. Uppl.: svetlíngí 1036.

Sylt- ortn. Uppl.?: sỳltum 1293.

Symeon, Symon se **Simeon, Simon.**

synræt adv.: súnret, sỳnret 240.

Sæby- ortn. Sdml., Närke, Smål., Ögl., Upl.[6] (jfr **Saba**): sebẏ (2 ggr) 64; Sebui 157 (påvebr.); seby 432; sebẏ 855; sebẏ 911; seby 924; sæbẏ 958; sebẏ 1007; sebẏ (6 ggr) 1031; sebẏ 1040; sæby 1043; Sebẏ 1065; Sebẏ 1130; sebẏ (2 ggr) 1199; sæbẏ 1231; sæbẏ (3 ggr), sæby (2 ggr) 1232; sæbẏ (2 ggr) 1297; Sæbẏ 1737; sæby 1745.

Sæghling- se **Seghling-.**

Sæghlorar ortn. Vgl.: sæghlorær, sæghlor*um* 1123; sæghlor*um* (2 ggr) 1265.

Sækkistadh- ortn. Vgl.: sækkistadum 984; Sækkỳstadu*m* 1203; sækkistað[7] 1219.

Sæln- ortn. Uppl.: selnu*m* 1237; sælnom 1744.

Sælvarydh ortn. Vgl.: seluarydh[8] 1006.

Sæmingia hundare Uppl.: semi*n*giahunderí 1044; semíngiahundarí 1044 not.

sænkia vb 'sticka', 'brodera', **sænkter** partic.: sænkth (nom. sg.) '802.

Særpabodh- ortn. Ögl.: serpæbothum 931.

---

[1] *ch* eller *th*.

[2] Möjl. även de två senare ggrna *t* (i st. f. *c*).

[3] *c* eller *t*.

[4] I avskrift av år 1298.

[5] Jfr Hellquist, *-inge* s. 147.

[6] Se även kap. III under bokst. *æ*.

[7] ð kan betyda d + förkortn.-tecken för *-um*.

[8] Jfr s. 41 not 9.

Sæstridh f. personn., **Sestridis** lat.: cestrithæ sun 939; sedstredis (gen.) 1067; sæstridæs*un* 1254; sest*ri*dasun, sest*ri*das*un* 1260.
Sætasta- ortn. Sdml.: sethastu*m*, setastu*m* 890.
Sæter ortn. Uppl.: sætrum (2 ggr) 1745; sætrum 1757.
Sæterbohæradh ortn. Vstml.: sæterboherdhe 1041.
Sætun- ortn. Ögl.: sætunum 1003.
Sævi m. personn.: sewí 1156; sæwi 1227.
Sævium (dat. pl.) ortn. Uppl. (Sävja): seffíum, sewíum 1031; Seffium (2 ggr), Seffiu*m* (2 ggr) 1032.
Søasta- ortn. Uppl.: søastum 1231.
Søhundare[1] Uppl. (Sjuhundra): søhundari 1044; søhundari 1044 not.
(**sømarius,** fsv. **sømare** se s. 25).
Søne ortn. Vgl.: sønæ 1037; søne 1038.
Sørby- ortn. Ögl., Uppl.: sørbý 541 (verso); sørbý 1071; Sørbý 1095; Sørbý 1096.
Sører ortn. Sdml.: sører 615; sørær 659; Sorer 659 not; Sørær 660; sører 795.

T; se även TH.

(**tabardum, tabardus** lat. subst., fsv. **tabardher** m.: tabardum 1034; tabard*um* 1271.)
Talang- ortn. Uppl.: talangh[2] 701; talangi[3], Talangi[4] 1031.
Talghby- ortn. (som tillnamn): swnone talgbý 1041.
Tanda ortn. Smål.: tandu 294; tandu[5] 294 not; tandæ 1010; tando 1275.
Tangasta- ortn. Ögl.?: Tangæstom 1130.
Tanne tillnamn: tanne (nom.) 714; tanne (nom.) 714 not; tannæ (obl. kas.) 1254; tanne, tan*ne*[6] 1260.
Tansersskogh-? Vgl.: tansersscogh 1087.
taster n.? subst.: taster (ack.) 1261.
teldra lat. f. subst. (fsv. **tiældra** f.): teldra (nom. sg.), teldra (abl. sg.), teldram (ack. sg.), teldras (ack. pl.) 240.
Tensta- ortn. Uppl.: tensta 1060; Tensta 1065; tenstæ 1134; tensta[7] 1183; Tensta 1293.

[1] Jfr v. Friesen, Till den nord. språkh. I s. 27 f., II s. 21.
[2] 'hosæby talangh'. Liljegren har, förmodl. felaktigt, läst: 'tolangh'. Jfr emellertid Lindroth, NoB 3 s. 61 f.
[3] 'jn talangi hernawſ'.
[4] 'Jn Talangi ernatun*um*'.
[5] *t* något otydligt.
[6] 'Gerdaro d*icto* tanne', resp. 'tan*ne*'.
[7] Ändelsevokalen kan även tolkas som *æ*.

Tidhemannus lat. personn.: thyd[i]manno[1] 757: týdamann*us* 762; tythímanni 1046; thidamann*us* 1156; thidemann*us* 1227; thidamanno 1269; Tidhemannu*m* 1288; Tythímann*us* 1744[2].
Tighlsmora ortn. Uppl.: tighlism[o]ru 738.
timber n. subst., **timberhug** n. subst.: tímbírhogh (ack.) 716.
timbria lat. f. subst. (fsv. timber) 'ᶜ40 st. skinn': tímbríam 1053.
Tiskasiobærgh Dalarna: Tiscasioberg 964.
Tiumu ortn. Vgl.: (de) tiumu 240.
Tiundaland Uppl., **Tiundia** lat.: tiundaland, tíundie 316; tiundaland, tiundia, tiundiam 317; tíundaland, tíundia, tíundíam 317 not; týundaland 392; tiundaland 669; tíund*ie* 913; týundie 1156; thíund*ie* 1165; thýundie 1166; tíundíam 1207; Týundie 1227.
Tiærp ortn. Uppl.: Týerp 699; tyerp 1032; tierp 1044; Tierp 1044 not; Tiarp 1045.
Toft- ortn. Smål.: tofthum 119 (danskt).
Tokarydh ortn. Smål.: tokæruth, tokæryth[3] 532.
Toke, Tuke[4] m. personn., **Toco, Tuco** lat.: Tvconís 565; Tukonis 738; toconem (ack.) 762; Thuko 931; Thuco 1020; tuka s*un* 1245 (danskt); tuka s*un* 1246 (danskt); thochone[5] 1250.
Tolgh ortn. Smål.: tholge (2 ggr), tolge (742) 905; tolgh 951.
tom(p)t f. subst: tompth (nom. sg.) 800; tompt (nom. sg., 2 ggr) 1274.
Tonna f. personn.: tonna (nom.) 1072; tonnæ (nom.) 1073.
Toptrydh ortn. Smål.: toptrýth 1010; Toprýth[6] 1275.
Tova f. personn.: Touo (dat.) 925.
Tove, Tuve[7] m. personn., **Tovo, Tuvo** lat.: Touo (nom.) 70; tuuonis (gen.)[8] 650; towæ s*un* 1258; towæ s*un* 1268; Towa s*un* 1276.
Tranbygg- ortn. Uppl.: (in) tranbýggæ 910.
Tranurydh ortn. Smål.: tranurýd, t*rø*nurýd 1069.
Trate? personn.: [tr]ata s*un*[9] 1246 (danskt).
Tribækk- ortn. Smål.: Tríbek 1260.
trodh n. subst.: Troþ (ack.) 716.
Troghil(?) tillnamn: tro[?]gill[10] 64.
Trøgh Uppl. (Trögd hd): husabý trøg 545; hosæbytrøgh 701; Høsebytrøgh 757; hosæbytrøgh 758; høsebýtrøgh 1269.

---

[1] *i* ej synligt.
[2] [thydemanno] fríis DS 807. Diplomet vid ifrågavarande ord söndrigt.
[3] Horisontalt streck över *y*.
[4] Jfr Hq. Et. ob. under Tyko.
[5] Initialen skulle kunna läsas som *r*; emellertid avses säkerl. samma person, som nämnes DS 931.
[6] Mellan *T* och *o* ett mellanrum, vari möjl. en bokstav är utraderad.
[7] Jfr Hq. Et. ob. under Tuve.
[8] Ordet otydligt.
[9] Ovisst, om de första bokstäverna skola läsas: *tr*. Bokstäverna förefalla att vara tillskrivna ovanpå tidigare skrivna bokstäver.
[10] Förmodligen har det stått en (utraderad?) bokstav mellan *o* och *g*.

Trøning- ortn. Uppl.: trøningí 1253.
Tubbathorp ortn. Vgl.: tubbathorp 440, tubbæthorpe 1087.
Tubbe m. personn.: Tubbi (nom.) 294; Tubbi (nom.) 294 not; tubbæsun 910; Tubbone*m* 1037; Thubbone*m* 1038.
Tuke se **Toke.**
Tumbohæradh ortn. Sdml.: thumboherradh 1041.
(**Tummathorp** ortn. Danm.: tummathorp 33 (danskt).)
Tun- ortn. Sdml., Uppl.: Tvna 281; Tunu*m* 712; Thunum[1] 714; Thunum 714 not; tunar 802; thunum 890; tunu*m* 1031; tunu*m* 1216; Tunir 1237; Tunir 1238; tunum 1263; tunum 1264; tunu*m* 1269.
Tune (Tunir) m. personn., **Tuno** lat.: tunæ son 744; Tunæ s*un* 811; tunonís 925; tunæ son 930; tuní s*un* 975; tuní s*un* 976.
Tuskø Närke: Tuskøiu*m* 615; Tuskø 659; Tuskø 659 not; tuskø 748.
Tuve se **Tove.**
Tyft ortn. Ögl.: Tyfth 377; thÿpt 855.
Tyrvemyr- (?) ortn. Småland (Torrmyran, Hagshult sn): Turuemurø[2] 119 (danskt).
Tyvidher (Tiveden): Tÿwid 900.
Tæby (sokn) ortn. Uppl.: tæbÿsokn 727; Tæbÿ, tæbÿ, tæby 1095; tæby 1745.
Tælghboe m. subst., **Tælghboa skiplagh** n. subst. Uppl.: Telgboaskiplagí (dat.) 699.
Tælghia- ortn. Sdml., Uppl., (Söder-, Väster-, Norrtälje), **Telgis** lat. abl. plur.: Telgis 669; Telys 690; T[æ]lgís 691; Tælhíum[3] 705; Tælhu*m* 712; Tælhíum 714; Thælhu*m* 714 not; telghis 725; thelghis 725 not; Tælg*is* 1061; Telgíum 1238; Telg*is* 1242; Telgís 1243; Telg*is* 1244; telg*is* 1283; Telg*is* 1284; Telg*is* 1285; Telg*is* 1286; Telgis 1291; Telgis 1716.
Tærf- ortn. Uppl.: terwi 572; t*er*wínum 1031.
Tærnasund Uppl.: t*er*nasund 1300.
Tør (Södertörn): thørh 724; Tør 759.
Tøravi ortn. Sdml.: Tøræwi 712; Tøræwí 714.

TH (þ); se även T.

Thaxnæs ortn. Uppl.: thaxnes 1757.
Thaxung- ortn. Sdml.: thaxunge[4] 705; thaxunge, Thaxunge 712; Thaxunge (2 ggr) 714; taxhunge, Thaxunge 714 not; Thaxunge 766; thaxungí 1043.
Thegno lat. m. personn.: thegno 1156; thegno 1227.

[1] *h* tillskrivet över raden.
[2] Liljegren felaktigt: 'Luruemurø'.
[3] 'thaxunge' med annat bläck överstruket och ändrat till 'Tælhíum'.
[4] Med annat bläck överstruket och ändrat till 'Tælhíum'.

Thethmarus lat. personn.: Thethmarus (collonien*sis*) 1191.
Thidhemannus, Thydhemannus se **Tidhemannus.**
Thingvall- ortn. Vrml.: thingwaldu*m* 1014; thingwallí 1031.
Thiokker (adj.) tillnamn: thyok (nom.) 1245 (danskt); thyok (nom.) 1246 (danskt).
Thiuf(s)ta- ortn. Uppl.: thíufta 1199.
Thiust Smål.: thiust 541 (recto); thíust 855.
Thiuvasæter ortn. Uppl.: thíuvasetru*m*, thíuwasetru*m* 1031.
Th(i)ægnaby- ortn. Ögl.: thegnaby (2 ggr) 908; thægnæbý (2 ggr) 1203; thýagnabý 1298.
Thiælsta- ortn. Uppl.: tielsta 1263; thíalsta 1264.
Thiælung- ortn. Uppl.: thielungí 1757.
Thiælve m. personn., **Thielvo** lat.: Theluj (nom.) 164; Thiælwæ s*un* 645; thiælwas*un* 678; Thieluone*m*, Thielfone*m* 1216.
Thofutuvik[1] Sdml.: thofutuwích 64; thofutuwich 924.
Tholvo, Thulvo[2] lat. m. personn.: thwlpho, thwlphonís 931; Tholuone*m* 1037; tholuone, Tholuone*m* 1038; tholuonis, tholuo 1062; Tholuonis 1299.
Thomas lat. m. personn.: Thom*as* 645; thom*as* 678; Thome (gen.) 933; Thome 934; Thoma (abl.) 989; thome 1013; thomas 1165; thome 1166; Thoma*s*[3] 1272.
Thopthuth[1] Sdml. (Tockenöarna): thopthúth 64; thopthuth 924.
Thora f. personn.: þoros*un* 951; thoros*un* (2 ggr) 1254; thoras*un* (3 ggr)[4] 1260.
Thoraldus lat. personn.: Thorald*us* 70.
Thorbernus lat. personn.: Thorb*er*no 989; thýrbern*us* 1245 (danskt); thorb*ernus*[5] 1246 (danskt).
Thordus, Thordo lat. m. personn.: thordum (ack.) 210; thordo (nom.) 453; Thordo (nom.), Thodo (nom.) 842; Thordoní 1053; [thor]-do[nis]? 1275.
Thorgotus lat. m. personn.: Thorgot*us* 164; Th[or]gotho 1275.
Thorir, Thurir, Thure m. personn., **Thorirus, Thurirus, Thuro** lat.: thorírus 440; thorir*us* 650; Thorir*us* 767; thorírí 889; thuri (nom.) 913; Thuronís 975; Thuronis 976; thorírus 1014; thorírum 1053; Thuriri 1131; thoriri 1179; Thorírus 1220; thoriro 1260; thoriri 1289; thorír*us* 1716[6].
Thorka(r)laby- ortn. Uppl.: thorkalebý 1293.
Thorkillus lat. personn.: Thorchillu*m* 762; thorchilli 1063; Thorkillus, thorkillum 1278.

---

[1] Jfr Sahlgren, Skagershult s. 110, NoB 4 s. 172.
[2] Jfr Hq. Et. ob. under Tolv, personn.
[3] *s* över raden. Ordet står på rasur.
[4] Gäller samma person, som nämnes i DS 951 o. 1254.
[5] Samma person, som nämnes i DS 1245.
[6] [thoriro] DS 807. Dipl. är vid ifrågavarande ord söndrigt.

Thorkilsthorp ortn. Vgl.: thorkilsthorp 455.
Thormunzstabolstadh- ortn.: thormunzstæbolstad 1041.
(**Thornby-** ortn. Danm.: Thornbẏ[1] 33 (danskt).)
Thorp ortn. Vrml., Ögl., Sdml., Smål. (se även smns. **Anguthorp, Bardhathorp** o. s. v.): Thorpe 719; thorp 762; thorp 1067; thorp 1212; thorpom 1278.
Thorsanger ortn. Dalarna: thorsang*er* 964.
Thorsas ortn. Smål.: thorsas 1020.
Thorshargh- ortn. Sdml. (Torshälla): thorsharchum 392; thorshargẏ 665; thorshargi 975; thorsharghe 1041; thorshærgí 1153.
Thorsholm- ortn. Uppl.: thorsholmí 1156; thorsholmí 1227.
Thorslund- ortn. Uppl.: thorslund*um* 1156; thorslundum 1227.
Thorsn ortn. Sdml. (Toresund): (de) thorsne 67; (in) Thorns 615; (Jn) Thors 705; Thorsn 712; Thorsn 714; Thorsn 714 not; a thorsní 1065; a Thorsne 1737.
Thorsrydh ortn. Smål.: thorsryth 1072; thorsryth 1073.
Thorsten m. personn., **Thorstanus** lat.: Thorstanus 645; thorstan*us* 678; Thorstano, Thorstan[um] 761; thorsten s*un* 871; thorstaní; thorstano 1015; Thorstan*us*, thorstanu*m*, thorstan*us* (4 ggr) 1063; thorstan*us* 1111; thorstann*us* 1156; thorstani, thorstano 1199; thorstan*us* 1227; thorstano 1254; thorstano 1260; thorstani 1289; thorstens*un* 1293; thorstan*us* 1716; thorstanj 1722.
Thorstun- ortn. Uppl.: Thorstunu*m* 933; thorstun 934.
Thorung- ortn. Sdml.: thorungi 890; thorungí 1043.
Thorælf f. personn.: thorhælpha s*un* 1246 (danskt).
Thosto, Thusto lat. m. personn.[2]: tustone (abl.), thusto (nom.) 650[3]; thostonís 1178.
Thrasnæs ortn. Vrml.?: thrasnes 1087.
Throgillus lat. personn.: Throgill*us* 281.
Throti m. personn.: Throti (nom.) 294; Throti 294 not.
Thrugotus lat. personn.: Thrugot*us* 1245 (danskt); Thrugot*us* 1246 (danskt).
Thullagarn ortn. Sdml.: Thullagarn 981.
Thumbo- se **Tumbo-.**
Thungasta- ortn. Ögl.: Thungastum 910.
Thur tillnamn.: Thur (nom.) 1744.
Thure se **Thorir.**
Thusmingi Vgl.: thusmingi[4] 216.

[1] *ẏ* eller *y*.

[2] Jfr Hq. Et. ob. under Tost-.

[3] Det senare belägget annat bläck och annan stil än i dipl. f. ö. Jfr s. 11 not 4.

[4] ". . . inde . . . in øsioar ós. & ita per øsioarbec in quo est molendinum claustri in thusmingi . . .".

Thvet-[1] ortn. Smål., Sdml.: thwetu*m* 453; thuetu*m*[2] 537; *th*wetum[3] 842; thuetu*m* (2 ggr) 1030; Thwetom 1194.

thydhisker adj., **Thydh(i)ske** tillnamn: Thÿdhiski (nom.) 1179; thÿdisca (obl. kas.) 1280; Thÿdska (obl. kas.) 1290; thyzkæ (obl. kas.) 1744.

Thydhricus lat. personn.: thydrico 544.

Thykbøle ortn. Sdml., Närke, Uppl.: thycbulí 667; Thycbøle 712; Thycbÿlí 714; thycbøle 714 not; thubli 1030; thygbøle 1033; thigbili 1040; thigibilí 1127; Thÿgbílÿ 1167; Thigbilí 1223.

(**Thylshamar** ortn. Danm.: Thylshamar 377.)

thyn(i)o, gen. **thyn(i)onis**, pl. **thynones** lat. subst. (fsv. **thyn**): thÿnones, thÿnonibus 622; thy[?]níonís[4] 762; thÿnones (4 ggr), thynone, thynone*m*, thynones, stÿnones, tÿnonib*us* 855; th[ynnon]es[5] 856; thynones, thÿnones 1041; thÿnones 1053; thínonu*m* 1249; thÿnonu*m* 1250; Thÿnones 1291.

Thyrgillus lat. personn.: thÿrgilli 804; Thørgillus 811; Thÿrgillo (2 ggr) 910; thurgillí 939; Thrugillí 975; Thrugilli 976; Thyrgillus 1060; Thyrgilli 1132; Thÿrgilli 1202; Thÿrgillus 1205; Thyrgillu*m* 1216; Thÿrgillus 1280; Thÿr[gillus] 1290; Thyrgillo 1744[6].

Thyring- tillnamn: thyring (dat.) 727.

Thyrnerus, Thyrno lat. m. personn.: thurnone*m* (2 ggr) 210; Thyrneri 593; Thørnerí 660; Thÿrnero 1033; Thyrneri, thyrner*us* 1062[7].

Thyssi (härad) Dalsl.: thyssi 937.

Thystabærgha- ortn. Sdml.: thustab*er*ga 890.

Thægnaby- se **Thiægnaby-**.

Thængini ortn. Vgl.: thængíní 1256, thænghíní 1256 not; thængíní 1258; thængíní 1259; thængíní (3 ggr) 1268; thængíní (3 ggr) 1276.

Thønnilsø ortn. Sdml.: Thønnils. ø 747.

---

[1] Liljegren har i DS 918 ett uppl. namn: 'twetum', som emellertid skall läsas 'rwetu*m*'; se under Vreta-.

[2] Ordet otydligt.

[3] För *th* står förkortningstecknet *z*.

[4] Efter *y* en säkerligen felskriven bokstav (*o*?), under vilken står en punkt, angivande att bokstaven skall utgå.

[5] Diplomet söndrigt.

[6] Med undantag av beläggen i DS 804, 910 och 1216 gälla samtliga namnformer marsken Thyrgils Knutsson. Dessutom förekommer namnet i DS 1133, 1165, 1166, 1186 och 1278, där emellertid endast initialen *Th* står utskriven.

[7] I vidim. år 1306 DS 1495: Thørneri, Thørnerus.

U.

Ubbe m. personn.: Vbbi (nom.) 294; Vbbi (nom.) 294 not; Vbbi (nom.) 300; vbbas*un* 911; vbbas*un*[1] 1231; vbbas*un* 1232.

Ubby- ortn. Smål.: vbbẏ 559.

Udby- ortn. Sdml.: vdbẏ 1130.

Uddanæs ortn. Smål.: Wddanes 951.

Udde se **Odde.**

Ud(d)valus lat. personn.: vddualus 1716.

Udsnæs ortn. Smål.: vdsnes 537.

Ufeke[2] ortn. Uppl. (Ovike): vweki 572.

Ulf (Ulver) m. personn. o. (DS 1278) tillnamn, **Ulfo, Ulvo, Ulfus** lat.: Wlf (nom.) 51; Vluo (nom.) 64; vlfo (nom.) 181; vlf (2 ggr nom.) 185; vlfonis (gen.) (3 ggr) 314[3]; vlf[4] (gen.) 405 A; vlf[4] (gen.) 405 B; Vlf (nom.) 518; vluonis 531; ulpho*n*is 569; vlf (nom.) 635; Wlf (nom.) 710; vlfo (nom.), vlf sun 714; Wlfo (nom.), vlf s*un* 714 not; Vlfo (abl.) 893; wlph (nom.) 913; Vlf (gen.) 922; vlpho (nom.) 924; vlf sun 939; vlf (gen.) 975; vlf (gen.) 976; Wlphonis 1026; Wlfoni 1041; Vlph sun 1046; vlf (nom.) 1047; Wlphonís 1068; vlphonis (2 ggr), [vl]fs[s?]*un* (1185) 1186; wlpho (nom.) 1191; vlfone*m*, vlfs*un* 1216; vlfs*un* 1232; wlphonj 1275; vlf[5] 1278; vlpho (nom.) 1293; vlphoní, vlphss*un* (3 ggr) 1741; vlfs*un* 1744[6].

Ulfas m. personn.: Vlwasæ s*un* 1165; vlwasæ s*un* 1166.

Ulfhidhin m. personn.: vlfwidhíns*un*[7] 1260.

Ulfhildis lat. f. personn.: wluildis (gen.) 67; Wluildis (nom.), Wluildi (dat.) 478; Vlwildis (nom.) 500[8]; vlwilde (abl.) 541 (recto); wluilde*m* (ack.) 667; vlwildis (gen.) 671; vluildi (abl.) 689; Hulwildis (nom.) 899.

Ullarør Vgl.: (in ampne) wllærørh 744.

Ullavi ortn.: vllawj (742) 905.

Ulvabodh- ortn. Närke: vlwabodhum 1299.

Ulvagrut ortn. Närke: vlwagruth 1722.

Ulvidus lat. m. personn.: vluidus 1092.

um adv. se följande.

umfærdh f. subst.: umferd (nom.) 216; umfærd (nom.), umferd (ack.) 925.

[1] I orig. har urspr. stått 'vbbas*un*', vilket (väl av Rabenius, varom se s. 43 not 3) ändrats till 'rabbæs*un*'.

[2] Jfr Hellquist, NoB 11 s. 36.

[3] Diplomets äkthet ifrågasatt.

[4] 'karolo vlf ducis filio'.

[5] 'Gerardo dicto vlf'.

[6] [vlf] DS 1002. Diplomet här söndrigt.

[7] I orig. står egentl. långt *s* i st. f. *f*.

[8] Liljegren har ej avtryckt originalet.

umiordh f. subst.: vmíord[1] 1167; vmíordh[2] 1223.

Unastadh- ortn. Närke: unastu*m* 659; Onastum 659 not; vnastather 677; vnastu*m* 1177.

-undereth se **Norund.**

undir prep. o. adv., **undirdyna** f. subst.: vndídynu 1103.[3]

Unnulfus lat. personn.: vnnulfo (abl.) 457.

Unung- se **Hunung-.**

Unø ortn. Närke: Vnø, vnø[4] 1069; vnø 1095; vnø 1148; vnø 1177; vnø 1214.

Upby- ortn. Uppl.: vpbý 1737.

uplandensis lat. adj.: vplanden*sis* 1222.

Uppaby- ortn. Uppl., **Uppeby-** ortn. Sdml.: Vppibý 712; Vppibý 714; Vppibý 714 not; vppaby 1745.

Upsalia lat. ortn. (se även **Aros** o. **Østra Aros**), **upsalensis** lat. adj.: vpsalensis 51; vpsalen*sis* 62 (påvebr.); vpsaliensis 65; Vpsalen*si*, vpsalen*sem*, vpsalia 96 (påvebr.); upsalensis 98; vpsalensis 113[5]; upsalensi, vpsalensis 115; vpsalen*si* 129 (påvebr.); Vbsalen*sem* 145 (påvebr.); Vpsallen*si* 156 (påvebr.); vpsa*lensis* 183; Wpsallen*si* 204 (påvebr.); vpsa*lensis* 216; vpsa*l*ensý 229; Vpsallen*sis*, *-si* 239 (påvebr.); upsalensis 240; Vpsallen*sis*, Vpsalen*si* 268 (påvebr.); Vpsalen*si* 274 (påvebr.); Vpsalen*sem* 275 (påvebr.); Vpsalensis 281; Vbsalen*si* 309 (påvebr.); Wpscalen*sis* 315 (påvebr.); upsalensis, upsalie 317; upsalen*sis* 317 not; vpsa*lensis* 318; upsa*lensis* (2 ggr), upsa*lensem* (2 ggr), upsa*lensi* (326) 335; Vpsalen*si*, Vpsalen*sis* 344; vpsalen*sis* 348[6]; Vpsalen*sis* 352; vpsalen*si*, vpsa*l*en*si*, vpsalen*si* 359; vpsa*lensis* 376; vpsalen*si*, vpsalen*sem*, Vpsalia 380 (påvebr.); Vpsalen*si* 381 (påvebr.); Vpsalen*si* 382 (påvebr.); Vpsalen*si* 383 (påvebr.); Vpsalen*sis* (2 ggr) 384 (påvebr.); vpsalen*sis* 387; Vpsa*lensis*, Vpsa*lensi* 392; Vpsalen*sis*, Vpsa*lensis* (395) 403; vpsa*lensis* 405 A; vpsalen*sis* 405 B; vpsa*lensis* (2 ggr) 414; Vpsalen*si* 435 (påvebr.); Vpsalen*si* 436 (påvebr.); Vpsalen*si* 437 (påvebr.); vpsa*lensis*, vpsa*lensi* 442; Vpsalen*sis* 443 (påvebr.); vpsa*lensis* (2 ggr) 444; vpsa*lensis* (2 ggr), vpsa*lensi* 445; vpsallen*si* 449 (påvebr.); Vpsallen*sis*, Vpsallen*se* 458 (påvebr.); Vpsalen*sis*, Vpsalen*sem* 460 (påvebr.); Vpsalen*sis*, Vpsalen*sem* 461 (påvebr.); Vpsallen*sis* (2 ggr), Vpsallen*sem* 462 (påvebr.); upsa*lensis* 467; vpsa*lensis* (3 ggr), vpsalensi 470; vpsa*lensis*, vpsa*lensi* 471; vpsalen*sis* 518; Vbsalen*si* 521; Vpsalen*si* 523 (påvebr.); Vpsalen*si* 523 not (påvebr.); vpsalen*si* 533[6] (påvebr.); vpsalen*sis* 535; wpsalensis 538; vpsa*lensis* 541 (recto); vpsa*lensis* 445; vpsa*lensis* 546; vpsa*lensis*

[1] 'de minutis terris meis dictis vmíord'.

[2] 'in terris minutis dictis vmíordh'.

[3] Skrivet ovanför ordet 'culcit*ra*m'.

[4] Står på rasur.

[5] Om dateringen se Gezelius a. a.

[6] Original i RA.

553; vpsal*ense*, vpsalen*sem* 554; vpsal*ensi*, vpsalen*sis* (451) 555; Vpsellan*ensi*, Vpsellan*ensis* 563 (påvebr.); upsalen*sis* 589; vpsalen*sis* 594; vpsalen*sis*, vpsal*ensis*, vpsal*ensi*, vpsalie 595; vpsalen*si*, vpsal*ensis*, vpsalie 596; wpsal*ensis* (2 ggr), wpsal*ensi* (2 ggr) 598; vpsalensis 605; vpsalen*si* (2 ggr), vpsal*ensis* 606; vpsalen*sis* (3 ggr), vpsalen*si*, vpsal*ensis* 610; vpsalen*si*, vpsalen*sis*, vpsal*ie* 612; vpsalen*si* 613; vpsal*ensis* 614; vpsal*ensi* (2 ggr) 620; vppsalen*sis* 628; vpsalen*sis*, vpsaliam 634; vpsalen*si* 639; vpsal*ensis* 645; vpsalen*si* 650; vpsalen*si* 651; vpsal*ensis* 665; vpsalen*si*, vpsalen*sem* (2 ggr), vpsalen*sis* 669; vpsalen*sis* 670; vpsal*ensis* 678; vpsalensis 688; vpsalen*sis* 689; vpsal*ensis* 691; vpsal*ensi* 695; vpsalen*sis* 697; vpsal*ensis* (2 ggr), vpsal*ensi* 698; vpsal*ensis* (2 ggr), vpsalie[1] 699; vpsal*ensis* 714; vfsalen*sis* 714 not; wpsalen*si*, vpsalen*si* 718 (påvebr.); Wpsalen*si* 723 (påvebr.); upsalensi 725; vppsalen*si* 725 not; Wpsal[ ]en*si*[2] 728 (påvebr.); vpsalen*si* (3 ggr) 729; vpsal*ensis* 731; vpsal*ensis* 732; vpsalen*sis* (2 ggr), vpsal*ensi*[3] 734; vpsal*ensi*, vpsalie 738; wpsal*ensis* 748; vpsallen*sis* 775 (påvebr.); vpsalen*sis* 776 (påvebr.); vpsal*ensis* (5 ggr), vpsalen*si* (730) 777; wpsalen*sis* 792 (påvebr.); vpsal*ensi* (2 ggr), vpsalia, vpsal*ensis*, vpsal*ensem* 802; vpsal*ensis* 811; vpsal*ensi* 816; upsalen*sis* 826; Vpsellen*sem*, Vpsellen*si* 852 (påvebr.); Vpss[a]ll[e]n*si* 853 (påvebr.); wpsalensis 866; wpsalen*sis* (2 ggr), wpsalen*si* (3 ggr), wpsalen*sem*, vpsalen*sibus* 875; Ulpsalensi, vpsalensis 876; vpsale*n*sis, vpsalensis 877; vpsalen*sis* (742) 905; vpsal*ensis*, Vpsalie 906; vpsal*ensem* 910; vpsal*ensem* 911; vppsalen*sis*, vppsalen*sem*, vppsalia, wpsalen*sis*, vpsalen*ses* 913; vpsalen*sis*[4], vpsal*ensi*, vpsalie[4] 914; vpsal*ensis* (2 ggr) 918; vpsalensis 919; vpsalensís 919 not; vpsalen*si* 922; wpsal*ensis* (2 ggr) 923; vpsal*ensi* (2 ggr), vpsal*ensis* 933; vpsal*ensis*, vpsal*ensi* (2 ggr), vpsalie 934; Vpsal*ensi*, vpsalen*sis* 941; wpsal*ie* 944[5]; Vpsalen*si*, vpsalen*sis* (3 ggr) 949; Vbsalen*si*, Vbsalen*sis* 950 (påvl. legat); vpsal*ensis* (2 ggr), vpsal*ensi*, vpsal*ensem* 958; vpsalen*sis* 964; vpsalen*sis* (2 ggr) 965; vpsalen*si*, vpsalen*sis* (2 ggr) 975; vpsalen*sis* (2 ggr) 976; vpsalen*si* 979; vpsalen*sem* 980; vpsalen*si* (2 ggr) 981; vpbsal*ensis*, vpbsal*ensem*, vpbsalie 982; vpsal*ensi*, vpsalia*m* 983; vpsal*ensis*, vpsalensís, vpsal*ensi* 989; vpsal*ensis* (3 ggr), vpsal*ensi* (2 ggr), vpsal*ensem* 995; vpsalen*si*, vpsalen*sis* 1000; vpsal*ensis*, vpsalen*sis*, vpsalen*si* 1011; vpsalen*sis* 1012 (påvebr.); vpsalen*sis* (3 ggr), vpsalíe, vpsalen*si* (2 ggr), vpsalia*m*, vpsalie 1015; vpsalen*se*, vpsalen*si*, wpsalie 1016; vpsal*ensis* (3 ggr), vpsal*ie*, vpsalen*sem* 1024; vpsalen*sis*, vpsalie 1025; vps*a*lensis (2 ggr), vpsalie

[1] Skrivaren har börjat skriva 'arosie', se s. 33 not 5.

[2] Mellan *l* oeh *e* är en bokstav utraderad.

[3] Den andra stilen å diplomets veck, se Liljegren.

[4] DS 914 finnes blott i avskrift av år 1298. De delar av denna avskrift, vari 1:a och 3:e belägget finnas, äro ej tryckta hos Liljegren.

[5] DS 945 (utf. Paris; på franska): vpsal.

1027; vpsalen*sis* (3 ggr) 1029; vpsal*ensis*, upsal*iam*, vpsal*iam*, vpsal*ensi*, vpsalen*sis*, upsalia*m* 1031; vpsalen*sis*, vpsalie*nsis* 1032; vpsalen*sis* (3 ggr), Vpsalie (2 ggr), vpsalen*si* (3 ggr), vpsalie 1036; vpsal*ensis* (2 ggr), vpsaliam 1040; vpsalen*sis* (2 ggr), vpsalen*si*, vpsalie 1044; vpsalensis, vpsalen*sis*, vpsalen*si*, vpsalie 1044 not; vpsalen*sis*, vpsalen*si*, vpsaliam (2 ggr), vpsalie 1045; vpsal*ensi*, vpsal*ensis* 1047; vpsal*ensi*, vpsalie, vpsal*ensis* 1048; vpsalen*sem* (3 ggr), vpsalen*sis* (3 ggr), vpsalen*si* 1049; wpsalen*sis* 1050; Vpsalen*si* 1052 (påvebr.); upsalen*sis* (2 ggr) 1056; vpsalen*si* (2 ggr) 1057; vpsalensis, vpsalen*si* 1065; vpsal*ensis*, vpsalie 1070; vpsale*n*si, vpsal*ensem*, vpsal*ensis* 1075; vpsalen*sis* (2 ggr), vpsalie 1082; vpsalia 1084; Vpsalen*si*, vpsalen*sem* 1095; vpsalen*sis* 1096; wpsalen*sis* (3 ggr), wpsalen*se* (3 ggr), wpsalen*si* (2 ggr), wpsalen*sem*, [w]psalen*si* 1102; vpsalie, vpsal*ensis*, vpsalía 1103; vpsalen*sis* 1105; vpsalíe, vpsalen*sis*, vpsalen*si*, vpsalie 1106; upsal*e*nsis 1110; vpsalen*sis* 1112; vpsalen*sis* 1113; wpsal*ensis*, wpsal*ensem*, wpsal*ensi* 1117; vpsalen*sis* 1119; vpsal*ensi* (2 ggr), vpsal*ensis* 1127; vpsal*ensi*, vpsal*ensium*, vpsal*ensem*, vpsal*ensis* 1128; vpsal*ensi*, vpsal*ensem* 1129; vps*alensis* 1134; vpsallen*sis* (4 ggr), vpsallen*si* 1135 (utf. Anagni); vpsallen*sis* (4 ggr), vpsallen*sem*, vpsallen*si* (2 ggr) 1137 (påvebr.); vpsalen*si* 1143 (påvebr.); Vpsalen*si* 1144 (påvebr.); vpsalen*sis* 1145 (påvebr.); vpsalen*sis* 1148; vpsal*ensis*, vpsalen*si* 1155; vpsal*ensi*, vpsalíe (2 ggr) 1156; vpsalen*sis* 1165; vpsal*ensis* 1166; vpsal*e*nsis (5 ggr), vpsal*ensi* (2 ggr), vpsal*ensem*, vps*alensem*, Vpsalíe (2 ggr) 1167; vpsalen*si* 1173 (påvebr.); vpsalen*sis* 1183; vpsalen*sis* (2 ggr), vpsalen*si* 1184; vpsalen*sis* 1198; vpsal*ensis*, vpsalen*sem* 1200; vpsalen*sis*, vpsalensem 1201; vpsalen*sis* (3 ggr) 1202; vpsal*ensis* 1207; vpsal*ensi*, vpsalensís 1208; vpsal*ensis* 1209; vpsal*ensis* (2 ggr), vpsal*ensi*, vpsalie 1213; vpsal*ensi*, vpsal*ensis* 1216; vpsal*ensi* 1217; vpsalen*sis* (2 ggr), vpsalen*si*, vpsalen*sem*, vpsal*ensis* 1222; vpsal*ensis* (2 ggr), vpsalen*si* (2 ggr) 1223; vpsalen*sis*, vpsalen*si*, vpsalen*sem* 1224; vpsal*ensis* (3 ggr), vpsalen*si*, vpsalie (2 ggr), vpsaliam 1227; vpsalen*sis* 1229; vpsal*ensis* 1230; vpsalen*sis* 1231; vpsalen*sis* (4 ggr), vpsalíe (2 ggr), vpsalen*sem* 1232; vpsalen*si*, vpsalen*sis*, vps*alensis* 1237; vpsal*ensi* 1238; vpsalen*si* 1239; vpsal*ensis*, vpsal*ensi* 1241; vpsalen*sis*, vpsaliam 1244; vpsal*ensis* (2 ggr), vpsalen*sis* 1247; vpsalen*sis*, vpsal*ensis*, vpsaliam 1253; vpsal*ensis*, vpsalie (2 ggr) 1263; vpsalensem, vpsalie (2 ggr) 1264; vpsal*ensis* (2 ggr) 1269; vpsalen*sis* (3 ggr), vpsal*ie*, vpsal*ensis* 1271 (utf. Paris); ubsulen*si*[1] 1272; vpsal*ensi*, vpsalen*si*, vpsal*ensis* (2 ggr) 1281; vpsal*ensis* 1283; vpsal*ensis* 1284; vpsal*ensis* 1285; vpsal*ensis* 1286; vpsal*ensi* 1288; vpsalen*sis*, vpsal*ensis* 1291; vpsalen*sis* 1292; vpsal*ensi*, vpsalie, vpsal*ensis* 1293; vpsal*ensi* (2 ggr), vpsalie (2 ggr) 1294; vpsal*ensi*, vpsal*ensis*, vpsalie 1296; vpsalen*sis* (3 ggr), vpsal*ensem*, vpsal*ensi* 1297; vpsal*ensis* 1300; vpsalen*sem* (2 ggr), vpsalen*si*, vpsalen*sis* (4 ggr), vpsalie (2 ggr), vpsal*ensem*,

[1] I orig. står egentl. 'nbsulen-'.

vpsalen*sem* 1737; vpsalen*sis*, vpsalíe 1743; vpsalen*si* (4 ggr) 1745; vps*alensis* 1757; vpsal*ensis*, vpsal*ensem*, vpsalíe 1758.
Ursturster (?) ortn. Uppl.: (in) ursturster 63.
Usaby se **Husaby-**.
utan prep., **utangærdhis** adv. (jfr **gærdhe**): utangerdis 216.
Utnæs ortn. Vstml.: vtnæs 1041.
utskipt f. subst.: uthskiptir (ack. pl.) 927.
Uxnabiærgh-[1] ortn. Smål.: vxnabierggha 649.
Uxnabækk-[1] Vgl.: Wxnæbec[2] 1006.

V.

Vadha-[3] ortn. Uppl.: v[a]þu*m* 1031[4].
Vadhaholm- ortn. Sdml.: vadhaholm (2 ggr) 1199.
Vadhanæs ortn. Vgl.: wathanes 216.
Vadhby- ortn. Sdml.: Wadbý 1041.
vadmale lat. n. subst., **vadmalia** lat. f. (bildat på n. pl. nom. ack.) (fsv. **vadhmal** n.): wadmalie (gen.) 1077; vadmalis (gen.), vadmale (ack.) 1741.
Vadulfus lat. personn. (jfr **Oddulver**): vadulfi 1135[5].
Vafre tillnamn: Wafræ (obl. kas.) 1053.
Val ortn. Vrml.: wal 530; wal 614.
Valamyr Uppl.: valamýri 1216.
Valandahundare Uppl.: walandahund*ari* (730) 777.
Valandatun- ortn. Uppl.: valændatunum 414; valandatunu*m* 1007; ualandatunu*m* 1261.
Valasta- ortn. Sdml.: walastu*m* (2 ggr) 1030.
Valburgis lat. f. personn.: Walburgi 771; Walburgí, Walburgís 1036; walborgis 1067.
Valby- ortn. Uppl., Sdml. o. a. (se även **Væstra** o. **Østra Valby-**): Walby 51; waldbuj 63; valbý, walbý 405 A; walby (2 ggr) 405 B; waldbý 900; valby 1032.
Valdemarus lat. personn.: Waldemarus 387; Waldemaro 405 A; Waldemaro 405 B; Waldemar*us* 439; Waldemari 479; Waldemari 485; Waldemarí 539; waldemar*us* 546; Waldemari 582; Waldemar*us* 617; Waldemari 636; Waldemar*us* 649; valdemar*us* 651; Ualdemarus 653; Wald*emari* 670; Waldemarus 706; Waldemarus

[1] Jfr Noreen, Aschw. gr. § 416, 3.

[2] Penultimas vokal är troligen *æ*; æ-kvisten är emellertid mycket tunn. Vokalen kan möjligen tolkas som *a*.

[3] Jfr formen "wathar" Liljegren DS 574.

[4] Ordet förekommer i en mening, som tillskrivits i diplomets övre högra kant: "Jn husu*m* iux*ta* v[a]þu*m* d*imidi*am m*arcam* te*rre* de røríco".

[5] Brevet utfärdat i Anagni, Italien. Den person, som avses, är kaniken i Skara Nicolaus Oddulfi.

728 (påvebr.); Waldemarus 848; Waldemar*us* 873; waldemarí (885) 886; Waldemarus 985; Waldemarí 1026; waldemari 1068; Waldemarus 1178; Waldemari 1194; Waldemaro, valdemarus, valdemaru*m* 1199.

Valdinbiærgh ortn. Vgl.: Waldinbyerh 658.

Valerius (Valerianus) lat. personn.: Walerius 181; wallerianý 183; waller*ius* 185.

Valir ortn. Uppl.: valir 1155.

Valla- ortn. Ögl., Sdml., Uppl.: Wallum 387; wallu*m* 705; Wallu*m*[1] 712; Wallum[1] 714; Wallum[1] 714 not; wallær 800; vallum 1293; wallum 1737.

Vallahæradh Vgl.: Wallahered 605.

(**Valles** lat. av 'Dalarna': ualles 1196.)

Vallø Uppl.: vallø 1036.

Valmunzø vid Sthlm: Walmunzø 913; walmundzo (2 ggr), walmundzø 975.

Valterus lat. personn.: Walter*us* 51; Wolterus, wolterí 1092.

Valtopt- ortn. Sdml.: walthopttum 1026; walthopttum 1068.

Valung önamn Sdml.: walung (nom.) 897.

Valzmora ortn. Uppl.: walzmoru 1031.

Vam ortn. Vgl.: vam 901; wam (742) 905; wam 1259; wam 1268; wam 1276.

Vanga- ortn. Vgl.: vanghu*m* 440.

Vangakil ortn. Uppl.: wangachil (2 ggr) 1031.

Vann- se **Vatn-**.

Vansta- ortn. Sdml.: vansta 666[2]; Wanstu*m* 712; Wanstum 714; Wanstu*m* 714 not.

Varby- ortn. Ögl.: warbý 726.

Vardhedh ortn. Uppl.: wardh edhí, Wardh ethí 1294.

Vardhung- ortn. Sdml.: Warthunge 811.

Vargher tillnamn: várg (nom.) 447; Wárgír[3] (nom.) 448.

Varnhem (Værn-) ortn. Vgl.: varnhem 468; warnem 631; Vernehm 684; warnem 802; varnehm, Warnehm 803, Wernem 866; warnem 901; Wernem 903; Wernem 910; uarnæm 925; Wærnem 941; Wernem 981; Wernem 1000; W*er*nem 1006; Warnem (2 ggr) 1039; varnhem 1062; warnemh 1206.

-vart adv. se **sunnanvart, væstanvart.**

Vartopt- (härad) Vgl.: wartopta (2 ggr) 240; [v]artopth[?] 938.

Vastadh- ortn. Uppl.: vastadum 1732.

Vatnastadh- ortn. Uppl.: wadnastadu*m*, vatnastadu*m* 1031, vatnæstadum 1036.

Vatnus ortn. Sdml. (Vannesta): vannusum (2 ggr) 615; wannusum 659; Wannusum 659 not.; vatnusum 660.

---

[1] *ll* genomstruket av ett tvärstreck. Jfr Hællaby- not.

[2] Diplomet från senare tid än 1200-talet?

[3] *i* osäkert.

Vaxhall-[1] ortn. Uppl.: waxalle (2 ggr) 98; waxal 958; vaxald (2 ggr) 1031; Vaxald 1036; vaxald 1232.
Vazbo (härad) Vgl.: wazbo 1123.
Vazbro ortn. Uppl., Sdml.: Guazbro[2] 852 (påvebr.); vazbro 1196.
Vazsten- ortn. Ögl.: Wastenu*m* 873.
Vazsund ortn. Uppl.: wazsundu*m* 958.
Vedhebærghshult Smål.: wethebærghshult 1063.
Veklum[3] ortn. Sdml.: (in) Weclum 1041.
Vekolstadh-[3] ortn. Ögl.: wekolstadum 726.
Vi ortn. Smål.: wi 671; vẏ 672; vẏ (2 ggr) 688; wẏ (2 ggr) 689.
Vialund- ortn. Uppl.: wialundí (2 ggr) 1031.
Vibal m. personn.: wibal (nom.) 1191.
Viby-, Vi(k)by- ortn. Uppl., Sdml. o. (DS 708) Närke: Wicbu, Wibu 51; wigbui (2 ggr) 63; wibẏ (2 ggr) 64; wibui 66; Wicbv 281; vigby 708; Wiby 782; wiby (2 ggr) 924; wikbẏ 975; vibẏ (2 ggr) 1041; wiby 1043; Wibẏ (magna) 1178; vibẏ 1191; uibẏ 1261; vighby 1745.
Viddek- ortn. Smål.: widdekæ[4] 693.
vidh prep.: widh 935.
Vidhbo (härad) Smål.: uitdbo 786; wythbo 1034; widbo 1069; Wídboo 1167; Wydbo 1194; vidhbo 1239; vithbo 1247.
Vidhbo, Vidhbohæradh ortn. Uppl.: withbo 64; withbo 924; Witboh*er*edhe 1225.
Vidhem ortn. Vgl. o. (DS 377, 387, 405) Danmark: (Withem 377; Withem 387; víthem 405 A; vithem 405 B;) widhemh 1014; widhem 1737.
Vidhisrum[5] ortn. Smål. (jfr **Virsnungsrum**): Widisru*m* 654.
Vidhlung- ortn. Vgl. (Velinge): widlungu*m* 240.
Vidhløsobiærgh ortn. Ögl.: vithløsobyargh 951.
Vidhæll- ortn. Närke: widhellum 1177.
Vigh tillnamn[6]: wig (nom.) 216.
Vighboldus lat. personn.: wigboldo 1250.
Vighdhenæs?[7] ortn. Vgl.: Wicþenes 910.
Vighlogh- m. personn., **Vighlogus** lat.: Wiflucvi[8] (nom.) 558; Wihlogus 615; Wighlog*us* 659; Wiglogus 659 not; Wihlog*us*, Wẏhlog*us* 660;

---

[1] Jfr Sahlgren, NoB 1 s. 59 ff.
[2] Jfr v. Friesen, UFFT bd 9 s. 42 ff.
[3] Jfr Hellquist *-by* s. 38 not 4, Sjönamn s. 696 f. samt Et. ob. under Väckelsång.
[4] '. . . de spacio quod est inter erekswikæ & widdekæ . . .'
[5] Jfr Lindroth, *-rum* s. 84, Hq. Et. ob. under Virserum samt (annorlunda) Sahlgren, NoB 11 s. 113.
[6] Jfr Hellquist, Xen. Lid. s. 102 f.
[7] Jfr Hellquist, Sjönamn s. 710.
[8] Ags. *v*?

Wifluglæ (obl. kas.) 719; wígloghí (gen.), wiglogus 748; viglughæ *sun* 1212.

Vigholfsthorp ortn. Smål.: wigholfsthorp 1063.

Vigholfus lat. personn.: wigholfi *sun* 1063.

Vik, Vik- ortn. Ögl. (Inter Wika = Vikbolandet), Sdml. o. a. (se även smns. **Bredha-, Eriks-** o. s. v.): (in) Wichír 615; (inter) Wika 652; (inter) wika 726; Wik 1041; wik 1212.

Vikaby- ortn. Uppl.: víkabý 1048.

Vikby- se **Viby-**.

Vikingus lat. personn.: Wiking*us* 294; Wiking*us* 294 not; Wiking*us* 300.

Vikursædhe, Vikursæter ortn. Uppl.: vicursedhí 1156; vikursædhj 1227; víkursætrum 1757.

Vikærli? ortn. Smål.: Wihcherlli 741.

Vilabærgh- ortn. Uppl: vilab*er*ghu*m* 1281.

Vilattung- (härad) Sdml.: Wilattunge 588.

vild f. subst.: vild (nom.) 1191.

Viling- ortn. Uppl.: vilíngí, vilíngí[1] 1031; vilíngí 1040.

Vilhelmus lat. personn.: Will*el*mu*s* 65; Wilhelmu*s* 113[2]; Willemus 164; (Guill*el*mus 761 utf. Marseille;) Willelmu*s* 923.

Vilsbærgh ortn. Uppl.: vilsberghí 1216.

Vimark- ortn. Ögl. (se även **Vismark**): výmarkum 941.

Vimundus lat. personn.: wimu*n*do 769; Wimu*n*do 926; wímundí 1034; Wímu*n*du*s* (2 ggr) 1111; wimu*n*du*m* 1278.

Vinagarn- ortn. Uppl.: winagarnu*m* 756; Wínagarn 981; vínagarnum 1232.

Vinbro Vgl.: vínn bro 935.

Vinbærgh- ortn. Sdml.: Wínb*er*hu*m* 712; Winb*er*hum 714; Win[b]*er*hum 714 not.

Vindasø Sthlms skärgård: windashø[3] 972.

Vingru Uppl.: (in) wíngru 729; (in) wíngru 913; (Jn) víngru 1007; (in) Wingru 1745.

Vinimar m. personn.: vínímar (nom.) 1191.

vinterlas n. subst. (lass, som köres om vintern): wint*er*las 1029.

(**Viriby-** ortn. Danmark?: viríbý 405 A, vir[?]by 405 B.)

virke se **Salghovirke** (jfr **værke**).

Virsnungsrum ortn. Smål. (se även **Vidhisrum**): w*ir*snungsrum[4] 931.

Visby- ortn. Gotl., **visbyensis** lat. adj.: wísbý, wsbý 233; visb[u] 761 (utf. Marseille); Wisbyen*sis* 769 (utf. Frankrike); wýsbý 855; Wisbý (2 ggr) 910; Wysby 929; Wisbý (2 ggr) 981; wisbý 1015; Wisbý 1031; wísbý 1053; visbýcen*si* 1106; wisbyen*sis*[5] 1107; wisbýcen*si* 1278; Wisbý (3 ggr) 1737.

---

[1] Ej 'villingi'.

[2] Om dateringen se Gezelius a. a.

[3] Ordet otydligt.

[4] Förkortningstecknet kan event. upplösas annorlunda (*-er-* m. m.).

[5] 6:e bokstaven är *e* eller *c*; i senare fallet bör ordet skrivas 'wisby*censis*'.

Visigoti se **Væstgocia.**

Visingsø Småland.: Wisighnsø 453; Wisinsø, wisinso, W[isin]so[1] 537; wisinx ø 938; wísínxø 991.

Vismark = **Vimark-?** (jfr detta ord): wismarch 1083.

Vist- ortn. Vgl. (Vist), Småland. (Vista hd): vistí 781; (in) wyst 1034.

Visændesa? ortn. Ögl.?: (in) wisendesa 915 (danskt).

Vitanzby- ortn. Småland.: Witanzbý 119 (danskt); wítanzbý 694.

Vivilstadh- ortn. Småland.: wiuílstad*um*[2] 532.

Vixstadh- ortn. Uppl.: wixstath*um* 1293.

Vra- ortn. Skåne (Vram), Uppl. (Vrå): Wraum 33 (danskt); wra 1127.

Vrangastadh- ortn. Ögl.: wrangastath, wrangæstath 469.

Vraxnæs ortn. Småland.: Wraxnes, Wraxnæs 532.

Vrebagert se **Fridhbærgh-.**

Vreta- (**Vretum** dat. pl.) ortn. Ögl. (Vreta kloster), **Vreta** lat. f. sg., **Vretis** plur. abl., **vretensis** lat. adj.: (in) wreta 160; [v]ryetensi 295; Wretis 356; wretís (378) 479; (in claustrum) wrethé, (in) wretha 432; wretom 457; (de) Wreta 500[3]; Vreton 519 (påvl. legat); wretis 541 (recto); wretis 755; vretys 762; Vretu*m*, Vretum 889; Wrete*n*si 891; wretum (742) 905; Wretu*m* 910; wretís 931; Wretum 981; Wret*ensis* (2 ggr), Vr[etensium] 994; Wreta 1003; Wretís, wretis[4] 1004; wretum 1097; Wretu*m* 1133; wretu*m* 1150; (de) wreta, wreten*si*, (Datum) wretis 1192; wretís 1210; wretís 1250; Wretum 1737.

Vreta- ortn. Ögl. (Allhelgona sn DS 469, 1273, 1274), Sdml. (DS 615, 659), Uppl.: wretu*m* 469; vretum 615, vretu*m* 659; Wretu*m* 659 not; rwetu*m*[5] 918; rwetum (3 ggr) 1047; rwetum 1048; vretu*m* 1095; wretum 1253; wreto*m* 1273; wreto*m* 1274.

vreter m. subst. (jfr föreg.): wretir (nom. sg.) 1046.

Vrixstadh- ortn. Småland.: Wrigstad 163; wricstad 679; wrixstad 951; vrixstadum 1010.

Vræk ortn. Närke: Wræch, wrech 544.

Væboahæradh Dalsl.: væboahæred 937.

Væbærnus lat. personn.: wæbærno 984.

Vædhl- ortn. Uppl. (Väla): (in) wedlum 63.

. . wægh(?) f. personn.: [. . .]wæg[6] 994.

Væghiærghir(?) ortn. Sdml.: weg[y]ærghírh[7] 724.

Vællandapit[8] Vgl.: Wællandapít 543.

[1] Diplomet skadat. Ändelsevokalen *o* eller *ø*.

[2] Tvärstreck genom d. Ordet kan läsas antingen som ovan eller ock *-stað*.

[3] Liljegren har ej avtryckt originalet.

[4] Det senare belägget med annat bläck och annan stil än i dipl. f. ö.

[5] Ej 'twetum'. Den ort, som åsyftas, är Vreta, Löts sn, Uppl.

[6] Diplomet här söndrigt. Den æ-typ, som användes, är *a*'.

[7] Hur fjärde bokstaven skall läsas, är ovisst.

[8] Jfr Beckman, NoB 2 s. 39.

Vællisten ortn. Smål.: wellisten 294; wellisten 294 not; uellisten 300.
Væmbling- ortn. Uppl.: Wæmblíngi 1179.
Vændil ortn. Uppl.: vendil (2 ggr)[1] 1031; vendil 1213.
Vængi ortn. Ögl: Vengj 566.
Vængia- ortn. Uppl.: vengiu*m* 1040; vengíum 1263; vengíum 1264; wængíæ 1737.
Væntabrunn- ortn. Uppl.: ventabrum 442; Wentabrun 535.
Værendia (Væringia) lat. (Värend), **værendensis** lat. adj.: Weringia*m* 89; werendia 294; werendia 294 not; weren*sis* 518; *ver*endense 522; wæra*n*dia 559; Wærendie 706; verendia, Verendie 844; werendie 899; wærendie (2 ggr) (742) 905; *ver*endie 1083; werendensis 1260; wærendie 1278.
værke (?) n. subst. (jfr **virke**): werca[2] 1129.
Værmaland, Værmalandia lat.: Wærmalandie 530; vermalandie 531; Wermelandia, Warmalandie 614; wermelandie 823; wermelandia 824; wermalandia 900; Wermalandhe 912; Wermalandÿa, Wermalad 941; Wermalandia (2 ggr) 1000; wermaland 1031; wermælandíe 1033; wærmælandía 1219; w*er*malandie (2 ggr) 1720.
værmsker adj., **Værmske** tillnamn: Wærmskæ (gen. m. sg.) 747; [v]ermskæ (gen. m. sg.)[3] 912.
Værnamo- ortn. Smål.: warnnamo 294; warnnamo 294 not; vernamo, uernamo 300; wernæmo 912; wernamo 1010; W*er*namo 1275.
Værnerus lat. personn.: Vernerus 687; w*er*nerus 913; Wernerí 922; Wernerí 975; werneri 976; wærneru*m* 996; Wernerí 1026; Werneri 1068.
Værnhem se **Varnhem.**
Værnika m. personn.: Werníchæ (nom.) 1092.
Værsesta- ortn. Uppl.: versestu*m* 1216.
Væscellinus lat. m. personn.: hæníkíno væscellíní 762.
Væsholt ortn. Smål. (jfr **Væst-**): wesholt 294; wesholt 294 not; vesholt 300.
Væslare (m. subst.) tillnamn: weslere (nom.) 989.
væstan adv. o. prep. (jfr även **a** f. subst.): vestan, vestana 405 A; westan, [ve]stana 405 B.
væstanvart adv.: westanwart 216.
Væstbo (härad) Smål.: Wæstbo 532; Vestbo, Westbo 1194; wæsbo 1246 (danskt).
Væstby- ortn. Uppl., Vstml., Ögl.(?): westbÿ 539; Westbÿ 612; vestbÿ, wæstbÿ 855; westbÿ 975; vestbÿ (5 ggr), vesbÿ, vestbÿ (2 ggr) 1031; vesbÿ 1130; vasby 1263; vasbÿ 1264; vestbÿ 1293.
væster se **Væst-, Væster-, Væstra-.**

---

[1] Andra gången tillskrivet över raden.

[2] Ordet kan läsas 'werca' eller 'werta'. 'piscariam wlgariter dictam werca in fløtasvnd'. Jfr Sahlgren, NoB 3 s. 92 not 2.

[3] Ordet skulle också kunna läsas '[v]ermskr'.

Væsterløsa ortn. Ögl.: Wæst*er*løso (2 ggr) 616; wæst*er*løso 873; west*er*løsø 1083.

Væstermo- ortn. Sdml.: wæstærmo 1041.

Væsterrek (härad) Sdml. (jfr **Rek**): wæsterrek 1041.

Væstervik ortn. Sdml.: Wæst*er*wik 712; Wæst*er*wíc 714; Wæst*er*vik 714 not.

Væstgocia (Occidentalis Gocia) lat. (Västergötland), **væstgoti (visigoti)** lat. (västgötar): (de) occidentali gocia 51; wisigottor*um* (2 ggr) 216; westgocja 377; wæsgocia, Wasgocie 387; vestrogothor*um* 405 A; wesgotor*um* 405 B; Wæsgotor*um* 543; vesgotor*um* 621; uesgocia 671; vesgocia 688; vesgocia 689; westgociam, westgocia (3 ggr) 802; uesgotor*um*, uesgotis 836; wesgotor*um* (2 ggr) 840; wesgocia 890; Westgoticor*um* 910; uesgocíe 925; vesghotor*um* 1021; vesgosia 1082; vesgocia 1130; wesgotor*um* 1165; Wesgotor*um* 1166; wæsgothor*um* (3 ggr), wæsgocíe 1206; wæsgothor*um* 1257.

Væstmannia lat. (Västmanland): westmanníam 802.

Væstra Aros ortn. Vstml. (se även **Aros**): westræ arros 865; Westraarus 910; vest*ra*aros 918; Westraaros 981; Westraarus 1046; wæstraar*us* 1053; vest*ra*aros, vest*ra* aros 1105; westraaros 1190; væstraaros 1232; west*ra*arus 1707; westraærus 1722; Westrearos 1737.

Væstrahæradh Smål.: Westrahered 162; vest*ra*hærat 902.

Væstra Valby- ortn. Uppl. (se även **Valby-**): vestraualbỳ (2 ggr), vest*ra*ualbỳ 1031.

Væstre Dalar (Västerdalarna): vest*ro*dalu*m*[1] 359.

Vætland Skåne (Villands hd): Wetlandi 33 (danskt).

Vætlohæradh Vgl.: vetlohærad 917.

Vætur (Vättern): wetur 216; wetur 339; Wetor 640; uætor 840; wøtor 848; Wætor 1006; wætor 1206.

Væturskogher Vgl.: Wætorskog*er* (nom.) 1006.

Vævarsund ortn. Ögl.: wæuarsundum, wæuarsundom 1118.

Væxio- ortn. Smål., **væxionensis** lat. adj.: wegsonensis 113[2]; uexionen*si* 359; vexsyonen*sis* 444; Wexion*ensis* 553; wexionen*sis* 554; Wæxion*ensi* 565; Wexionen*si* 594; vexionen*sis* 605; wexionen*sis* 612; wexíon*ensi* 614; vexsionen*sis* 670; wæxionen*sis* 671; vexionen*sis* 741; væxyon*ensis* 748; wexínen*si* 802; væxío 901; vexionen*sis*, vexio 904; wexion*ensi* (742) 905; wexyonen*sis* 923; Wexỳonen*si* 941; Wexionen*sis* 951; wexionen*sis* 975; wexíonen*sis* 976; Wexionen*si* 1000; wæxion*ensis* 1020; wexionen*sis* 1073; wexion*ensis* 1075; wexion*ensis* 1117; vexionen*sis* 1135 (utf. Anagni); vexionen*sis* (2 ggr) 1200; vexsỳone*n*sis 1242; Wexíonen*sis* 1244; vexío 1278; wexíonen*sem*, wexionen*sis* 1716.

[1] Hur förkortningen skall upplösas, är något ovisst. Troligen står mellan *t* och *d* ett interlineart *o*. Liljegren har upplöst: 'vester'-, vilket synes mig icke vara riktigt.

[2] Om dateringen se Gezelius a. a.

Y.

Ydhre (härad) Ögl. (Smål.): ẏdre 688; ẏdre 689.
Ydhø se **Idhø.**
yfre (øfre) adj. (i ortnamnssammansättningar) se följande.
Yfraakr- ortn. Uppl.: ẏw*ra* acrum[1] 1031.
Yfraby- (i Risnäs) Ögl.: yfraby[2] 908.
Yfraholm- ortn. Smål.: (Jn) vfræhulm 1291.
Yfra(h)yrming- Sthlms skärgård (jfr **Yrming-**): yfræhyrmi*n*gí[3] 972.
Yfrogræn ortn. Uppl. (jfr **Gran**): øffrogræn 1232.
Yggelsthorp ortn. Smål.: ẏggelsthorp 537.
Ympsaborgh ortn. Vgl.: ẅmpsæborgh 717; ẏmpsæborgh 744.
Yning- ortn. Ögl.: (in?) hýn[ý]gní[4] 439; ẏninge 478.
Yrista- ortn. Vstml.: yristum 1190; ẏristum 1737.
Yrming- (Ormingelandet, Värmdö) Sthlms skärgård (se även under **yfre** o. **ytre**): Yrmíngi 971.
Yrtadal Vgl.: ẏrtadal 543.
Yrva se **Hyrva.**
Ysak m. personn.: ysacs*un* 1053; ẏsac s*un* 1063.
Ysaksgærdhe ortn. Smål.: ysaacsgerde 1291.
Ysar m. personn., **Ysarus** lat.: Ẏsaro 973; Ysarus 1057; Ẏsarus 1061; ysarí 1074; Ẏsar*us* 1086; Ysars s*un* 1091; Ẏsar*us* 1101; ysarus 1130; ysaro 1196; Ysarus, Ysar*us* 1200; ẏsarí 1203; ẏsar*us* 1217; ẏsarus 1243; Jsarus 1244; Ẏsar*us* 1252; Ysarus 1285; ẏsarus 1286.
ystaensis lat. adj. (Ystad): ystaen*sis* 1716.
Ystreem ortn. Vgl. (Istrum): ẏstreem 605.
Ythnø? (Ychnø?) ortn. Sdml.?: ẏthnø (742) 905.
ytre adj. (i ortnamnssammansättningar) se följ.
Ytra(h)yrming- Sthlms skärgård (jfr **Yrming-**): ytræhyrmi*n*gí[5] 972.
Ytrugræn ortn. Uppl. (jfr **Gran**): ẏtrugren 1232.

Z.

Zuantapolk se **Svantapolk.**

---

[1] *ra* skrivet över raden.

[2] 'in superjorj villa que dicitur yfraby'.

[3] Ej såsom hos Liljegren: 'yfrahyrnungi'.

[4] Liljegren har läst: 'uthýnýgni'. Snarare synes mig stå, som ovan angivits. Läsningen dock osäker. Penultimas vokal även oviss. Ett felskrivet *g* rättat till *ý*?

[5] Ej såsom Liljegren: 'ytræhyrnungi'.

Æ; se även E.

Æbbe se **Ebbo, Ebbathorp.**
Ædhranæs se **Sudhra Ædhranæs.**
Æggardus lat. personn.: æggardo 901.
Æghilsæter ortn. Uppl.: Egilsetru*m* 1036.
Ækra, Ækrø Uppl. (Ekerö): (in) [æ]kr[u] 976; ækrø (2 ggr) 1253.
Ælghældør (?) ortn. Sdml.: ælghældør 919; hælghældør 919 not.
Ælliby- ortn. Sdml.: Ellibỳv 666[1]; ellybj 1030;
Ælvakarlaby- ortn. Uppl.: eluekarlebuj 65; eluekarlebui 66; heluacharlaby, heluacharlabỳ 69; Elwakalaby[2] 96 (påvebr.); ælwakarlaby 113[3]; eluakarlaby 704; ælwækarllæby 923.
Ælvarum ortn. Ögl.: (in) ælwærume 616.
Ælversta- ortn. Sdml.: Æluerstum (2 ggr) 1222.
Ændista- ortn. Uppl.: endistum 1047.
æng f. subst.: stenugæ eng (nom. sg) 693.
Ængil tillnamn (se även **Angelus**): ængil (gen.) 919; Ængil (gen.) 919 not; engils (gen.) 981.
Ængsio- ortn. (Sdml.?) Vstml.: éngsev, engsev[4] 67; engsỳo (2 ggr) 558.
Ænke (m. subst.) tillnamn: enkía (obl. kas.) 1065; ænkiæ (obl. kas.) 1737.
Æringisl m. personn., **Æringisilus** lat.: eringisl (nom.) 216; Æringisili (gen.) 559; Æríngis[e]lo[5] (abl.), Æríngisili (gen.) 912; Æríngisl (gen.), Æríngilis (nom.) 1072; ærringislæs*un* (3 ggr) 1278; Eríngislæs*un* 1744.
Ærinvardus lat. personn.: ærínwardo 1260.
Ærland(er), Ærlænd(er) m. personn., **Ærlandus, Ærlendus** lat.: erlendus 558; ærlandus 645; arland*us* 678; Erlendo 695; erlendi 906; Erlendi 981; Erlendi 1137 (påvebr.); Erlends*sun*, Erlens*sun* 1148; Erlenz*sun* 1167; Erlends*un* 1223; Erlends*un* 1224; Erlends*un* 1247.
Ærlasokn ortn. Sdml.: ærlæsokn 647; ærlasokn 670.
Ærlingus lat. personn.: ærlíng*us* 911.
Ærløghasund ortn. Uppl.: ærløghasund 1300.
Ærnatun- ortn. Uppl.: ernatun*um*[6] 1031.

[1] Diplomets äkthet ifrågasatt.

[2] Ett svagt tvärstreck över *k*-stapeln, säkerligen utan funktion av förkortn.-tecken. Uppgiften hos Hildebrand-Börtzell-Wieselgren, att ett *r* är skrivet över raden, kan jag ej bekräfta.

[3] Om dateringen se Gezelius a. a.

[4] Orden böra troligen läsas 'engsev', ej såsom hos Liljegren 'englev'. Emellertid stå i båda beläggen 'engse-' på rasur. Accenten över *en* i första belägget är väl en rest av den utraderade skriften.

[5] Vokalen i penultima är *e* eller *i*.

[6] Tillskrivet ovanför ordet 'Talangi'.

Ærnesta- ortn. Sdml.: Ernestom 805.
Ærngundis lat. f. personn.: Erngundi (dat.) 855.
Ær(n)vastus lat. personn.: Eruastí 933; eruasti 934; Ernwasto 989; Eruastí 1227.
ærve n. subst.: Erví (nom.) 910.
Æsabro ortn. Uppl.: hæsabro 933; Esibro 934; Esabro[1] 1031.
Æsatun(?) ortn. (i Kärnbo) Sdml.: esætu*m*[2] 1043.
Æsatun- ortn. Uppl.: æsetunum 989.
Æsbiorn m. personn., **Æsbernus** lat.: Esb[er]n*us*[3] 447; Esbern*us*, Esbernu*m* 448; Esbíorn s*un* 975.
Æskekiær Smål.: heskiker 341[4].
Æskelund- ortn. Uppl.: Eschilundu*m* 1031.
Æskerydh ortn. Smål.: eskirýth 472.
Æskil m. personn., **Æskillus** lat.: eschilli 63; eskill*us* 67; Eşkillo 166; eskill*us* 181; eskillum 210; eskill*us*[5] 216; Eschilli, eskill*us* 1067; Eskillus 1098; Eskillus 1099; Eskil (nom.) 1148; eskillí 1232.
Æskilstun- ortn. Sdml.: Eskilstunum 518; æskilstunu*m* 638; æskilstunu*m* 647; æskilstunum 670; [Eskils]tunu*m* 695; eskelstunu*m* (2 ggr) 804; eskilsthunom 871; Eskistunu*m* 910; eskilstun*um* 949; Eskilstunu*m* 981; æskylstunum 1026; eskiltunu*m* 1043; Eskilstunu*m* 1053; æski*l*stunum[6] 1068; Eskilstunu*m* 1722.
Æspelund- ortn. Ögl.: Espelvnt[7] 755.
Æsperydh ortn. Vgl.: Hæspíryd, espiryd 925.
Æssa tillnamn: (Tythímann*us*) essæ 1744[8].
Æssung- se **Iassung-**.
Æsten se **Østen.**
Æstridh f. personn., **Estridis** lat.: estrid (gen.) 240; Estridis (nom.) 455; æst*r*ithæ sun 714; est*r*idis (gen.) 714 not; est*r*idæ sun 727; Æstrithiæ s*un* 767; æst*r*ithæ s*un* (2 ggr) 811; Estridi (dat.) 900; estridí (abl.) 908; estride (svensk gen.), Estridi (dat.) 910; Estrithæ s*un*[9] 975.[10]
æt f. subst., **ættargiældh** n. subst.: æt*er*giald 725; Ett*er*giældh 725 not; ættægyald 1172; Ettagiald 1209.

[1] Penultimas vokal något otydlig.
[2] Diplomet brukar i svenska ord förkortn.-tecken för *m* men ej för *n*.
[3] Delvis otydligt. Formen kan kompletteras i DS 448.
[4] Diplomets äkthet ifrågasatt.
[5] Annan stil än i diplomet f. ö. Jfr s. 11 not 4.
[6] *l* skrivet över raden.
[7] Ändelsekonsonanten något oviss. Kanske snarast ett *c*; i så fall väl skrivfel beroende på att ett nyss föregående 'røskýrc' slutade på *c*.
[8] Jfr Liljegren DS 1234: 'tidhemannum fan essen'.
[9] Uncialformen av *r*.
[10] Liljegren DS 939 'æstrithæ sun' felaktigt. Se under Sæstridh.

Ø.

ø f. subst. se **Færingaø-** m. fl. smns.
Øa f. personn.: øa (nom.) 1260.
Øaby- ortn. Smål.: øaby 565.
Øarus lat. personn.: øaro 1031; øyaro[1] 1034; Øarí 1036; Øaro 1053; øarí 1178; øarí 1227; øiaro 1741.
Øbolund- ortn. Uppl.: øbolund 1281.
Ødhe m. personn., **Ødho** lat.: øthæ syni (nom. pl.) 939; høtha sun[2] 1034; øthonís 1071.
Ødhgærdh f. personn.: ødg*er*th*ær* son 1037; ødg*er*thær s*un*[3] 1038.
Ødhista- ortn. Sdml.: ødystæ (2 ggr) 1041.
Ødhnista- ortn. Sdml.: ødnístum 1759.
øfre se **yfre.**
Øgerus lat. personn.: øgeri (2 ggr) 1192.
Øghalund- ortn. Vgl.: øghalundum 927.
Økn- ortn. Sdml.: øknom 1130.
Ølandia lat. (Öland): ølandia 432; Ølandiam 452; ølandia 532; ølandíe 549; ølandia 565; olandie[4] 761; ølandia 762; ølandia 786; Ølandíe 801; Ølandia 805; ølandia 1095; ølandía 1262; ølandia 1271; Ølandie 1737.
Ølista- ortn. Uppl.: ølistum 1065; ølistum 1737.
Ømunder m. personn.[5]: ømundæs*un* 1278.
Øndo lat. m. personn.: øndo 1720.
Ør ortn. Smål.: ør 565; (in) øre (742) 905.
Ørabiærgh- ortn. Ögl.: ørabyrgh 855; Ørbergha 1013.
Ørabro ortn. Närke: Ørabro 469; ørebro 638; Øræbro 645; øræbro 677; øræbro 678; øræbro 796; ørabro 802; horebro 823; øræbro, øræbro 1033; øræbro 1056; ørabro 1057; øræbro 1203.
Ørasund ortn. Uppl.: øræsund 911; ørasundí 1757.
Ørbohulm- ortn. Uppl.: ørbohulm 949.
Ørby- ortn. Vgl.: ørbyh 803.
øre m. subst. se **almænningsøre.**
ørmærke n. subst.: ørmerki (2 ggr, nom. sg.), ørmerki (ack. pl.) 216.
Ørsløsa ortn. Vgl.: ørsløso (2 ggr) 1014; ørsløso 1037; ørsløso 1038.
Ørstigh- ortn. Sdml.: ørstigh 919; østigh 919 not.
ørtogh f. subst.: attaørtohor, atta ørtohor[6] 893.

[1] Liljegren DS 155 (jfr Liljegren DS 1034): 'syaro'.

[2] Ej 'hetha sun'. Säkerligen avses samme Magnus Ödhason, som nämnes i DS 939.

[3] Tvärstreck genom öglan på d; felskrivning föranledd av det föreg. *ø*?

[4] Initialen är *o* eller *ø*.

[5] Jfr även ortnamnet Hømundeboth, som av Lundgren-Brate alternativt föres till Ømunder. Se Hømundabodh-.

[6] 'nos ab eadem norlenno*m* accepimus predium uidelicet attaørtohor & sibi sudorlennom quod wlgo dicitur atta ørtohor & siaxpe*n*nengaland uendicavimus'.

Øsio-, Øsioarbækk-, Øsioar os (jfr **os**) Vgl.: øsioarbec, øsioar ós 216.
Øsløsa ortn. Ögl.: Øsløso 616.
østan adv. o. prep.: østan a 405 A; østa*n*a 405 B.
Østbo (härad) Smål.: østbo 164; østbo 217; øsbo 294; østbo 294 not; øsbo 300; Østbo 547; østbo 843; østbo 1010; Østbo (2 ggr) 1194.
Østby- ortn. Sdml., Ögl., Uppl.: østbẏ 705; østbẏ 855; østbẏ (2 ggr) 1036.
Østen m. personn., **Østanus** lat.: estenson[1] 804; østens s*un* 811; østens s*un* 913; østani 1041; østens s*un* 1091.
øster se **Øst-, Øster-, Østra-**.
Østerby- ortn. Uppl.: østerbẏ 1156; øst*er*bẏ 1227.
Østerrør ortn. Uppl.: Østerrørh 910.
Østgocia, Ostgocia lat. (Östergötland), **ostgoti**[2] lat. (östgötar): hostgocẏam 366; øsgocia, Øsgocia 387; øsgocia 457; Osgothor*um* 538; østgocia 541 (recto); Osgocia 582; Osgotor*um*[3] 616; osgotor*um* 649; Osgocíe 665; øsgotor*um* 671; osgothor*um* (2 ggr) 672; osgothor*um* 688; osgothor*um* 689; osgocie 706; osgocia 708; osgocie 726; osgosia 762; østgocia 802; Øsgothor*um* 894; osgocia 917; østgotie 975; Østgotie 976; osgotor*um* 994; osgocia 1002; øsgocia[4] 1004; osgocia 1013; osghocía 1021; ostgothor*um* 1066; osgothor*um* 1083; Ostgocia (2 ggr) 1095; vsgocie, vsgocia (3 ggr) 1130; osghocía 1188; øsgocia 1251; ostgothor*um* 1260.
Østra Aros ortn. Uppl. (jfr **Aros** o. **Upsalia**): østraarus 553; østraarus 554; østraarus 555; østraros 613; øst*r*aaros 695; østraaros 782; østraharus 855; Østraarus 910; øst*r*aaros 911; øst*r*aaros 918; øst*r*earos[5] 922; øst*r*aaros 981; østraaros 1053; Øst*r*aarus 1707.
Østraby- ortn. Smål.: østrabẏ 786.
Østrahæradh Smål.: østrahereth 649.
Østra Valby- ortn. Uppl. (jfr **Valby-**): østraualbẏ 1031.
Østun- ortn. Uppl.: østunu*m* 1293.
Øtenby se **Othanby-**.
øx f. subst. se **bredhøx.**
Øzmo ortn. Sdml.: Øzmo 712; Øzmo 714; Øzmo 714 not.

[1] Namnet gäller samma person, som nämnes i DS 811 o. 913.
[2] Jfr även under Goti; DS 160: 'gothis orientalis regionis'.
[3] Initialen är *O*, ej *Ø*. Däremot står *Ø* i 'Øsløso' samma diplom.
[4] Annat bläck och annan stil (senare?) än i dipl. f. ö.
[5] Hur förkortningen skall upplösas, är något ovisst.

III. Ortografi.

A. Vokaler.

Bokstaven a. Följande huvudtyper förekomma: a, i de äldsta diplomen enarådande (senare från omkr. 1200 någon gång ersatt av en a-typ utan någon överstapel eller med endast en mycket kort stapel uppskjutande över öglan) samt a̍[1], som förekommer sporadiskt f. o. m. mitten av 1200-talet och vid slutet av århundradet allt oftare. Bokstaven a betecknar kort eller långt *a*-ljud och kan dessutom tänkas beteckna ett mellanljud mellan *a* och *æ* (ex. heluacharlaby ~ eluekarlebuj) eller vara ett konservativt tecken för i-omljutt *a* (ex. -giald ~ -giældh).

Dubbelskrivning av a förekommer i följande fall: aas (ortn. Ögl. 2 ggr, k. Magnus år 1281 DS 886), aal (ortn. Uppl., k. Magnus år 1282 DS 758), Thordoní gaas (år 1292 DS 1053), ballíngstaad, bẏergaar, ballíngstaadh (Uppsala år 1296 DS 1167) (i samma brev: schoo, Jooans*un*, Wídboo), maala, Maala (obl. kas., k. Birger, Stockholm år 1297 DS 1202), AArnø (ärkebisk. Nils Alleson år 1298 DS 1241), ysaacsgerde (år 1299 DS 1291).

Bokstaven e. Då under den tidigare medeltiden i det svenska vokalsystemet troligen icke förekom något kort *e* i starktonig stavelse, ligger det nära till hands att anta, att i svenskars latinuttal bokstaven e såsom kort vokal återgavs med *æ*-ljud, d. v. s. i full överensstämmelse med det medellatinska uttalet, i vilket kort *e* var ett öppet ljud (= *æ*), långt *e* däremot ett slutet, blott om det uppkommit ur klass. *ae*, vanligen ett öppet ljud (kvalitativt = mlat. *ĕ* = *æ*-ljud)[2]. I de äldsta diplomens svenska ord användes bokstaven e för att beteckna såväl *ē* (*ĕ*) som *ǣ*. På 1190-talet upp-

[1] Denna a-typ förekommer i ortnamnet Jka DS 281 men synes där vara med annat bläck tillskriven senare. Jfr s. 68 not 3.

[2] Se härom t. ex. Seelmann s. 175 ff., Meyer-Lübke, Einführung s. 131 f.

dyker emellertid æ-typen, som sedan förekommer som tecken för *æ*-ljud vid sidan av e. (Se härom under bokstaven æ.)

e betecknar

1) långt eller (i ändelser) kort *e*-ljud, t. ex. gere, echam, éth, Greui, Enar (cleuakalfr[1]), wæsterrek, Wreta, møhambre, Enecopen*sis*, Stenarus.

2) långt eller kort *æ*-ljud, t. ex. aueret[2], bech, dỳmbunes, eluekarlebuj, helsingelo*n*d, sebỳ, beling, hered[3], ørmerki, umferd, westanwart, almenning, wetuŕ, (cleuakalfr, se ovan samt not 1), vernamo, heskiker, sỳnret, opret, ỳtrugren (~ øffrogræn)[4], Ettagiald.

3) ensamt eller i förbindelse med annan vokal *ø*-ljud(?), t. ex. i vårt äldsta svenska diplom DS 51 (1164—67) Biorn de streme[5] (= Ström), Hoeum DS 33 (1135)[6]; mera tvivelaktiga exempel äro: Munseo (påvebulla av 1185), in munzei DS 115 (år 1200, Sverker d. y.), jfr formen munsæø DS 467 och övriga skrivningar s. 85.[7] (Hit

[1] 'cleuakalfr' tillnamn DS 240. Hellquist, Xen. Lid. s. 97 sammanställer första leden med fsv. klef, f. (isl. kleif) 'brant klippa, klef'. Då namnet gäller en västgötsk man, kunde man kanske också tänka på att sammanställa ordet med det i VgL II 2 ggr förekommande *klævi* för eljest brukligt *klavi* 'klafve, hvarmed kreaturen bindas vid krubban' (Schlyter). I så fall skulle ordet föras under mom. 2 här ovan.

[2] Hit enl. Hellquists av Tunbergs utredning NoB 1 s. 136 f. beroende, med reservation meddelade framställning i Et. ob. Enligt en äldre etymologi skulle ordet kunna föras till mom. 1. Om nu denna äldre etymologi har synts brist-fällig, har väl också den andra vissa svårigheter med sig. Om man nämligen skall tänka sig de olika formerna för 'avrad' bildade på presensstadiet, får man (se Hellquist) anta, att -ræþ och -reþ äro kompromissformer mellan -raþ och -ræþe; de före 1300 i originaldiplomen förekommande formerna äro 'aueret' (1164—67) och 'affræð' (1298).

[3] Se Tunberg, NoB 1 s. 133 ff., och Sahlgren, NoB 8 s. 60 f.; Hellquist, Et. ob. ansluter sig icke till någon etym. De äldsta formerna i diplomen äro: hered (Andreas Suneson, Lund, början av 1200-talet), -hered (1216—20), -hereth (1257), -herath (1259), -hæræth (1273), -hered (1275), -hereth (1278), -hz (1279), hæredhy (dat., 1279), -herath (1260—1270-talen), hærad (1270-talet), -hærat (1280-talet).

[4] Om -gren, -græn jfr Sahlgren, Skagershult s. 68 ff.

[5] Se v. Friesen, Till den nord. språkh. II s. 21 not 1. e liksom o i samma brev (enescopinge) betyder sannolikt *ø*. Möjl. skulle dock den omständigheten, att *ø* i 'ström' utvecklats ur *ǫu* tala emot en beteckning av *ø*-ljudet med e.

[6] ø-typen uppträder först omkring år 1200; se bokstaven ø.

[7] För formen i DS 115 jfr Noreen, Aschw. gr. § 126, 2, där -ei tolkas som *øy* eller *æy*; v. Friesen, Till den nordiska språkhist. II s. 21, not 1; Kock,

bör väl ej föras namnformen estenson[1], ty då denna hittas i ett brev från Eskilstuna år 1285, har man svårt att så sent anta e-skrivning för *ø*). Anledningen till att Kock såväl i Fsv. ljudl. s. 493 som i Ljudh. II s. 267 vill anta ett alternativt *Røyk vid sidan av ett *Ræik i ex. 'Ranguuald*us* de reic' (1167—99) är mig obekant. Ortnamnet förekommer senare i formerna: wæsterrek (1291), arech (1292), a Reech (1292).

4) förmodligen *i*-ljud i ex. Berger*o* (abl.), Bergeri (gen.) i påvl. legaten Vilhelms av Sabina dombrev, Skänninge 1248, och ett påvebrev, DS 728; namnet gäller Birger Jarl.

Anm. 1. Skrivningar med **-ei-**, **-ey-** förekomma i mitt material i följande fall: Ranguuald*us* de reic DS 67 (1167—99), munzei[2] (se ovan mom. 3), langheid[3] (i ett av Andreas Suneson i Lund i början av 1200-talet skrivet brev) DS 119, gutheym DS 385 (år 1250)[3], Belleym[4] (= Bjällum, Vgl., i brev utf. av Birger Jarl, Vgl. år 1263) DS 485, Heinric*us*, Heinrico de hoousheit[5] (båda formerna i ett brev utf. av Birger Jarl, Kalmar år 1266) DS 518, Morghengeif (i två på samma pergament av samma hand skrivna brev DS 1165 och 1166 av år 1296; båda breven hava -ie- i namnet bobierg.) I förhållande till alla de exempel på kontraktion av gamla diftonger, som materialet erbjuder, utgöra de nämnda diftongerade formerna ett mycket ringa antal, i synnerhet som exemplen Belleym och Morghengeif sannolikt icke ha med diftongen *-ei-* alls att skaffa. Belleym är förmodligen felskrivning för *Byellem, jfr byalle*m* DS 457 år 1259; med avseende på felskrivningar av denna art jfr v. Friesen, Upplands runstenar s. 88, samt min avh. kap. III bokst. **h** anm. 2.[6] Formen -geif för *gief (jfr övriga former, se ordfört.) kan bero på felaktig minnesbild hos skrivaren. Han betecknar kanske affrikatan *gi̯* (vare sig den uppkommit av *g* + brytningsdiftong eller av *g* framför palatal vokal) med g men erinrar sig ha sett ett **i** i ordet för 'gåva', vilken bokstav han felplacerar. De tre första exemplen torde böra sammanhållas med de i vissa laghandskrifter sporadiskt förekommande skrivningarna med **ei**. Om tiden för diftongernas monoftongering i olika trakter samt sekundär diftongering ha i litteraturen

---

Ljudh. II s. 275 f. samt SLm XI, 8 s. 51 f., där förf. tycks vara böjd anta en uppländsk ljudlag *øy* > *æi*.

[1] Jfr Kock, Ljudh. II s. 276. Se även denna avh. s. 136 not 1.

[2] I 'munzei' beror väl diftongens bevarande på förekomsten av *i* i de böjda kasus av ordet 'ö' (jfr 'in færingíæ øiu*m*').

[3] Jfr bl. a. v. Friesen, Vår älsta hs. s. 40 f., samt Kock, Ljudh. II s. 240.

[4] Jfr Kock, a. st.

[5] Jfr s. 63 not 6.

[6] Wigforss, Södra Hallands folkmål s. 664, sammanställer skrivningen Belleym med gutheym. Se emellertid numera även Palmér, Arkiv 40 s. 86.

rätt skiftande meningar uttalats.[1] För min del är jag närmast böjd att i formen ʿreicʾ[2] se beteckning för gammal diftong, i vilken *i* kanske blott betyder ett mycket reducerat efterslag (jfr v. Friesen i Uppland II, s. 495[3]). Man jämföre ʿwæsterrekʾ, med *e* i stark biton, och ʿa Reechʾ jämte ʿarechʾ med *e* under huvudton. Skrivningen ʿreicʾ torde kunna ha samband med SdmL:s skrivningar med **ei, ey**, ehuru det visserligen kan anmärkas, att SdmL icke har exempel på diftong före *k*. I de två övriga fallen: langheid och gutheym har man väl att i enlighet med — som det synes — de flesta nyare forskares mening fatta diftongen såsom varande av blott ortografisk natur. (Jfr emellertid även skrivn. med **ee** i vissa ord, se nedan s. 141). v. Friesen har ifråga om skrivningarna med **ei** i Vg[1], fragm. samt diplomformen gutheym, Vår älsta hs. s. 40 f., pekat på beroendet av norska skrivvanor. Möjligen kan man (för formen langheid) också tänka på inflytande från lågtysk ortografi, såsom Swenning, Utv. av samnord. *æi*, i en not föreslagit (s. 141)[4]. — Skrivningarna med -ei- i det av Birger Jarl i Kalmar givna brevet av 1266: Heinric*us* (Linköpingsbiskopen Henrik, vars namn eljest ej skrives med diftong), Heinrico (dicto de) hoousheit[5] torde nog med säkerhet kunna påstås bero på utländska skrivvanor. Har den sistnämnde, som tydligen var utlänning, eller någon dennes sekreterare skrivit brevet?

Anm. 2. Ordet *teldra*. Noreen synes i Aschw. gr. § 75, 1 vilja beteckna ʿteldraʾ i DS 240 såsom obruten form i motsats till det regelrätta ʿtialdraʾ; Kock, Ljudh. III s. 219, bygger förnämligast på de obrutna formerna av ʿteldraʾ i DS 240[6] ett resonemang om att yngre

[1] Se bl. a. Noreen, Geschichte § 155 b; Kock, Ljudh. II s. 238 ff.; v. Friesen, Vår älsta hs. s. 40 f., Uppland II s. 495; Swenning, Utv. av samnord. *æi*, SLm 1910 B. 4 s. 140 ff. (se även ang. övrig litteratur inledn. ibid.); Wigforss, S. Hallands folkmål, SLm 1913—18 B. 13 s. 657 ff.; Larsson, SdmL:s ljudl., ATS 12, 2 s. 55; Hultman, HlsL. s. 95 f.

[2] = nuv. Rekarna; reic = isl. reik f. ʿbenaʾ enl. O. Lundberg, Turistför:s årsskrift 1915, samt Hellquist, Et. ob. Se emellertid numera även Sahlgren, NoB 13 s. 188 ff.

[3] Se även v. Friesen, Upplands runstenar s. 81, 83.

[4] DS 119 är som nämnt utfärdat av Andreas Suneson. Vid sökande efter diftongerade former i danska diplom i Palæograf. Atlas finner man i Erik Lams gåvobref till Næstveds kloster 1140 *nestweit* (gammal diftong < þveit, se t. ex. Steenstrup, De danske Stednavne, Kbn 1918 s. 108 f.) samt *Reinbaldo* (abl.) men *Ericus* (Rein- tyder väl på tyskt inflytande; < Regin). Om lty. *ei* se Lasch, § 99, § 190.

[5] »Existente fratre Heinrico dicto de hoousheit tunc priore in andwarthæscogh.» Johanniterkloster på Själland. Se vidare Trap, Kongeriget Danmark[IV] III s. 162 f.

[6] Anför dessutom nysv. dial. tjäkksla ~ täkksla (fht. dehsala) ʿyxaʾ och ortnamnet Iærva ~ änysv. Erfva.

a-brytning och yngre *u*-brytning icke inträtt samtidigt. v. Friesen, som i förbigående yttrar sig i denna fråga i NoB 8 s. 70, synes däremot anse **e** i nämnda diploms ʿteldra(s)ʾ vara en av latinet beroende skrivning för *ia*, såsom e står för *æ* i estrid. — DS 240 har beteckning för dift. *-io-*, *-iu-*: Biorn mundr, Arnbiorn, tiumu (däremot icke æ för *æ*-ljud), och det kan då tyckas egendomligt, att man icke likaväl kunde skriva *-ia-* i ʿtialdraʾ. Emellertid är härvid att märka, att de i diplomet förekommande formerna: teldra (nom. sg.), teldra (abl. sg.), teldram (ack. sg.), teldras (ack. plur.) alla äro latiniserade. På samma sätt förstås Arnbiorn: lat. Arnbernus[1] (jfr ordförteckn. s. 33), Esbiorn: lat. Esbernus, Ingiæld (sv. former saknas i mitt material): lat. Ingeldus. (Hos Lundgren-Brate och Lind förekommer emellertid även lat. Ingieldus.) Östergötland latiniseras, även efter o-typens uppträdande, ofta Os(t)gocia. (Se f. ö. kap. I s. 21.) ʿTeldraʾ kan sålunda förmodligen, såsom också v. Friesen a. st. synes mena, anses vara det fsv. tialdra i latinsk dräkt, vare sig man nu vill anse formen bildad analogiskt efter sådana former som -bernus etc. eller ej.[2]

Anm. 3. **eu** förekommer i: Eulsta DS 202½ (påvebr.), regheunsbalgh DS 917. Ljudvärde?

Dubbelskrivning av c förekommer i följande fall: clufheel (år 1247, DS 341)[3], ẏstreem (Istrum sn, Vgl. år 1275), Betleem (Vgl. år 1286), jn leestum (år 1291; 3 ggr, varav en gång överstruket; = nuv. Lejsta, Uppl.), Reech (år 1292).

Bokstaven i. Om konsonantiskt *i* se under avd. B nedan. De vanligaste typerna äro ı (í) och ȷ (ȷ́) (jfr s. 28); j förekommer mest i uddljud (som majuskel) och i slutljud men även i inljud (t. ex. westgocja DS 377).

i, j beteckna

1) kort eller långt *i*-ljud, t. ex. Withem, Lindhø, Fischibec, Jngeldus, rẏklín.

2) *y*-ljud (y och i stå ibland promiskue, jfr bokst. **y**), t. ex.

[1] Jfr också Kock, Ljudh. II s. 21 nederst.

[2] Det måste emellertid understrykas, att brutna vokaler eller »omljudsvokaler» i latiniserade ord alls icke höra till ovanligheterna. Osgocia skrivs bl. a. också Øsgocia, Öland heter Ølandia, pl. av fsv. fiælder fiællones (1291), och det väl från ty. lånade, 1289 belagda namnet ʿhelmborgʾ nom. f. förekommer 1292 i den latiniserade formen ʿhialmborge*m*ʾ ack. f. Men ett sådant tillvägagångssätt med blott tilläggande av lat. ändelser till en svensk form utesluter ju alls icke, att man också vid andra tillfällen latiniserade så att säga grundligare, icke allenast ändelsen.

[3] Diplomets äkthet ifrågasatt.

Syctrig[1] brune DS 65 (år 1167—85), Hagbi, Hagbj (påvebrev år 1220)[2], hysbi, husbi DS 761 (utf. Marseille år 1283, Linköpingsbiskop Henrik).

3) tillsammans med bokstaven u *y*-ljud, t. ex. wigbui, grenbuj, waldbuj, dalbui, bildebui, hagbui DS 63 (1167—85), wibui, eluekarlebui DS 66 (1167—85), obui DS 98 (1188—97), Akerbuj, Sebui DS 157 (påvebrev 1216); omvänt förekommer också: biorwlfbiu DS 138 (1210—16). (Jfr Kock, Ljudh. I s. 474.)

Dubbelskrivning av i förekommer i: petri Hvíjss (gen.) DS 455 (1259), Kíírkio Øtenby DS 805 (1285).

Bokstaven o.[3] Innan ø-typen uppträder, och stundom även senare[4] betecknar o ej blott ŏ- och ǫ-ljud utan även *ø* i överensstämmelse med lågtyskt skrivsätt (se härom Lasch, § 42 ff.). Någon gång kan bruket av o för ø bero på att ø-strecket bortglömts.

o betecknar

1) långt eller kort fsv. slutet *o*-ljud, t. ex. Coli de sco DS 51 (1164—67), doter (ibid.), withbo DS 64 (1167—85), bol DS 65 (1167—85), Ormber, -mose, thorp, stoccaryd, tompt, Troþ, Mordh.

2) öppet *o*-ljud (ǫ), t. ex. horghum, hogh, Olwistum, hobdabulstar.[5]

3) *ø*-ljud (se ovan), t. ex. enescopinge DS 51 (1164—67), rothelunde DS 64 (1167—85; = Rölunda, Uppl.), scarpaloster DS 115 (år 1200; = V. Lövsta, Uppl.[6]), wisinso (omväxl. med -ø) DS 537 (1268), horebro DS 823 (1180-talet—1202), Strom DS 852 (påvebrev; = Ström), Godeche de Memmela DS 989 (1289), godhicu

[1] Jfr förhållandet i runskriften, v. Friesen, Uppl. runst. s. 81.

[2] Noreen, Geschichte § 154: Haghbi (= ovanstående ex.?) annan förklaring. Jfr Fekebi, Stangbi, Sourbj, Myrebi, Engebi; se Westman o. Lundberg, KÅ 1914.

[3] Det mlat. ō var ett slutet ljud, som stod det germ. *ū* nära liksom ock vårt nuv. svenska *o*. Jfr fra. nous < lat. nos. (Som känt är, utvecklades vårt ō först omkr. 1400 till *o*.) Nyssnämnda omständighet har dock icke lämnat större spår efter sig i de svenska orden från den tid, varom här är fråga (se under mom. 4), förmodligen beroende därpå, att våra anglosaxiska eller tyska läromästare på denna tid vanligen uttalade lat. ō som det germanska. Frågan om kvaliteterna hos ō är f. ö. komplicerad, jfr Sievers, Ags. gr. § 26, och Gallée, Asächs. gr. § 16.

[4] Om o för ø i VgL se t. ex. Sjöros, Äldre VgL, Hfors 1919, inledning s. XVII f.

[5] Betr. formen 'lond' samt även i övrigt jfr kap. IV, A 1.

[6] Se Lindroth, UFFT bd 8 s. 221 ff.

scalla DS 1103 (1294), godhikin*us* DS 1156 (1296; i vidimation av detta brev DS 1227 år 1298: gødhikín*us*); Godica scalli DS 1232 (1298; jfr Gødica dictus Junge, Gødikino d*icto* Jungæ DS 1278 år 1299)[1]; roslosø DS 1083 (1293), Røslose DS 1104 (felskrivning?). Om formerna alsno, aspo se under bokst. **u**, anm. 2.

Anm. 1. Dessutom kan o stå för ø i en del latiniseringar av typen Os(t)gocia; se härom bokst. **e**, anm. 2, samt kap. I s. 21.

4) svenskt *ū*-ljud. I skrivningarna Sictonia, Sithonia representerar antepenultimas vokal givetvis icke något i motsvarande svenska former förekommande *o*-ljud; se härom kap. I s. 21 och not 2 samt där anförd litteratur. Säkerligen beror ej heller den växlande vokalismen i ortnamnet Julita: Julut-~Julot-~Jolat-[2] eller den en gång förekommande formen Kanoti (lat. gen.; DS 684 år 1279) i st. f. den vanliga Kanut-[3] på någon svensk ljudutveckling; åtminstone från vårt språks synpunkt äro dessa företeelser av rent ortografisk natur.[4]

5) tillsammans med bokstaven e *ø*-ljud(?); se under **e** mom. 3.

6) tillsammans med bokstaven u *ø*-ljud(?): loustu*m* DS 63 (1167—85; = Lövsta, jfr løstu*m*)[5], fruoswi DS 157 (påvebrev år 1216).

7) tillsammans med bokstaven u *ū*-ljud: housbuj DS 826[6].

Anm. 2. Med **(o)ou** skrivas också: hoousheit (se ovan), Blioucog ('Petrus dictus Blioucog' i påvebrev år 1272, DS 563; ordet skrivs i DS 598: blikæschog); med **oy** (felskrivning?): boýrgeri (gen.) DS 966 (1288).[7]

8) tillsammans med bokstaven i eller ẏ *ø*-ljud(?): Fodẏo DS 835 (1223—1268; jfr skrivningarna fodhø, fødø, fodø), Giotal*ic* DS 455

[1] Om namn på *-ika* jfr Grape, a. a. avd. 1 s. 43 f. och där cit. litt.

[2] Lindhagen, Fataburen 1918 s. 118 ff. förmodar, att Julita kyrka varit vigd åt den hel. Julitta. Alldeles övertygande verkar icke antagandet. Det är f. ö. tänkbart, t. o. m. troligt, att bakom den möjligen efter helgonnamnet bildade lat. formen döljer sig ett svenskt ortnamn (jfr Säby-Saba).

[3] Jfr dock Kock, Ljudh. II s. 224.

[4] Att latinska växelformer med ō ~ ū förekomma, kan delvis också tänkas bero på kvalitetsskillnaden mellan germ. och lat. ō, se ovan.

[5] Se s. 142 not 6.

[6] Jfr ffra. ou = *u*, se Schwan-Behrens, Gramm. des Altfranzös. § 235.

[7] I »De äldsta kända påfvebrefven för Östra Aros» (Westman och Lundberg, KÅ 1914) förekommer 'villa de sourbj', som med tvekan identifieras med 'Sörby'.

(biskop Ragvald i Skara år 1259; om denna skrivning se Kock, Ljudh. II s. 24).

Anm. 3. Skrivfel föreligger väl i: sturorbyorn DS 558 (1272; diplomet har även för övrigt egendomlig stavning).

Dubbelskrivning av o förekommer i: joon sun DS 714 (1281), Joon s*un* DS 767 (1283 och flerstädes; de många skrivningarna med -oo- i detta namn bero väl på dettas ursprungliga tvåstavighet[1]), boo s*un* DS 1039 (1291), boo polen DS 1178 (1296), Wídboo DS 1167 (1296), schoo (samma dipl.), Jooans*un* (samma dipl., vilket f. ö. även har: ballíngstaad, -staadh, byergaar, se under bokst. a.)

Bokstaven u. Om konsonantiskt *u* se under avd. B nedan. Såväl u som v, w förekomma som vokalbeteckning, de två sistnämnda förnämligast i uddljud men stundom även i annan ställning, det förstnämnda i alla ställningar, ehuru mindre ofta i uddljud.[2]

u (v, w) betecknar:

1) långt eller kort fsv. *u*-ljud, t. ex. sictunia (1200-talet)[3], bul DS 66 (1167—85; om nu detta, som det synes, enastående ex. med u skall anses ha den betydelse, Noreen i Aschw. gr. §§ 112, 167 och Kock, Ljudh. II s. 219 f., tillmäta det, och icke hellre bör betraktas som skrivfel eller såsom beroende på av mlat:s vacklan mellan o och u föranledd osäkerhet hos skrivaren om det rätta beteckningssättet för *ō*-ljud), Tvna, Hvsabý DS 281 (1233), tunar DS 802 (1285), husaby (flerstädes), Vppibý DS 712, vpsalie, vpsalen*sis* (flerstädes), uthskiptir DS 927 (1286), Wlf DS 51 (1164—67), ursturster(?) DS 63 (1167—85), Vluo (samma dipl.), biorn*w*lfbiu DS 138 (1210—16), Rusk Ós DS 119 (början av 1200-t.), hulmgero, stucholm (1200-talet, flerstädes), stuccaboth DS 522, slacu (obl. form) DS 377 (1250), umfærd DS 925 (1286), swnone DS 1041, hobdabulstar DS 1103 (1294), fwlskyal DS 1179 (1296), bondælutenom DS 1274 (1299), brutít huwd DS 1759 (1250—1300).

2) långt eller kort *y*-ljud. Om denna användning av u kan sägas ungefär detsamma, som sagts om o för *ø*. Följande exempel

[1] Att i förstnämnda belägg ~~jo on~~ är avdelat på två rader i dipl., kan emellertid knappast anföras som bevis för ett tvåstavigt uttal.

[2] Jfr H. Pippings regler ang. VgL I, Fornsvenskt lagspråk SNF 7, 1 s. 36 ff.

[3] *Situn, sihtun* redan på konung Anunds i Sigtuna slagna mynt; jfr formen Sictonia.

må nämnas[1]: Wicbu, Wibu DS 51 (1164—67; vid sidan av dalbý, Walby), strukir (tillnamn) DS 65 (1167—85; DS 64: strýcr; jfr Kock, Ljudh. I s. 474[2]); Wicbv, Scutlabu DS 281 (år 1233; jfr Kock, a. st.), Mukrisbother(?) DS 531 (år 1268; Värmlandslagmannen Høldos testamente; namnet har senare formen Mykrisbodher, jfr Hellquist, Sjönamn s. 422, som antar förefintligheten av ett fsv. sjönamn *Mukrir, *Mykrir), cult DS 457 (möjl. står här u för y; kylt- är den vanl. formen, se Söderwall)[3], methalbu DS 596 (år 1275), Gr[en]b[u] DS 639 (år 1278; jfr Kock, a. st.), thycbulí DS 667 (år 1279; jfr Kock, a. st.; här alltså i reducerad stavelse), nubýli DS 300 (år 1238; detta dipl. använder ý för i i en del former), tokæruth~tokæryth DS 532 (år 1268), hosabu DS 915 (utländskt dipl. år 1286), súnret DS 240 (år 1225; i samma dipl. strax därefter: sýnret).

3) tillsammans med bokstäverna i, j, ỷ *y*-ljud, se under bokstaven **i** mom. 3. Exempel på skrivning med uý: mosebuý DS 823 (1180-talet —1202).

4) tillsammans med bokstaven o *u*- eller *ø*-ljud, se under bokstaven **o** mom. 6 och 7 samt anm. 2.

Anm. 1. I påvebrev år 1220 (DS 202) förekommer ortnamnet Eulsta, se bokst. **e** anm. 3. -iu- i ortnamnet Siuwat i samma dipl. kan avse att beteckna diftongen *io*; jfr v. Friesen, Till den nord. språkh. II s. 20.

Anm. 2. Av namnet *Alsnö* förekomma formerna alsnu, alsno, alsnø; se kap. II. Formerna stå vanligen (såsom angivande dateringsort) i oblik kasus. Skrivningen ʿalnuʾ förekommer i Vidhemsprästens anteckningar. Ordet uppfattas av Collin-Schlyter, VgL, index s. 555 såsom obl. f. till Alna, av Ekholm, SNF 7, 2 B. s. 12 på samma sätt (Alnæ f.), och H. Pipping, SNF 8, 1 s. 54 är också benägen att betrakta alnu såsom oblik form till *Al(s)na, ehuru han också kan tänka sig Alnu såsom en utveckling ur *Aln-ō (även nomin.), en form, vari senare leden enl. honom vore en ljudlagsenlig utveckling ur *-auiō, ur vilket fonem även enl. samme förf. i ställning som andra sammansättningsled skulle kunna utveckla sig ett *-a*.[4] — I runskriften användes som bekant u bl. a. som

[1] Jfr t. ex. också ÄVgL, Sjöros a. a. inledn. s. XVIII, liksom även förhållandet i fvnord. (isländska) handskrifter.

[2] Betr. formen Sýgtruggus se Kock, Ljudh. II s. 382 jämfört med Ljudh. I s. 433.

[3] Samma dipl. har den egendoml. latinis. 'swtraggi' (gen.).

[4] Se Pipping, a. a. s. 44 ff. Beträffande härmed sammanhängande mycket omdebatterade ljudhistoriska problem se Pipping a. a. och där förtecknad litteratur.

beteckning för *ø*, och det synes kanske ligga nära till hands att antaga, att i ovannämnda fall u och o (om o för ø se bokst. o mom. 3) blott bero på från äldre tid ärvt skrivsätt och stå för ø. Då emellertid u-former av ortnamnet Alsnö äro belagda även från 1200-talets slut, under det u i diplomen för övrigt vid denna tid icke (jfr dock strax nedan nämnda former) befunnits stå för ø, så förefaller det rimligast att antaga, att vi verkligen ha att göra med *u-* eller *o*-ljud, eventuellt oblika kasusändelser hos ett svagt fem. med nom. på -a.[1] På samma sätt synes man kunna bedöma ʿin aspuʾ[2] DS 981 (Sigtuna 1288; ø-typ förekommer i detta diplom i ʿøstraarosʾ och ʿfodøʾ)~ʿaspoʾ DS 1041 samt ʿin [æ]kr[u]ʾ DS 976 (Sthlm 1288; i detta dipl. förekommer ø i ʿKiersøʾ). Beträffande formen ækru jfr det av Brate, NoB 2 s. 89, nämnda isl. ʿekraʾ samt Rietz: ʿekraʾ. Skrivningen ækrø förekommer i DS 1253 (Uppsala 1298). — Huruvida ändelsen u~o eller ändelsen a eller bådadera kunna anses utvecklade ur ett **auiō*, torde icke på frågans nuvarande ståndpunkt kunna avgöras. Skrivningar med -ø bero, om formerna på -u och -o verkligen äro uttalsformer, givetvis på anslutning (resp. förnyad anslutning) till det enkla ʿöʾ.

Dubbelskrivning av u förekommer i: Løf. oc luuk. DS 716 (år 1281; jfr løf ok luk DS 694, år 1279, samt Wigforss, S. Hallands folkmål s. 661), diuupuuik DS 1156 (år 1296), bruun (tillnamn) DS 1293 (år 1299). w står för vu (såsom tämligen ofta i den fsv. litteraturen) i ex.: Rawnd, Rawndir DS 1011 (år 1290), brutít huwd DS 1759 (1250—1300).

Bokstaven y. Om y i konsonantisk funktion se avd. B nedan. De i diplomen förekommande typerna äro: ẏ, y samt av tvärstreck genomstrukna u, v, w (u̍ o. s. v.); de tre sistnämnda, som äro ovanliga, förekomma t. ex. i DS 377, 717, 923, 949, 1032. Bokstaven y användes som bekant i latinet ursprungligen endast i (grek.) lånord. I senlatinet sammanföll *y* med *i*.[3] I medeltida latinska diplom finna vi i och y använda promiskue: (h)ẏemalis, cysterciensis, simbolum, ymaginacio, martiris (gen.), phisicales, hẏspaniam~hispaniam o. s. v.

I angelsaxiskan förekom särskild beteckning för *y*-ljud. I de äldsta ags. texterna användes visserligen u, men senare kommer ett y-tecken i bruk.[4] Under 1000-talet är punkterat y (ẏ) van-

[1] Annorlunda Wessén, NoB 11 s. 171.

[2] Man kan event. anta, att skrivningen 'aspu' tillkommit i analogi med 'alsnu'.

[3] Se t. ex. Seelmann, a. a. s. 219 ff.

[4] Se Luick, Historische Gramm. der engl. Sprache I s. 168, Pogatscher, Lehnworte im Aengl. § 220 (i Quellen u. Forschungen 1888). Luick uppger

ligt.[1] Sedan emellertid *y* i början av meng. tid, åtminstone i vissa delar av England, delabialiserats och sammanfallit med *i*, kom bokstaven y att beteckna *i*-ljud.[2] I fht. användes y i lånord samt även i andra ord såsom tecken för (möjligen något labialiserat) *i*-ljud. Omljud på *u* betecknas där äldst icke alls, senare med iu, ui (*icke* med y).[3] Förhållandet i mht. tycks ha varit likartat. I mlt. förekom visserligen y f. o. m. 1300-talet som tecken för omljutt *u*, men y förklaras här bero på nordiskt inflytande.[4] I fvn. brukades som tecken för *y*-ljud ẏ (y), dock även u och v[5]; i da. är y, ẏ vanligast; emellertid förekomma ock ꝟ́ och ꝟ́.[6]

Från England synes sålunda — direkt eller indirekt — bruket av y (ẏ) som tecken för *y*-ljud ha kommit. De i våra diplom sporadiskt förekommande ꝟ́, ꝟ́ bero väl på ortografiskt inflytande söderifrån. Av det föregående framgår, att man i våra latinska diplom har att vänta sig ẏ och y — man skiljer mestadels icke på punkterat och opunkterat y hos oss — såväl med ljudvärdet *i* som ljudvärdet *y*. Ofta kan det vara omöjligt att avgöra, vilket ljudvärde som avses, och gränserna mellan mom. 1 och mom. 2 härnedan bli härigenom tämligen vaga. Vi finna y och ẏ redan i vårt äldsta svenska diplom vid sidan av u och, något senare, ui (se under bokst. i och u ovan) som tecken för *y*-ljud, men tydligtvis hade bruket av ẏ, y för *y*-ljud då alls icke stadgat sig; det från lat. kända y (= *i*) ansågs måhända som en minst lika otillfredsställande beteckning som u och ui.

ẏ, y (betr. mom. 1 även ꝟ́, ꝟ́) beteckna:

1) långt och kort *y*-ljud[7], t. ex. Walby, dalbẏ DS 51 (1164—67), wibẏ DS 64, sebẏ (samma dipl.), dẏmbunes, Bẏrgẏr (samma

a. st., att i senare northumbriska också skrives ui, uy, wi, wy o. s. v.; jfr svenska ords stavning i de äldsta diplomen.

[1] Hoops, Reallex., Angelsächs. Schrift (s. 103).

[2] I meng. visar sig u genom franskt inflytande som tecken för *y*-ljud; y och i beteckna *i*-ljud. (Morsbach, Meng. Gramm. § 16, § 127 ff.; Luick, a. a. s. 82).

[3] Se Braune, Ahd. gr. § 22, § 42 samt anm. 1.

[4] Lasch, a. a. § 45 f. Eljest stå, då omlj. betecknas, iu, ui ꝟ́, ꝟ́ osv.

[5] Hægstad, Vestnorske maalføre, Lat. skrift i gamalno. maal, s. 22. Noreen, Aisl. gr.[IV] § 28, anm. 2.

[6] Hoops, Reallex., Nordische Schrift (s. 333) samt Palæogr. Atlas, Dansk Afdeling.

[7] En del av ex. kunna alternativt föras till mom. 2. Jfr f. ö. Kock, Ljudh. I s. 65 f.

dipl.), stẏrgi (lat. gen.) DS 70 (1167—99), chẏmstahe DS 160 (1216—22), retsẏnis DS 216, sẏnret DS 240, eslo rẏd DS 240, skoghaskẏld, landskyld DS 543 (1270), lẏdewef DS 855 (1258—82), Berbu̸ DS 949 (1287).

2) långt och kort *i*-ljud[1], t. ex. Gẏslo DS 162 (1216—20), fẏnwith strukir DS 65 (där u i strukir står för y; jfr DS 64 finwid*us* strẏcr men också DS 70 fẏnwíd*us* strẏch)[2]; Mattheẏ (gen.), Wallerianẏ (gen.), karolẏ (gen.), schethẏna DS 183 (år 1219) (i annat brev: schethina); phẏlẏppus DS 229 (år 1224; detta dipl. har även: holmg*er*ẏ, katerẏne, arosẏensis m. fl. y-former); Gøtẏ, svartẏ (nom.) DS 300 (år 1238; i samma dipl.: fẏlius~filius); hẏldone*m*[3], hẏlwlphum DS 210 (1221—32), sẏharsø DS 645 (år 1278). I DS 688 betecknar ẏ både *i*- och *y*-ljud: ẏdus = lat. idus, ẏdre, ẏdø, vẏ. (Jfr också 'claustro vretys' DS 762.)

Anm. 1. DS 1041, Fröshammar 1291, använder y och ẏ samt u̸ icke blott i exempelvis abẏ, vibẏ, ødẏstæ, skyldæbẏ, mydlyngæbẏ, rydø, skẏnændæakyr, byrgero ru̸z, d. v. s. för *y*- och *i*-ljud, utan även i orden (laurencius) bobyrgh, hemysbyrghu*m* (= Himmelsberga, Sdml.), malbyrghæ (trol. = Malmberga, Sdml.), byrghæ, ffrøbyrno (= Frøberno), d. v. s. för *æ* eller *iæ* (?). DS 1042, Fröshammar 1291, har också bobyrgh. DS 951: hiorzbẏrgho*m* är väl skrivfel för -bẏargho*m*, jfr i samma dipl. vithløsobyargh.

Anm. 2. Om formen Laghlẏsakẏpung (DS 444 i ärkebisk. Lars' brev av 1257) se Kock, Ljudh. II s. 34, samt denna avh. s. 201.

Anm. 3. I Linköpingsbiskop Henriks brev från Marseille DS 761 (år 1283) skrives hysbi~husbi; jfr också i samma brev: visb[u].

Bokstaven æ. Av denna bokstav förekomma i våra diplom många varianttyper, varibland kunna nämnas: æ, a^{e}, ꝏ, a^{ʾ}, ꝏ, ꝏ (jfr för den sistnämnda typen, vad som hos Noreen, Arkiv 8 s. 176 ff., samt Kock, Ljudh. I s. 191 f., säges om e^{ʾ}).

Vid den tid, det här är fråga om, hade ligaturen æ i mlatinet försvunnit, dock efterlämnande spår i typen ę, det s. k. e caudata. (Någon enstaka gång kan också ae hittas.) Emellertid hade angelsaxiskan bruk för en särskild beteckning för kort och långt *æ*-ljud

[1] En del av ex. kunna alternativt föras till mom. 1, jfr t. ex. Noreen, Geschichte § 145, a α, Kock a. st.

[2] Kock uppfattar a. st. ẏ i fẏnwith DS 65 som tecken för *y*-ljud, vilket också är möjligt.

[3] Se s. 62 samt kap. IV, A 11 b (s. 200 not 4).

och använde härvid en ligatur æ.[1] Även på fsax. område användes æ.[2] Som känt är, hade också de nordiska språken behov av *ä*-beteckning,[3] även om, såsom ovan visats, det lat. e osökt lät sig användas för *æ*. Första gången æ uppdyker i våra diplom, är i ett Knut Erikssons gåvobrev av år 1191 (DS 113): ælwakarlaby. Detta är emellertid det enda exemplet från 1100-talet, och också förra hälften av 1200-talet är utomordentligt fattig på æ-former.[4] Mitt material bjuder på summa 2 i ett diplom, vars äkthet är ifrågasatt, DS 341 (år 1247): hæliomose, guidanæs.[5] Från 1250 blir æ vanligare, men först under århundradets sista decennier brukas det i ungefär samma utsträckning som e för att beteckna *æ*-ljud. Det kan anmärkas, att æ i diplomen från 1200-talets mitt förhållandevis ofta står som kompositionsvokal (<*a*), ex. q*ui*nnæby DS 432 (Vreta 1256), wrangastath~wrangæstath DS 469 (Birger Jarl, Örebro 1260?), Carlæbÿ DS 518 (Birger Jarl, Kalmar 1266), hællæby~Hellæbÿ DS 541 (Stockholm 1269). Det kan tänkas, att *æ* i en del sådana fall betecknar ett öppnare ljud än det vanliga (t. ex. lmalf. *a*); jfr särskilt det sista ex.

Ännu en anmärkning må tilläggas. Det har ovan blivit framhållet, att e kan betyda såväl *e*- som *æ*-ljud. Man får sålunda icke använda en e-skrivning utan vidare som bevis mot *æ*-ljud, utan man måste i sådana fall undersöka ifrågavarande diploms ortografi i sin helhet beträffande e och æ. Däremot är naturligtvis en æ-skrivning ett användbart bevis för *æ*-ljud, ehuru man kanske även här får göra en reservation. Om man t. ex. i vissa delar av Uppland haft sammanfall mellan $\bar{e}$ och $\bar{æ} > \bar{e}$,[6] så kunde det tänkas, att en uppländsk skrivare från en sådan trakt, då han ser vacklande skrivningar (såväl e som æ) i ord, som han själv uttalar med $\bar{e}$, kunde få den uppfattningen, att e och æ kunde användas promiskue även för *e*-ljud. En enstaka uppländsk skrivning med æ behöver inte tala emot *e*-uttal av ett ord, som i andra trakter skrevs med æ.[7]

[1] Även andra beteckningar synas ha förekommit.

[2] Se Gallée, a. a. s. 11 f.

[3] Om beteckningssättet i fvn. se t. ex. Hægstad, a. a. s. 19; Brøndum-Nielsen i Dahls Bibliotekshb. s. 84; betr. danskan se ibid. s. 90.

[4] Jfr härom Rydqvist, SSL IV s. 473 f.

[5] De två æ-formerna i det förfalskade DS 134 äro naturligtvis här ej medräknade.

[6] Se Hesselman, SoS V s. 101 ff., VI s. 54 ff.

[7] Jfr Neuman, Vokalbal. *a : å* s. 34 f.

Man måste även här fara fram med viss försiktighet, undersöka diplomets ortografi för övrigt o. s. v. Men säkerligen äro æ-skrivningar praktiskt taget allmänneligen att betrakta som betecknande något slag av *æ*-ljud. Se för övrigt exemplen nedan.

Ibland uppträder æ såsom svarabhaktivokal.[1]

æ betecknar sålunda

varieteter av långt och kort *æ*-ljud[2] (jfr resonemanget ovan), t. ex. ælwakarlaby, hæliomose, guidanæs (se om dessa ex. ovan); Græ*n*nu*m* DS 377 (år 1250); bobiærgh DS (378) 479; wæsgocia DS 387 (år 1251); bælingh (Sdml.) DS 871 (1275—92);[3] valændatunum DS 414; q*u*innæby DS 432; wrangastath ~ wrangæstath DS 467; scæthinj[4] DS 531; jæluntom*p*tom DS 532, Wraxnes ~ Wraxnæs (samma dipl.; dipl. har även andra æ-skrivningar); hællæby ~ Hellæbÿ DS 541 (se ovan); græsgahall ~ gressga ~ gresga lída ~ græsga[5], stæglu hult, stægluwik, Mioabæk (~ rudubec) DS 543; wræch ~ wrech DS 544; etæghi[6] DS 548; hæralde ~ hærælde, bÿærgh, Quænabiærghum, hæræth DS 565; Nærthawi, Nærichia DS 609, Nærboæas (samma dipl.); Hærmi*n*ge, Hvitævang, Hælgo, fastæ sun DS 615; roðær DS 631 (detta dipl.: grydbek, Almennings giald); Øræbro DS 645; hindærdaghs gief ~ hindrædax Giæf DS 659 och 659 not; øræbro DS 677; æte*r*giald ~ Ette*r*giældh, ledhogxlamæ ~ ledonxlamæ DS 725 och 725 not; -acher ~ -a[ch]ær DS (742) 905; pætharss*un* DS 751, mædalbÿthorp DS 801; mædhalstenen DS 935; Skæmmv DS 911; gudhæm, uarnæm, hørydhær, Hæspíryd ~ espiryd, umfærd ~ umferd, baldtæhi[7] DS 925; gudhæm (3 ggr) DS 927 (utf. Gudhem 1286); jampnæbíergh ~ kononxbiergh DS 935; væboahæred[8] DS 937;

[1] Se härom kap IV s. 226 ff.

[2] Jag behandlar alla ex. under samma moment, då det torde vara svårt att genomföra uppdelning i detta fall.

[3] Samma ortnamn skrives i DS 780 -e-; det uppl. Bälinge (jfr v. Friesen, Upsala Nya Tidn. julnummer 1918) skrives DS 98 -e-, DS 414 2 ggr -e- (men valændatunum), DS 1031 -e-, DS 1047 -e-, DS 1293 -æ- (Uppsala år 1299), DS 1297 -æ (Bälinge år 1299).

[4] Jfr s. 100 not 5, s. 101 not 3.

[5] Jfr Hellquist, Sjönamn s. 194.

[6] Jfr härom Kock, Ljudh. I s. 201.

[7] Jfr Kock, a. st.

[8] Om namnet se SOÄ XIX s. 1.

sæbý[1] (i Knivsta sn, Uppl.), othínsærg (2 ggr), -hæreth, bíærgum~ -berg, fíælholme DS 958; [æ]kr[u] DS 976; wæbærno (lat. dat.) DS 984; sudræ ædrænæs DS 1041; hæruttan (ack. mask. adj.) DS 1084; lendæner DS 1103 (jfr lendenær DS 902); leff & læffs suuæll[2] DS 1202 (k. Birger och ärkeb. Nils Alleson, Stockholm 1297); -græn~-gren DS 1232; i sino giærþeno in hærræarnolfs íntæct DS 1274 (år 1299).

Anm. Någon gång kan æ felaktigt stå för a, såsom i: æno = anno DS 1273 och DS 1274 (år 1299), ænone = annonæ DS 1278, eller vara felplacerat såsom i DS 1722 (1283—1307): westræærus för westræarus.

Bokstaven ø. Den i våra diplom vanligaste typen är ø, men även andra typer förekomma: ø med bågböjt tvärstreck (t. ex. DS 1281 m. fl.), ø, vars tvärstreck upptill avslutas med en vimpel, o᷑ med variantformer (t. ex. DS 1066, DS 1071) och o᷒ (DS 944, Uppsala år 1287).

ø-typen uppträder hos oss senare än både ý och æ. Första gangen den hittas, är i Andreas Sunesons brev från de första åren av 1200-talet, DS 119, samt i ett ungefär samtidigt (något senare?) småländskt bytesbrev, DS 164. Enligt von Friesen, NoB 8 s. 66

[1] De olika formerna av namnet Sæby, här närmare specificerade än i kap. II, äro följande: DS 64, Knut Eriksson, 1167—85: sebý (2 ggr) in iulóthia (Sdml.); DS 157, Innocentius III år 1216: Sebui (Närke); DS 432, Svantepolk, utf. Vreta (kloster) år 1256: seby (Smål.) (detta dipl.:s enda æ-form är q*ui*nnæby); DS 855, testamente 1258—82: sebý (i Örberga sn, Ögl.) (detta dipl.:s enda æ-form är wæstbý, dock skrivs även vestbý); DS 911, år 1286: sebý (ngt av de uppländska Säby) (dipl. har æ i Skæmmv 3 ggr, nýsæt*er* 3 ggr, ærlíng*us*, øræsund); DS 924: seby (Sdml.); DS 958: sæbý (Knivsta, Uppl.); DS 1007, år 1289: sebý (i Vallentuna sn, Uppl.) (dipl. har inga æ-former); DS 1031: sebý (i Fresta och i Danmark sn Uppl., flera ggr); DS 1040, Uppsala år 1291: sebý (i Danmark sn, Uppl.) (dipl. har inga æ-former); DS 1043, år 1291: sæby (Sdml.) (dipl. har även andra æ-former); DS 1065, år 1292 utf. Sko: Sebý (i Dalby sn, Uppl.) (dipl. har inga æ-former); DS 1737, Frövi, Uppl. 1292: Sæbý (samma ort) (dipl. har e~æ: -nes, Næs o. s. v.); DS 1130, år 1295: Sebý (Svärta sn, Sdml.) (dipl. har e~æ); DS 1199 år 1297 (k. Birger): sebý (Aspö sn, Sdml.); DS 1231: sæbý (i Övergrans sn, Uppl.); DS 1232, Uppsala år 1298: sæbý (flera ggr, Övergrans sn, Uppl.) (dipl. har æ-former omväxl. med e-former: -græn~ -gren); DS 1297, Bälinge år 1299: sæbý (Danm. sn, Uppl., 2 ggr) (i detta dipl. också: bælíng); DS 1745, år 1297—1308: sæby (Danm. sn, Uppl.) (dipl. har även andra æ-former).

[2] Jfr Kock, Ljudh. I s. 155 o. 196.

har vår ø-typ införts från Norge.[1] Om de olika ø-typerna i fornvästnordiskan se Hægstads utredning i Vestno. maalf., Lat. skrift i gamalnorsk maal s. 20 ff., samt v. Friesen, Vår älsta hs. s. 38. — I mlt. förekommer visserligen ø (ehuru först i tämligen sen tid) men anses här bero på lån från nordiska språk. (Lasch § 45).

ø (med varianttyper) betecknar:

kort och långt *ø*-ljud, såväl a) det som uppkommit av *ǫu* (i vissa fsv. dialekter ett öppnare ljud än annat *ø*, enl Noreen, Aschw. gr. § 25, 1 och annorstädes), som b) det på annat sätt uppkomna, t. ex.:

a) gøta (obl. form) DS 294, Gøtalie DS 339, ørmerki (3 ggr) DS 216, Ketiløghí (gen.) DS 469, Gødstauí (gen.) DS 543, Gøthstaphss*un* DS 910 (m. fl. former), Rosløso (obl. form) DS 616, Lincaløsø DS 541 (m. fl. -løsa-namn < *lausiōn el. *lausōn[2]; i det förra fallet till mom. b nedan), løf ok luk DS 694, køpæ (obl. form, fvn. kaupi) DS 1254.

b) frøal DS 164 (Fryele, Smål.), øsioar ós, øsioarbec, scøtingu (= fvn. skeyting, f.), mulscøta (= fvn. moldskeyta) DS 216, Munzø DS 376, Gresølt (~Greshylta) DS 454 (jfr Kock, Ljudh. II s. 3), Thycbøle DS 712, ørtohor DS 893, wøtor[3] DS 848 (1250—1276; k. Valdemars vidimation av Erik Erikssons brev om Spanahults gård, DS 339; jfr Kock, Ljudh. I § 320 ff.), frøslundír DS 964, fløtasvnd DS 1127 (jfr Sahlgren, NoB 3 s. 92 ff.).

Anm. I 'roslosø' DS 1083 (år 1293) och 'de Røslose' DS 1104 (år 1294), är väl ø felplacerat.

Dubbelskrivning av ø förekommer i: frøøle (i Andreas Sunesons brev från början av 1200-talet, DS 119). Ordet har väl här uttalats trestavigt, jfr skrivningarna frøal, frøele, frøale och det nuv. Fryele.

[1] Enligt Hægstad, art. Nordische Schrift i Hoops' Reallex., har förmodl. ø kommit till Norden från angelsaxiskan, »wo er (der Buchstabe) bereits in Ælfrics angelsächsischer Schrift vom Beginn des 11. Jhs. vorkommt». Ungefär det samma säges i Hægstads Vestno. maalf., Lat. skrift i gamalnorsk maal.

[2] Se Lindroth, Fornvännen 1915 s. 1 ff., och Sahlgren NoB 7 s. 96 ff.

[3] Formen icke förut belagd i litt.

B. Konsonanter.

Bokstaven b. Explosivan *b* förekom i fornsvenskan endast i uddljud (även uddljud i sammansättningsled), efter *m* samt vid geminering. I runalfabetet betecknade b *b*- eller *þ*-ljud. I mlat. betecknade b explosiva men mellan vokaler *v*-ljud.[1]

1) b betecknar i diplomen tonande explosiva i ovan nämnda ställningar, t. ex. Biorn, bol, Wicbu, dalbẏ, guldbrunzruthe, butn, Ormb*er*, Sibbi, Vbbi, Tubbi, Sẏbbẏ, tubbathorp; mer eller mindre tonlöst *b* i ex. Esbern*us*, Mukrisbother.

2) Ehuru det i mom. 1 angivna ljudvärdet torde vara det för b allmängiltiga, får b möjligen anses motsvara *f* eller *v* i ordet hobdabulstar DS 1103 (år 1294).[2] Utom detta fall förekommer b i andra ställningar än de ovan omtalade i formen Vbsalen*sis*, lånordet habraam, ab*ra*ham samt det latiniserade ortnamnet Saba. Saba är en kyrklig latinisering av ortnamnet Säby (jfr s. 21). Skrivningar sådana som Vbsal- äro lätt begripliga och icke ovanliga i mlat. Jfr även under bokstaven p, anm.

Bokstaven c. Jag behandlar på denna plats även digrafen ch och bokstaven k. Då frågan om dessa bokstävers ljudvärden i fsv. varit föremål för särskilda undersökningar av Kock, Fsv. ljudl. s. 51 ff., Ottelin, Cod. Bur. I § 13, Sjöros, SNF 6, 4 s. 22 ff. m. fl., är det naturligt, att jag här med utgångspunkt från mitt material ägnar den uppmärksamhet. En av Kocks i Fsv. ljudl. uttalade åsikter, som synes åtminstone i stort sett blivit vedertagen (Noreen[3], Ottelin, Sjöros), och som går ut på att c vanligtvis användes för bakre *k*-ljud, k för främre, har redan 1883 av Sievers i Literaturblatt f. germ. u. rom. Philologie s. 50 f. kritiserats. (I Kocks svar Fsv. ljudl. s. 544 ff. har han, såvitt jag förstår, delvis missuppfattat Sievers.) Sievers' förklaring — en teori, som framställes i största korthet (se s. 154 not 2) — synes mig a priori vara den naturligaste och stämmer väl överens med fördelningen av c, ch och k i de äldsta originaldiplomen. När man skulle stava de i den latinska texten inflätade svenska orden, så

[1] Jfr Pogatscher a. a. s. 171, Gröber, Grundriss I s. 472, Meyer-Lübke, Gr. d. rom. Spr., I, Lautlehre § 442.

[2] Noreen uppfattar emellertid b såsom explosiva: *bd* dialekt. > *bd* (Aschw. gr. § 256, anm. 6). Jfr även Rydqvist, SSL IV s. 248 f.

[3] Aschw. gr. § 278 anm. 2 (§ 37 anm. 2).

var det mest ändamålsenligt att så långt möjligt använda det i mlat. vanliga beteckningssättet. c användes för *k*-ljud, men det dög inte framför e, i, y, vilken sistnämnda bokstav i mlat. betyder *i*, (och framför æ i de fall tecknet i nord. skrift överensstämde med det medeltida beteckningssättet för klass. lat:s ae), ty framför dessa vokaler betydde c *ts* eller *s* (se mom. 2 nedan). Man hade då 2 möjligheter att beteckna *k*-ljud framför dessa vokaler: 1) med bokstaven k, som dels förekom i mlat. framför a, särskilt i uddljud av namn (märk skrivningen Kalendæ i klass. lat. liksom i mlat.), dels användes av svenskarnas läromästare angelsaxare och tyskar just för att beteckna *k*-ljudet framför de vokaler, som i mlat. assibilerat c; 2) med digrafen ch. ch förekom i medeltidslatinet som tecken för *k*-ljud i latiniserade grekiska ord med χ (Christus) och i ord som mlat. marcha (se nedan) och användes även i fsax. och mlty. samt danskan och fornvästn. som tecken för *k*[1]. — Man bör vänta sig, att så småningom, när man mera allmänt började skriva svenska med latinsk skrift, utjämningar skett på grund av systemtvång på samma sätt som i det latiniserade marca, marcha (ch-skrivningen är väl ursprungligen att hänföra till kasus med änd. e = ae, is); skrev man myk**i**l, var det naturligt att även skriva myk**l**om etc. Ottelin visar också med stöd av ett likartat resonemang, att k framför a, o i Cod. Bur., en hs., som eljest i stor utsträckning använder c framför bakre vokaler, är vanligare i böjnings- och avledningsändelser (a. a. s. 98). Framför æ kunde man under vissa förutsättningar teckna *k*-ljudet med c, om nämligen den använda æ-typen är en för det lat. alfabetet främmande typ. Framför ø kunde man begagna c, ty ø-typen förekom icke i mlat.[2] Kock

[1] Se Gallée, Asächs. gr. § 168; Lasch, Mnd. gr. § 336; Noreen, Aisl. gr.[IV] § 39 och Aschw. gr. § 37; Hægstad i Hoops' Reallex. art. Nordische Schrift s. 333. Däremot voro förhållandena i väsentliga avseenden annorlunda i Frankrike och England. Se härom Meyer-Lübke, Histor. Gramm. der franz. Spr. I §§ 24 o. 163, resp. Zachrisson, Anglo-Norman influence s. 32 ff.

[2] Sievers uttalar sig anf. st. på följande sätt: »Es scheint bedenklich, aus den gegebenen Thatsachen mit dem Verf. den Schluss zu ziehen, dass *c* den sog. "harten", *k* den sog. "weichen", d. h. palatalen Laut des neuschwed. *k* bezeichne. Vielmehr lässt sich bei dem Verhältniss, in dem die schwedische Ortographie wie die fast aller abendländischen Völker zur lateinischen steht, nur sagen, dass *k* angewandt wurde, um Aussprache als Verschlusslaut anzudeuten im Gegensatz zu der Aussprache *ts* (oder *tš*), die das spätlat. *c* vor palatalen Vokalen besass: das bestätigen speciell die von Kock selbst S. 53

har gentemot Sievers framhållit, att beteckningen œ förekom i mlat., men härvid bör erinras om att den hos oss vanliga typen: o med tvärstreck (ø) alls icke finnes i lat. Då däremot beteckningen eo användes för ø, måste naturligtvis k eller ch (ej c) begagnas för *k*-ljudet. — Det skall icke förnekas, att det är av flera skäl högst sannolikt att *ø* < *ǫu* var öppnare än *ø* uppkommet på annat sätt, icke heller, att *k*-ljudet framför det förra bildades längre bak än *k*-ljudet framför det senare, men det är icke rimligt, att detta spelade någon roll vid tecknandet av *k*-ljudet, då ju de båda *ø*-ljuden ändå voro så lika, att de skrevos på samma sätt, och då k så småningom allt oftare börjar förekomma även som tecken för bakre *k* (jfr ovan). Man får nog i stället utgå från att det är de praktiskt ortografiska synpunkterna, som vid användningen av c, ch, k gjort sig gällande. I ett brev från Linköpingsbiskopen Karl från början av 1200-talet skrivs det nuv. Skeen i Kronob. län: scethen; h är tydligen tillsatt för undvikande av felläsning.[1]

Fördelningen av c, ch och k som tecken för *k*-ljud i de äldsta diplomen[2] är följande. Framför vokaler, som i mlat. assibilerat ett föregående *k*-ljud, d. v. s. e, i, y, tecknas det svenska *k*-ljudet med k eller ch[3]. Framför a förekommer c, ch, k i proportionen 60:14:84, varvid bör märkas, att till omkr. 1225 står k blott i uddljud eller i början av andra sammansättningsleden, och oftast i namn som Kanutus, Karolus, Katerina. Framför o står c, ch, k i proportionen 77:13:16, men före 1250-talet förekommer k blott ett par gånger och ch endast i den i mlat. väl rätt vanliga skrivningen

Anm. angeführten Schreibungen wie *fræncimis* etc. für *frændsemis*. So erklärt sich auch das Auftreten von *c* vor *ö* wie in *cöpa* etc. sehr einfach: das dem mlat. fremde *ö* wird einfach wie *o* behandelt.»

[1] En annan sak är, att på grund av ovan berörda ortograf. regler naturligtvis den skrivarvanan kan tänkas ha uppkommit att beteckna velart *k* med c, palatalt med k.

[2] Uppgifterna gälla diplomen före 1285. De äro byggda på en av mig efter den första kontrollen i RA företagen undersökning av frågan.

[3] Det hos Liljegren DS 1006 förekommande 'fiscibech' är felaktigt. I orig. står 'fiskibech' (se kap. II s. 49). De få undantagen i diplomen från ovanstående regel äro troligen skenbara. Skrivningen marskalci vid sidan av marscalchi, -ki kan bero på att man kunde böja det latiniserade ordet antingen som locus, loci med assibilering av *c* i gen. eller ock med bibehållet *k*-ljud paradigmet igenom. På samma sätt synes det ha förhållit sig med ordet 'marca'. Om 'Næricia' se nedan.

Nicholaus samt i formen Suerchonis år 1237, eljest står alltid c. Framför u är c ungefär dubbelt så vanligt som k; framför æ är k vanligast, c sällsynt (scæthinj år 1268, gæstrícæland år 1283), framför ø förekomma c och k ungefär lika ofta. Framför ø står c i scøtingu (isl. -ey-), scøtatio*ne*, mulscøta (isl. -ey-), akæcøp (isl. -au-), alltså *även framför sådant ø, som ej utvecklats ur ǫu;* däremot står k i junakøpung (se även övriga belägg s. 71) samt ch i C*h*øp.

Som synes, stämma dessa uppgifter gott med ovanstående resonemang. Med utgångspunkt från fördelningen mellan c, ch, k i diplomen torde man — möjligen med undantag för förbindelsen sc[1] — tillfredsställande kunna förklara de senare i klass. fsv. vanliga skrivningarna, varvid man emellertid bör ta i betraktande, att utjämningar och jämkningar skett i bruket av c och k, då de svenska orden icke längre förekommo i latinsk text. Liknande regler torde gälla i vnord. för c, ch, k. (c i isl. o. no. vanligt även framför ags. ẏ. I de svenska diplomen skiljes, såsom ovan nämnts, i allmänhet icke mellan y och ẏ. Måhända sammanblandas icke det ags. ẏ med det lat. i vnord.? c tycks däremot i de äldsta isl. hs. icke förekomma framför *ö*, som äldst ofta skrevs eo).

c och ch representera (som ovan delvis berörts) även andra ljud i diplomen än *k*-ljud.

c betecknar:

1) *k*-ljud (velart eller palatalt) framför a, o, u, æ, ø och konsonanter samt i slutljud.

2) *s*-ljud (i likhet med förhållandet i mlat. åtminstone i inljud ursprungligen en affrikata *ts*) framför e, i (y), t. ex. ascero, Luscio, Aceri, cestrithæ, suescia (i brev från Paris), ryzikæ-~rycikæ-.

Anm. 1. sc uttalas som *s* framför nyssnämnda vokaler (jfr lat. skrivningar silicet för scilicet). Formen Wpscalen*sis* i påvebrev år 1244 beror väl på felskrivning?

Anm. 2. Skrivningen Næricia vid sidan av Nærichia~Nerikia motsvarar kanske ett uttal med *s*-ljud i analogi med Suecia(<Suetia<Suethia), Dacia, Vestgocia och andra landsnamn.

Anm. 3. Dunkel, troligen beroende på misskrivning, är formen Wiflucvi DS 558, se kap. II under Vighlogh-.

4) *k*-ljud pleonastiskt: Erícx sun DS 714.

[1] Hur det i fsv. liksom i övriga nord. spr. och mlty. vanliga bruket av sc framför palatal vokal (skrivningen förekommer även i fsax., se Gallee § 167) uppkommit, har jag inte kunnat utreda.

Dubbelskrivning (cc) förekommer i: stoccarÿd (DS 905), siccthonía (DS 855), stoccholm (DS 919 not).

ch betecknar

1) *k*+*h*: echam (1160-talet)[1], Stocholm m. fl. ex.

2) *k*-ljud (vanligen palatalt, se ovan): Swercher*us*, Schening*ie*, swantapulche, -acher, Suerchonis, Scho, Banchæ sun, C*h*øp, wræch, Rosschelden*sis*, schare*nsis* m. fl. ex. (Jfr även mom. 4.)

3) tonande frikativa (*ȝ*): Ingeberch (år 1167—85), Sicleberch (år 1201—23; brev utf. av Andreas Suneson), thorsharchum (år 1252), Skochaby~Skohæbÿ (Magnus Ladulås år 1281), hachund*ia* (ar 1253). Hit kan också föras: Jngibÿrchge DS 405 A~Jngiburge DS 405 B (år 1253).[2] ch motsvarar i ovannämnda exempel runskriftens **h** (= *ȝ*). (Om h som tecken för ton. frikat. i diplomen se nedan under bokstaven **h**). Liknande ch-skrivningar förekomma i fsax. och mlty.[3]

Anm. 4. Utom skrivningen suethia (<Suethiudh) förekommer ofta — i anslutning till andra landsnamn såsom t. ex. Dacia, -gocia, -gotia — suecia (suetia) samt även suechia. Då c och t skrevos synnerligen lika, äro nämnda växlingar lätt förklarliga.

4) långt *k*-ljud: Stochæbÿ~Stuckæbÿ (1281), bech.

k betecknar palatalt eller velart *k*-ljud, såsom av det föregående blivit tydligt, t. ex. ekam, flomsakre, koló, eluekarlebuj, eskill*us*, Skieldbÿ, Skethen, kulhambrí.

Om ki, kÿ som beteckning för affrikata framför palatala vokaler se under kons. i och y nedan.

Dubbelskrivning förekommer i: stukkasio, grutubekkj. ck står som tecken för långt *k*-ljud i: bÿckabÿ, slyckio, grutubeckÿ, Stuckæbÿ. Även kch har detta ljudvärde i: stikchatha husu DS 902.

Om q som tecken för *k*-ljud se under bokstaven **q** nedan.

Bokstaven d. I fornnordiskan förekom explosivt *d* i uddljud (även i uddljud av senare sammansättningsled), vid geminering samt efter *l* och *n* och enl. Noreen, Aschw. gr. § 257, Geschichte § 175 redan i förlitter. fsv. även efter *b*, *g*, *m*. I andra ställningar kvarstod frikativan (*ð*). I runskriften skilde man i allmänhet på

[1] Jfr Kock, Ljudh. I s. 339, II s. 238.
[2] Jfr under digrafen gh, anm. 2.
[3] Gallée, Asächs. gr. §§ 169, 251; Lasch § 341.

explosiva och frikativa. — Det lat. *d* torde ha varit likartat med vårt nysvenska. Men i slutljud hade *d* redan på Augusti tid sammanfallit med *t* (sannolikt i en frikativa). Jfr skrivningar apud~aput, haud~haut[1]. Även intervokaliskt *d*, liksom intervokaliskt *t*, bör i mlat. ha varit en frikativa *ð*[2]. Att man här i Norden i sitt latin läste intervokaliskt och slutljudande d som *ð*, är alltså mer än sannolikt: dels hade man i sitt eget språk icke någon explosiva i dessa ställningar, dels är frikativt uttal icke okänt i medeltidslatinet i allmänhet[3].

d betecknar:

1) tonande explosiva i ovan angivna ställningar, t. ex. doter, brudda, Ranguuald*us*, helsingelo*n*d.

2) tonande frikativa (*ð*) i andra ställningar (jfr dh, th, t nedan), t. ex. Ragenfrid, Westrahered, thordum (ack.), hemwid (personnamn), Wrigstad, umferd, Sud*e*rma*n*nie, fodø, ry̆de, gresgard.

d var mer eller mindre tonlöst i förbindelse med tonl. konsonanter, ex. gamblælidstader. I detta sammanhang kan också nämnas formen Gødstauí, där väl d är att betrakta som en »hyperkorrekt» skrivning (jfr Vbsalen-).

Tecknet ð betyder:

1) *d*+förkortningstecken: hachunð, Gestrikalanð (i ordförteckningen återgivet: hachund*ia* o. s. v.)

2) tonande frikativa (förnämligast i västgötska urkunder): roðær (år 1277), otars staðum, friðínj (år 1283), hælfstað, offruð, slæðíní (år 1298 och 1299 i brev av biskop Brynjulf i Skara eller dennes fader), Jðø (år 1297) DS 1200 o. 1201 (biskopsbrev: Brynjulf m. fl.)[4].

Den i no. och isl. vanliga beteckningen av ton. frikativa med ð synes eljest icke varit bruklig hos oss vid denna tid.

[1] Müllers Hb. II, 2 s. 158, Seelmann s. 365 f.

[2] Jfr för vlat:s vidkommande Schwan-Behrens, a. a. § 116, Zachrisson, Anglo-Norman influence s. 90, Meyer-Lübke, Gramm. d. rom. Spr. I, Lautl. s. 363 och flerstädes samt Pogatscher, a. a. s. 174 ff. Om dentalens förstummande i ffra., för vilket ett tidigare uttal *ð* är en förutsättning, se Schwan-Behrens a. st.

[3] Skrivningar som hærat förklaras av det ovan sagda; se vidare under bokstaven **t**.

[4] Jfr härmed bisk. Brynjulfs stadga i VgL, som använder ð, samt Beckman, Arkiv 28 s. 96 ff.

Digrafen dh. Den äldsta beteckningen för *ð*-ljud i svenska ord i diplomen var tydligen d (eller th, se denna digraf). Man hade emellertid härigenom fått två olika ljud, som i runskriften brukat hållas i sär, betecknade med d: explosivan såväl som frikativan. Västnordiskan följde engelsmännens exempel och använde ð; östnordiskan slog in på en annan väg: man började småningom bruka digrafen dh. Detta dh är icke okänt utanför östnord. område. Det förekommer i ffra. (för *ð*<*d* el. *t*), t. ex. i Strassburgereden år 842[1] (den vanligaste beteckningen i ffra. för *ð*-ljud är emellertid d). I de äldsta ags. handskrifterna[2] användes emellertid, innan ð kommer i bruk, th eller d. dh förekommer i fsax.[3], ehuru blott enstaka gånger, samt i mlty. från senare hälften av 1200-talet. Från samma tid förekommer denna digraf sporadiskt i danskan (Valdemars jordebok). Fornvästnordiskan använde som bekant antingen þ (i äldre isl.) eller ð efter ags. mönster; först sent på 1300-talet uppträder (genom önord. inflytande?) dh. I svenskan är dh icke ovanligt under senare delen av 1200-talet.[4] Huruvida detta beteckningssätt uppstått på skandinavisk eller lågtysk botten eller beror på utländsk skrivartradition från äldre tid, kan jag icke avgöra. Exempel förekomma i diplomen först på 1270-talet: luddustadh, Chy*n*dahæredhy, sudherkopia m. fl.[5]

Om td = *ð* se under bokstaven t, anm. 1. I DS 1741 användes dht som tecken för *ð*-ljud: biærnarydht, lomarydht.

Bokstaven f. I nordisk skrift användes två grundtyper: s. k. anglosaxiskt f och vanligt karolingiskt. I önord. förekommer med ytterst få undantag endast det senare. Man torde icke kunna i här ifrågavarande diplom uppleta något f, som med säkerhet kan sägas vara av ags. typ.[6]

[1] Nyrop, Grammaire historique I § 386.

[2] Sievers, Ags. gr. § 199, anm. 1.

[3] Gallée § 175 samt § 8, anm. 1.

[4] Man må beträffande fsv. lägga märke till de olika skrivningarna i klass. fsv. tid, innan bruket av dh i msv. stadgar sig.

[5] dh-skrivningar (yxstadhum, hærastadhum) hittas visserligen i DS 134, enl. Liljegren från år 1208, men såsom redan blivit framhållet, är detta diplom förfalskat.

[6] Jfr v. Friesen, Vår älsta hs. s. 39 f. Enligt Hildebrand-Börtzell-Wieselgren, Svenska skriftprof, häfte I, Text s. 18, förekommer ags. f i Jämtlandsbrev samt »någon enstaka gång i Vestergötland».

I runskriften begagnades f som tecken för tonlös och tonande bilabial (sedan möjl. labiodental frikativa). På Rökstenens tid betecknade det med säkerhet *f*-ljud i slutljud; i Upplands runstenar (s. 77) uppger von Friesen, att f-runan (på 1000-talet) betecknade *f*-ljud »möjligen också i slutljud»[1]. — I mlat. betecknade såväl f som ph labiodental frikativa (bilabial > labiodental trol. redan under de första århundradena efter Kr.)[2]

f betecknar i diplomen:

1) tonlös labiodental (eller möjl. bilabial) frikativa (se även digrafen ph) i uddljud (även i andra sammansättningsled), vid fördubbling, framför *k*, *s*, *t*, *þ* samt åtminstone i vissa diplom i vissa ställningar slutljudande, t. ex. Ragenfrid, flomsakre, famsacre, umferd, fang, fiargang; Ruffo (dat.); Tyfth; Wlf (jfr lat. vlfo år 1219; brunulfus, Brỳníulpho m. fl. former; däremot Vlwildis m. fl. former).

2) motsvarande tonande ljud i andra ställningar än de ovan nämnda samt möjligen i vissa fall i slutljud, t. ex. Linhofd, nefgiald, fifloryd (jfr fiuelstaht); lỳdewef, Athelef.

Anm. 1. fh står i tillnamnet nefh (jfr även Neph) samt ortnamnet dafhø (jfr skrivningarna Daphø och dauø). fh är väl här kontamination av f och ph; se även under bokstaven h nedan. Det torde böra observeras, att fh också förekommer i msv. (Rydqvist, SSL IV s. 251 f.).

Anm. 2. Dubbelskrivning förekommer utom som tecken för långt *f* också i uddljud (även i lat. ord): ffratribus (år 1275 och senare). Enl. Lasch § 236 är ff i uddljud vanligt i mlt., i synnerhet framför r. Uddljudande ff är vanligt i msv.; förekommer även i klass. fsv. Denna stavning kan kanske tänkas uppkommen ur det sammanskrivna ff, som betyder stort f (ex. ffalzholt = Falzholt år 1279). I denna riktning uttalar sig Rydqvist, SSL IV s. 244. I varje fall återger ff säkerligen icke någon ljudförlängning; det hela är en kalligrafisk fråga.

Anm. 3. ff betecknar tonande frikativa i ett par fall: seffium (~ sewíum) (år 1291), leff & læffs suuæll (år 1297).

Bokstaven g. I nordiska språk förekom explosivan *g* äldst blott i uddljud, efter *n* och vid förlängning; eljest var *g*-ljudet frikativt (ɣ).

[1] I Aschw. gr. § 259 anm. 2 har Noreen framkastat möjligheten av att övergången *f* > *b* i slutljud icke är ljudlagsenlig utan analogisk. Såväl frågan om tiden för övergången *f* > *b* som frågan om tiden för överg. bilabial > labiodental är ännu under diskussion.

[2] Nyrop, a. a. s. 400.

I runsv. representeras båda dessa ljud av k-runan (på 1000-talet även av h-runan). I mlat. kvarstod explos. *g* i uddljud framför hård vokal (= nord. *g*) men hade som bekant i förbindelserna *ge-*, *gi-* assibilerats och sammanfallit med *j* med olika ljudvärde i olika av de romanska länderna (tonande frikativa)[1]. Då i nord. under här ifrågavarande tid icke någon frikativa förekom i uddljud annat än möjligen i lånord (Iesus, Ierusalem, även skrivna med g[2]; se dock nedan under kons. i, j anm.), kunde g i denna ställning icke komma till användning för att beteckna ett sådant ljudvärde. Beträffande g i intervokalisk ställning må jämföras, vad som ovan sagts om d[3]; man uttalade säkerligen i Norden ett sådant g i latinska ord frikativt.

Som bekant skilja lagsv. och msv. (utom gutniskan) i regel — även om i vissa handskrifter undantag finnas — i ortografin på explosivt och frikativt *g* (g: gh), under det att i isl. bokstaven g får utmärka båda ljuden.[4] I våra äldsta diplom betecknar g både explosiva och frikativa, såsom framgår av nedanstående redogörelse.

g betecknar:

1) tonande explosiva i uddljud, efter *n* och vid förlängning (i sista fallet skrives g eller gg), t. ex. gere, Gislo, Græ*n*num, Thorgot*us*; Nÿthingia*m*, beling, langafors; heggi, Sÿctrig, Sÿgtruggus, sigtrig*us*, sigge, skieggister.

2) tonande frikativa i andra ställningar (jfr dock mom. 3): hagbui, Bÿrgÿr, -byarg, -bÿerg, -bergi (dat.), Ouagus, helgone*m*, tolge, trøg.

3) mer eller mindre tonlöst *g* (*k*) i ställning före eller efter *s*, t. ex. wegsonensis, Wrigstad (jfr wricstad), græsgahall, gressga, gresga lída (jfr nysv. Gräsken[5]).

gg betecknar utom förlängning (mom. 1) även *g* + *g* (såsom fallet är också utom Norden[6]), t. ex. iggiualdus, iggeldo (jfr Ingi-

[1] Se t. ex. Meyer-Lübke, Einführung §§ 147, 148.

[2] Se Rydqvist, SSL IV s. 55 f., Noreen, Aschw. gr. § 20, 3.

[3] Om behandlingen av lat. lånord med intervok. -g- i ags. se Pogatscher, a. a. s. 183.

[4] Om förekomsten av gh i diplomen, se nedan s. 162 f.

[5] Hellquist, Sjönamn s. 194 och Et. ob. under 'gräs'.

[6] Jfr Lasch, a. a. § 344.

ualdus m. fl. former), scheniggie. gg står f. ö. stundom som tecken för *ng*-ljud i klass. fsv., så t. ex. i Cod. Bur.[1]

Anm. 1. ngg: strenggiænen*si* (år 1279), Angguthorp (år 1284)[2].
Anm. 2. Beträffande skrivningen Guazbro i påvebr. DS 852 bör erinras om att germ. *w* i romanska språk återgavs med gu.

Om gi som beteckning för affrikata framför palatala vokaler se under konson. i nedan.

Förbindelsen gn betecknar:

1) frikativa + *n*[3] eller velar nasal + *n*, t. ex. Ragnuald*us*, Ragnfridís, Ragnildis (jfr skrivningarna Ragenfrid, Ranguuald*us*, Raghnild*is*).

2) *g*-ljud. Jfr Noreen, Aschw. gr. § 40, anm. 2. Ex. ur diplomen: hýn[ý]gní (år 1257; jfr Wisighnsø år 1259).

Anm. Liljegren läste vid nyss anförda ställe: 'Datum uthýnýgni'. Se kap. II s. 132 not 4. Beträffande den av mig föreslagna läsningen 'Datum in hýn[ý]gní' är visserligen att märka, att efter ordet 'datum' lat. genitiv eller ablativ eller oböjt kasus, föregånget av prep. 'apud' eller icke, är vanligast (jfr 'datum ýninge' år 1262), men prep. *in* förekommer icke så sällan ('Datum in byalbo' år 1290).

Digrafen gh. Denna beteckning för frikativt *g* uppträder första gången i ett diplom från år 1247, DS 341, i ordet burgharstorp; emellertid bör detta diploms äkthet sättas något i fråga. F. o. m. 1260 är nämnda beteckningssätt icke ovanligt; mot 1200-talets slut är gh ungefär lika vanligt som g (jfr förh. i klass. fsv. och i msv. samt vad som ovan sagts om dh). Bruket av gh som tecken för ton. frikativa synes i fsax. och mlty. icke ha vunnit full stadga (Gallée § 248 ff., Lasch § 341[4]); däremot förekommer gh som frikativa i danskan liksom i svenskan från senare hälften av 1200-talet[5]. Skrivning med gh ligger i själva verket nära

[1] Ottelin, Cod. Bur. I s. 88.

[2] Jfr även i detta fall Ottelin a. a. I s. 86.

[3] Jfr Noreen, Geschichte § 176 b.

[4] I romanska språk har gh — så ännu i italienskan — i stället betecknat explosiva framför i och e (se Wilmanns, Deutsche Gramm. I § 71 och där cit. litt.).

[5] Se härom Hoops' Reallex., Nordische Schrift § 5. Om förh. i västnord. se Noreen, Aisl. gr.[IV] § 37, samt Hægstad, Vestno. maalf., Lat. skrift i gamalno. maal s. 12 f.

till hands i vårt språk; man betecknade förut frikativan både med g och med h, och dessutom hade man analogierna t:th, d:dh.

gh betecknar:

1) tonande frikativa, t. ex. burgharstorp, Ketiløghí, haghasion, -bærgh, hosæbytrøgh.

2) eventuellt annat eller andra ljud. Noreen har i Aschw. gr. § 34, 2, anm. 2 uttryckt den förmodan, att ngh skulle åtminstone i slutljud beteckna $\eta < \eta g$. I Geschichte sätter han denna ljudövergång till omkr. 1350 i slutljud, i andra ställningar senare. Brate har i Ä. VmL:s ljudl. s. 57 en helt annan mening. — Skrivningar med ngh äro vanliga i lagarna och i msv., liksom sådana också förekomma i mlty. (Lasch § 344). Huruvida man har rätt att dra någon slutsats beträffande övergången $\eta g > \eta$ av exemplen i diplomen, torde vara tvivelaktigt. Ex. vanghu*m* (år 1257), feagangh (år 1281, men i samma diplom också 'tímbírhogh', där gh måste utmärka explosiva), bælingh (år 1275—92), Raghnild*is* (år 1299).

Anm. 1., hg för gh förekommer i senare leden av ortnamnet skægherhgí (år 1283). Jfr Hægstad, Vestno. maalf., Lat. skrift i gamalno. maal s. 12 f. I namnets första led står väl g för d.

Anm. 2. chg står i: Jngibýrchge (~ Jngiburge) år 1253, se under **ch**, mom 3. Jfr även Lasch § 341.

Anm. 3. ggh förekommer i ortn. vxnabierggha DS 649.

Bokstaven h. (Om h i förening med c, d, g, p, t, se under dessa bokstäver.) *h* var som bekant förstummat i vulgärlat., vilket framgår bl. a. av vissa latinska ords stavning; ur diplomen må anföras: ospitali, actenus, ýemalis (för hiemalis), nichilhominus. Nämnda omständighet bör föranleda felstavningar även i germ. ord, nämligen såtillvida som man efter latinskt mönster kunde sätta in h, där man trodde, att det borde stå, ehuru man icke uttalade det. Däremot kan det omvända förhållandet: bortfall av h i svenska ord, där det borde stå, icke gärna, då det gäller svenska skrivare, förklaras såsom beroende på h-bortfallet i latinet, om nämligen skrivaren kände h-typen och dess vanliga ljudvärde. Utelämnandet av h bör då tyda på bortfall eller försvagning av *h* i vårt eget språk.[1] Att bokstaven h hos oss kommit att få även

[1] *h* som aspirerat ljud fanns i latinet i de högre kretsarna återinfört med anledning av bokstavens förekomst i skriften, se härom Sommer, Handb. § 113;

ett annat ljudvärde än *h*, nämligen ʒ (se nedan), beror på särskilda omständigheter. Genom Asmund kom som bekant h-runan att användas för ʒ (jfr ags. runalfabetet; se v. Friesen, Upplands runstenar s. 38 samt i Hoops' Reallex. art. Runenschrift). Då bokstaven h stundom användes med detta ljudvärde i andra, för svenskan inflytelserika språk[1], äro de svenska skrivningarna med h för ʒ-ljud fullt begripliga. Ljudvärdet ʒ har bokstaven h också på åtskilliga ställen i den fsv. litteraturen. Utom i de diplomexempel, som här nedan skola nämnas, är detta fallet i VgL.[2]

I fornsvenskan har *h* i in- och slutljud fallit enl. Noreen, Aschw. gr. § 246; att *h* i vissa trakter fallit eller var svagt artikulerat i uddljud redan i runsv. tid, är antagligt, då det på vissa runstenar utelämnas.[3]

För mina exempels vidkommande må följande sägas. För *h*-bortfall kommer att närmare redogöras i del II av detta arbete.

---

detta ljud måste ha haft så pass mycket gemensamt med det germ. *h*, att germanerna funnit lämpligt låna bokstavstecknet för sitt ljud. Jfr betr. got. skrift Streitberg, Got. Elem.-buch § 18, samt betr. runskriften v. Friesen, Hoops' Reallex., Runenschrift. Om lat. och germ. h i förhållande till varandra se Brüch, a. a. s. 140 ff.

[1] Jfr utom Aschw. gr. § 35 anm. 1 även Hægstad, Vestno. maalf., Lat. skrift s. 12 f., Sievers, Ags. gr. § 214, 1, anm. 3, Morsbach, Mengl. gr. § 16, Gallée, a. a. § 169.

[2] I detta sammanhang kan också framhållas, att Sigtuna på våra äldsta efter ags. mönster slagna mynt ofta skrivs Siht (här kan ju emellertid vara fråga om tonlös frikativa), samt att på Magnus den godes mynt av ags. typ skrives Mahnus rex.

[3] Noreen, Geschichte § 189, 7 c, Aschw. gr. § 312, 2 och anm. 1; se ock v. Friesen, Upplands runstenar s. 80 och Uppland II s. 496 f. Noreens uppfattning i Aschw. gr. av h-bortfallet i uddljud är den, att de uppländska runexemplen tyda på uddljudsbortfall, under det i de övriga h tänkes ha stått i satsinljud, ex. lit [h]akua. v. Friesen har särskilt i Uppland II (a. st.) varit inne på denna fråga. För de icke-uppländska exemplen tänker han sig, att osäkerheten i h-typens bruk bör »tillskrifvas bristfällig ljudanalys hos ristare och skrifvare, i sist anförda fall understödd af h-ljudets osäkerhet i medellatinet». Förklaring i sistnämnda riktning torde, som ovan framhållits, förnämligast gälla h-tillsats. Gjerdman rekommenderar (Sörml. stadsmål s. 148), att h-tillsatserna bedömas »från fall till fall, icke i klump». »Om icke starka skäl tala emot», säger han, »synas de mig böra få gälla som tecken för verkliga h-ljud. Och ingenting tyckes mig hindra antagandet att samma krafter som nu ibland driva fram oriktiga h i sdmstm (= Södermanlands stadsmål) ha kunnat åstadkomma också dessa h.» Gjerdman har i a. a. redogjort för i vilka ställningar *h*-tillskott förekommer i de av honom undersökta dialekterna.

I fråga om h-tillskott, t. ex. hora (vanlig latinisering av 'öre'), hostgocỳam, horebro (Birger Jarl Brosa 1180—1202), heluacharlaby (~ eluekarlebui) och den tämligen besynnerliga genitivformen herjcjs[1] = Eriks (i brev utfärdade av konung Knut), henecopia, østraharus (i testamenten från senare delen av 1200-talet), erbjuda sig olika förklaringsmöjligheter.

Antingen kan insättandet av h bero på analogier i latinet (så är kanske fallet i Birger Brosas brev) eller ock kan man i anslutning till Gjerdman, Sörml. stadsmål s. 145 ff., uppfatta h (så måhända i några av de ovan och i det följande anförda exemplen) såsom tecken för mer eller mindre stark aspiration framför vokalen (om t. ex. denna ansättes starkt). Såväl tillsats som bortfall av h förekommer även på andra språkområden, se t. ex. Lasch § 354 och Gjerdman, Sörml. stadsmål a. st.

H-tillsats i slutljud förekommer även, såväl efter vokal som efter konsonant (jfr ovan fh och gh); likaså i inljud, t. ex. i sammansättningar med ordet ö (Arnhø m. fl.)[2]. h i inljud kan åtminstone i vissa fall tänkas uppkommet genom s. k. omvänd skrivning; man jämföre skrivningarna warnem ~ varnhem, Gudem ~ Gudhem. Beträffande h-tillskott i slutljud kan naturligtvis sådan förklaring icke tillgripas. Icke heller kan man med hänsyn till antalet fall anta skrivfel.[3] Också här kan h tänkas vara tecken för ett ljud, t. ex. i vissa fall vid rösttonens upphörande. Men även om detta varit den ursprungliga anledningen till h-tillsats — i vårt land eller annorstädes — har man icke rätt att betrakta de slutljuds-h, som från slutet av 1200-talet rätt ymnigt förekomma i våra diplom, såsom uttryck för ljud; de äro säkerligen i allmänhet, liksom kanske också vissa inljuds-h, endast uttryck för då gällande moderiktning inom ortografin. (Exempel skola här nedan meddelas.) Enl. Lasch § 237 förekomma h-tillsatser efter konsonanter redan i fsax. tid; bruket tilltar i mlt., »besonders im auslaut nach t, k (c), auch p». Det förefaller icke otroligt, att mo-

[1] **j** för **i** i ifrågavarande brev tämligen vanligt.

[2] Beträffande h-tillsats i fsv. skrifter jfr även Sjöros, SNF 8,3 samt i Studier tillegn. Es. Tegnér 1918 s. 455 ff. (Om bokstaven **h** som beteckning för aspiration och kvantitet) och där cit. litt.

[3] Enl. v. Friesen, Upplands runstenar s. 81, förekommer i Uppland ett ex. med i slutljud tillsatt h-runa, nämligen på den ena Lingsbergsstenen: 'tuh kialt'. v. Friesen är benägen att här uppfatta h som ristningsfel.

det kommit till vårt land just från lty. på denna tid, då som bekant de tyska Östersjöstädernas inflytande kraftigt växte.

Jag redogör i det följande för ljudvärdena hos bokstaven h i diplomen.

h står för att beteckna:

1) vanligt *h*-ljud (»aspirerad medial oral resonant», se Noreen VS I s. 447 f., s. 475 f. samt s. 496 f.) framför vokal samt — enl. Noreen, Aschw. gr. § 36, § 230 — tonlös frikativa (*ch*-ljud) framför konsonantiskt *i* och *u*. Ex. helsingelo*n*d, hered, Gudhem, holabec, Hosabý; hýalm, Hvitævang.

Anm. 1. Uddljudande h bortfallet: inzachind? (Smål.) DS 559[1], osabý (Uppl.) DS 651, vsabý (Sdml.) DS 892.

2) tonande frikativa (= gh). Ex. Johan Sverkerssons brev, Riseberga år 1220: býrher*us*, rýsabýerhýa, rýsabýerh; Viglog Nilssons test., Staby, Sdml. år 1276: Wihlogus, Ruhbiærger, Rissabiærh; ett salubrev, Julita år 1276: Cristbiærh; Magnus Ladulås, Örebro år 1278: sýharsø, Hahabý; Valdemar, Vgl. år 1279: Waldinbyerh; nyssnämnde Viglog Nilsson, Riseberga år 1279: Rysabiærh (annat exemplar av samma brev: Rýsæbiærh); Viglog Nilsson, Glanshammar år 1279: Wihlog*us* ~ Wýhlog*us*, snøteb*er*hæ; Valdemar, Dåvö år 1280: Gnítahøhe, Tælhíum; Magnus, år 1281: Tælhu*m*, Winb*er*hu*m*; Magnus, Skänninge år 1281: syhrithæ sun, Gorhe byrhýs sun, Tælhíum; Magnus, år 1283: Bobiærh, Hælhø; Magnus, år 1285: Biærhær, Mohrhons Giæf.

3) dental frikativa (*ð*): chýmstahe (1216—22). (Jfr dh och th.)

4) möjligen i viss ställning tillfällig eller individuell aspiration. Exemplen härpå kunna icke särskiljas från dem, vari skrivning med h *antingen beror på »omvänd skrivning»* (i trakter där h-bortfall ägt rum) *eller ock är ett utslag av en ortografisk moderiktnings föreskrifter* (i slutljud). Ex.: de ovan s. 165 nämnda; dessutom: Hæspíryd ~ espiryd (Vgl. år 1286); hæsabro ~ Esibro (Uppl. år 1287); Lyndhø (år 1251); Arnhø (Vrml. år 1268); suanthepulo, wretha (om de två sistnämnda ex. se vidare under digrafen th); dafhø; windashø (Vindalsön, Sthlms skärgård år 1288), høtha sun (år 1291); spangarh (år 1280), wllerørh, gudhemh (år 1282), rugbyærghumh (år 1282), tompth (år 1285), sænkth (år 1285), ørbyh (år 1285), bierxhamarh (år 1286), swanæwikh (samma dipl.), skaræ-

[1] Se s. 69 och not 5.

rumh (samma dipl.), hwærnemh (år 1288), gøkemh, klewomh (2 ggr), widhemh (Vgl. år 1290) m. fl.

Anm. 2. h har insatts på felaktig plats (om icke även här följande ex. skola hänföras till nyssnämnda kategori) i: Vernehm, varnehm, Warnehm, Mohrhons Giæf. Jfr härvid v. Friesen om felristningar, Uppl. runstenar s. 88.

Anm. 3. De redan under tidig medeltid vanliga skrivningarna michi, nichil för klass. lat:s mihi, nihil brukas så gott som genomgående även i våra diplom. Se härom Sommer, a. a. § 113.

Bokstaven i, j såsom konsonant — om i, j såsom sonant se avd. A — betecknar:

1) konson. *i*, då den ingår i antingen från gammal tid ärvd eller genom brytning uppkommen diftong, t. ex. de reic (1167—99)[1]; Biorn, ialmansúnd, Jarpulfus, bierghum, Liusabec.

2) efter föregående g eller k ett glidljud, utvecklat ur *g*, resp. *k* framför (*e*,) *æ* eller *ø* (jfr Noreen, Geschichte § 179), t. ex. skíæníngie, Kietillo, Kiætils s*un*. Jfr kons. y nedan.

Anm. Enl. Noreen, Aschw. gr. § 20, 3 betecknar bokstaven i uddljudande framför vokal i lånord frikativt *j*. Noreen åberopar skrivningar med g, liksom också Rydqvist (SSL IV s. 55 f.) gör (gerusalem). Att våra förfäder uttalade i svenskan vanliga lånord, t. ex. Jesus, Jerusalem, Johan såsom inhemska ord, även innan uddljudande *i* i svenskan blivit *j*, är väl emellertid ej för djärvt att anta. Skrivningar med g bero helt säkert på utländska stavningsvanor.

Bokstaven k se under **c.**

Bokstaven l. Som bekant anta de nord. språkforskarna allmänt, att fornspråket haft två olika *l*-ljud (*l* och *l̨*) med den användning, vi känna från våra dialekter: dentalt *l* i uddljud, i urnord. förbindelse med dental samt som geminata; kakuminalt *l̨* i övriga ställningar. Se bl. a. Kock, Arkiv 9 s. 254 ff., Noreen, Aschw. gr. § 38, Noreen, Geschichte § 86.[2] Emellertid voro tydligen båda dessa *l*-ljud tillräckligt lika mlat.-romanskt eller ags. eller tyskt *l* för att kunna betecknas med bokstaven l. (Det förtjänar här erinras om att också latinet ägde två *l*: 'l pinguis' och 'l exilis', som utvecklade sig olika i de romanska språken; det

[1] Beträffande detta ex. se under bokstaven e.

[2] Se dessutom Noreen VS I s. 453 f.

senare förekom i uddljud och vid geminering.)[1] Beckman har i SLm 13,3 s. 54 f. uttalat den meningen, att dubbelskrivning av l i svenskan häntyder på den kvalitativa skillnad, som förefanns mellan sv. tunt *l* och det kakuminala. Senare har Sjöros i SNF 8, 3 behandlat frågan. Han ansluter sig till den av Kock a. st. uttalade meningen, att *l* efter vokal med infortis var dentalt.

Det måste säkerligen anses riktigt, att ll i fsv. *kunde* beteckna icke långt utan blott dentalt *l*, detta då av den anledningen, att långt *l*, som betecknades med ll, var dentalt (ty det är väl nödvändigt att anta, att beteckningssättet ll för kort dental är sekundärt och uppkommet på detta sätt)[2], och i en del av nedannämnda diplomexempel kan ll tolkas som utmärkande blott ljudets dentala karaktär. Men i regel betyder ll i här undersökta diplom långt *l*-ljud. Däremot står enkelt l både för dentalt och kakuminalt *l*. I latiniseringarna Eskillus, Kætillus, Thorkillus, Thyrgillus o. s. v. (aldrig enkelt l) kan ll, såvitt jag förstår, mycket väl beteckna längd och behöver f. ö. icke anses ha stått »efter vokal med infortis».[3] Det har ovan s. 22 f. visats vara troligt, att accenten på latiniserade namn sådana som dessa i regel låg på penultima. Att för den latiniserade formen Eskillus — även i oblika kasus (Eskillo) — den svenska nom.-sing.-formen med långt *l* ligger till grund[4], är väl högst sannolikt.

l betecknar i diplomen såväl kakuminalt (*l*) som dentalt *l*, t. ex. 1) flomsakre, fialkum, ialmans, bol, cleuakalfr, stægluhult, stocholm; 2) lundensis, luddustadh, lagmanskyld, -giald, Ragnildis, fuldæløso, kyældu, vaxald (jfr waxalle nedan), mantulkapu (?) (lat. mantellum).

ll betecknar dentalt, vanligen långt *l*; i några fall kan ll tänkas stå för att utmärka blott *l*-ljudets dentalitet. Ex.: eskill*us* (se ovan), waxalle, hallandie, hællæby, Wællandapít, skalludall, Collar, vllawj, wllærørh, fiæll, gilløgu, Sochnadall, billíngí, fullabro,

[1] Se härom t. ex. Meyer-Lübke, Einführung § 157, eller Gröber, Grundriss I s. 475. Jfr också förh. i ags., Sievers, Ags. gr. § 183.

[2] Jfr Noreen, Aisl. gr.[IV] §§ 40 o. 260, Aschw. gr. § 38.

[3] Jfr emellertid Sjöros a. a. s. 25 ff., där bl. a. diplomexemplet eskillo anföres.

[4] Jfr dessutom även Noreen, Geschichte § 185 d och VS II s. 124. Dock behöver knappast den hos Noreen framställda regeln här tillgripas som förklaring.

Thullagarn, godhicu scalla, collanhereth[1], ballíngstaad (*ll*<*ld*)[2], Philippus (~Philippus, den vanliga skrivningen), Willelmus, læffs suuæll (Stockholm år 1297; i sistnämnda ex. är æ svarabhaktivokal och ll kanske icke tecken för längd, om icke just för *l*-ljudets relativa längd i förhållande till svarabhaktivokalens[3]), Julluttum, Jullyttum (~iulóthia m. fl. skrivningar).

Anm. 1. I én del påvebrev skrives ordet vpsalensis med ll.

Anm. 2. ll efter r står i: Karllæbÿ (DS 712, 714), Wihcherlli, ælwækarllæby. Liknande skrivningar äro i de nord. språken vanliga, och åtskilliga forskare ha diskuterat denna fråga (se hos Sjöros a. a. s. 44 ff.).

Anm. 3. I ett brev av år 1286 (Karl Estridson, Landsberga, Uppl.) förekommer skrivningen Collþum för Collum (Biskopskulla). Samma brev har även formen Wicþenes (?). Ljuden *þ* och *ð* betecknas i brevet för övrigt med th (d). Har þ i de anförda exemplen något ljudvärde och i så fall vilket?

Anm. 4. l felplacerat i namnformen homlger sun (DS 1002). l och r ha bytt plats i ex. Carmalie (DS 513), jfr Carmarníam (DS 518).

Bokstaven m. I slutljud hade *m* liksom *n* i latinet som bekant mycket svag artikulation; för övrigt torde ljudet fullständigt ha överensstämt med det germanska. *m*-ljudet tecknas i diplomen regelbundet med m eller med nasalstreck; det senare särskilt i slutljud i överensstämmelse med beteckningssättet i mlat. Ex. Wraum, Munseo, streme, ialmans, dỳmbunes o. s. v.; Magdū, sumarstathū, ioanssunū o. s. v. (i denna avhandling återgivet: Magdu*m* o. s. v.). mm förekommer i ex. tummathorp (år 1135), ammobiærh (jfr s. 31 not 4), Hēmīg*us* (= Hemmingus), Skæmmv, holmmæ (personnamn. dativ), ledhunxlamme.[4]

Bokstaven n. Beträffande förhållandet mellan lat. och germ. *n* se, vad som ovan sagts om *m*. Liksom l antas också numera allmänt n ha haft olika ljudvärden i olika ställningar (jfr bokstaven

[1] Väl att betrakta såsom en form, ansluten till 'kulle' el. 'kulder', även om utredningen i SOÄ 8, Kullingshärad, är riktig; se denna a. a. s. 1 f. Jfr nedan s. 189.

[2] Jfr Noreen, Geschichte § 184. För assimilationen *ld*>*ll* kommer jag att redogöra i del II.

[3] Jfr Sjöros a. a. s. 26 och 41 ff., där han i skrivn. afll o. liknande tror sig finna försök att beteckna l°. Jfr också Brate, ÄVmL.:s ljudl. s. 75 f.

[4] Jfr Noreen, Geschichte § 185, d.

l s. 167 och där citerad litteratur): dentalt *n* i uddljud, i urnord. förbindelse med dental samt som geminata; alveolart eller kakuminalt *n* i övriga ställningar utom framför *g* och *k*, då det var velart. Då enligt Kock, Arkiv 9 s. 254 ff., *n* i likhet med *l* var dentalt efter svagtonig vokal, så anser Sjöros, att skrivningarna med nn liksom med ll efter svagtonig vokal beteckna »den dentala kvaliteten hos *l*- och *n*-ljudet och ingalunda någon förändrad kvantitet» (SNF 8,3 s. 33). Jag hänvisar f. ö. till vad som sagts ovan under bokstaven l.

Framför g, k (x) hade n ljudvärdet *ŋ* i likhet med förhållandet i fty. och mty. (Jfr Braune § 128, Gallée § 215, Lasch § 344, Noreen, Geschichte § 86).

n betecknar i diplomen[1] dels — enligt vedertagen uppfattning — alveolart eller kakuminalt *n*, dels dentalt *n*, t. ex. a) Biorn, lene, fỳnwith, enikopia; b) normannus, Nỳthingia*m*, nørræsten, siaxpenengaland, Lundi, vatnusum (~ vannusum), anūdí, Suthirmaníe (~-manníe); dels framför g, k (x) velar nasal, t. ex. c) Nỳthingia*m* (och i analogi härmed: Weringia*m* i samma brev), helsingelōd, lyngacopensis, langheid, Lỳncopỳe, -hemmixuns, ledhunxlamme, almenninxøræ, kononxbiergh, wísínxø (~ Wisinsø, wisinso; jfr emellertid formen Vísnisey, Beckman, SNF 4, 7 s. 8 f.).

nn betecknar dentalt, vanligen långt *n*-ljud, t. ex. finnodhia*m* (Jordanes: Finnaithae), phinnethia, q*u*innæby, sunnanwart, Almennings giald, suthírmanníe, vannusum, spann*e*mal, brỳnnulf*us* (m. fl. former), brūnaby, Annundus (flera ggr ~ Anundus), skenníngíe (~ skenín*gie*), norlenno*m*, sudorlennom, strengennen*sis* (~ vanl. strengenen*sis*).

Anm. 1. **nn** efter r: warnnamo.

Anm. 2. Om man godtar läsningen ᶜfialkinnᵓ DS 33 (se s. 48 och not 2) som den rätta, står väl nn här för ng.[2]

Anm. 3. **n** står i st. f. **m** i ex. uilla de Brunnun (påvebrev år 1220).

Anm. 4. Om formen ᶜscnøtlyngiᵓ (Liljegren DS 229) se s. 103 och not 4.

Bokstaven p betecknar tonlös labial explosiva. p-inskott förekommer mellan m och tonlös dental (s, t) (liksom också mellan m

[1] I st. f. **n** kan liksom i st. f. **m** användas nasalstreck.

[2] Jfr Noreen, Aisl. gr.[IV] § 41, 2, anm. 2.

och d) samt mellan m och n i de originalbrev, jag undersökt; se nedan. (Exempel på förbindelsen mn äro emellertid överhuvud sällsynta i mitt material: famn år 1286, stemnæ år 1295). Om p-inskott i dessa ställningar se Noreen, Aschw. gr. § 332, Geschichte § 187; 7, Aisl. gr.[IV] § 308, VS 1 s. 424, not, samt Gjerdman, a. a. s. 41 ff., not. Skrivningen fialstapn DS 1031 (~fialstafn) bör väl föras ihop med de i Aschw. gr. § 256, anm. 5, av Ottelin, Cod. Bur. I s. 109, och av Gjerdman, s. 42 f., not (nederst) behandlade ex. napn o. s. v. Det synes mig i dessa frågor vara av intresse, att icke blott p-inskott mellan m och s eller t utan även mellan m och n förekomma utanför nordiskt område. Niedermann, Historische Lautlehre, anför s. 94 från det lat. vulgärspråket ex. autumpnus, contempno, sompnus, och i lat. brev — både sådana som skrivits i Sverge och utomlands skrivna — från den tid, min undersökning omfattar, finnas exempel på -mpn-: dampnum, dampnabili (dat.), sigillum dompni abbatis aluastri. Från mlty. anföras av Lasch: tôsampne, stempne.[1] Företeelsen kan sålunda i svenskan åtminstone delvis vara av ortografisk natur. I varje fall måste — även om p-inskottet i svenskan återger något fonetiskt förhållande — utländska förebilder ha spelat in.

Exempel på diplomens användning av p i svenska ord äro: puchi (tillnamn), swantapulc, scarpaloster, -thorp, pætærs sun, apaldæacher, in jælunto*m*ptom, bolstump (jfr Aschw. gr. § 323 anm. 1), spanahult, tierp~Tiarp, kapubonadh, cup*ur*hel, Wællandapít, snepprawat, Elípsun, wartopta, ẃmpsæborgh (år 1281), úmpsæborgh (år 1282), nempdas, nempdarum (latiniserade former år 1289), jampnæbíergh (år 1287).

pp står i: gerone lepp, sopp (personn.), cæmppae (personn.)[2], vppsalia (m. fl. former DS 913).

Anm. Skrivningarna 'vpbsal*ensis*' och 'vpbsalie' förekomma i ett Uppsaladiplom år 1288 (DS 982).

Digrafen ph användes med samma ljudvärden som f (se denna

[1] Lasch § 277 »....Durch *p* wird die lösung des labialen verschlusses von *m* vor den dentalen konsonanten *t* (*d*) und *n* angedeutet. Diese konsonantenstellung ist sekundär und nur durch synkopierung des ursprünglichen mittelvokals möglich: *ampt, nimpt, kümpt; gesampden; tôsampne, stempne.*»

[2] Jfr Sjöros' SNF 8, 3 s. 37 ff. meddelade exempelsamling.

bokstav), alltså dels tonlöst: philippus, Phanø (~Fanø), Gunnolphstorp, phinnetia; dels tonande: Daphø (~dauø).[1]

Bokstaven q är tecken för *k*-ljud i ställning framför *u̯*, t. ex. Gielquist, Quænabiærghum, haquín*us*, folquídum, faluquern, q*ui*nnæby.

Anm. Tillnamnet 'qoddi' motsvarar väl det hos Lind, No.-isl. personbinamn, upptagna Kuddi. Jfr Rietz: 'kudde', Sdw.: 'kodder'. q skulle sålunda här beteckna *k*-ljud i ställning framför *o*.[2]

Bokstaven r. Fyra olika typer användas: vanligt r, r med under raden neddragen stapel (ꝛ), uncialt ʀ och s. k. runt r (ꝛ). De synas alla representera samma ljudvärde, nämligen — enligt den allmänna uppfattningen — alveolart *r*, t. ex. trogill, stregn*ensis*, Byrger*us*, strukir, Akerbuj, Kollar, karlsun, spangarh, hyortbærgh, Karllæbÿ, otars staðum, gerda, Østraarus. **rr** står mellan vokaler för att utmärka längd i: gorratung(?), Aghborrasio, Nyrramalm m. fl.; dubbelskrivning förekommer även i orden westræ arros (år 1275; i samma brev 'de orientali aros'), thumboherradh (år 1291), ferríngæø (år 1296), ærringislæs*un* (3 ggr DS 1278 år 1299).

Anm. För *r, er, ær, ar* användes ofta förkortningstecken.

Bokstaven s. De förekommande huvudtyperna äro **s**, ſ, ß, vilka alla beteckna tonlös dental frikativa, t. ex. strukir, Sunderbÿ, Sørby, Spadasio, rysænes, seby, jalmanssundh, sparlakan, ensak, assio, schanald, ask, nesÿohult, ørsløso, schyelby, son~sun, pætærs sun, sløfam, alxersscogh.

ss förekommer t. ex. i orden: hÿorssbÿerg (~hiorzbÿrgho*m*), thyssi (=Tösse, Dalsl.), Hossastum, gressga (~gresga lída~græsga), Rissabíærh, gressø, dreggíæbassæ, asscahered, mossebudem.

Bokstaven t. Den vanliga t-typen är svår att skilja från c-typen och förväxlas även av skrivarna ofta med denna. — Ovan under bokstaven **d** är nämnt, att lat. *d* och *t* i slutljud sammanfallit (i *þ* eller *ð*); exempel äro skrivningar som haut~haud, set~sed, aput~apud. (I fornfra. hade också *t* och *d* i inljud mellan vokaler sammanfallit i *ð*). Såsom i mlat. kan också i diplomens

[1] Ljudvärdet *þ* har ph i ordet phaska.

[2] Jfr mlat. skrivningar som 'condam' samt Schwan-Behrens, Gramm. des Altfranz. §§ 13, 154.

svenska ord t stå för slutljudande *ð*; t får här icke anses beteckna slutljudsskärpning. Vid bedömandet av ljudvärdet hos t för väntat þ i den *klass.* fsv. (se Aschw. gr. § 260, anm. 7 och där citerad litteratur) måste givetvis nyssnämnda förhållanden tagas med i räkningen.

t betecknar:

1) tonlös explosiva, t. ex. Gutfast*er*, røtsundar, burgharstorp[1], doter, briste, tuskø, tubbathorp, wretum, Hvitævang, kastarløso, vansta, -hult, kyætilwastu*m*, ytræhyrmi*n*gí, vatnæstadum.

2) tonande frikativa (*ð*) (eller explosiva: *d*) i ett par ex.: aueret (=avrad, år 1164—67), Botilt (år 1167—85, där väl t är = d och får sin förklaring av ovannämnda lat. skrivningar), kerit (= nuv. Kärda, år 1238), vest*r*a*h*ærat (1280-talet?), Hindawat, Chellestat (de båda sistnämnda i påvebrev år 1216, som tycks återge ortnamnen tämligen korrekt), histet (= Istad, Öl., år 1256).

Anm. 1. td och tdh stå för *ð* i: uitdbo, etdh.

tt förekommer t. ex. i orden: Wilattunge, Guttarør, atta ('egendom'), atta ('åtta'), attungí, attu*n*dalaud, attundie, walthopttum, gluttestu*m*, bírgítte, hæruttan, ættægyald.

Anm. 2. tth, tht förekomma i formerna: gotthorum, jolattha, Gethtíní.

Digrafen th hade av ålder använts i latinet för återgivande av såväl germ. *þ* som germ. *t*. Dock kunde också båda de germ. ljuden i latinet återges med t.[2] Digrafen th får emellertid i östnord. tidigt samma funktion som runan ᚦ; den betecknar alltså såväl tonlös som tonande frikativa.[3] Jfr d, dh, t.

th betecknar i diplomen:

1) tonlös frikativa, t. ex. -thorp, Thornbý, Thorald*us*, thofutuwích, thopthúth, thusmingi, thaxunge, thycbulí, thorsryth, thíufta, thegnaby.

2) tonande frikativa, t. ex. Herthalef, withbo, rothelunde, éth, Lýnandruth, fýnwith, nuthingia, Skethen, Hanastathir, suthercopía, flothesmýlný, hethum, Herestath, sigrithæ s*un*, mythalby, othínshargh, -herath.

Anm. ht för th förekommer i ett gåvobrev av Birger Jarl Brosa: fuelstaht.

[1] Om t i dessa ställningar se t. ex. Noreen, Aschw. gr. § 260, 4.

[2] Se härom Schönfeld, a. a. s. XXII.

[3] Jfr även förhållandet i fsax. (Gallée § 175).

3) tonlös explosiva (=t), varvid h antingen är av blott ortografisk natur (se under bokstaven h)[1] eller ock är etymologiskt berättigat[2] (*th*>*t* efter *s*, *f*, *k*, *þ* enl. Aschw. gr. § 260, mom. 1, 2, eller före *f*, *s*, a. st. mom. 4) eller av skrivaren ansetts vara det; ex. wrethȩ, wretha, suanthepulo (dessa ex. i ett gåvobrev, utf. Vreta år 1256; häri förekommer formen histet, vari t=ð), tompth, sænkth, spanaholth, Tyfth, fithyastadu*m*, sithóniam; ouaxthorp, ẏggelsthorp; uthskiptir, Salthstade, Lodarsthadum.

þ användes sällan i diplomen och uppträder först under senare hälften av 1200-talet. Om dess användning i ett brev av år 1286 (Collþum och Wicþenes) är redan talat (bokstaven l anm. 3). þ betecknar — utom i nämnda fall — såsom i runskriften tonlös och tonande dental frikativa och förekommer sporadiskt i några diplom omväxlande med th, d, dh, t. ex. norwiþingahæræth (år 1273), Troþ oc tímbírhogh (år 1281), magno gløþ, þorosu*n* (båda i samma dipl. år 1287; i detta också: vithløsobyargh), boþakarl (år 1290), languþoru, suþerbẏ, v[a]þu*m* (alla i samma dipl., DS 1031, år 1291; där också: rothgerí, -stadu*m*), suþerbẏ (DS 1036 år 1291).

Bokstäverna u, v, w. Det latinska *v* överensstämde på de äldsta till germanerna komna lånordens tid i stort sett med det germanska men blev senare labiodentalt.[3] Det germ. *v*-ljudet var som bekant ett konson. *u* (i rom. spr. återgivet med gu). Beträffande *v*-ljudets beteckning i ags. hänvisar jag till Sievers, Ags. gr. § 171 ff. För motsvarande förhållanden i fty. och mty. redogöres hos Braune, Ahd. gr. § 7, anm. 5, §§ 104, 105 (märk uppkomsten av typen w), Gallée § 157, Lasch § 287 ff. I nord. språk utvecklade sig *u̯* (runskr. u) så småningom över *ƀ* till labiodentalt *v* och sammanföll så med det av urnord. *ƀ* (runskr. f) uppkomna *v*;[4] enl. Noreen, Geschichte § 56, får övergången *u̯*>*ƀ*>*v* anses genomförd i isl. omkr. 1200. I mlat. från de tre första seklerna av det andra år-

[1] Naturligtvis kan h i här ifrågavarande fall även utmärka tillfällig eller individuell aspiration. Se under bokstaven h.

[2] Ett ord som ouaxthorp kan naturligtvis ha uttalats — och har kanske oftast uttalats — med *þ*, därför att sambandet med det enkla þorp kändes starkt; jfr dock skrivningar som burgharstorp m. fl. liknande.

[3] Meyer-Lübke, Gramm. der roman. Spr. 1, Lautlehre §§ 18, 402; Brüch § 31; Schönfeld s. XXIII; Seelmann s. 231.

[4] Om olika uppfattningar ang. tiden för övergången *u̯*>*ƀ*>*v* se Noreen, Geschichte under § 56 citerad litteratur. Gäller särskilt isl.

tusendet synas u och v båda beteckna såväl vokal som konsonant. Fördelningen mellan u och v tycks i regel vara följande: u står vanligen i inljud (episcopus, seruus, peruenerit o. s. v.), växlande med v i uddljud (ultime, uoluntatis); v står i uddljud (vult, viginti, vnum o. s. v.).

I de svenska orden i våra äldsta diplom står i uddljud (också i uddljud av senare smnsättn.-led) **w**, någon gång (1200-talets början) även **u**, under det de latinska orden skrivas med v eller u, t. ex. uilla Walby, -wich, fỳnwíd*us* (1100-talet), westanwart, wathanes. I de äldsta diplomen står **u** i inljud, någon gång **w** (eller **uu**), t. ex. eluekarlebui, ælwakarlaby, heluacharlaby, sueaboth, aluastro, suueorum, sneuerwỳ, fiuelstaht, Gostauus, ouaxthorp, Ouagus, dauo, Olaws, suartabec. I ett brev av konung Erik Eriksson år 1238 visa sig skrivningarna vernamo (~uernamo), vesholt, svartỳ; i Skänninge mötes beslut: vest*r*dalu*m*~uexionen*si*; i ett brev av Valdemar, Torshälla år 1252, DS 392: sveor*um* (så även i DS 294 o. 386); i ett ärkebiskop Jarlers (m. fl.) brev år 1253 DS 405: valbỳ~walbỳ, vestan, víthem, viríbỳ, vestrogothor*um* (men: sweth*ie*). I ett annat brev av Jarler av samma år skrivs: valændatunum; i ett testamente av år 1257: ventabrum; i brev av biskop Lars i Skara s. å.: vanghu*m*; i brev av biskop Ragvald, Skara, år 1259: petri Hvíjss. Även om under hela 1200-talet w är den vanligaste beteckningen för uddljudande *v* i diplomen, förekommer typen v i uddljud från omkr. 1250 allt oftare. Stundom står v även i inljud (Hvitævang DS 615, nevilsỳo DS 1010). w blir vanligare än förut i inljud (swethie, thwetu*m*). Under senare delen av 1200-talet användas sålunda u, v och w åtminstone i somliga brev utan åtskillnad, och någon gång uppträder ett w i latinska ord: conswetum (Magnus Ladulås), dewoluat*ur* (1280-talet), vnam waccam (år 1291).

Förhållandet i de äldsta danska diplomen synes i stort sett vara detsamma som i de äldsta svenska. Däremot är det västnordiska beteckningssättet olikartat. Västnordiskan begagnar v, u, ags. v och mera sällan w. (Se för övrigt Hægstad, Vestno. maalf., Latinsk skrift i gamalnorsk maal s. 18.) Ags. v är däremot i de svenska diplomen mycket sällsynt (möjligen i namnet Wiflucvi år 1272).

v betecknar som konsonant förmodligen vanligtvis labiodentalt[1] *v*-ljud, t. ex. vatnastadu*m*, vretum, vestraualby.

[1] För övergången labiolabialt till labiodentalt *v* kommer att närmare redogöras i del II av detta arbete.

u betecknar som konsonant i våra diplom förmodligen än labiolabialt (eller konson. *u̯*), än labiodentalt *v*-ljud, t. ex. guidanæs, aluastro, suartabec, sigualzstadum, siuiæsundum (~Syfwiæsund), leff & læffs suuæll).

w betecknar som konsonant förmodligen än labiolabialt (eller konson. *u̯*), än labiodentalt *v*-ljud, t. ex. Walter*us*, wibẏ, withbo, wartopta, Finwid*us*, westanwart (1100-talet o. början av 1200-talet); wæstbẏ (~vestbẏ, dipl. från år 1258—82), sewíum (~seffíum), huwí.

Anm. 1. uu förekommer för w någon gång; ex. suueorum (Birger Jarl Brosa).

Anm. 2. w betecknar också liksom i mlat. överhuvud förbindelsen *v*+*u* (*u*+*v*): Olaws (år 1233) (jfr lat. wlgariter).

Anm. 3. fw förekommer i: Syfwiæsund (år 1296).

Anm. 4. Beträffande skrivningen Guazbro, se under bokst. g, anm. 2.

Bokstaven x betecknar ljudförbindelsen *k*+*s* eller tonlöst *g*+*s*. Stundom skrives -xs-. Ex. wæxionen*sis*, vexsyonen*sis*, vxnabierggha, ledonxlama, -hemmi*n*xuns, siaxpe*n*nengaland, bierxhamarh, blaxstum, wrixstad, kraxta (~cracsta~kragsta~krasta), syxtenss*un*. Ibland dubbeltecknas explosivan: Erícx sun, ledhogxlamæ, ledhongxlamæ, almenníngxøre.

Anm. Skrivningen 'Rikaxbast' är troligen fel för Rika*r*- (= Rikæ-).

Bokstaven y, ẏ såsom konsonant — om y, ẏ som sonant se under avd. A — betecknar konsonantiskt *y* eller *i* i samma funktioner som i, j, se ovan. Ex. rẏsabẏerhẏa, Waldinbyerh, skẏalge, ẏolathia, Gẏellerẏth, ættægyald, skẏærfhel, skẏedwẏ, kyætil s*un*, kyældu.

Bokstaven z betecknar

1) ljudförbindelsen *t*+*s* eller tonl. *d*+*s*; även endast *s*-ljud (se strax nedan). För z gäller liksom för x, att dubbel beteckning kan användas för såväl explosiva som frikativa. På grund av assimilationen *ts*>*ss* kan också z komma att användas i st. f. s. Ex. lagmanzthorp, garzby, gøzstaf son, drozato, Øzmo, Walmunzø~walmundzo, sigualzstadum, Grýdznæs, frizstadu*m* (~fridstadum), braz, vazbro, Zuantæpolk, rȕz, ryzikæ- (~rycikæ-).

2) ton. dental frikativa (*ð*): mizalpaz (Birger Jarls brev till Medelpad och Ångermanland år 1257). Jfr Noreen, Aschw. gr. § 51, anm. 2.

Anmärkningar om övriga tecken.

Förkortningstecken. Det i våra diplom använda förkortningssystemet är det i medeltidslatinska handskrifter allmänt brukliga, och detta begagnas även för de svenska orden. Jag hänvisar till den utförliga redogörelsen i Palæogr. Atlas, Ny serie, 1907, Oldno.-isl. Skriftprøver s. VIII ff., och till A. Nelson i Dahls Bibliotekshandbok I, 1 s. 47 ff. (samt Brøndum-Nielsen därsammastädes s. 104 f.).

Accenttecken uppträda endast undantagsvis och, som det synes, utan någon konsekvens, t. ex. DS 216 ós, DS 240 súnret, ópret.

Från det nu nämnda tecknet är att skilja det alldeles likartade, ofta förekommande strecket över i (í), vilket har samma funktion som i-pricken i vår skrift.

IV. Ljudlära.

A. Vokalväxlingar i starktoniga (även starkt bitoniga) stavelser.

1. a~o (ǫ).

Prof. v. Friesen har i sina föreläsningar över svensk språkhistoria vid behandlingen av u-omljudet riktat uppmärksamheten på den i DS 98 förekommande formen obui (ortnamn, nu Åby i Vaksala sn). I samma diplom, utfärdat av ärkebiskop Peter (1188—97), finner man även skrivningen helsingelo*n*d, varom Kock, Ljudh. III s. 134, yttrar, att **o** helst bör betraktas som skrivfel. I båda de nyssnämnda exemplen skulle man med stöd av andra diploms skrivningar ha väntat **a** i st. f. **o**. Med hänsyn till att båda orden stå i samma diplom torde det vara metodiskt riktigare att söka förklara **o** på annat sätt än såsom beroende på skrivfel. Den möjligheten, att diplomet av någon anledning skulle använda **o** i svenska ord i st. f. **a**[1], uteslutes av formen waxalle, vilket ord förekommer 2 ggr. Till förklaringen återkommer jag strax nedan.

Andra former med **o** i st. f. eljest vanligen förekommande **a** äro: haroldí (lat. gen.) DS 901, horghum DS 912, Horghu*m* DS 1275 (nu Horja, Värnamo sn); alla tre exemplen förekomma i brev rörande Nydala kloster.

I de ovan nämnda fallen synes **o** närmast vara att uppfatta såsom ett kvarstående (icke genom utjämning försvunnet) u-omljud på *a*; bokstaven o skulle då representera ǫ eller *o*. I exemplet obui torde o enligt Noreen, Aisl. gr.[IV] § 77, 2, böra tolkas, som $\bar{o}^2$. I ordet helsingelo*n*d, vari -lond bör fattas som neutr. plur., representerar o-skrivningen antingen $\check{ǫ}$ eller — på grund av accentreduktion i andra sammansättningsleden — $\check{o}$, i haroldí förmodligen $\check{o}$ (Noreen,

[1] Om o-skrivningar för väntat a jfr Wessén, Studier s. 144.

[2] Jfr även Rygh, Norske gaardnavne, Indledning s. 41.

Aschw. gr. § 74, Aisl. gr.[IV] § 148, § 69). Om Horghum = Hǫrghum se Noreen, Geschichte § 142 b, Kock, Ljudh. I s. 423, III s. 136[1]. Om o som tecken för ǫ (ex. Olwistu*m*[2]) se kap. III bokst. o.

Anm. 1. a förekommer i st. f. väntat o i formen Jahansvn i ett östgötadiplom DS 1083. Om denna form se Noreen, Aschw. gr. § 118 anm. 2.

Anm. 2. a~o i ett uppländskt ortnamn, som i DS 51 skrives flomsakre, i DS 63 fámsacre.

2. a~æ.

Västergötland. Hithörande exempel äro: år 1225 DS 240 suntagi; efter år 1270 DS 548 etæghi, DS 925 baldtæhi, DS 1006 Eteghi. Dessa ortnamn skrivas nu Suntak, Ettak och Baltak.[3]

Kock har i Ljudh. I s. 339 förklarat senare leden av nämnda ortnamn såsom < taigR (fsv. tegher, isl. teigr), vilket skulle som senare kompositionsled bli -tagh eller enl. a. a. § 255 (s. 201) -tægh. A. a. s. 315 ff. har Kock en särskild redogörelse för växlingen a~æ i fornvästgötska skrifter, och han framhåller, att æ relativt ofta förekommer i »substantiva a-stammar, använda såsom senare kompositionsled»[4].

Flera försök till förklaring av nämnda växling ha gjorts[5]; problemet torde emellertid knappast ännu vara löst. Hur det än

[1] Förklaringarna av nämnda ljudföreteelser äro i litteraturen rätt divergerande. Se ovannämnda ställen samt dessutom Kock, Ljudh. I s. 411, III s. 135 f., Noreen, Aschw. gr. § 68, 2 o. § 171, och hos dessa förf. anförd litt.

[2] Jfr Kock a. a. I s. 411, III s. 170.

[3] De efter 1300 till 1500-talets mitt förekommande formerna av västgötska ortnamn på -tak äro enligt excerpt-samlingarna i Lm.-Ark. i Uppsala följande (ordformerna äro ej av mig kontrollerade): eteghe början av 1300-talet, kuætægh 1310, suntæghi 1312, baltægh 1315, Wætagh 1386, Baltaka (socken) 1394, Baltagha sokn 1397, Sumtagh (2 ggr) 1397, Etagh 1399, Baltagx sokn 1408, Baltax sokn 1409, Etak, Wætak 1410, Etak, Eetak 1413, Sundtako ~ Suntagh 1416, Wætach, Wettak 1424, Wætaks kyrckio 1442, Swndhthagh 1447, Etak 1456, Suntagh 1466, Swntagh 1500, Etthag 1502, Etaff 1502, etach 1506, Ettack 1507, etagh 1507, Edtak 1508, Ettagh 1511, Etagx gord, Etags gord 1530, Etaks gard 1530, Etacks gård 1532, etach 1533, Etak 1535, Etakx gård 1536, Etakz gård 1543, Vætack 1546, Suntach 1546, Sontack 1547, Etaka gård 1550.

[4] Jfr K. H. Karlsson, Arkiv I s. 385 ff., till vilket arbete Kock hänvisar.

[5] Se t. ex. Kock, a. st. samt Sv. akcent I s. 138 f., Götlind, Var är Äldre västgötalagen skriven? s. 71 ff.

må förhålla sig med denna fråga, så synes det mig ligga närmast till hands att i ovannämnda fall uppfatta växlingen a~æ såsom analog med den västgötska växlingen dagh~dæghi, vare sig man vill med Kock anse senare leden utvecklad ur -taigʀ (> tāgh > tägh) eller ej. Det bör dock observeras, att några æ-former efter 1300-talets två första decennier icke tyckas vara belagda. Jfr vad som i detta avseende säges om a~æ i obetonad stavelse nedan avd. B, 1 a.

Östergötland. DS 755 år 1282: glanuas (2 ggr), DS 1069 år 1292: glænuas (2 ggr). Ifrågavarande ort, belägen i Svanhals socken, heter nu Glänås. Det är kanske icke möjligt att för denna växling åberopa ljudlagen *a* > *æ* i kortstaviga ord med *u* i följande stavelse (se Hesselman, Sveamålen s. 15). Paralleller från östgötadialekter synas nämligen svåra att uppleta. Jfr emellertid Sahlgren, NoB 8 s. 172. glænu- kan i annat fall möjligtvis sammanställas med sv. dial. glänna (se Rietz samt Torp, Nyn. etym. ob.), varvid glanu- är att förklara antingen som en kontaminationsform (jfr ord på glan-) eller ock såsom beroende på rent ortografiska förhållanden.[1]

Svealandskapen (Mälardalen). I uppländska diplom hittas en grupp ortnamnsformer med stammen *gran~græn:* grenbuj DS 63, G[ren]b[u?] DS 639, grenbý DS 1217 (nu Granby, S. Pers sn); grenbergum DS 876[2] (nu Gränberga, Bondkyrko sn); gran (2 ggr) DS 911, gren (3 ggr), gran DS 1225, Grɐ̀n DS 1231, øffrogræn, ýtrugren DS 1232 (nu Övergran och Yttergran); granø DS 958 (ortn. ej identifierat); grenj DS 1036 (nu Grän, Rasbo sn); gremambrí (fel för gren[h]ambri?) DS 1300 (nu Granhammar, Ryd sn); granum DS 1737 (nu Grän, Dalby sn). Dessutom må nämnas från Närke: Granhamar DS 593 (nu Granhammar, Vintrosa sn). Angående förklaringen till här exemplifierade växling a~æ hänvisas till Sahlgren, Skagershult s. 68 ff.[3] samt Hellquist, Et. ob. under 'gran' 2.

Även en växling *hargh-~hærgh-* kan konstateras. Så förekomma följande skrivningar för det nuv. Torshälla: thorsharchum DS 392 (k. Valdemar), thorshargý DS 665 (sdml. dipl.), thorshargi

[1] DS 755 använder ej bokstaven æ men har i andra ord e för æ.

[2] I en avskrift från 1300-t., DS 259, skrives grimberghum.

[3] Se även a. st. Sahlgrens exempelsamling, som omfattar också senare medeltida former.

DS 975 (k. Magnus, Sthlm), thorsharghe DS 1041 (utf. Fröshammar, Vstml., förvar. Julita), thorshærgí DS 1153 (utf. Hammarö, Vrml., förvar. Julita); för det nuv. Odensala, Uppland: othínsharg DS 918 (uppl. dipl.), othínsærg (2 ggr) DS 958 (uppl. dipl.), othínshargh DS 1048 (uppl. dipl.); för det nuv. Skerike, Vstml.: skægherhgí[1] DS 777 (vstml. dipl.); för det nuv. Skederid, Uppl.: skætharg[1] DS 933, skætharg DS 934 (uppl. dipl.); för det nuv. Harg sn, Uppland: harg (2 ggr) DS 1031. Denna växling behandlas av Kock, Uml. u. Brech. S. 95, Ljudh. III s. 51 f., varvid han ger alternativa förklaringar: antingen har dativen harghe genom palatalomljud blivit hærghe, eller ock har man att förutsätta vid sidan av hargher en neutral ia-stam *hærghe. Förf. lämnar valet mellan dessa möjligheter öppet. Det torde — synes det mig — inte vara otänkbart, att båda alternativen låta sig förenas. Å ena sidan är det väl fonetiskt fullt begripligt, att en ljudförbindelse *-rghi* kan inverka palataliserande på ett omedelbart föregående *a*, och detta behöver icke blott ha gällt samnordisk tid utan även den, varom här är fråga; i ett ortnamn kan vidare dativen vara en isolerad form, som icke på samma sätt som dativen i vanliga substantiv är utsatt för utjämnande inflytande från de övriga kasusformerna. Å andra sidan är det ett vanligt förhållande i germanska språk, att vid sidan av en a-stam uppträder i ställning såsom senare sammansättningsled en ia-stam[2] — märk, att de ovannämnda omljudda formerna förekomma i senare sammansättningsled — och även om icke något ursprungligt *hærghe kan beläggas, så kan en dativform -harghe, i vilken *a* på grund av den följande ljudförbindelsen åtminstone bör ha visat en dragning mot *æ*, lätt analogiskt ombildas till eller uppfattas såsom en neutral ia-stam med omljud. Enstaviga omljudda former förklarar man väl, om ovanstående teori är riktig, bäst som kompromissformer.

Anm. Om växlingen Varn-~Værn- i ortnamnen Varnhem och Värnamo se Hellquist, Et. ob. under ʿVärnamoʾ samt *-by* s. 26.

---

[1] Se Lindroth, ATS 20: 4 s. 15 f.

[2] Se härom Kluge, Stammbildungsl. § 76, samt bl. a. Kock, Ljudh. I s. 316.

3. **Progressivt i-omljud. ia~iæ** (även skrivet **ie**[1]).

Västergötland. Före 1250 inga exempel. 1250—75: hỳalm, hyalm (tillnamn) DS 405 A, resp. 405 B (osäker proveniens), byalle*m* (Bjällum, Bolum sn, Valle hd) DS 457 (utf. Rådene), Belleym (ortografisk omkastning i st. f. Byellem?[2]) DS 485 (Birger Jarl, utf. Främmestad). 1275—90: Almennings giald DS 631 (k. Magnus utf. Varnhem), Waldinbyerh DS 658 (k. Valdemar, utf. å nämnda ort, Vgl.), frøsbiærgh, frøsbỳergh (trol. Fredsberg sn) DS 671, resp. DS 672 (utf. Alsnö, *Uppl.*), byelhem DS 794 (ang. Bjällums försäljning till Gudhems kloster), nefgiald DS 802 (k. Magnus utf. Skara), jadhurín, jampnæbíærgh, kononxbiergh DS 935 (k. Magnus utf. å sistnämnda ort, Vgl.), kialbỳ[3] (Källby sn) DS 1014 (utf. Fullösa). 1290—1300: Jarpulpho DS 1039 (utf. Varnhem), Jassungí (Essunge sn?, Barne hd[4]) DS 1102 (bisk. Brynjulf, utf. å nämnda ort, Vgl.), bỳarnkell[o]m (Björnkällan, Ving sn) DS 1123 (bisk. Brynjulf, utf. Läckö), aræbỳærgh, aræbyergh (Åreberg, Kyrkefalla sn) DS 1256, resp. 1256 not (bisk. Brynjulf utf. Skara), aræbỳærgh DS 1257 (Algot Brynjulfsson, utf. Kållandsö), aræbỳærgh (3 ggr) DS 1268 (bisk. Brynjulf utf. Hällstad), arabíærgh (3 ggr) DS 1276 (k. Birgers stadfästelse av föreg. brev).

Östergötland. 1100-talet inga exempel. 1200—1250: fỳatasvnd (Ögl.) DS 181 (k. Johan Sverkersson utf. Linköping år 1219)[5]. 1250—75: bobiærgh (Boberg, Fornås sn) DS (378) 479 (bisk. Henriks vidim. av ett k. Valdemars brev, vilket utf. Boberg); cristą-biærgh (Örberga sn, Ögl.) DS 469 (Birger Jarl, utf. *Örebro*); bielbo DS 566 (hert. Erik Birgersson utf. Bjälbo). 1275—90: Cristbiærh (i Örberga sn, Ögl.) DS 616 (Arnolf från Mörby, Örberga sn, Ögl., utf. *Julita*); æte*r*giald, Ette*r*giældh DS 725, resp. 725 not (k. Magnus utf. Söderköping); bierghom, skarpobierghom (i Ö. Husby

[1] Se kap. III under bokstaven **e**. Jfr även s. 137 om ljudvärdet av *ia*.

[2] Jfr s. 139.

[3] Hellquist, *-by* s. 10 sammanställer detta namn med fsv. kælda. I så fall får man förklara kial- som omvänd skrivning: när man skrev giald och uttalade det giæld, borde man skriva k(i)æld- såsom kiald-. Det synes naturligare att föra ordet till *kiol, pl. *kilir; se Hellquist a. a. s. 10 strax under Kialby.

[4] Jfr Hellquist *-inge* s. 183. Är Ja- här endast tecken för *æ*?

[5] Kock, Ljudh. II s. 354, har som tidigt exempel på iæ anfört formen thiælwason DS 134. Detta diplom är emellertid förfalskat. Se härom kap. I s. 14.

sn, Ögl.) DS 726 (Bengt Birgersson); Biælbo DS 759 (k. Magnus utf. Bjälbo); ammobiærh (Omberg) DS 873 (k. Valdemar); vithløsobyargh (Vilseberga, Rogslösa sn) DS 951 (Smålandsdiplom). 1290—1300: byalbo DS 1026 (k. Magnus utf. Bjälbo); mordgíald DS 1066 (Ögl:s lagman Bengt Magnusson utf. *Kalmar*); hialmborge*m*[1] DS 1067; Jarthrudis DS 1069 (utf. Skänninge); bierghum (Berga, Mjölby sn, Ögl.) DS 1204; skornabýærgh (Skonberga, Normlösa sn) DS 1210 (Linköpingsbisk. Lars); biærgom (2 ggr, ortn. *Smål.*) DS 1254 (utf. Skänninge).

Småland. 1100-talet inga exempel. 1200—1250: Jarnbothø (Järnboda, Hagshult sn), Skieldbý[2] (Skälby, Kalmar sn) DS 119 (ärkeb. Andreas Suneson, Lund); røsbýerg (Rösberga, Hagby sn) DS 300[3]. 1250—75: jæluntom*p*tom[4] (Jäluntofta sn), býærgh (3 ggr Bergs sn), Quænabiærghum (Kvenneberga sn) DS 565. 1275—90: vxnabierggha (Yxnaberga, Stenberga sn) DS 649 (k. Valdemar o. Magnus utf. *Söderköping*); iedrom (Jära, Ljungarums sn) DS 654 (k. Magnus utf. Jönköping); jær*n*huuud DS 901; hiartlandum (3 ggr Hjärtlanda sn), hiartanes (Hjärtnäs, Hjärtlanda sn), (vithløsobyargh = Vilseberga, Rogslösa sn, *Ögl.*) DS 951. 1290—1300: biargheme (Berghem, Kånna sn) DS 1098 o. DS 1099 (utf. Kungsbro, *Ögl.*); bierg*um* (2 ggr, Berga, Högsby sn), iac (pron.) DS 1260 (utf. Tribäck, Fagerhults sn); biærnarydht (Björnaryd, Lommaryds sn) DS 1741.

Svealandskapen (Mälardalen). 1100-talet: ialmans (Hjälmaren), ialmansúnd[5] DS 64. 1200—1250: rýsabýerhýa, rýsabýerh (Riseberga, Närke) DS 185 (k. Johan utf. Riseberga); Snutibiarga (Snytberga, Härads sn, Sdml.) DS 281; iarlerio (ärkeb. Jarler) DS 316 (utf. Uppsala); fýadrundia, fýadrundala*n*d, fýadru*n*daland (Fjärdhundra) DS 318 (ärkeb. Jarler utf. Uppsala); siaxpen*n*engaland DS 893 (utf. Ramshammar, Kjula sn, Sdml.). 1250—75: Jarlerío DS 392 (k. Valdemar utf. Torshälla); jamtaland (2 ggr) DS 444 (ärkeb. Lars utf. Köping); Risæbýerg, hýorssbýerg (Värml.) DS 530 (Värmlands lagman Höldo); Risabierghu*m*, Mialcha (tillnamn) DS 531 (lagman Höldo); skýalge (tillnamn) DS 558 (Vstml., Närke).

[1] -ia- förmodligen endast en beteckning för *æ*.
[2] Se Hellquist, *-by* s. 37 not 2; jfr även a. a. s. 25.
[3] Jfr DS 294 och 294 not: røsbergu*m*.
[4] Hellquist, Sjönamn s. 278.
[5] Hellquist, a. a. s. 279 samt Et. ob. under 'Jälmaren'.

Uppland. 1275—1290: fiedhrundaland DS 669 (k. Magnus utf. Alsnö), iarundo (personnamn) DS 877, bierløta (personnamn) DS 751 (utf. Sigtuna), bíærgum, fíælholme (uppl. ortn.) DS 958. 1290—1300: jærpolpho (personnamn) DS 1015 (Bengt Birgersson utf. Uppsala), Jarlasum (Järlåsa sn) DS 1031 (förteckn. över fastigheter tillh. Uppsala domkyrka, skriv. Visby), hadabyerhum (Haberga, Alunda sn) DS 1036 (utf. Uppsala), loaskialf (Losgärde, Bälinge sn) DS 1047, skielghí (tillnamn) DS 1148 (utf. Sigtuna), Jarpulps DS 1156 (utf. Uppsala), bẏergaar (Kungsberga, Färentuna sn) DS 1167 (utf. Uppsala), fwlskyal DS 1179 (utf. Sthlm), bẏerghu*m* (Kungsberga, Färentuna sn) DS 1188, Jarpulfi DS 1199 (k. Birger Sthlm), Ettagiald DS 1209 (k. Birger), kielk[e]stu*m* (Kälkesta, Biskopskulla sn)[1], hiælestum (2 ggr, Hjälsta sn) DS 1216 (utf. *Strängnäs*), bierghar (Kungsberga, Färentuna) DS 1223 (utf. Arnö), Jarpulfs DS 1227 (ärkeb. Nils Allesons vidim. av DS 1156, utf. Uppsala), Nierdhatun*um* (Närtuna sn) DS 1237 (utf. Tuna, Ö. Åker sn), tielsta, stiernholm (Stjärnholm, Kulla sn) DS 1263 (utf. Uppsala)[2], bierghu*m* (Berga, Ö. Åkers sn), bierghbẏ (Bärby, Giresta sn), jarleri*us* DS 1293 (utf. Uppsala), bíerby (Bärby, Vänge sn), thielungí (Tjälinge, Skogs-Tibble sn[3]) DS 1757 (Andreas And).

Södermanland. 1275—90: spiældæwic (Spelvik sn) DS 628 (utf. Sundby), (biarnestu*m* DS 666,) Biænestu*m* DS 712, Biænnæstum DS 714, Biænestu*m* DS 714 not (Björsta, Ösmo sn), Kiælaber*stu*m DS 712, Kiæl*a*berstum DS 714, Kiælabestum DS 714 not (Källberga?, Ösmo sn)[4], fiæll DS 795 (k. Magnus utf. Strängnäs), Biærhær (Berga, Vårdinge sn), Mohrhons Giæf DS 811 (k. Magnus utf. Sundby), bierxhamarh (Bergshammar, Fogdö sn) DS 919 (utf. Sthlm). 1290—1300: solbyergu*m* (Solberga, Tveta sn), schyelby (Skälby, Mörkö sn) DS 1030 (Andreas Bats testam.), fiællones, skiællestu*m* (Skälsta, Enhörna sn)[5], biærgær (Berga, Turinge sn) DS 1043 (Andreas Bats testam.), biærghæ (Berga, Toresunds sn?) DS 1130 (utf. Eknäs, Sdml.), ættægyald DS 1172 (k. Birger utf. Sävsund), híalmsæter (Hjälmsäter, Julita sn) DS 1212 (utf. Hammarö, *Vrml.*).

[1] Jfr SOÄ 10 s. 24.

[2] DS 1264 har thialsta, stíarnholm men även vasbẏ, skadwi, d. v. s. a användes i st. f. æ.

[3] Jfr Hellquist, *-inge* s. 153.

[4] Hithörande? Beträffande första leden jfr Hellquist, *-by* s. 10.

[5] Jfr Hq., Et. ob. under 'Sköllersta'.

Närke. 1275—90: Risebÿergh (Riseberga) DS 586, Risebyergh DS 593, (Thiælwæs*un*, thiælwas*un* DS 645, resp. DS 678 k. Magnus utf. Örebro), Rysabiærh~Risebergh DS 659, Rÿsæbiærh, Rysæbiærh DS 659 not, gief, Giæf DS 659 resp. DS 659 not (utf. Riseberga), Rysabiargh DS 708 (Bengt Birgersson utf. *Nyköping*), rysæbyærgh (2 ggr), rugbyærghumh (Råberga, Täby sn) DS 748 (k. Magnus utf. Råberga), risæbyærgh DS 796 (k. Magnus utf. Örebro). 1290—1300: risæbiergh DS 1021, fyellastatha (Fellersta?, Gellersta sn) DS 1041 (utf. Fröshammar, Arboga sn, *Vstml.*), Risæbiærgh, Risæbiergh DS 1177 (utf. Riseberga), risæbÿærgh DS 1251 (utf. Höjentorp, *Vgl.*).

Västmanland. (1275—1290: jalmans, jalmanssundh DS 924 k. Magnus' vidim. av DS 64, utf. Dåvö, Munktorp sn.) 1290—1300: skÿelghæ (tillnamn) DS 1041 (utf. Fröshammar, Arboga sn).

Värmland. 1275—1290: fialstafn (3 ggr, ortn. i Karlstads sn) DS 1720. (1290—1300: tillnamnet Bobyærgh, bobÿærgh DS 1153 resp. 1212, båda utf. Hammarö, Vrml.[1]).

Den genom det progressiva i-omljudet uppkomna växlingen mellan omljudda och oomljudda vokaler gäller under här ifrågavarande tid endast brytningsdiftongen *iă~iĕ*. *iā* kvarstår (jfr kap. II s. 44 ordet diāknn). Likaså kvarstår *ia*, såsom framgår av nedanstående redogörelse, då diftongen förlängts framför konsonantgrupp. *iŏ* och *iō* ha icke övergått till *iŏ*, *iō*. Visserligen finnes i mitt material — bland en mängd oomljudda former, t. ex. -biŏrn- och -siō- — i DS 756 av namnet Johan en form, som av Liljegren återges 'Jøhans', men det är högst tvivelaktigt, om det fina streck, som utgående från det följande h uppifrån och nedåt genomlöper o med stark (annars aldrig förekommande) böjning tillbaka mot h, är avsett att vara omljudstecken[2], i synnerhet som i samma diplom namnet, då det ännu en gång uppträder, har formen Joans. Här ifrågavarande persons namn — Johan Karlsson till Fånö — skrivs också eljest[3] med o, såsom ock fallet är med namnet Johan, Jon överallt, där det i övrigt förekommer[4].

---

[1] Märk även: híalmsæter (Sdml.) DS 1212.

[2] Jfr kap. II s. 70.

[3] Namnet förekommer i svensk form 3 ggr i DS 981.

[4] I ett brev, DS 916, utf. av norska biskopar, Lödöse 1286, förekommer bland andra namn 2 ggr Jørundus Hamaren*sis*. Se beläggen hos Lind, No.-isl. dopnamn under ordet 'Iǫrundr'; jfr även Kock, Arkiv 33 s. 261 f.

Vid bedömandet av ovan anförda exempel på växlingen *ia~iæ* måste den omständigheten tagas med i räkningen, att nämnda växling i vissa fall kan vara av ortografisk natur.[1] ia kan vara konservativt tecken för *iæ*, såsom »omvända skrivningar» intyga, t. ex. DS 1060 kialdorss*un*[2] i st. f. som annars -e-, -ie- eller -ÿe-. ia-skrivningar, som finnas i diplom, i vilka ej någon æ-typ eller skrivningar med ie (iæ) förekomma, undandraga sig strängt taget från ljudlärans synpunkt bedömande.[3] Härtill kommer ytterligare en svårighet. En skrivare kan ha glömt den hake eller det tvärstreck på a-et, varigenom bokstaven æ bildades: ja t. o. m. det omvända förhållandet, att han skrev æ, då han menade a, förekommer bevisligen: i DS 1083 står trænsíre (av Liljegren avtryckt som transire), i DS 1273 och 1274 æno i st. f. anno. Jämför även æ-skrivningarna i de s. 4 not 5 nämnda fsv. meningarna.

Kock har Ljudh. II s. 354 f. uppställt följande regler för växlingen *ia~iæ*: »1) *ia* kvarstår i framljud, men blir till *iæ* efter konsonant . . .; 2) efter konsonant kvarstår *ia*, när dess *a* blivit förlängt framför vissa konsonantgrupper (*rð*, *rt*, *rl*, *ld*, *ng* samt framför supradentalt *l*, särskilt i ljudgrupperna *lv*, *lp*, *lk*), men övergår till *iæ*, när detta icke är fallet . . .» Att ställning i uddljud och förlängning framför konsonantgrupp även i diplomen verkat konserverande på *ia*, är av materialet tydligt. Det synes också, som om materialet från de olika landskapen med avseende på växlingen *ia~iæ* ganska väl överensstämde med förhållandet i respektive landskapslagar.[4] Utvecklingen är icke samtidig och parallell över hela det undersökta området.[5] Ordet biærgh har visserligen æ- (e-)vokal redan i de äldsta beläggen och sedan genomgående i alla diplom med undantag för ett sdml. Snutibiarga (DS 281), ett Rysabiargh (DS 708, utf. Nyköping), ett vithløsobyargh (DS 951, i vilket diplom brytningsdiftongen även i andra ord är ia) samt biargheme (DS 1098, 1099), men andra förbindelser synas ha utvecklats olika

[1] Se kap. III, bokstaven a.

[2] Om namnet se Lundgren-Brate under 'Kældor', Lind a. a. under 'Kelldór'.

[3] Om tiden för æ-typens första uppträdande se kap. III, bokstaven æ.

[4] Se sammanfattande redogörelse hos Kock a. st., där ock hänvisningar till specialarbeten finnas (s. 358). Se även Pipping, Fornsvenskt lagspråk, SNF 7 s. 14 ff.

[5] I uddljud kvarstår *ia* ännu i våra dagar i vissa uppl. och norrl. dialekter. Se Hesselman, Sveamålen s. 51.

i olika landskap. Jag vill emellertid betona, att materialet dels på grund av sin knapphet, dels på grund av förhållanden, för vilka ovan redogjorts, icke tillåter oss att draga några säkra slutsatser angående dialektskillnader i ifrågavarande avseende. Det må dock sägas, att det förefaller, som om övergången, åtminstone i vissa förbindelser, vore längre hunnen i Småland[1] (märk dock ia-formerna i DS 951!) och trakter av Östergötland[2] (samt Södermanland och Närke) än i Västergötland (och Värmland). Omkring och efter 1270 står i småländska diplom iæ (ie) även i uddljud samt framför *rn*, under det att de västgötska behålla a i nämnda ställningar och ha æ-vokal endast i ordet biærgh. I Mälarlandskapen (Uppland) kvarstår vanligen ia under senare delen av 1200-talet i uddljud samt framför *ld* och i ljudgrupper med kakuminalt *l* (*lv*). I övriga förbindelser synes övergången vara genomförd omkring 1250.[3]

4. **i~e**, se under mom. 11.

5. **i~y.**

Den bekanta fsv. övergången *i*>*y* i omedelbar närhet av läbialer eller *l*, *n*, *g*, *r*[4] kan givetvis skönjas även i diplomen. Till följd av att y, ẏ även betecknar *i*-ljud, är det emellertid omöjligt att fastslå, i vilken utsträckning ifrågavarande ljudlag verkat. Jag hänvisar till vad som sagts kap. III A bokstaven y samt till där anförda exempel.

6. **o (ǫ)~ø.**

ǫ har övergått till ø framför *r* och kakuminalt *l* redan i lagsvenskan.[5] Diplomen före 1300 ge emellertid icke något belägg för denna övergång.[6] Däremot förekommer vokalväxling o (ǫ)~ø i det vg. ortnamnet Höjentorp, Eggby sn: hognathorp DS 763 (utf. Kalmar), hognathorp DS 781 (vg. dipl.), Høgnæthorpe DS

[1] Jfr Björkman, SmålL. ljudl. SLm XI, 5 s. 24.

[2] Jfr utom anfört material även ett ög. runex. (från 1100-t.?): hielbi; se Brate, SRI, Ögl. nr 239.

[3] Om runexempel med omljudd vokal se Kock, a. a. II s. 354.

[4] Noreen, Aschw. gr. § 108, Geschichte § 145 a; Kock, Ljudh. I s. 65 f.

[5] Se härom Noreen, Aschw. gr. § 104; Kock a. a. I s. 410 ff.

[6] Jfr de av Kock a. a. I s. 411 anförda diplomexemplen: horghum, Olwistum (se dessa ord kap. II), vilka ortnamn likväl ej heller för närvarande ha ø (Horja, resp. Ulvsta).

1251 (utf. bisk. Brynjulf). De senare medeltida formerna synas genomgående ha ø.[1] Med anledning av formen Høgna- i ortnamn har Kock, Ljudh. I s. 416 framkastat den möjligheten, att *ǫ* > *ø* dialektiskt framför *ng*.

Om vi här ha att göra med personnamnet Hǫgne, och om skrivningarna o~ø återspegla en pågående eller slutförd ljudövergång, så torde man kanske likväl icke, med hänsyn till den nuvarande formen Höjentorp, böra anta en övergång *ǫ*>*ø* framför *ng* (såsom Kock gör) men möjligen en sådan framför *gh*+*n*. Paralleller till en utveckling av detta slag torde emellertid vara svåra att finna.[2]

Anm. 1. På förbindelsen *ǫ* framför *gg* förekommer ett exempel: tímbírhogh DS 716 (k. Magnus, utf. Svennarum, Smål.). *ǫ* har sålunda här icke övergått till *u*. Se vidare Kock, Ljudh. I s. 417.

Anm. 2. Beträffande *ǫ* i ordet hobdabulstar DS 1103 (uppl. dipl.) jfr UpplL: hofþædynæ. (Se Kock a. a. I s. 420.)

Anm. 3. Om formen Høseby se mom. 8 nedan.

7. ŭ~ŏ.[3]

a) **thorp.** (Hultman, grupp 1). Vokalen är genomgående *o* i detta liksom även i övriga ord, i vilka stamvokalen efterföljes av *r* + konsonant, med undantag av ortnamnen burgu*n*de (Ögl.) DS 1130 (dipl. utf. av Strängnäsbisk. Ysar), burgharstorp (Smål.) DS 341.

Anm. 1. u-vokalen i det latiniserade namnet Ingeburgis bör säkerligen icke anföras som bevis för förekomsten av ett svenskt -burgh, enär denna typ för latinisering synes vara inlånad från kontinenten (jfr Noreen, Altisl. gr.[IV] § 295 anm. 3, samt denna avh. s. 19).

Anm. 2. DS 119, utf. av Andreas Suneson, Lund, innehåller ortnamnet Turuemurø (nu Torrmyran, Hagshults sn, Småland), vars första led nog snarast är att uppfatta som ʿtyrveʾ (till verbet tyrva). Jfr senare ledens -murø i st. f. -myre? (dat. sg.).

[1] Enl. Styffe, Skand. under unionstiden s. 164 skrives även Heynathorp.

[2] Det fnorska gøgnum och vg. gønum (<gǫgnum) förklaras vanligen på annat sätt; se Noreen, Aisl. gr.[IV] s. 72, och Kock, Uml. u. Brech. s. 232 med där cit. litt.

[3] Jag följer Hultmans indelning i HlsL s. 218 ff. För korthetens skull låter jag i st. f. Hultmans rubriker ett typord ange den efter u~o följande konsonantförbindelsens art. I övrigt hänvisas till Kocks framställning Ljudh. II s. 74 ff. och III s. 7 ff.

b) **hult (muld, kull-).** (Hultman, grupp 2.)

Västergötland. 1225—1250: mulscøta DS 216, spanahwltu DS 836, Spanaholth DS 339 (kungl. gåvobrev), spanahult DS 840 (nu Spånhult, Gredbäcks sn). 1250—1300: stæglu hult DS 543 (nu Stegerhult, Sjötofta sn, Kinds hd), spanæholt DS 1206, fuldæløso (3 ggr) DS 1014. — collanhereth DS 440 (utf. av Skarabisk. Lars år 1257) är enl. SOÄ 8 s. 1 och Lindroth, NoB 6 s. 53 icke hithörande. Skrivningen med ll kan ju emellertid inge den förmodan, att skrivaren associerat namnet med ordet kulle~kolle. (Jfr s. 169 not 1.)

Småland. 1200—1225: Nutỳolt DS 119 (Andreas Suneson), nutahult DS 139 (kungl. brev), nutaholt DS 217 (kungl. brev). 1225—50: mutaholt, wesholt DS 294, mutaholt, wesholt DS 294 not (kungl. brev), mutaholt (2 ggr), vesholt DS 300 (kungl. brev). 1250—75: nutahult (3 ggr) DS 528, nutahult (2 ggr) DS 528 not 1[1]. 1275—1300: nessiohult[2] DS 654 (k. Magnus), Falzholt, Dalsholt[3] DS 693, hvlz DS 786[4], coahult[5] DS 902, næsiohult[6] (2 ggr) DS 716 (kungl. brev), bỳrsioholth DS 951[7], nesỳohult[6], Limandahult[6] DS 1010, swenshult[5], wethebærghshult DS 1063, Limandahult[6] DS 1277, ringshult[8] DS 1278. Ordet kulle har u-vokal i ortn. hellaculla DS 902.

Övriga landskap: Ordet hult förekommer endast undantagsvis och har då u-vokal.

kull-~koll-. I denna förbindelse hittas i diplomen följande o-former: colli (tillnamn) DS 558 (Vstml. år 1272), colle*m* DS 96 (påvebr. år 1185), Collar, Kollar DS 698 (Uppsala år 1280), Collþum DS 910 (år 1286), de fyra sistnämnda formerna gälla ortnamnet Biskopskulla, Uppl.

Med de uppländska formerna kunna jämföras Upplandslagens o-former av ordet kulder~kolder 'barn av samma gifte' samt därtill hörande adjektiv.

Övriga ord, vari vokalen står framför dentalt *l*, uppvisa genomgående u. — Vi kunna sålunda konstatera, att o-former av ordet hult

[1] De nu nämnda orterna äro belägna i Östbo härad.
[2] Östra härad.
[3] I närheten av Nydala.
[4] Alvastra-brev. Ortnamnet gäller Hult i S. Vedbo härad, Småland.
[5] Västra härad.
[6] Östra härad.
[7] Dipl. tillhör Nydalabreven.
[8] Sunnerbo härad.

förekomma (växlande med u-former) i Västergötland samt åtminstone inom det område av Småland, som ligger närmast Västgötagränsen (o-formerna synas böra lokaliseras till området väster om en linje, som är identisk med Östbo härads östra gräns). Vidare framgår av ovanstående exempel, att i åtminstone en trakt (Biskopskulla) av Lagunda härad i Uppland ordet kulle visar o-vokal.

c) **ulver.** (Hultman, grupp 3). Såsom simplex har ordet endast u-vokal. Däremot finner man en växling u~o, då ordet uppträder som senare sammansättningsled. Jfr t. ex. Hultman a. a. s. 239, Kock, Ljudh. II s. 202.

Då det här är fråga om personnamn, är det vanskligt att i detta fall söka konstatera några dialektskillnader. Jag inskränker mig till att framhålla följande. I Västergötland, där namntypen är tämligen starkt företrädd, står i regel u.[1] Endast en o-form förekommer, lẏdholfs thorp (Vättle härad) DS 917 (detta brevs proveniens oviss). I Smålandsdiplomen äro o-formerna relativt talrika: Brẏniolph*us* (son till häradshövding Germund i Njuding) DS 522, bryniolphus (de fiskabẏ, Smål.) DS 902, ormolfus (kyrkoherde i Malmbäck, Smål.), wigholfi, wigholfsthorp (Smål.) DS 1063, hemolph*us* (men: wlphonj́) DS 1275 (Smål.); däremot: Brẏnulpho DS (742) 905, botulpho (de Nẏbili) DS 912, asulpho DS 1741. I östgötadiplomen växla u och o, dock med övervikt för u[2]; DS 1274 uppvisar den lat. gen. arnulphi gentemot den svenska arnolfs; namnformerna gälla samma person. I diplom från övriga landskap förekommer nästan uteslutande u.[3]

Anm. 3. o-vokal förekommer i ordet stolpabraz DS 1095 (uppl. dipl. år 1293), samt i namnet gudmu*n*do stolpa DS 901 (smål. dipl. från 1270-talet?).

d) **holmber, folk.** (Hultman, grupp 4).

Jag bortser här vanligen från de fall, där ifrågavarande ord ingå i personnamn, särskilt då namnet gäller sådana personer, som tillhöra de stora ätterna (se härom s. 12), såsom t. ex.

---

[1] Jfr Sandström, *ŏ* ock *ŭ* s. 81.

[2] Jfr Hultman, s. 239 samt 241.

[3] Bland omkring 15 exempel ur uppländska diplom uppvisa 3 o, nämligen jærpolpho (lektor i Sthlm) DS 1015 utf. Uppsala år 1290 av Linköpingsbisk. hertig Bengt — J:s namn skrivs i DS 1199 Jarpulfi — samt Skarabiskop Brynjulfs namn 2 ggr: Brẏníolphu*m* DS 983, Brẏníolfus DS 1244.

folkungen Holmger Folkeson, i vars latiniserade namn, Holmgerus Folkonis, o- och u-former växla.

Västergötland (Värmland). Ett vg. ortnam: Holmstensthorp (i k. Valdemars brev år 1270) DS 543; i ett vg. brev DS 1203 (bisk. Brynjulf år 1297): stokholm.[1] Bland de i vg. eller värml. diplom förekommande personnamnen, som alla äro latiniserade, och vari u och o ofta växla, må såsom ur nyss angiven synpunkt mera vittnesgilla former nämnas: holmgero DS 531 (värmländskt brev år 1268), fulkone DS 984 (år 1288), folcone*m* DS 1014 (år 1290); de båda sistnämnda namnen avse samma person, en kyrkoherde i Gökhem, Vgl. Emellertid får icke bokst. u i lat. Fulco utan vidare anses återge fsv. *u*.

Småland. Bland exemplen må följande anföras: hulcaryth DS 528, hulcarỳth DS 528 not, Holkaryth DS 656 (Nydalabrev). Ortnamnet gäller det nuv. Holkeryd i Vrigstads sn.[2] Lagmannen i Värend Folke Karlssons namn skrives i de smål. diplomen: fulconis (DS 565), fulko (DS 905). I ett uppl. dipl., DS 1291, förekommer det smål. ortnamnet vfræhulm (Kalmar län). Småländskt personnamn: holmstani de biergum (Handbörds hd, Kalmar län) DS 1260.[3]

Östergötland. Ortnamn: holmgersthorp, holmborgæthorp (Ögl.) DS 1130 (utf. Sdml. år 1295).[4] Personnamn: fulconis (Sune, Folke Jarls son), hulmstano (cellerario) DS 295 (Vretadipl. år 1237), hølmgero (munk i Alvastra; om formen jfr s. 63 not 2) DS 856, folquídum DS 762 (ög. dipl. år 1283), fulwido (= fulk-), fulconís, Hulmstano DS 1104 (ög. dipl. år 1294).[5]

I diplomen från Svealandskapen växla u och o; dock förete de företrädesvis o utom i det latiniserade personnamnet Fulco, varom se strax ovan.

---

[1] Även ett av k. Magnus i Skara utf. brev DS 802 har skrivningen stokholm.

[2] Beträffande ortnamnets etymologi ansluter sig Hellquist, Sjönamn s. 223 f. till Lundgren-Brate, vilka förutsätta ett personnamn Holke som förkortning av *Hol(m)kæl, isl. Holmkell.

[3] I ett i Skänninge utfärdat brev DS 1254 skrives namnet på samma sätt.

[4] Dessutom i två brev av Bengt Birgersson, Skällvik, Ögl. (DS 941 o. 1000): Stuchulm, stokholm.

[5] Namnet Svantepolk skrivs i ög. diplom med såväl u som (mindre ofta) o.

Södermanland: fyæholm DS 588, Stochvlm DS 865, stocholm DS 1043, Holmger*us* DS 1091, stokholm DS 1132 (kungl. brev utf. Nyköping).

Uppland. Före 1275: Stokholm DS 390 (kungl. brev), fulco DS 442 (ärkedjäknen Folke Ängel), stochulm DS 538. Efter 1275: Andra leden i ordet Stockholm skrives 58 ggr med o, 2 ggr med u (i DS 876 år 1278, domprosten Björn i Uppsala, samt i DS 1107, Sthlm år 1294). Dessutom förekommer -holm- i andra sammansättningar på följande sätt: Hanaholm DS 731 o. 732, hanahulm DS 734, alla tre dipl. utf. av ärkebisk. Jakob Israelsson (DS 731 o. 732 samma hand se s. 11 f. not 5), hanaholm DS 777 (utf. Vstml.), fiælholme DS 958, ørbohulm DS 949, hulmfridí, hulmfridis DS 1047, holmuast*us*, huluírdær (= hulm-) DS 1103, thorsholmi, hulmf*ri*dis DS 1156, thorsholmí, hulmf*ri*dis DS 1227, Hulmo (personn.) DS 1232[1], stiernholm DS 1263, stíarnholm DS 1264. Andra ex.: fulclandie DS 1040, folclanzthing, folclanzthingstad DS 1745. Den latiniserade formen av namnet Folke skrivs alltid med u.

Västmanland. Mycket få exempel (bestående av skrivningar av namnet Stockholm i vstml. dipl.). Endast o-former.

Beträffande fördelningen av u- och o-former jfr vad som säges hos Hultman, a. a. s. 244. Möjligen kan man skönja en över hela det fsv. området förekommande favorisering av u vid latiniseringen av personnamn på Holm-, Folk-. Jfr även latiniseringen fulclandie.

Anm. 4. butn, fughl, sufl (Hultman, grupp 5) ha endast u-vokal: butn (Vgl.), fugl- (Vgl.), suuæll (Uppl.).

e) **udder, stubbe** o. liknande ord. (Hultman grupp 6).

Västergötland: tubbathorp DS 440 (nu Tubbetorp, Örslösa sn, Vgl.), tubbæthorpe DS 1087, Tubbone*m* DS 1037, Thubbone*m* DS 1038, bruddæthorp (nu Broddetorp, Vgl.) DS (742) 905 (smål. dipl.).[2]

Småland: Vddi (de wesholt) DS 294, Vddi (dens.) DS 294 not, Oddi (dens.) DS 300, Vbbi DS 294, Vbbi DS 294 not, Vbbi DS 300 (dens.), Tubbi DS 294, Tubbi DS 294 not, (brudda DS 341,) Brudda, brudda DS 528, resp. 528 not 1, vbbý DS 559

[1] Jfr samma persons namn DS 1041 (Vstml.): holmmæ civi sictonien*si*.

[2] Till denna grupp torde icke namnet Oddulfus höra; jfr Lundgren-Brate s. 184. Det skrivs genomgående, oberoende av dialektgränserna, med o.

(< udd-?;[1] enl. Karlsson nu trol. Oby, Blädinge sn), Bruddoni DS 902, Wddanes DS 951, brudss*un* DS 1741.

Östergötland: oddonj[2] filio bruddonís de niudhu*n*gia, oddo (dens.) DS 649 (Magnus o. Valdemar, Söderköping år 1278), oddo (dens.) DS 762,[3] Brudder DS 714 (Magnus, Skänninge år 1281), bruder DS 714 not.

Södermanland: vdbÿ DS 1130. Närke: qoddi (tillnamn) DS 558, Oddo broddonis DS 1177.

Uppland: tubbæsun DS 910, vbbas*un* DS 911, vbbas*un* DS 1232.

Framför bb förekommer alltså endast u. Framför dd skulle man i västgötska diplom vänta o, se härom Sandström, a. a. s. 82. Det vg. diplommaterialet är emellertid alltför ringa — ett enda ex., som tvärtom har u — för att överhuvud kunna ha någon betydelse. Däremot finner man o i två närkiska diplom samt i ett par fall i ög. diplom; se ovan. I de senare är ifrågavarande ord namnet på en kungens klerk, och namnformen kan vara influerad av uppländska (eller event. västgötska) uttals- eller skrivvanor. I Uppland, varifrån diplommaterial med ŭ ~ ŏ framför dd saknas, har man nämligen enl. Hultman, a. a. s. 247 f., att vänta o-former. Märk, att Oddos farsnamn skrivs med u: bruddonís de niudhu*n*gia.

f) **stokker.** (Hultman, grupp 7). Ordet förekommer blott som första sammansättningsled i ortnamn.[4]

Västergötland: inga vittnesgilla exempel (jfr dock formen stukkasio strax nedan). Småland: stuccaboth DS 522, stukkasio DS 543, stoccarÿd DS 905. Östergötland: Stuckæbÿ ~ Stochabÿ DS 714, resp. 714 not (*sdml.* ortn., jfr nedan), Stuchulm DS 941, stokholm DS 1000, stokholm (k. Magnus) DS 1018. Södermanland: Stochæbÿ DS 712 (jfr ovan), Stochvlm DS 865, stocholm DS 1043, stokholm DS 1132. Uppland o. Stockholm: Stok-

[1] Jfr Hellquist, *-by* s. 38.

[2] Denne, som även senare omtalas, se de följande exemplen ovan, var kungens klerk.

[3] Odonj (dens.) DS 761 (Linköpingsbiskopen Henrik, Marseille år 1283), oddoní (dens.) DS 771 (bisk. Henrik, S:t Jean d'Acre 1283).

[4] Till denna grupp hör ock ordet *Bukke*, som uppträder som tillnamn en gång i ett smål. dipl. (DS 1741) och har, såsom förhållandet vanligen är i fsv., u som stamvokal. u-vokal visa även ortnamnen Vppibÿ, vppaby (Sdml., Uppl.).

holm DS 390, stochulm DS 538, (stucholm DS 541 recto, utf. Sthlm men säkerl. att betrakta som ög. dipl.,) stokholmis DS 647, stokholm DS 651, samt ytterligare ett 50-tal ex., alla med o. Dessutom: stukkabý DS 1237 (enl. K. H. Karlsson möjl. = nuv. Stockby, Hargs sn). Västmanland: (Stokholm DS 921, Stokholm, 2 ggr, DS 922, k. Magnus, utf. Dåvö), stukholmh DS 1041.

u-former av ordet stokker hittas sålunda i småländska, östgötska samt enstaka gånger i uppländska (och västmanländska) diplom. Om u-formernas utbredning i de moderna dialekterna se Hesselman, Sveamålen s. 35.[1]

g) **hol, kol.** (Hultman, grupp 10).[2]

Västergötland: holabec DS 216. (Även collanhereth DS 440 hör enl. SOÄ hit; jfr dock under mom. b ovan.) Uppland: Coli DS 51, koló, kolo DS 64, Colo DS 113, culambri DS 918, kulhambrí DS 1031 (nu Kolhammar, Odensala), jfr skulhamar DS 1015 (nu Skålhammar). Personnamnet Kol förekommer även i andra diplom, alltid med o-vokal; se kap. II s. 75.

h) **sun.** (Hultman, grupp 11). I ett meddelande från mig till fil. dr F. Tydén, infört i dennes avhandling Vok. *u* ock *o* s. 77, framhölls, att särskilda svårigheter äro förknippade med undersökningen av diplomens sun ~ son: dels förekomma orden blott vid namn på personer, vilkas hemort och dialekt äro svårbestämbara, dels stå de — såsom Tydén särskilt framhåller — under reducerad betoning efter gen.-formen av farsnamnen, en ställning, vari *u* kan tänkas ha övergått till *o*, som sålunda vore att uppfatta som oursprungligt.[3] Det bör i detta sammanhang framhållas, att det är först sedan *sun*, *son* sammansmält med den föregående genitiven till en enhet, som vi finna ordet belagt i de latinska diplomen. Dessförinnan återges det med *filius*. Detta är anledningen till att ordet uppträder relativt sent.

Beträffande de olika beläggen hänvisar jag till kap. II s. 109 f. o-former förekomma i: DS 744 k. Magnus, utf. Skara (bland vittnena biskop Brynjulf), DS 758 k. Magnus, Uppland, DS 762 ög.

[1] Jfr även Hultman, a. a. s. 248 ff., samt Kock, Ljudh. II s. 74 ff.

[2] Jfr Tydén, *u* ock *o* s. 69 ff., samt Hesselman, Västnord. stud. I s. 31, II s. 72; Hultman a. a. s. 263 ff., Sandström a. a. s. 84 f., Götlind a. a. s. 66 f.

[3] Tydén, a. a. s. 78.

diplom, DS 782 uppl. diplom, DS 804 Eskilstuna-diplom, DS 930 möjligen ög. diplom, DS 938 k. Magnus, utf. Visingsö (:gýridher son; här åsyftade person, som ägt Daräng i Habo sn, Vgl., och som bar det i Vgl. vanliga namnet Algot[1], kan tänkas ha varit västgöte), DS 1020 smål. diplom, DS 1037 vg. diplom, DS 1093 utf. Sthlm, DS 1256 not vg. diplom.[2]

Allmännast äro u-formerna. o-former förekomma jämförelsevis ofta i Västergötland, sporadiskt i de uppländska, östgötska och småländska diplomen samt i ett av de sdml. diplomen (Eskilstuna-diplom). o behöver ingenstädes anses som ursprungligt utan kan ha utvecklats, såsom å s. 194 säges.

Anm. 5. Namnet *Sune* skrivs i såväl latinsk som svensk form genomgående med -u-.

Anm. 6. Ordet *konung* är belagt i följande former: kononxbiergh DS 935; kono[n]xb[iæ]rgh DS 936 Vgl. (k. Magnus); neskunger DS 119; Nescununggus DS 229; Næskunung DS 714; nescunung DS 1261.

Anm. 7. Ordet *sommar* (Hultman, grupp 12) är belagt i följande former: sumarengí (3 ggr) DS 1031 Uppl. (dipl. utf. Visby); somarengíum DS 1293 (Uppsaladiplom); sumarstathum DS 530 Vrml.; sumarstathum DS 614; somærstadum DS 703 (k. Magnus).[3]

Anm. 8. De former, vari den korta rotvokalen efterföljes av urnord. intervokalisk kort labial frikativa (Hultman, grupp 13), ha *u* och *o* fördelade enligt de i lagsv. vanligen gällande, av Hultman a. a. s. 297 ff. klarlagda reglerna, t. ex. cluf-, owæn (= ovan), huf (m. fl. former)[4].

i) Bland övriga ord med ŭ ~ ŏ (Hultman, grupp 14) må nämnas:

rugher i ortnamn från Småland, Uppland och Närke: endast u-former (4 ex.). Jfr Götlind, Var är Äldre VgL skriven? s. 64 f., samt Tydén, a. a. s. 15 ff., 42, 62.

bughi (bugher) såsom sammansättningsled i ortnamn. Småland: arbughæ DS 991, arbogha DS 1034; Södermanland(?): bugæstaf DS (742) 905 (smål. dipl.); Västmanland: Arbugæ DS 910,

[1] Jfr Wessén, Studier s. 95.

[2] Hos Tydén, a. a. s. 77, anges felaktigt två son-former ur DS 1214 såsom fullt utskrivna i originalen; felet är mitt och beror på en oriktig anteckning i min materialsamling.

[3] Till ifrågavarande ordgrupp hör väl ock ortnamnsformen brumastení (Uppl.).

[4] Enl. Hellquist, NoB 11 s. 36, är namnet vweki DS 572, nu Ovike, sammansatt av fågelnamnet uv och eke; ū > o i svagtonig stavelse. Ordet hör sålunda ej hit.

argbughæ, argburgn- DS 1041, arbugha DS 1084, arbugha DS 1106 (utf. Uppsala), arbugha DS 1198 (jfr s. 11 f. not 5), Arbuga DS 1737.

luter, flut ~ flot, nut, skut äro såsom sammansättningsleder belagda i resp. ett östgötskt diplom (bondælutenom DS 1274), ett västgötskt (flotmosa DS 216), ett uppländskt (nutø DS 958) och ett par småländska diplom (nutaholt, nutahult) samt ett uppländskt diplom (Matskut DS 1202). Vokalismen står — möjligen med undantag av *u* i ordet Matskut — i överensstämmelse med vad man i de skilda dialekterna har att vänta[1].

brutin ingår i ett tillnamn i ett sdml. dipl., DS 1759: brutít huwd.

mosi: o-former enarådande[2]; belägg i ortnamn från Västergötland[3], Småland, Närke.

I (ög.-)smål. diplom uppträder o-vokal i: Troþ DS 716 (k. Magnus), u-vokal i: luk DS 694, luuk DS 716, husu DS 902.

Beträffande *u~o* i förbindelsen *-(i)ung-* se under mom 9.

8. ū ~ ō.

I kap. III s. 143 har beträffande några ord, som än skrivas med o, än med u, denna växling förklarats bero på ortografiska eller med latiniseringen sammanhängande principer. Emellertid finnas ord, vari växlingen ū ~ ō torde vara av fonetisk art. I vissa fall kan det givetvis vara tämligen svårt att avgöra, vilken av de nämnda faktorerna som kan anses ha föranlett växlingen. Såsom i detta avseende tvivelaktiga exempel torde kunna anföras: det enstaka bul DS 66 (varom se s. 144), Jul- ~ Jol- i namnet Julita samt latiniserade personnamn (vari stundom u-former favoriseras), t. ex. Tvconís DS 565 jämfört med tokæryth DS 532. Däremot torde säkerligen fonetiska lagar spelat roll för sådana former som å ena sidan: Hosaby (<Husaby), å den andra: thofutuwích (<-ōtter) och -us (<-os)[4] i ortnamnssammansättningar (varvid

[1] Se Hultman a. st. samt Tydén, a. a. s. 84 ff.

[2] *u* i det i påvebrev (DS 202) förekommande ortnamnet Iormusi kan på grund av att ortnamnen i brevet f. ö. äro otillfredsställande återgivna icke anföras som belägg.

[3] Däremot finnas i vg. dialekter enl. Sandström, a. a. s. 29, även u-former (i Vättle o. Kullings hd). Se f. ö. Tydén, a. a. s. 116.

[4] I en del ortnamnsformer på *-us* är senare leden *<-hus*.

man dock förmodligen ej har rätt att tillmäta latiniseringen arusia någon större betydelse; jfr dock Kock, a. a. II s. 170)[1]. Beträffande de senare exemplen hänvisar jag till Noreen, Aschw. gr. § 112, Geschichte § 148 b, samt Kock, a. a. II s. 169. För formen Hosaby får man väl anta samma ljudutveckling, som förutsättes för prep. 'hos', Hellquist, Et. ob., m. fl.[2]; huvudaccenten skulle då ha legat på -by, varvid $\bar{u} > \bar{o}$ enligt Kocks regel Ljudh. II s. (156) 220 ff. Att vi ha att göra med accentreduktion i första stavelsen, torde belysas av formerna Høsebytrøgh DS 757, høsæbytrøgh DS 1269, vari väl första stavelsens vokal influerats av den under huvudton stående vokalen i 'trøgh'.

o-former föreligga från följande landskap:

Uppland: osabŷ DS 651 (k. Magnus, Sthlm), hosæby norunde, hosæby talangh, hosæbytrøgh (Uppl.) DS 701 (k. Magnus), hosæbytrøgh DS 758 (k. Magnus), Hosæby DS 913 (k. Magnus, Sthlm), hosabŷ DS 1232.

Södermanland och Närke: Hosabŷ DS 609 (k. Magnus utf. Norrbyås, Närke; ortnamnet gäller ett Husby, nu Ekensberg i Öv. Enhörna sn, Sdml.), Hosabŷ DS 707 (k. Magnus, utf. Alsnö; gäller nyssnämnda ort), Hosabŷ (2 ggr) DS 712 (k. Magnus; samma ort), Hosabŷ (2 ggr) DS 714, hosabŷ (2 ggr) DS 714 not (samma ort; k. Magnus utf. Skänninge), Hosabŷ DS 722 (samma ort; k. Magnus utf. Nyköping), hosaby DS 1043 (trol. samma ort; Andreas Bats testam.)

Östergötland: Hosabŷ DS 1118 (Husby, Styrestads sn).

Såsom framgår av ovanstående redogörelse, förekomma o-skrivningarna vanligen i brev utfärdade av Magnus Ladulås; vidare gälla de för det mesta ett Husby i Öv. Enhörna, Sdml., stundom uppländska namn. Vare sig o-formerna ha någon grund i uttalet på resp. orter — det skulle i så fall förnämligast gälla Öv. Enhörna — eller icke, så är det i varje fall tydligt, att de särskilt omhuldats i k. Magnus' kansli, ursprungligen kanske på grund av någon skrivares individuella uttal.

---

[1] Om Thor- ~ Thur- ~ Thyr- se Kock a. a. II s. 213 f.; om Tove ~ Tuve se Hq. Et. ob. under 'Tuve'; om hæruttan DS 1084 och Hemfoso DS 712 o. 714 se Kock a. a. s. 169 o. 156.

[2] Kock, Ljudh. II s. 223; Falk-Torp, Norw.-Dän. Et. Wb.

9. **iu~io, u~o** i ställning framför *g*.

Jag sammanställer här två, i litteraturen vanligen såsom skilda uppfattade företeelser, *iu~io* framför nasal + konsonant i stamstavelse[1] samt *u~o* i samma ställning i stavelse med biton. Det förefaller nämligen av mitt — visserligen knappa — material att döma, som om båda företeelserna skulle kunna begränsas till samma dialektområden. Beläggen här nedan äro inordnade under a) *iu~io* och b) *u~o*. Den senare företeelsen, som behandlas av Kock, Ljudh. I s. 13 ff., II s. 198, IV s. 374 ff., uppfattas av honom antingen såsom beroende på att *u>o* framför nasal kons. + kons. i fortis- och semifortis-stavelser eller ock såsom beroende på att ändelsen förlorat sin biton, varefter *u* behandlas liksom i andra ändelser med infortis.

Östergötland. a) Longby DS 360 (Vilh. av Sabina, utf. Skänninge; gäller trol. Ljungby i Möre hd, Småland.) = *Liongby(?); i en avskrift i Cod. Eccl. Lincop. skrives enl. Liljegren[2]: Liongby.[3] b) ledhogxlamæ DS 725 (k. Magnus, utf. Söderköping), ledonxlamæ DS 725 not[4], norkøponge DS 760 (drottn. Sofia, utf. Skänninge), attongis DS 1118.

Småland. a) líongarum[5] DS 654 (k. Magnus utf. Jönköping), línogum (väl = *liongum med ortogr. metates) DS 1063 (Ljunga sn, Västra hd).[6] b) faldonge (~faldunge) DS 532. För övrigt står u: nẏudungie (m. fl. former), neskunger (DS 119).

Västergötland. a) liongas DS 671 (k. Magnus); orten är belägen i Vadsbo hd och skrives i ett annat brev, DS 672, angående samma sak, som i DS 671 behandlas: liungs as. (Intetdera av breven är att betrakta som västgötskt.) b) ledhongxlamæ DS 802 (k. Magnus utf. Skara), kononxbiergh DS 935, kono[n]x-

---

[1] Se härom Kock, a. a. II s. 390 f., Olson, ÖgL:s fragm. § 155 (*iu>io* »åtminstone frfr *a* i ändelsen»).

[2] DS 360 not.

[3] Formen Longby kunde antingen bero på överhoppande av en bokstav eller ock visa en utlännings sätt att återgiva eller kanske till bättre överensstämmelse med lat. ortografi uppsnygga den fsv. formen.

[4] Däremot ledhuxlama DS 1066 (Ögl:s lagman Bengt Magnusson, utf. Kalmar).

[5] Jfr s. 80 not 3.

[6] Däremot líungsẏo (Svennarum) DS 693.

b[iæ]rgh DS 936 (k. Magnus). De senare exemplen kunna alternativt föras under avd. B. mom. 5 nedan.[1]

Halland: getonge~getynge DS 1245, getonge DS 1246 (Getinge, Halmstad hd).

o-formerna förekomma, såsom framgår av beläggen i kap. II, endast sporadiskt. Måhända kan man med stöd av ovannämnda belägg våga den satsen, att förbindelsen *(i)ung* i östgötska, småländska, västgötska(?) och halländska(?) diplom visar tendens att övergå till *(i)ong*; möjligen har övergången lättare försiggått i bitonig än i huvudtonig stavelse.

10. iu~y.

a) $iu > \bar{y}$. Å s. 142 (bokst. **i**, mom. 3) har framhållits, att **iu** i (särskilt de äldre) diplomen kunde beteckna *y*-ljud. Det är sålunda ganska vanskligt att fastställa, när vi ha att göra med en diftong *iu*, och när vi ha en monoftong *y*. Då det uppländska DS 699 har formen Riudboa- och det uppländska DS 1300 Ríudh[2], måste dock -iu- här, enär båda diplomen använda y som beteckning för *y*-ljud, verkligen åsyfta diftong. Däremot skrivas de småländska (och östgötska) ryd-namnen med y (ej iu)[3]. Förutsatt att de sistnämnda äro till sin bildning lika de uppländska[4], skulle alltså *iu* efter initialt *r* vid denna tid ha blivit $\bar{y}$ i Småland men kvarstått åtminstone i en del av Uppland (sydöstra).[5] Om $i\bar{u} > \bar{y}$ efter initialt *r* se Noreen, Aschw. gr. § 122, 2 a och Geschichte § 160 a.

b) **y**>**iu** mellan *g* eller *k* och *r*+konsonant.[6] För beläggen hänvisar jag till kap. II under namnen Giurdher och Gyridh (s. 54, resp. s. 58).

---

[1] Märk dessutom formen ledonxlama DS 676 (k. Magnus, utf. Dåvö Vstml.).

[2] Ríudh = nuv. V. Ryd, Uppland; Riudboaskiplagi = det skeppslag, som omfattar Ö. o. V. Ryd, Uppland.

[3] rỳde DS 654 (Smål.), Rýth DS 844 (Smål.), rydh DS 1204 (Ögl.), Rythaholm DS 1275, Rydhaholm DS 1299 (Smål.).

[4] Hq. Et. ob. under ordet 'ryd' antar emellertid möjligheten av att vid sidan av riūdh, rȳdh funnits ett rỳþ.

[5] I DS 1246 skrives: kynnaríuth = Kinnared, Halland.

[6] Om denna ljudövergång se Noreen, Aschw. gr. § 127, 2, Geschichte § 153 dβ; Kock, Ljudh. I s. 451 f.

11. (i~e), y~ø.

a) Övergången *i*>*e* (under vissa betingelser), vilken som bekant är väl styrkt från mitten av 1300-talet[1], är, såsom man kan vänta, i här undersökta diplom knappast konstaterbar. Visserligen kunna exempel på växelformer hittas, t. ex. swethnaru*m* DS 716 ~swithnyarøm, swẏthnyarom DS 902, Sigarstad DS 941~searstadu*m* DS 1219, men hur vittnesgilla sådana enstaka skrivningar äro, förefaller svårt att bedöma.[2]

Ortnamnet Svennarum har Lindroth behandlat NoB 3 s. 18 samt *-rum* s. 74 dock utan att nämna de båda formerna DS 902. L. anser, att formen swethn- är »en grafisk kompromiss mellan swen- och traditionellt swiþn-», och att sålunda swiþn- redan övergått till swen-. Han medger emellertid, att i så fall *ð*-bortfall och *i*:s övergång till *e* äro anmärkningsvärt tidiga, samt att även andra tolkningar, än dem han givit, äro möjliga. Enligt benäget meddelande från Ortnamnskommittén är det nuvarande uttalet »*Svänarum,* ålderdomligt *Svännum*»[3], alltså med *ä*-vokal. Hur de medeltida skrivningarna av namnet (jfr Lindroth a. st.) skola bedömas, torde vara ovisst.

b) **y>ø.** Man har anledning förmoda, att ett eller annat exempel på denna övergång skall visa sig redan under här ifrågavarande tid (jfr Hesselman, *i* och *y* s. 219 ff.), särskilt framför *r* och *l*+konsonant. Såsom Hesselman beträffande ett något yngre material (a. st.) framhållit, är det emellertid förknippat med vissa svårigheter att med stöd av y- eller ø-skrivningar finna bevis härför. Jag anför dock härnedan exempel, av vilka i varje fall några, särskilt de söderml. och närkiska kunna tänkas häntyda på en ljudövergång i nämnda riktning.[4]

---

[1] Se Noreen, Aschw. gr. § 115, Geschichte § 145 b; Kock, Ljudh. I s. 44 ff.; Hesselman, *i* och *y* s. 221 ff.

[2] Om formerna Berger*o*, Bergeri se kap. III s. 139.

[3] Enligt en i Ortnamnskommitténs arkiv befintlig avskrift av en skrivelse till Konungen $^{20}/_{12}$ 1924.

[4] I K. H. Karlssons register upptas Høldo och Hyldo som samma namn. Så är emellertid säkerligen icke fallet. Värmlands lagman kallas genomgående Høldo, jfr isl. hauldr<hǫlþr (se Noreen, Aisl. gr.^{IV} § 105 anm.); däremot torde Hyldo vara latinisering av fsv. Hilde, såsom också Lundgren-Brate fattat denna form.

Småland: Gresølt~Greshylta DS 454, i vilket exempel dock y~ø stå frfr tunt *l*+kons. och växlingen kan förklaras på annat sätt.[1]

Södermanland: Enhørne DS 609 (k. Magnus, utf. Närke), Enhørne DS 707 (k. Magnus, utf. Alsnö), Enhørne DS 712, Enhørne DS 714 och 714 not (jfr Hýrn DS 535 m. fl. belägg); Thørgillus DS 811 (jfr Thýrgillus); däremot: myrky DS 1030 (jfr s. 85 not 4).[2]

Anm. 1. Mörby i Örberga sn Ögl. samt Mörby i V. Tälje sn Sdml. skrivas (i DS 616, 705, 811): Møriby (i motsats till andra Mörby-namn, som skrivas med -y-). Urspr. *ø̄*?[3]

Närke: Thyrneri DS 593~Thørnerí DS 660.

Uppland: y står i: Yrmíngi DS 971, yfræhyrmi*n*gí, ytræhyrmi*n*gí DS 972. Märk ø i førikarlabý, førisheng.

Anm. 2. Beträffande förhållandet mellan formerna mylluby DS 814, mýllobý DS 891 och mølnowad DS 943 se Noreen, Aschw. gr. § 116 anm. 2 och § 294 anm. 2, samt Hellquist Et. ob. under 'mjöl', 'Mjölby'.

Anm. 3. Den fsv. ljudövergången *ø̆*>*ý̆* i närheten av palatala konsonanter kan icke i här undersökta diplom beläggas; emellertid förekomma ett par frapperande y-former, i vilka vokalen följer närmast efter *k* eller *l* och kan tänkas ha stått i bitonig stavelse: Laghlýsakýpung DS 444[4], folalýs[o] DS 1002, ketillyd DS 1103. DS 1002 innehåller formen meøým (nuv. Mem, Ögl.). I lånordet ketillyd beror säkerligen y icke på någon inhemsk ljudövergång; DS 1103 har även formen bredøx, vilken torde visa, att vi icke ha att räkna med sådan övergång för detta diploms vidkommande. Möjligen har lånordet rýklín DS 951 y av samma orsak som ketillyd.

---

[1] -ølt kan vara en kompromissform mellan holt och hylt-. Märk f. ö. andra egendomliga ø-skrivningar i diplom, som röra Småland (Öland): Turuemurø, Jarnbothø, frøøle DS 119, Kiírkio Øtenby DS 805, swithnyarøm(?) DS 902, Hemblesholtø DS 966.

[2] Beträffande Thycbøle~Thycbýlí och liknande exempel jfr Kock, a. a. I s. 485.

[3] Hellquist, *-by* s. 109 och not 4, tänker sig, då han påträffat endast jämförelsevis unga ø-skrivningar, att ortnamnen av denna typ äro utvecklade ur ett urspr. Mȳriby. Man måste i så fall förutsätta, att huvudaccenten legat på -by, varvid *ȳ* i Mȳri blivit *y̆*, som övergått till *ø*. Jfr även Kock, Ljudh. I s. 485.

[4] Jfr s. 148 samt Kock, Ljudh. II s. 34.

B. Vokalväxlingar i svagtoniga stavelser.

1. a~æ.[1]

a) Västergötland.

1225—1250. I diplomen från 1200-talets första hälft[2] förekommer endast **a:** røtsundar, wathanes, bredawic, utangerdis, westan-, sunnan-, suartabec, holabec (2 ggr), bodanes, mulscøta, bergsioar, øsioar (2 ggr), Joarus DS 216; wartopta, mulathorp, Enar, cleuakalfr, farardal, atta (subst.), haga DS 240; Spanaholth DS 339; spanahwltu DS
1250—1275. 836; spanahult DS 840. Detsamma gäller tiden 1250—75: collanhereth, tubbathorp, almastad*um* DS 440; moaherath (Smål.) DS 457 (vg. dipl.); moraby DS 468; Skagha (gen., tillnamn), græsgahall, (Mioabæk, Míoamosa[3]), Wællandapít, Spadasio, rythamosa, skoghaskýld, gressga~gresga lída~græsga, haghasion, ýrtadal, boda as, brændamosa, Aghborrasio, stukkasio, hornbita DS 543.

1275—1300. Däremot är förhållandet ett annat i de västgötska (eller i Västergötland utfärdade) diplomen från 1200-talets sista kvartsekel: spanaholth DS 640 (vidimat. av DS 339; se ovan); lasscah*æradh* DS 658; Chy*n*dahæredhy DS 684 (k. Magnus); wmpsæborgh DS 717 (k. Magnus); ýmpsæborgh, wllærørh, tunæ son, swantapulch*us* DS 744 (k. Magnus); hognathorp DS 763 (utf. Kalmar); otars staðum DS 764 (bisk. Brynjulf); hognathorp DS 781; ledhongxlamæ DS 802[4]; salaby DS 803; øghalundum DS 927; mædhalstenen[5], Hallinæ, owæn, Haquner thorp, jampnæbíærgh DS 935 (k. Magnus), Skara DS 937 (k. Magnus)[6]; hedærydh[7] DS 984 (bisk. Brynjulf); byæar seluarydh, Wxnæbec DS 1006 (k. Magnus); fuldæløso (3 ggr), salabý DS 1014; sigruthærthorp, sundræsbýærgh(?) DS 1037 o. 1038, ødg*er*thær s*un* DS 1038; cannumulæ, botilder s*un* DS 1062 (bisk. Brynjulf); alcauið, tubbæthorpe, laxæphischi, heríælungum DS 1087 (osäker proveniens); sæghlorær DS 1123 (bisk.

[1] Jfr för den följande framställningen särskilt Kock, Ljudh. IV s. 181 ff.

[2] Vg. exempel före 1225 saknas.

[3] Orter belägna i Småland. Ortnamnen i DS 543 gälla överhuvud orter på gränsen mellan Vgl. och Smål.

[4] DS 802, k. Magnus testam., utf. Skara 1285, innehåller även ortnamnen snwtærstad (i närheten av Sthlm), ſunæcopie, ørabro, tunar. (Om detta brev se K. G. Westman s. 107, not 1).

[5] Jfr Kock, Ljudh. IV s. 208 f.

[6] I icke vg. ortnamn i detta diplom både a- och æ-former.

[7] Om ordformen se s. 61 not 1. Jfr emellertid SOÄ XI s. 66.

Brynjulf)[1]; spanæholt DS 1206; Høgnæthorpe DS 1251 (bisk. Brynjulf); aræbÿærg, aræbyergh, Mulæ DS 1256[2] o. 1256 not (bisk. Brynjulf), aræbÿærgh, mulæ DS 1257[2] (lagman Algot); towæ *sun*, Mulæ DS 1258 (bisk. Brynjulf; däremot i k. Birgers stadfästelse av detta brev DS 1276: arabíærgh, Mula, Towa *sun*); mulæ DS 1259[2] (bisk. Brynjulf); aræbÿærgh, mulæ, towæ *sun* DS 1268 (bisk. Brynjulf); Rakkabÿ DS 1298 (k. Birger).

Som bekant har förekomsten av svagtonigt *æ* för äldre *a* i fvg. skrifter varit föremål för mycken diskussion; de moderna vg. dialekterna ha nämligen endast i ringa utsträckning annan vokal än *a*: i fråga om enkla ord endast Amnehärad, i fråga om kompositionsvokal nordvästra Västergötland; se Götlind, Var är Äldre VgL skriven? s. 75. Götlind tänker sig, att *æ-* (*e-*) mål skulle haft större utbredning i Västergötland förr än nu, och att vg-lagarnas många æ-skrivningar härigenom skulle förklaras.

Vi ha ovan sett, att det råder en bestämd skillnad i ifrågavarande avseende mellan diplomen före och efter 1280[3]. En liknande skillnad förefinns också mellan fragmentet av ÄVgL (se v. Friesen, Vår älsta hs.) och västgötalagarna. I fragm. förekomma endast 2 former med æ eller e: *a'tleðe* (infinit.) och *va'gna'r;* f. ö. finnas blott a-former (jfr de motsvarande formerna med æ i den av v. Friesen jämsides avtryckta ÄVgL). v. Friesen daterar fragmentet till senast 1250.

I diplomexemplen från 1280—1300 kunna vi först konstatera, att æ ofta står som bindevokal i sammansättning, i vilken ställning (nord-)västra Västergötland i vår tid har *ə* (se ovan). Men någon geografisk skillnad mellan diplomen före och efter 1280 söka vi förgäves. Visserligen äro de tidigare diplomen, som genomgående ha -a, så gott som uteslutande från mellersta och östra Västergötland (där man skall vänta sig -a), men även de synnerligen æ-rika diplomen efter 1280 härröra förnämligast från dessa trakter. Ett annat konstaterande, som man kan göra, är, att växlingen -a~-æ i några diplom synes vara beroende av vokalbalans. Då man i den östländska norskan från tiden något före 1300 har kun-

[1] I DS 1203 o. 1219, utf. av bisk. Brynjulf, Säckestad Vgl., förekomma av icke vg. ortnamn skrivningarna: øræbro, thægnæbÿ, wærmælandía.

[2] DS 1256, 1257 o. 1259 samma hand.

[3] Jfr Kock, Ljudh. IV s. 182.

nat påvisa vokalbalans på *a*~*æ*[1], ligger det ingen orimlighet i att en liknande växling vid samma tid spåras i västgötskan. Men det måste vara ägnat att förvåna, att æ, som med ens uppträder så ymnigt från omkr. 1280 och dominerar omkr. 1300[2], redan under 1300-talet allt mer börjar försvinna.[3] Det ligger då nära till hands att för förklaring av denna egendomlighet slå in på en väg, som Beckman i sina uppsatser Till VgL:s historia, Arkiv 28, 30, 32 varit inne på. Det kan knappast vara sannolikt, att ifrågavarande æ-skrivningar i diplomen och vg.-lagarna återspegla det talade språket, som i så fall skulle visa en ljudutveckling *a* > *æ*, vilken 100 år senare skulle resultera i en motsatt utveckling *æ* > *a*. Beckman har i Arkiv 32 s. 49 ff. tänkt sig, att VgL:s æ-skrivningar delvis kunna förklaras såsom beroende av norska och danska skrivvanor. För det dåtida Västergötlands förbindelser med Norge och Danmark lämnar B. — som det synes mig — säkra bevis. I en tidigare uppsats Arkiv 28 s. 96 rörande användningen av typen ð i VgL har samme förf. kommit till det resultatet, att den ymniga förekomsten av ð i vissa vg. skrifter beror på i biskop Brynjulfs kansli genomförda stavningsprinciper. Nämnda uppsats utgör, ehuru frågan här icke gäller ändelsevokalerna, ett stöd för min mening om ändelsevokalen æ. Vi kunna nämligen i diplomexemplen konstatera ännu en sak: æ förekommer mestadels i brev, som antingen utfärdats av k. Magnus (se härom nedan mom. f, anm.) eller av biskop Brynjulf eller ock stå i något samband med den senare eller någon av hans släkt. Det är mångenstädes visat, att Algot lagman och hans söner haft stor betydelse för vg-lagarnas nedskrivning.[4] Om man sammanställer ovan meddelade uppgifter, synes mig den naturligaste förklaringen av de vg. æ-skrivningarna vara den, att en sådan stavning tämligen konsekvent tillämpats i det biskopliga kansliet i slutet av 1200-talet och början av 1300-talet och sedan blivit västgötsk tradition en tid framåt. Till en början var det kanske blott det obetonade *a* (efter lång rotstavelse eller i stavelse skild från rotstavelsen genom en mellan-

---

[1] Noreen, Geschichte § 87 a och där anf. litteratur.

[2] Vg-lagarna I—IV och Bjärköarätten ha företrädesvis æ.

[3] Se Kock, a. a. s. 214, där också försök till förklaring göres. Kock fäster stort avseende vid vg. vokalharmoni på *a* ~ *æ*.

[4] Cod. B 59 (ÄVgL) har enl. Beckman, Övers. av ÄVgL s. X, möjligen ägts av Algot och anses vara skriven på 1280-talet.

liggande stavelse), som man efter främmande (norskt? eller danskt[1]) mönster och möjligen med stöd i någon vg. dialekt betecknade med æ; så småningom fick emellertid detta skrivarmod större utbredning. Naturligtvis bör det inte förnekas, att vissa ljudförhållanden i västgötska dialekter vid denna tid — vokalbalans eller, som Kock a. st. menar, vokalharmoni — kunna ha underlättat eller varit en bidragande orsak till uppkomsten av ifrågavarande skrivsed, men att vi här ha att göra med en förnämligast ortografisk fråga, torde vara i varje fall ytterst sannolikt.

b) Småland.

I de äldsta småländska diplomen från 1200-talets första hälft förekomma endast a-former (med undantag för det av Andreas Suneson utfärdade DS 119: Hømundeboth[1]), t. ex. flata, hinundarud DS 139 (k. Erik Knutsson); frøal DS 164; schethina DS 182; mutaholt, gøta, warnnamo, Resa DS 294 och 294 not (k. Erik Eriksson). Detsamma gäller med ett par undantag (tokæruth, tokæryth DS 532) ett jämförelsevis stort antal ordformer från tiden 1250—75, t. ex. Gytha, Hagsiohylta, Greshylta DS 454; Brudda, nutahult, Sioarỳth, hulcaryth, Scardabec, frustasa, gusa DS 528 o. 528 not 1; edrastath, inzachind DS 559; Quænabiærghum, øabỳ, norwiþingahæræth DS 565; moaherath DS 899. 1200—1250. 1250—1275.

Under 1200-talets sista decennier är fortfarande i såväl kort- som långstaviga ord a den normala ändelsevokalen[2], t. ex. rødka, líongarum, junakøpung DS 654 (k. Magnus[3]); Scardabech, Holkaryth[4] DS 656; Myklathorp ~ mỳklathorp, litlathorp, swethnaru*m* DS 716 (k. Magnus); fiskabỳ, stikchatha husu, hellaculla, coahult, iunachopia DS 902; bríngatopto*m*, sparlakan, hiartanes (däremot: kiémpæ, Bosæ s*un*) DS 951; tonna, polasun DS 1072; tonna DS 1073; frøale, Sioaryth, Rythaholm, W*er*namo, byaru*m* DS 1275; Limandahult DS 1277; lomarydht, íunacopie, biærnarydht, hulla- 1275—1300.

[1] Om obeton. *a* > *æ* (*e*) i danskan se Noreen, Geschichte § 161 a och där anf. litt.

[2] Ungefär dubbelt så många a som æ. Jfr däremot förh. i SmålL (vokalbalans), Björkman SmålL:s ljudl. s. 25 ff.

[3] I ett brev, utf. av k. Magnus, Söderköping, DS 649, förekomma följande småländska ortnamnsformer: østrahereth, vxnabierggha, hesleasa.

[4] Däremot: Nytiæbol (se mom. 2 nedan), Bodær (2 g.). I det sista ex. är troligen æ = *e*; *i*-stamsböjn. av detta ord förekommer nämligen, jfr DS 649: bothe m. fl. former.

rydhu*m*, balarydht, bucca, frínnarydhu*m*, fula DS 1741. æ förekommer i t. ex. akæcøp (nu Åkaköp), erekswikæ, stenugæ eng, mosæ (obl. kas.), madæ DS 693 (detta dipl. har endast æ-former); spanæthorp DS 694 (Linköpingsbisk. Henrik)[1]; arbughæ (Smål.) DS 991 (k. Magnus, Visingsö); tandæ[2] (men: Limandahult, wernamo) DS 1010 (Bengt Birgersson); Jonæs son[3], hỳltæ DS 1020; stæfnæ, festnæ (men: øa, bøtharum, bøthaas) DS 1260; Sigredæsun (m. fl. namnformer: Jungæ, ærringislæs*un*), gutniskæ, kníuæsmid (men: askaby, Ögl.) DS 1278.

c) Östergötland.

Från tiden före 1250 finnas ytterst få exempel: Westrahered *(Smål.)* DS 162 (Linköpingsbisk. Karl), langafors *(Smål.)* DS 210 (Linköpingsbisk. Bengt 1221—32).

1250—1280. Diplomen 1250—1280 ha nästan alltid -a, t. ex. Slaka DS 387 (k. Valdemar, utf. Valla[4] år 1251); barestad[5] DS 478 (Birger Jarl); Hultakil, Wreta DS 500; brun*n*aby DS 541 (verso); hagabỳ, lítla hagabỳ, ørabyrgh, landasío (men: askebỳ) DS 855 (1258—82); Ascabỳ DS 866 (1275—76). Se dock även s. 207.

1280—1300. Efter 1280 växla a och æ: spann*e*malæ, ledhogxlamæ, ledonxlamæ DS 725 och 725 not (k. Magnus, Söderköping år 1281); askeby[6] DS 755; askaby DS 762; Lywnær, wallær, Normæløso DS 800 (Birger Jarls dotter Kristina år 1285); rysænes (4 ggr), thegnaby (2 ggr), yfraby DS 908; serpæbothum, askæbỳ (men: gunwatabothu*m*, Smål.) DS 931; øthæ syni (nom. pl.), sighrithæ sun, cestrithæ sun DS 939 (Skänninge år 1287); Jordastad, bỳerga (men: Lenæ, Vgl.) DS 941 (Bengt Birgerssons test. år 1287); Kỳdíauad*um* DS 994 (k. Magnus år 1289); Jordastad, Byerghæ, skyeldawik[7] (men: Lenæ, Vgl.) DS 1000 (Bengt Birgerssons test. år 1289); askabý DS 1083; kydiawath DS 1104; wæuarsundum, wæuarsundom, Hosabỳ, hæra-

---

[1] DS (742) 905 har såväl a- som æ-former: stoccarỳd, sigritha sun; apaldæacher.

[2] Jfr Hq., Et. ob., Ordbildn. s. IV not.

[3] Den egendomliga gen. Jonæs kan bero på kontamination mellan lat. och fsv. böjning.

[4] Enl. K. G. Westman, s. 29 not 2, Valla utanför Linköping.

[5] Jfr övriga skrivningar av detta ortnamn s. 35.

[6] Även: askerỳt (Smål.).

[7] I DS 941: Skỳældowich.

stadom DS 1118; karleby DS 1150; ata (tillnamn) DS 1204; skornabÿærgh, karlabÿ, dighræ (nom. sg. fem.) DS 1210 (Linköpingsbisk. Lars); holmfridæs*un*, sigredæs*un*, sæstridæs*un*, tannæ, festæ, køpæ DS 1254[1] (Skänninge år 1298); hærræ, gøtærboælunde, bondælutenom DS 1274[2].

Även i en del diplom, som kanske icke utan vidare kunna betraktas som östgötska, men som innehålla östgötska ortnamn, förekommer æ *redan före 1280*, t. ex. wrangastath~wrangæstath DS 469 (Birger Jarl, Örebro 1260-talet); hællæby~Hellæbÿ, Brunnæbÿ (men: Lincaløsø) DS 541 recto (Sthlm 1269).[3]

Ovannämnda exempel på växlingen a~æ i ög. diplom ge intryck av att erbjuda ett ganska invecklat problem. Å ena sidan häntyda felskrivningar såsom 'in skiæningiæ' och 'æno d*omi*ni' (se not 1 o. 2) på en viss osäkerhet om æ-typens ljudvärde — någonting, som kunde tala för att vi även här ha att göra med en företrädesvis ortografisk växling — men å andra sidan göra åtskilliga exempel intryck av att återge en fonetisk växling, och det synes svårt att här spåra någon normaliseringsprincip såsom i de vg. diplomen. Vidare äro några æ-former anmärkningsvärt tidiga (se ovan). Fornög. skrifter från 1300-talet ha företrädesvis a; stundom står dock även æ. Se härom samt om hithörande litteratur Kock, a. a. IV s. 183, 191 f., 202, 212 f. Den nuvarande östgötskan indelas som bekant i *ä*-, *e*- och *a*-mål; om gränserna härför se Tydén, Nord. fam.-b., uppl. 2, art. Östergötland, folkmål, samt Kock, a. a. IV s. 212 och där anf. litt. Kock har, a. st., som sin mening framhållit, att de i vissa fög. urkunder skönjbara spåren av vokalbalans på *a* och *æ* hittas i sådana dialekter, som sedermera utvecklat sig till *e*-mål. I själva verket finns det väl knappast någonting, som talar emot att denna synpunkt anlägges även för diplomformernas vidkommande. Om man har rätt att så göra, skulle sålunda en hel del ovannämnda a- och æ-former vara uttryck för en ög. ljudväxling *a*~*æ*, ehuru man givetvis också får räkna med att blandformer uppstått, och att ög. skrivare stundom varit ovissa om æ-typens rätta användning (jfr not 1 o. 2).

---

[1] Även 1 g. 'in skiæningiæ'. Se härom s. 101 not 9.

[2] Även 'æno d*omi*ni' för 'anno domini'.

[3] Det förefaller, som om detta dipl. vore att anse som ög. liksom det äldre på baksidan av samma pergament skrivna brevet.

d) Södermanland.

I sdml. urkunder från 1300-talet visar sig växlingen *a*~*æ* vara beroende av vokalharmoni.[1] I de här undersökta sdml. diplomen kan man också iakttaga — med ett par undantag — en med förhållandet i SdmL:s textkodex likartad, ganska regelbunden vokal-
Före 1275. harmonisk växling. I de äldsta tämligen fåtaliga diplomen står visserligen alltid **a** (utom i ett sdml. ortnamn: Carlæbÿ i ett av Birger Jarl i Kalmar år 1266 utfärdat diplom, DS 518), t. ex. helgarna, Tvna, Hvsabÿ, Snutibiarga, Lanshamar, Hanastathir, Scutlabu, Jka DS 281 (år 1233); vsabÿ DS 892; siaxpe*n*nengaland, attaørtohor, granna, ramshamar DS 893. Det bör emellertid observeras, att i de flesta exemplen från denna tid a skulle förekomma även enligt vokalharmonireglerna.

1275—1300. Efter 1275 är exempelsamlingen rikhaltigare: morar, fÿæholm DS 588 (år 1275); spiældæwic DS 628; Ramshamar DS 635; Hahabÿ DS 645 (k. Magnus, utf. *Örebro* 1278); ærlæsokn DS 647 (k. Magnus, utf. *Sthlm*); ærlasokn DS 670 (k. Magnus, utf. *Alsnö*); gerasun DS 665; husebÿ, scutæ DS 865; thustab*er*ga, sila, fellaland DS 890; husaby DS 1759; Hosabÿ, Stochæbÿ, Cløwæstu*m*, Kiælab*er*stu*m*, Bankæstu*m*, Biænestu*m*, Tøræwi, Karlæbÿ, Hællæbÿ DS 712[2] (k. Magnus 1281); Wærmskæ (obl. kas.), Hossastum DS 747; spanga, jverson DS 804; Biærhær (Berga, Vårdinge sn), stenæsætÿr, fætær (= fæstær?) DS 811 (k. Magnus, Sundby 1285); walastu*m*, hanastu*m* DS 1030; Bancastum, esætu*m*, fincarlaby, hosaby, skiællestu*m*, biærgær DS 1043; nesthnæ, ekehamar, biærghæ, Geztæ, gasaløt DS 1130[3]; Snytærstad DS 1132 (k. Birger, Nyköping år 1295); fastar DS 1216.

e) Närke.

De närkiska diplomen (resp. sådana, som innehålla närkiska
Före 1250. ortnamn) förete tidiga æ-(e-)former: riseberge, horebro (=øræbro), mosebuÿ, ana DS 823 (Birger Brosa omkr. 1200); risebierh DS

[1] Se härom Noreen, Aschw. gr. § 8 g och § 135; R. Larsson, SdmL:s ljudl., ATS 12:2 s. 56 ff.; Kock, Ljudh. IV s. 186 f. (jfr även a. a. s. 213). Jfr också Torsten Ericsson i SLm B. 8 s. 86 ff.

[2] I detta brev visar sig möjligen även spår av vokalbalans. — Samma ortnamn, stavade på ungefär samma sätt (se härom ordförteckn.), förekomma i DS 714 o. 714 not, k. Magnus, utf. *Skänninge* 1281.

[3] Häri även andra ortnamn än sdml.

824 (Birger Brosa omkr. 1200); rỳsabỳerhỳa, rỳsabỳerh DS 185[1] (k. Johan, Riseberga 1220); (Risiber DS 355, Risiber DS 357, Vilh. av Sabina, Riseberga 1248;) Ørabro DS 469 (Birger Jarl, Örebro 1250—1300.
1260?[2]); Hamar, hamar DS 544; Baldastadh DS 558; Risebỳergh DS 586 (k. Magnus); Granhamar, Risebyergh DS 593 (Närkes lagman); Nærthawi, Nærboæas DS 609 (k. Magnus); ørebro DS 638 (k. Magnus); sỳharsø, fastær, Øræbro DS 645 (k. Magnus); atalstum, Risebergh~Rysæbiærh, hvitæwang~huítæwang, unastu*m*~Onastum, akræbỳ, Rysabiærh~Rỳsæbiærh DS 659 o. 659 not; Glanshamar DS 660 (Närkes lagman); vnastather, risæberghum, øræbro DS 677 (k. Magnus); syharsø, fastar, øræbro DS 678 (k. Magnus); rysæbyærgh, atalstum DS 748 (k. Magnus); Nærthæwí DS 767 (k. Magnus); risæbyærgh, ana, øræbro DS 796 (k. Magnus); øræbro DS 1056; ørabro DS 1057; Risæbiærgh, hamar, snæwalundum, vnastu*m* DS 1177.

a och æ (e) äro i regel fördelade så, att æ (e) står efter *i*, *ø* i föregående lång stavelse, a i övriga fall.

f) Uppland.

De från 1100-talet bevarade breven äro till sin proveniens täm- 1164—1200.
ligen osäkra; de äro kunga- och biskopsbrev och kunna tänkas vara skrivna av utlänningar.[3] Men de diplom, varur exempel här skola anföras, torde nog trots detta helst böra föras till Uppland. Både a- och e- (= *æ*-)former finnas[4]: hoa, solesta*m* DS 51; solastam, bildebui[5] DS 63; rothelunde[6], scuthlá DS 64[7], eluekarlebuj DS 65; eluekarlebui DS 66; heluacharlaby, heluacharlabỳ DS 69; helsingelo*n*d DS 98; ælwakarlaby DS 113. I de tidigare (tämligen fåtaliga) 1200—1275.
1200-talsdiplomen äro a-formerna enarådande: scarpaloster DS 115[8]; (forsa, Eca, Muabro, Ecabolsa DS 202, påvebrev;) tiundaland DS

[1] Samma hand som DS 181 o. 183? Se härom s. 11 f. not 5.

[2] Om de ög. ortnamnen i detta dipl. se ovan mom. c.

[3] Ärkeb. Stefan hade varit Alvastramunk men antas ha varit utlänning till börden.

[4] Kock nämner a. a. IV s. 181 f. endast a-former. Jfr dock a. a. IV s. 241.

[5] Jfr Hellquist *-by* s. 57.

[6] Jfr senare røthalund; Kock uppfattar -lunde som ack. plur. (a. a. IV s. 12), då alltså rothe = normalt 'rødha'.

[7] DS 51 o. DS 63 ha: scutle, vars e dock väl ej behöver antas vara utvecklat ur *-a*.

[8] Se Lindroth UFFT bd 8 s. 221 ff.

316; tiundaland DS 317[1]; tíundaland DS 317 not; fỳadrundala*n*d, fỳadru*n*daland DS 318; tỳundaland DS 392 (k. Valdemar, Torshälla år 1252); Gestrikaland*ia*, valændatunum DS 414; ventabrum DS 442; husabỳ DS 545; østraarus DS 553 o. 554; Harabỳ, Lindabergí, Guttarør DS 572.

1275—1300. Efter 1275 äro exemplen synnerligen många, och æ växlar från omkr. 1280 med **a**.[2] Jag anför en tämligen stor del av exemplen: methalbu DS 596 (hertig Magnus 1275); schioldanor DS 610; osabỳ DS 651 (k. Magnus 1278); tiundaland, attu*n*daland, fiedhrundaland DS 669 (k. Magnus); Musamỳr DS 695; Collar, Kollar DS 698; Gestricaland, Telgboa-, Riudboa-, Acherboa-, danarøa- DS 699; hosæby (3 ggr) DS 701 (k. Magnus 1280); eluakarlaby DS 704 (k. Magnus 1280); gæstrícæland, Bælahund*ar*i, walandahund*ar*i, hanaholm DS (730) 777 (utf. Skerike, Vstml.); Hanaholm~hanahulm DS 731, 732, 734; ramstæ DS 740; Musamyr, winagarnu*m* DS 756; Høsebytrøgh DS 757 (k. Magnus); hosæbytrøgh DS 758 (k. Magnus); østraaros DS 782; Musamỳr DS 906; Hamarbỳ, Østraarus, tubbæsun DS 910; vbbasu*n*, øræsund DS 911; Hosæby DS 913 (k. Magnus); kalmari, Skirlabỳ, mỳklabỳ DS 918; knutabʉ, hunu*n*gahæred, hæsabro DS 933; knutabʉ, hunu*n*gahęreþí DS 934; Mathiusasu*n* DS 948; Rotasætrí, stenastaþum, rislingabʉ, solendatunu*m* DS 949; scutlæ DS 958; Snỳterstæ, lithernæ, husarnæ DS 975 (k. Magnus, Sthlm 1288); Norræmalm DS 978 (k. Magnus); valandatunu*m* DS 1007; alla (obl. kas.), skulhamar, kiular DS 1015; Solandatunu*m*, husaby, obsasu*n* DS 1032; Keldabergum, fallaland, adhalundu*m*, gluttestu*m*, Rugasetrum, sígmundaø, salægarnum, vatnæstadum, apastum, hadabyerhum DS 1036; frødawí, Midalbỳ DS 1065; líndasund, frødhawi DS 1085; lecattaskín, stolpabraz, gasabogh, bethernu*m*[3] DS 1095; brunan (ack. m. sg.), funboa, hølma, scalla, frødauj, clohamær, hobdabulstar, kledasech, haganæ DS 1103; fløtasvnd DS 1127 o. 1129; hamu*n*dastadu*m* DS 1128; tenstæ 1134; addabolí, kníuestu*m*[4], ketilbernabodhum, karlabỳ, husabỳ, brỳnga DS 1156; sỳmbætunu*m*, bỳergaar DS 1167; norræmalm,

[1] Samma hand som DS 316.

[2] æ (e) i *Tỳerþ* (~*-arþ*), varom se Noreen, SLm 1911 s. 283 f., samt i *hunderi*, varom jfr Tunberg, Studier rör. Skand:s ä. polit. indeln. s. 165 ff., äro här ej medräknade.

[3] Jfr Lindroth, Fornv. 1914 s. 152.

[4] Jfr: knífsta DS 958.

Sildæsuen, bunkæfoth, kramæri DS 1191 (Sthlm år 1297); maala DS 1202 (k. Birger, Sthlm); spannala, ledhunxlama, Ettagiald DS 1209 (k. Birger); fangaíordh, søastum DS 1231; fastar, markusas*un*, Nierdhatun*um*, stukkabý DS 1237; fastær DS 1253; fastar DS 1263; fastar, vilab*er*gh*um*, gasaholm DS 1281; somarengíum, kníuestum, goluastu*m*, karlebý, thorkalebý DS 1293; brumastení, fasta DS 1294; ærløghasund, t*er*nasund, fastar DS 1300; kýlíar, frødawí, Mithalbý, brunnær, haboæ, Løstar, Cumblar, hamundastadum DS 1737; solandæthun*um*, fastæ, thyzkæ, Eríngislæs*um*, gasæbogh DS 1744; vppaby, scotíngabolstadh, h[a]gha, fastar, solestu*m* DS 1745; stadhgha, bærestum, salkandaeke, ørasundí DS 1757.

Det torde av ovan meddelade exempelsamling framgå, att i de uppl. diplomen före år 1300 *a* är den normala ändelsevokalen såväl efter kort som efter lång rotstavelse. Om vi bortse från de av k. Magnus utfärdade breven (varom se anm. nedan), så äro æ- (e-) formerna, ehuru visserligen relativt kraftigt företrädda i 1100-talsdiplomen, under 1200-talet endast sporadiskt förekommande. Även i sådana fall, där vokalen utgör — sedermera i nsv. tid synkoperad — mellanvokal i komposita, står i regel a. Detta förallmänligande av a står i egendomlig motsats till förhållandet i UpplL, vari som bekant æ dominerar såväl efter lång som kort rotstavelse.[1] UpplL:s æ-former anses böra sammanställas med det i moderna nordliga och östliga uppländska dialekter förefintliga svagtoniga *a* för rikspråkligt *a*.[2] Om man har rätt att anta, att UpplL:s æ är ett uttryck för en övergång av *a*>*a* i ändelser i vissa dåtida uppl. dialekter, så böra väl också de tämligen enstaka æ-skrivningarna i diplomen från sista delen av 1200-talet ha samma orsak. Man kunde även — med reservation — framställa den förmodan, att den vacklan mellan a och e i sedermera synkoperad mellanstavelse, som är utmärkande för 1100-talsdiplomen, är att förklara på liknande sätt. De uppländska diplomen från 1200—1275 äro synnerligen fåtaliga och visa tämligen litet i ifrågavarande avseende, men då vi i den mycket rikhaltiga uppländska diplomlitteraturen från skilda trakter av Uppland 1275—1300 i regel finna a, så bör detta, förutsatt att ovan gjorda antaganden äro riktiga, säkerligen tydas så, att både skrivare från dialektområden med bevarat *a* och

[1] Se t. ex. Kock, a. a. IV s. 206. Jfr Schagerström, UpplL:s ordskatt.

[2] Se härom v. Friesen, Uppland II s. 503 f.; Hesselman, Nord. fam.-b., 2 uppl. art. Uppland, folkmål, spalt 1193, 1195, samt Kock a. st. ff.

sådana, i vilkas språk *a* övergått till *a*, använt a-former, d. v. s. man har *normaliserat* ändelsevokalen i enlighet med bruket i en (på denna tid tongivande?) *a*-dialekt.[1] Jfr kap. I s. 15.

På annat sätt förhåller det sig med de diplom, som utfärdats av Magnus Ladulås. Här är efter år 1280 æ åtminstone i helt svagtonig stavelse regel. Se anm. här nedan.

Anm. a~æ i 1200-talets kungliga brev. Som ovan nämnts, växlar a med e i 1100-talsbreven, men under första delen av 1200-talet står regelbundet **a**: DS 139 Erik Knutsson (Smål.); DS 160, DS 181, DS 183, DS 185 Johan Sverkersson (Ögl., Smål., Närke); DS 216 Erik Eriksson (Vgl.); DS 217, 294 o. 300 dens. (Smål.); DS 339 dens. (Vgl.); DS 387 Valdemar; DS 392 dens. (Sdml.). I slutet av 1250-talet och fram mot 1280 visa sig (sporadiskt) æ-(e-)former: DS 439: Risebehg[2], k. Valdemar; DS 445 **a**-former, Birger Jarl; DS 469 **a~æ**, Birger Jarl; DS 518 æ, Birger Jarl (Kalmar)[3]; DS 543 genomgående **a**, Valdemar (Smål., Vgl.); DS 549 **a** Valdemar (Ögl.); DS 586: Risebyergh[2], k. Magnus (Närke 1276); DS 588 **a~æ**[4], Valdemar (Sdml. 1275); DS 596 **a**, hertig Magnus (Uppl. 1275); DS 605 o. 606 **a**, k. Magnus (Vstml.); DS 609 **a~æ** k. Magnus (Närke)[2]. I DS 645 (k. Magnus Örebro 1278) tillämpas vokalbalansregler: fastær, Thiælwæ s*un*, finuithæ s*un*, Øræbro, Hahabÿ[5]; däremot står **a** i DS 649 (Magnus o. Valdemar Söderköping 1278), DS 654 (Magnus Jönköping 1278), DS 676 (Magnus Dåvö 1279) och DS 678[6] (Magnus Örebro 1279). Från år 1280 är æ i obetonad stavelse regel; så i DS 701[7], DS 712, DS 714[8], DS 717 (Vgl.), DS 725, DS 744 (Vgl.), DS 748 (Närke), DS 749, DS 758 (Uppl.), DS 767 (Sdml.), DS 802 (Vgl.; här dock: ørabro, tunar), DS 811 (Sdml.), DS 886, DS 935 (Vgl.), DS 944, DS 971, DS 972 (a~æ), DS 975, DS 978. De av Magnus utfärdade breven från år 1289 och 1290 ha ytterst få här ifrågakommande former, dock övervägande **a**: DS 1006: byær seluarydh, men: Wxnæbec(?), DS 1018 Nyrramalm. I Torgils Knutssons och k. Birgers brev 1290—1300 dominerar **a**: DS 1133: spannamala gingerdh, DS 1169 o. 1172 æ~a, DS 1202 a, DS 1208 a, DS 1209 a, DS 1276 a.

Av ovanstående redogörelse framgår, att æ för urspr. *a* i obetonad stavelse brukas i de kungliga breven anmärkningsvärt ofta

[1] Uppsala och trakten däromkring?

[2] Jfr Närkesdiplomen i allmänhet.

[3] Jfr om detta dipl. kap. III s. 139 f.

[4] Se de sdml. diplomen ovan, mom. d.

[5] Se f. ö. under mom. e ovan.

[6] Med undantag av formen øræbro.

[7] DS 703: somærstadum men spangarh; i DS 704 (Sthlm): **a** (eluakarlaby); i DS 707: **a** (Hosabÿ).

[8] Däremot står **a** i DS 716 (Smål.).

under tiden 1280—1288 i likhet med förhållandet i de västgötska diplomen efter 1280 (se s. 202 ff.). Att detta står i samband med att Peter Algotsson var Magnus Ladulås' kansler 1279—1288, kan väl icke bevisas men är i varje fall möjligt. I vilken utsträckning æ-skrivningarna äro uttryck för skrivarnas uttal, och i vilken mån det här är fråga om ortografisk normalisering, undandrager sig bedömande.

g) Övriga landskap.

De västmanländska diplomen ha företrädesvis -a: Laghlýsakýpung DS 444; ledonxlama DS 676 (k. Magnus);[1] Westraarus, langabenh, crusæ (obl. kas.) DS 1046; chuuastum, schula (obl. kas.), westraaros DS 1190. I DS 1041 växla a och æ i de vstml. ortnamnen på följande sätt: mydlyngæbý, argbughæ, byrghæ, fyellastatha, frøshamar.[2]

De värmländska diplomen förete i regel a-former[3]: Wærmalandie (men: Risæbýerg), sumarstathu*m*, hamar DS 530; vermalandie (här: Risabierghu*m*), angastathu*m*, northansioar, Mialcha DS 531; spangarh, somærstadum DS 703 (k. Magnus, se anm. ovan); Hohhalundum DS 719; (Wermalandhe DS 912;[4]) vermælandíe DS 1033[5]; ha*m*marø DS 1153; hamarø (men: viglughæ s*un*, níchlæs s*un*, Julæthu*m*) DS 1212.

2. ia>iæ>(i)e.[6]

Följande exempel ur diplomen må anföras. Västergötland: heríælungum DS 1087; Småland: Nytiæbol DS 656; Östergötland: Kýdíauad*um* DS 994, kydiawath DS 1104, fithyastadu*m* DS 1034, Hedeskyrke[7] DS 1104; Södermanland: strengenensis[8]~

[1] Se anm. ovan.

[2] Diplomet, utf. Fröshammar 1291, innehåller bl. a. även sdml. och närk. ortnamn, vari *a* och *æ* växla.

[3] Birger Brosas brev DS 823 o. 824, som innehålla formerna wermelandie, wermelandia, äro väl att betrakta som Riseberga-brev.

[4] Detta dipl. skrivet i Smål. och utf. av Johan Värmskes dotter. Dipl. har även: wernæmo, [v]ermskæ (såvida här ej står en nomin.-form: vermskr; se s. 130 not 3).

[5] Häri närkiska ortnamn (æ-former). Diplomet troligen att betrakta som Örebro-brev.

[6] Om denna utveckling se Kock, Ljudh. IV s. 264 ff. och där cit. litt.

[7] Jfr Noreen, Aschw. gr. § 144.

[8] Jfr härom Wessén, Ögl:s fornm.-för. 1922 s. 10.

Strengianens*is* DS 605~strenggiænens*i* DS 687, strengínes DS 865, 890, 1043~strengienes DS 981~strengíænes DS 1053~str*e*ngienes DS 1217~Strengenes DS 1737, brytiæ arnedhe DS 919, siuiæsundum DS 1169, Syfwiæsund DS 1172; Uppland: feringa DS 620~ færingíæ DS 712 (se vidare ordfört. s. 51), abyggiabŷ DS 1213, abygíæbŷ DS 1757, wængíæ DS 1737.

Vidare: dreggíæbassæ DS 1053, enkía DS 1065~ænkiæ DS 1737.

3. i~e.[1]

a) Västergötland.

1225—1250. I de äldsta vg.-diplomen (från 1225) står i: utangerdis, ørmerki, sandj, retsŷnis, thusmingi DS 216; Greui, stŷrløgs gerdi DS 240.

1250—1300. Efter 1250 växlar i med e på följande sätt: echebŷ (eller) etheby, Gethtíní, fløthesmylnŷ~fløthesmulny DS 405 A o. B; Gythislvnd*um*, Jngigerdi[2] DS 415; Fischibec DS 447 (Nydala-brev); thorkilsthorp DS 455; rothene DS 457; framestade DS 485 (Birger Jarl år 1263); Arbŷgi DS 543 (k. Valdemar); etæghi DS 548 (k. Valdemar); Waldinbyerh DS 658 (Valdemar); friðínj DS 764; vistí DS 781; badhíní, almenníngxøre DS 802 (k. Magnus); Hæspíryd~espiryd, hualstadhi, baldtæhi DS 925; uthskiptir DS 927; jadhurín, Runustenen, mædhalstenen, odhens DS 935 (k. Magnus); qualdinshø DS 980; sækkistadum DS 984; fiskibech, moenh, Eteghi DS 1006 (k. Magnus); lidhínwardus DS 1014; kŷætilsthorp, munislundu*m* DS 1037 o. 1038; cannumuli DS 1062; Othensaker DS 1082 (utf. Uppsala av kyrkoherden Henrik från Odensåker, Vgl.); tubbæthorpe, laxæphischi DS 1087; Jassungí DS 1102; Høgnæthorpe DS 1251; slædðíní~slædhíní, thængíní~thænghíní DS 1256; slæðíní, *Qua*ldins ø DS 1257; slædíní, thængíní DS 1258; slæðíní, thængíní, næsí DS 1268.

Det är av ovanstående exempel tydligt, att i och e efter 1250 växla enligt reglerna för västgötsk vokalharmoni.[3] Även den be-

[1] Att i stort sett *i* (ej *e*) på samnord. tid varit infortis-vokal, har Kock sökt leda i bevis. En sammanfattning av skälen för denna åsikt meddelar han Ljudh. IV s. 6 ff. Jfr även där cit. litt. Beckman, Studier i outg. fsv. hss. s. 97 f. har en helt annan mening.

Beträffande förh. i fvn. se Noreen, Aisl. gr.[IV] § 145.

[2] Slutvokalen: lat. dat.-änd.

[3] Se härom Noreen, Aschw. gr. § 137, Kock, a. a. IV s. 44 ff. och där anf. litt.

stämda vidfogade artikelns rotvokal följer dessa regler.[1] Huruvida *i* övergått till *e* enligt harmonireglerna före mitten av 1200-talet, kan icke med stöd av diplomexemplen avgöras; dock talar formen Greui emot att skrivaren av DS 240 i sitt språk haft *e* i ändelser efter ett *e* i föregående stavelse.[2]

b) Småland.

frøøle(?), Turùemurø(?), Sande(?), Skethen DS 119 (Andreas Suneson); nesi, heggi, hisingẏ, Theluj DS 164; guldbrunzruthe, sc*h*ethen DS 166 (Linköpingsbiskop Karl); schethina DS 182; Jngimar*us*, Sibbi, wellisten, Ani, nẏbili, Vddi, Vbbi, Tubbi, Throti DS 294 o. 294 not (k. Erik Eriksson); svartẏ, Sẏbbẏ, uellisten, Ani, nubẏli, Oddi, Vbbi, Gøtẏ DS 300 (k. Erik Eriksson); heskiker, hæliomose DS 341[3]; Ingibẏrgis DS 522; madín DS 528; faldonge~faldunge, wiuílstad*um*, hæsleby DS 532; ẏggelsthorp DS 537 (k. Valdemar, Visingsö); íngelstath DS 559; skire[4], Widisru*m*[5], salghowírke, rẏde DS 654 (k. Magnus, Jönköping); erekswikæ; fløthi mose, Brede mose DS 693; Byrhere (dat.) DS 902; øre, hærelde, tholge~tolge DS 905; Nẏbili DS 912; kietiluasto, Jngiborgh, ekesio DS 951; mẏrisbodom, skiri, Mẏrisio, nevilsẏo, huetelandum DS 1010 (Linköpingsbiskop Bengt Birgersson, Vetlanda 1290); wethebærghshult DS 1063; Jngẏmundus DS 1073; tanne, skildhí, vlfwidhíns*un* DS 1260; frøale DS 1275; (Møre, ysaacsgerde DS 1291 utf. Uppland). 1200—1250. 1250—1300.

Behandlingen av *i*~*e* är ganska skiftande i de olika diplomen. Om man bortser från det danska brevet DS 119, vari man kan vänta att finna en sådan försvagning av ändelsevokalerna, som omnämnes hos Noreen, Geschichte § 161 a,[6] så förete de äldsta diplomen företrädesvis i-former. I några av de senare diplomen är fördelningen mellan i- och e-former densamma som i SmålL[7]: e står i obetonad öppen stavelse i ord, som äro mer än tvåstaviga,

[1] Jfr Kock, a. a. IV s. 81 f.

[2] Med den vg. vokalharmonien böra jämföras liknande företeelser i fnorskan. Se härom Hægstad, Arkiv 15 s. 100 ff., samt Noreen, Geschichte § 95 b β, Aisl. gr.[IV] § 145, 2.

[3] Diplomets äkthet ifrågasatt.

[4] Se Hq. Et. ob. under 'skir'.

[5] Se s. 127 not 5 cit. litt.

[6] Jfr dock om skånskan a. a. § 161 b.

[7] Björkman, SmålL:s ljudl. s. 30 ff.; Kock, a. a. IV s. 61 f.

samt växlande med **i** i obetonad öppen stavelse i tvåstaviga ord; f. ö. står i. Så är fallet t. ex. i DS 532, DS 654, DS 1010, DS 1260[1]. Dessutom kan iakttagas, att **e** under 1200-talets senare del blir allt vanligare. I ett par diplom förekommer **e** enligt reglerna för fullständig vokalbalans.[2] Jfr förhållandet i Östergötland (se nedan). Slutligen märkas även tendenser till vokalharmoni, t. ex. i DS 693 och DS 1010. Jfr härmed Björkman, SmålL:s ljudl. s. 31 not 1, samt förhållandena i Västergötland (se ovan) och Skåne (varom se Noreen, Geschichte § 145 b *β*, och Kock, a. a. IV s. 49).

c) Östergötland.

1200—1250. 1250—1300. De östgötska diplomen äro rika på e-former, såsom framgår av nedan anförda exempel. chỳmstahe DS 160 (k. Johan Sverkersson); hegre DS 210; swantapulche DS 404; ỳninge DS 478 (Birger Jarl); Vengj DS 566; Aschéé DS 629; Jngib*urgis*, Jngímundus DS 652; heslebý DS 866; puchi, J[n]giborg, Eneby DS 889; Ekeby DS 726 (bisk. Bengt Birgersson); Jngeburgis, Espelvnt DS 755; norkøponge DS 760; snỳtringe DS 1069; Jngiburgís, hesleby DS 1083; bage, Jng*if*ridís (*if* skrivet över raden) DS 1092; sverdínge ~ swerdínke, Hedeskyrke DS 1104; snỳtringe DS 1214; H*er*bethỳ DS 1250; snỳtringe, sigredæs*un*[3], sæstridæs*un*, mỳribỳ DS 1254; møhambre DS 1273; gỳrgesthorp, giærþeno, gøtærboælunde, bondælutenom DS 1274.[4] Vittnesgilla exempel, vari vokalen följer efter huvudtonig kort rotstavelse, saknas.

I alla exempel, där **e** förekommer, står detta i sådan stavelse, vari det enligt vokalbalansreglerna är berättigat. Kock har i Ljudh. IV s. 11 framhållit möjligheten av att balanslagarna redan under 1100- och 1200-talen börjat göra sig gällande.[5] Under 1300-talet finna vi fullständig eller ofullständig vokalbalans på *i* ~ *e* i östgötska skrifter.[6] Ovannämnda exempel kunna, om man godtar den allmänna uppfattningen, att *i* är den ursprungliga ändelsevokalen, anses styrka, att övergången av obetonat *i* till *e* — på vissa håll

[1] Märk också formen guldbrunzruthe DS 166.

[2] Så beträffande t. ex. DS 166.

[3] $\bar{\imath} > \check{\imath} > \check{e}$.

[4] Samma hand som i DS 1273.

[5] Kocks behandling av diplomorden gäller emellertid icke något visst landskap.

[6] Se härom Kock, a. a. s. 49 ff., samt Olson, ÖglL:s fragm. § 181.

och i vissa ställningar — i Östergötland är genomförd omkring 1200.[1] Jfr vad som säges om *u* ~ *o* s. 224. Beträffande den bestämda vidfogade artikelns rotvokal (DS 1274) jfr Kock, a. a. IV s. 83 ff. Det bör slutligen framhållas, att då i i diplomen användes i orden puchi, J[n]giborg o. s. v., så står detta i överensstämmelse med Olsons iakttagelse, ÖglL:s fragm. § 181, att i östgötska skrifter i ofta förekommer efter »palatal(iserande)» konsonant samt efter *i* i föregående stavelse..

d) Södermanland.

Exemplen före 1275 äro mycket fåtaliga. Ex.: thorsne, spile[2] 1100-talet.
DS 67 (k. Knut); sc[hø]tlyngí (Uppl.), iggiualdus DS 229 (k. Erik 1200—1250.
Eriksson, utf. Gårsinge, Strängnäs sn); Jvinum, Snutibiarga, Hanastathir DS 281; siaxpe*n*nengaland DS 893; 1250—1275 inga vitt- (1250—1275.)
nesgilla exempel.

Wilattunge DS 588; Enhørne DS 609 (k. Magnus, Närke); 1275—1300.
Jngibý, Jngiwaldo DS 615; [n]orer[3] DS 622; ekelang, æskilstunu*m* DS 647 (k. Magnus, Sthlm); thorshargý, høle[4] DS 665; Geres(?), Ellibýv DS 666; thycbulí DS 667; snutib*e*rg DS 696; berge DS 865; eskilsthunom DS 871; thorungi, (acri, Vgl.) DS 890; byringe, ingigerd*is*, brutít DS 1759; Enhørne, thaxunge, Vppibý, forse, Nýbilí, Grøti, Thycbøle, Jngibý DS 712 (DS 714: Nøbylí, Grøte, Thycbýlí); Thønnils. ø DS 747; Thaxunge, Hellibý DS 766; eskelstunu*m* (2 ggr) DS 804; Warthunge DS 811 (k. Magnus); Ekebý DS 996; thubli, ellybj, kyembistu*m* DS 1030; eskiltunu*m*, thorungí, thaxungí DS 1043; Jngevalss*un*, hithinzø, Kithlinge (Uppl.?)[5] ekehamar, Ekenes DS 1130; Eskilstunu*m* DS 1722.

De två exemplen från 1100-talet böra väl sammanställas med de i mom. e nedan nämnda orden ur olika brev, utfärdade av k. Knut. Exempelsamlingen för övrigt synes ge vid handen, att efter 1275 i stort sett samma lagar för *i* ~ *e* gälla som i textkodex av SdmL, nämligen ett e (ofta) står i öppen ändelsestavelse skild från

[1] Beträffande de östgötska runexempel, som Kock a. a. IV s. 7 framdrar bland bevisen för att *i* var i stort sett enarådande på runristningarnas tid, synes man mig dock böra jämföra Brate, SRI, Ögl., Inledn. § 42 (IX) och där givna hänvisningar.

[2] Enl. Kock, Ljudh. IV s. 12, förmodligen lång penultima.

[3] Se Noreen, Aschw. gr. § 407.

[4] Se Hq. Et. ob. under 'hölj'.

[5] Jfr Hellquist *-inge* s. 67. Lokaliseringen osäker.

den huvudaccentuerade stavelsen genom en mellanliggande stavelse (Wilattunge, byringe, thaxunge; dock växlande med i efter palat. konson. eller *i, y* i föreg. stavelse) samt i (öppen) omedelbart efter lång rotstavelse följande stavelse, då rotstavelsen innehåller *e, o* eller *ø* (kombinerad harmoni och balans)[1].

e) Uppland.

1100-talet. Exempel: doter, gere, molstathe, flomsakre, Coli, streme, enescopinge DS 51[2]; ursturster[3](?), briste[4](?), doter, geri, Ingeberch, famsacre DS 63 (k. Knut); rothelunde[5], Byrgyr, tro[?]gill, Ingialdus DS 64 (k. Knut); brune DS 65 (k. Knut);

1200—1250. scarpalostēr[6] DS 115 (k. Sverker Karlsson); (Iormusi, Hyldinkj DS 202 påvebrev;)

1250—1275. enecopíe DS 376; Salthstade, Lindabergí, terwi, vweki, stauí, Jngiburghím, Ragni (ack.) DS 572;

1275—1290. Enecopen*sis* DS 595; Giristír, skieggister DS 596 (hertig Magnus); berghir, bergyr DS 620; Ensakír DS 651 (k. Magnus); Enikopie DS 695; skiplagí (flera ggr) DS 699; billingy, enecopia DS 876; enecopia DS 782; Jngiburgi, Enicopie, Erví DS 910; Enikop*ie*, gírístu*m* DS 911; culambri, enikopia, othínsharg, kalmari DS 918; Almungy, farungy DS 933; almungi, hunu*n*gahǿreþí, farungí DS 934; Rotasætrí DS 949; othínsærg, alseke, fíælholme DS 958; Yrmíngi DS 971 (k. Magnus, Sthlm); Ekiby, Rørestrand[7], tuní s*un* DS 975 (k. Magnus, Sthlm); Enichopíe ~ Enikopie, engils DS

1290—1300. 981; ekiby DS 1007; sarungí DS 1029; t*er*wínum, bíllíngí, sumarengí, Echiby, wialundí, vilíngí, -hunderí, schechí, førikarlaby, Echí, huwí, mísíngí, risíngí, myriby, almu*n*gi, Eschilundu*m*, vendil DS 1031 (förteckning över egendomar tillhör. Uppsala domk., skriv. *Visby*); sili, garní, frøsvndj DS 1032; skieptambrí, Skíechí, grenj, Echí, førisheng, Egilsetru*m*, svetlíngí, rísíngí, seglíngí DS 1036; vilíngí, thigbili DS 1040; -hundari ~ -hunderí DS 1044; ekihamar,

---

[1] Larsson, SdmlL:s ljudl. s. 85 ff.; Noreen, Aschw. gr. § 142, anm. 5; Kock, Ljudh. IV s. 59 f.

[2] Jfr Kock a. a. IV s. 11 f.

[3] -ster < staðir?

[4] -ste < staði?

[5] Enl. Kock, a. a. IV s. 12, ack. plur.

[6] Jfr Lindroth UFFT bd 8 s. 221 ff.

[7] Jfr Olson, Appell. s. 178.

Jngib*ur*gí DS 1095; herethj, Enícopíe, jngifrid, vndídynu, bøkiløf, stu*m*pj DS 1103; thigibilí DS 1127; skielghí, Ekibÿ DS 1148; valir DS 1155; addabolí, grutubeckÿ, vicursedhí, gimningí, eniby, thorsholmí, aløpí, næsí, bamsÿ, sewí, Jngiwaldus, Jngilb*er*tus DS 1156[1]; galli, speghel, fan hedhen, hwíti, swarti, kramæri DS 1191 (Sthlm 1297); alt*ar*isbÿrð DS 1202 (k. Birger); vendil DS 1213; Thigbilí, haghundi, laghundí, Kÿndilthing DS 1223; Witboh*er*edhe, íngifridi DS 1225; enícopie, Elisíui, saxí, scalli DS 1232; Ekibÿ, Jngímundus, Tunir DS 1237; forsí, Tunir DS 1238; Jngulfssuní, trøningí DS 1253; íngímarss*un*, heslibÿ, Manne, skutu*n*gi DS 1293; brumastení, wardh edhí ~ Wardh ethí DS 1294; ethí, gremambrí DS 1300; danskí, skoboh*er*[e]thí DS 1732; Enecopie ~ Enícopíe, Jngiburgí, (Thorsne, forse, Sdml.), (brothero) DS 1737; i*n*giwald*us*, Jngímu*n*d*us*, arnu*n*ge DS 1744; edhi, frøsundi DS 1745; askí, thielungí, salkandaeke, ørasundí, stadgí DS 1757; alsekí DS 1758.

Om man jämför 1100-talsformerna med den rikhaltiga exempelsamlingen efter 1275, finner man en märklig skillnad i användningen av **i** och **e**. Medan 1100-talets diplom innehålla övervägande **e**-former[2], står **e** blott undantagsvis under det sista kvartseklet av 1200-talet. Hur förhållandena gestaltat sig under mellantiden, hava vi, till följd av de uppländska diplomens fåtalighet under denna tid, icke möjlighet att kunna avgöra. Även om man icke får betrakta de äldsta skrivningarna såsom fullt pålitliga uppländska former[3], så kan det i varje fall konstateras, att skrivarna använda både **i** och **e** och, som det av materialet förefaller, på så sätt, att **i** står efter kort huvudbetonad stavelse, d. v. s. enligt lagarna för fullständig vokalbalans[4], samt stundom efter lång rotstavelse, då palatal konsonant omedelbart föregår ändelsevokalen (dock även: geri DS 63). **e** torde sålunda, eftersom också **i** begagnas, icke vara att fatta som onöjaktig beteckning för svagtonigt *i*-ljud[5], utan verkligen såsom tecken för något slag av *e*-ljud. När å andra sidan **i** i diplomen efter 1275 (och särskilt efter 1290) så fullständigt dominerar, så beror väl detta visserligen till en del

[1] Samma ord ha **i** även i DS 1227.

[2] Detta framgår icke tydligt av Kocks uttalande a. a. IV s. 11 f. Jfr dock Kock, Fsv. ljudl. s. 329 f., och Noreen, Aschw. gr. § 140.

[3] Se härom s. 209.

[4] Se härom Kock, a. a. IV s. 11.

[5] Jfr e-formerna från 1100-talet mom. d (och f).

på ortografiska normaliseringsprinciper, som kunna tänkas tillämpade på denna, Birger Perssons och Andreas Ands tid, men rikedom på i-former är just, vad vi i uppländskan ha att vänta; ett sådant förhållande råder ej blott i 1300-talets uppländska laghandskrifter[1] utan även i de moderna dialekterna[2]. Vokalharmoni av samma slag som i UpplL tillämpas i DS 958 (Karlsberg 1288), DS 975 (Sthlm 1288), DS 1737 (Frövi 1292), DS 1757 (Andreas And 1285—1317).

Bruket av **i~e** i de uppländska diplomen från den tid, min undersökning omfattar, är i stort sett analogt med motsvarande förhållande i de fornisländska handskrifterna (varom se Noreen, Aisl. gr.[IV] § 145,1). I Ljudh. IV s. 11 f. föreslår Kock, med utgångspunkt från åsikten, att infortisvokalen »i stort sett»[3] varit *i*, den möjligheten, att man fattar **e** i 1100-talsdiplomen såsom beroende på (spår av) vokalbalans. Det bör väl då betraktas som en slump, att vi ha färre **i**- än **e**-former, färre ord av typen Coli. Ett antagande av vokalbalans på *i~e* i Uppland är i och för sig rimligt[4], men 1200-tals- och 1300-talsformerna erbjuda i så fall vissa svårigheter. Man torde icke kunna förneka, att gynnandet av **i** såväl i de på olika håll i Uppland utfärdade diplomen som i Upplandslagen synes stå i överensstämmelse med dåtida uttal, men man kunde ju tänka sig, att då **i** begagnas i så gott som alla ställningar med undanskymmande av vokalbalanslagarna, så beror detta på analogiinflytelser, dialektblandningar och stavningsnormaliseringar. Till någon bestämd uppfattning i här berörda avseende torde man icke, i varje fall icke för närvarande, kunna komma.[5]

[1] Textkodex av UpplL har i regel **i** men stundom (vanligen i öppen stavelse) **e** efter *e*, *o*, *ø* i föreg. stavelse. Se härom Kock, a. a. IV s. 48, 82 f., och Schagerström, UpplL:s ordskatt.

[2] *i* i de flesta ställningar utom i urspr. slutljud, om den föreg. stavelsen varit lång. Se Hesselman, Sveamålen s. 30 f.

[3] A. a. IV s. 6.

[4] Jfr de moderna dialekterna.

[5] Bland förklaringsmöjligheter förtjänar väl också den tas i övervägande, huruvida icke e i 1100-talsdiplomen kunde representera ett ursprungligt förhållande på så sätt, att både *e* och *i* i vissa trakter under samnord. tid voro infortisvokaler (om ifrågavarande vokalers ursprung se Kock, a. a. IV s. 13 ff.). Möjligen vill Kock så uppfatta saken, då han a. a. IV s. 6 säger, att »infortisvokalen, i stort sett, varit *i*». A. a. IV s. 8 anföras också några runformer från Uppland med e i infortisstavelser. Om man har rätt att göra ett antagande i nu nämnd riktning, skulle den utveckling mot *i*, som de senare diplomen synas vittna om, vara lättare att förstå.

f) Övriga landskap.

Värmland: Ethe, Mukrisbother DS 531; Thorpe DS 719. Närke: ruuinge DS 823 (Birger Brosa); Wiflucvi qoddi (se även Västmanland nedan) DS 558; h*æ*rmingi~Hærníngе DS 659 o. 659 not; vnastather DS 677 (k. Magnus); graf oseno DS 796 (k. Magnus); thygbøle DS 1033. Västmanland: sigge, colli, skẏalge DS 558; skægherhgí DS 777; frøslundír DS 964; sæterboherdhe DS 1041; chilboe DS 1046.

4. i~y.

Då **y** kan beteckna *i*-ljud även i ändelser[1], är det i många fall omöjligt att avgöra, huruvida *i*- eller *y*-ljud avses. Jfr under avd. A, mom. 5 (s. 187). Om övergången *i*>*y* jfr Kock, a. a. IV s. 91 ff., Noreen, Aschw. gr. § 138, Geschichte § 145 a β.

Följande diplomexempel kunna nämnas: Bẏrgẏr[2] DS 64 (i vilket diplom **ẏ** betecknar *y*-ljud, i *i*-ljud)[3]; byrhẏs sun DS 714 (k. Magnus); billingẏ DS 876 (Uppl.); echẏbẏ DS 913 (k. Magnus); byrghyr DS 924 (k. Magnus' vidim. av DS 64, se ovan); Sẏwykín*us* DS 931 (Ögl.); Jngẏmundus DS 1073 (Smål.); myryby DS 1130 (Sdml.); Jngyburgis~Jngib[u]rgis DS 1185, 1186 (Sthlm).

y förekommer sålunda undantagsvis för urspr. *i*, då föregående eller följande huvudtoniga eller starkt bitoniga stavelse innehåller *y*, särskilt efter *g*, *k* och i närheten av labiala konsonanter. **y** står även någon enstaka gång mellan *ng* och *m* eller *b*, utan att *y* förekommer i föregående eller följande stavelse.

5. u~o[4].

a) Västergötland.

I de äldsta vg. diplomen från 1225 står **u**. Ex. scøtingu[5], bolum, crakubec, wetur DS 216; tiumu, lutrum DS 240; spanahwltu DS 836. Däremot har DS 840 formen uætor. Ex. efter 1250: brv*m*nasu*m* DS 405; mothgofallu*m*, vanghu*m* DS 440; stæglu hult, 1225—1250. 1250—1300.

[1] Se kap. III s. 146 ff. samt Kock, a. a. IV s. 5.

[2] Nämnes av Kock, a. a. IV s. 92.

[3] Mẏrẏbẏ DS 229 osäkert exempel, enär diplomet även använder ẏ för *i*-ljud; på samma sätt förhåller det sig antagligen med grutubeckẏ DS 1156.

[4] För den följande framställningen jfr Kock, a. a. IV s. 331 ff.

[5] Kock skriver a. a. IV s. 336: scøtningu. Jfr denna avh. s. 103 not 3.

rudubek, stægluwik, skalludal DS 543 (k. Valdemar); (wøtor DS 848, k. Valdemars bekräftelse av DS 339; Wetor DS 640, k. Magnus' vidim. av DS 339;) otars staðum DS 764; Angguthorp, angguthorp DS 793; faluquern DS 803; vetlohærad[1] DS 917; Touo, anguthorp DS 925; gunnur[2] DS 927; jadhurín, Runustenen, odhens kyældu DS 935 (k. Magnus); hæruthorp DS 936 (k. Magnus); mølnowad (Vgl.) DS 943 (k. Magnus, Söderköping); bíærgsætrom, sigualzstadum, sækkistadum DS 984; Wætorskog*er*, Wætor DS 1006 (k. Magnus); fuldæløso, ørsløso, klewomh (men: thingwaldu*m*, Vrml.) DS 1014; ørsløso DS 1037 o. 1038; soloryder, cannumulæ, cannumuli DS 1062; heríælungum DS 1087; bỳarnkell[o]m(?) DS 1123; wætor DS 1206; Dỳmmu DS 1258 o. 1259.

I exemplen efter 1250 tillämpas västgötsk vokalharmoni så, att o står efter *e*, *o*, *ø* i föregående stavelse, även då *m* följer efter ändelsevokalen.[3] Stundom förekommer o även efter *æ* i föregående stavelse (bíærgsætrom, wætor). Huruvida man har att räkna med vokalharmoni redan på de äldsta diplomens tid, ge oss dessa ingen upplysning om. I det enda exempel, vari *o* enligt harmonilagarna skulle vara berättigat, bolum, står ändelsevokalen framför *m* (varom se not 3 nedan). I fragm. av VgL finnas emellertid spår av vokalharmoni.[4]

b) Småland.

1200—1250. Ex. tofthum DS 119 (Andreas Suneson, början av 1200-talet); flatu DS 217 (k. Erik Eriksson); flatu, høum, røsbergu*m*, tandu
1250—1300. DS 294 (k. Erik); flatu DS 300 (k. Erik); (hæliomose DS 341[5]); thwetu*m* DS 453 (Linköpingsbiskop Henrik); Flatu DS 528; jæluntom*p*tom, hethum DS 532; Quænabiærghum DS 565; *th*wetum DS 842 (Birger Jarl); langofors DS 843 (Birger Jarl); salghowírke, sandum, iedrom DS 654 (k. Magnus); Rỳtlofors DS 679 (Linköpingsbisk. Henrik), Bíerghom DS 686 (k. Magnus, Linköpingsbrev); brodorsun, Gnỳstuthorp DS 693; jær*n*huuud, høltoptom, hallastom DS 901; plato, husu,. skiro DS 902; horghum DS 912; hiartlandum,

[1] Jfr SOÄ 13 s. 1. Om DS 917 se s. 190.

[2] Jfr Noreen, Aschw. gr. § 74.

[3] Om förh. i VgL och om inskränkningar av regeln, då *m* följer, se Noreen, Aschw. gr. § 139, Kock, Ljudh. IV s. 359 ff.

[4] Se Kock a. a. IV s. 361 f.

[5] Diplomets äkthet ifrågasatt.

bringatoptom, hiorzbyrghom, Helgu, forsum, vithløsobyargh, þorosun DS 951; alsidum, mýrisbodom, skedom, vrixstadum DS 1010 (Bengt Birgersson, Vetlanda 1290); slæto DS 1072; slætu DS 1073; Thwetom DS 1194 (utf. Linköping); biergum, festnum DS 1260; Haxsiohylto, Gellurýth, tando, Helgho, Gytho, Horghum DS 1275; thorpom, swenikosun DS 1278; hullarydhum, bodhum, bredhestadhum, frínnarydhum DS 1741.

I de fåtaliga exemplen före 1250 står **u** efter såväl kort som lång rotstavelse (tandu). Efter 1250 är fördelningen mellan **u** och **o**, bortsett från de fall, då *m* följer (varom strax nedan) i stort sett denna: **o** användes efter lång rotstavelse och efter en mellan den huvudtoniga och ändelsestavelsen stående stavelse, **u** efter kort rotstavelse; stundom förekommer **u** också efter lång rotstavelse (Helgu DS 951, slæto~slætu DS 1072, resp. 1073, Gellurýth DS 1275). Användningen av **u** och **o** i diplomen står i överensstämmelse med förhållandet i SmålL.[1] Såsom s. 216 framhållits, kunna i DS 693 spåras vokalharmoniska tendenser, varför det är ovisst, om det svagtoniga *o* i formen brodorsun beror på harmoni eller fullständig balans.

Framför *m* är **u** vanligare än **o**, men **o** förekommer tämligen ofta, särskilt efter *o* i föregående (lång) stavelse. Då o-formerna i SmålL. äro vanligare än u-formerna i ställning framför *m*, kan man tänka sig, att övergången *u*>*o* just pågick under den tid, som diplomen representera.

c) Östergötland.

Säkra exempel före 1250 saknas. Efter 1250: Wallum DS 387 (k. Valdemar); kafuøgum DS 432[2]; mýllobý DS 891; lýunom ~lýnnum DS 608; Wæst*er*løso, Rosløso, Øsløso, Juzchiældo, Barastathum DS 616 (sdml. dipl., ög. ortn.); wæst*er*løso, Wastenum, ammobiærh DS 873; Vretum DS 889; wekolstadum[3], skarpobierghom, bierghom DS 726; hukstadum, lýunom DS 750; glanuas, loroby[4] DS 755; líunom, hocstadhum, fornusom DS 762; Normæløso, alwastrum DS 800; mylluby DS 814; výmarkum, serpæbothum DS 931; sætunum, Olofo DS 1003; glænuas DS 1069; skínberghum

1250—1300.

[1] Se Björkman, SmålL:s ljudl. s. 32.

[2] DS 557 (utf. Vgl.): kafhøghom.

[3] Se s. 127 not 3.

[4] Jfr Hellquist, *-by* s. 46.

DS 1092; wretum DS 1097; wæuarsundum~wæuarsundom, strøo, hærastadom DS 1118; wretu*m* DS 1150; argun DS 1192; bierghum, aluastrum DS 1204; thorosu*n* DS 1254; festoṁ, køpom, wreto*m* DS 1273; wreto*m*, sino giærþeno, bondælutenom DS 1274.

Framför *m* användes sålunda än **u**, än **o**. För övrigt regleras växlingen o~u av vokalbalans, såsom i Cod. Bur. Balans på *u* och *o* är således genomförd åtminstone i vissa östgötska dialekter på 1200-talet. Jfr härmed Kock, a. a. IV s. 367.[1]

d) Södermanland.

Ex. norlennom, sudorlennom DS 893; thorsharchum DS 392 (k. Valdemar); vannusum, Hælgo DS 615; eskelstunu*m*, cu*m*lu*m* DS 804; Hemfoso DS 712; (de i DS 712 o. 714 förekommande sdml. ortnamnen ha alla *-um* som ändelse i dat. plur.); Hossastum DS 747; Julatum DS 765; kỳrnum, arnu*m* DS 865; eskilsthunom, flothom DS 871; sethastu*m*~setastu*m*, grutu*m* DS 890; walastu*m*, giernu*m*, thuetu*m*, solbyergu*m*, hanastu*m* DS 1030; Liuthguthuwí DS 1086; øknom DS 1130; híalmsætrom, fítíu DS 1282; lythum, askarnum, plangastu*m*, reuíngu*m* DS 1759.

Framför *m* står i regel **u**. Beträffande *u*~*o* i annan ställning kan man på grund av bristen på jämförelsevis säkra exempel icke draga några slutsatser.

e) Uppland.

1100-talet. Ex. Igul, wedlum, spangum[2] DS 63; Huum DS 202 (påvebrev);
1200—1275. valændatunum DS 414; østraarus[3] DS 553 o. 554, østraros DS
1275—1300. 613; wíngru DS 729; tighlism[o]ru DS 738; winagarnu*m* DS 756; grenbergum, floastu*m* DS 876; Collþum DS 910; Skæmmv, gírístu*m* DS 911; Thorstunu*m* DS 933; Karlungskirkíu, stenastaþum,

[1] De av Kock a. a. IV s. 333 anförda ög. runexemplen kunna väl knappast visa, att ändelsevokalen på ifrågavarande tid varit *u*. De ord med o i rotstavelsen, vilka a. st. citeras, och vilkas rotvokal ställes i motsats till ändelsevokalen *u*, ha alla långt *o*, under det att det icke torde vara säkert, att växlingen *ŏ*, *ŭ* får uttryck i runskriften. Jfr vad som säges om *i*~*e* ovan samt Brate, SRI, Ögl., inledn. (§ 42). Betr. vissa a. a. IV s. 334 meddelade uppl. runexempel med o i ändelsen framhåller Kock möjligheten av att *o* beror på vokalbalans.

[2] Se Kock, a a. IV s. 335.

[3] *ō*>*ŏ*~*ŭ*; jfr ovan s. 196 f. samt Noreen, Aschw. gr. § 112, Geschichte § 148 b.

solendatun*um*, ioanssunu*m* DS 949; wazsundu*m*, bíærgum[1], gilløgu DS 958, Cazubuc, skeptunu*m*, æsetunum DS 989; víngru, valandatunu*m* DS 1007; languþoru, walzmoru DS 1031 (de i detta diplom och DS 1032 förekommande många uppl. ortnamnen i dat. plur. ändas alla på **-um**;) gimmu (samt dat.-plur.-former på **-um**) DS 1036; hæruttan (ack. m. sg.)[2], houud, Gisiku DS 1084; kapubonadh, mantulkapu, bethernu*m* DS 1095; løstu*m*, godhicu, vndídynu, snjpu DS 1103; languthoru DS 1148; grutubeckÿ, vicursedhí, diuupuuik (samt former på **-um**) DS 1156; modhorsun DS 1179 (Sthlm); Baldíngstadhum, adhelustu*m*, færíngøum DS 1223; øffrogræn, ÿtrugren, vínagarnum DS 1232; vengíum, tunum DS 1263; bierghu*m*, Giristu*m*, somarengíum, kníuestum, Grÿtobæk, Díupuwíjk, bodhu*m* DS 1293; solandæthun*um*, skelldonor, moðorsu*m*, sælnom, liðærnom DS 1744 (Sthlm); kiulum, dathmarku*m*, bæthernu*m*, sætrum, husum, Wingru DS 1745.

Ändelsevokalen är med mycket få undantag **u** såväl framför *m* som eljest. Någon gång förekommer **o**, då *o* eller *ø* står i föregående stavelse[3]. DS 1744 har o-former även framför *m*.

f) Övriga landskap.

Värmland: sumarstathu*m* DS 530; Hohhalundum, sandhakrum DS 719; searstadu*m* DS 1219 (utf. Vgl.). Närke: atalstum, firlundu*m*, unastu*m* DS 659; atalstum, rugbyærghumh DS 748 (k. Magnus); graf oseno DS 796 (k. Magnus); skÿb*er*ghum, mÿrom, bÿrcom DS 1033; hamu DS 1148 (uppl. dipl.); snæwalundum, vnastu*m*, widhellum DS 1177. Västmanland: haslubek DS 964; cu*m*blum DS 1041; chuuastum, yristum DS 1190.

6. u~y, o~ø, iu~y.

Sporadiskt förekomma i diplomen exempel på en övergång *u* > *y* och *o* > *ø* i fullständigt obetonad stavelse (stående i sammansättningsled), då föregående stavelse innehåller *y*, resp. *ø*.[4] Ex. fløthesmÿlnÿ[5]~fløthesmulny (Vgl.) DS 405; Lincaløsø (Ögl.) DS

[1] Jfr ovan s. 37 not 7.

[2] *ō* > *ŏ*~*ŭ*; jfr ovan s. 196 f. samt Noreen, Aschw. gr. § 112, Geschichte § 148 b.

[3] Jfr förh. i textkodex av UpplL, se Kock a. a. IV s. 362.

[4] Jfr Pipping SNF 7, 1 s. 47 ff.; Kock, a. a. IV s. 148 ff.

[5] Jfr emellertid s. 49 not 6.

541; línkæløsø DS 1130; dymbynes DS 924 (vidim. av DS 64: dymbunes); weste*r*løsø (jfr roslosø) (Ögl.) DS 1083.

Anm. Märk **ø** även i följande fall: asø DS 1741 (obl. form till Asa?); frøøle DS 119 (frøal DS 164, frøele DS 966). Möjligen bero skrivningarna fødø DS 667, Fødhø DS 1053 i st. f. Fodhø på en övergång *o* > *ø* i första smnsättningsleden, då *ø* följer i nästa stavelse. Jfr Høsebytrøgh s. 197.

En övergång *iu* > *y*, varom se Kock a. a. IV s. 384, ligger kanske till grund för sådana skrivningar som myrky DS 1030 (jfr skrivningar med iu), læchíu DS 1053~Lækkỳ DS 1123.

7. Svarabhaktivokaler.[1]

a) Västergötland.

Framför *r*. I de äldsta diplomen från 1225 står icke svarabhaktivokal: Biorn mundr, Enar cleuakalfr DS 240. Däremot förekommer sådan vokal f. o. m. 1270-talet: roðær DS 631 (k. Magnus, Varnhem 1277); biornssæter DS 657 (k. Valdemar); byonsæter DS 684 (k. Magnus).

Framför *l* och *n*. I det äldsta vg. diplomet förekommer ingen vokal: eringisl, butn DS 216. Senare exempel saknas.

Uppkomsten av den redan i det äldsta fsv. litteraturspråket vanliga svarabhaktivokalen mellan på huvudtonig vokal följande konsonant(er) och *r* (R) i slutljud synes för Västergötlands vidkommande vara att förlägga till mitten av 1200-talet.[2] Inskriften på Salebyklockan (från 1228) innehåller ordet uintr; fragmentet av ÄVgL[3] har icke svarabhaktivokal utsatt. (Märk emellertid den däri förekommande omvända skrivningen dottr för dottor.)[4]

b) Småland.

Framför *r*. Ex. Sunderbỳ, neskunger, sunderbo DS 119 (Anreas Suneson)[5]; Sunderbỳ DS 162 (Linköpingsbiskop Karl 1216—

[1] För den följande framställningen jfr Noreen, Aschw. gr. § 159 ff., Kock a. a. IV s. 401 ff.

[2] Jfr att förh. i vissa norska mål tycks vara likartat; Noreen, Aisl. gr.[IV] § 161; Hægstad, Vestno. maalf. I s. 145.

[3] v. Friesen, Vår älsta hs. s. 40.

[4] v. Friesen a. st. Omvänd skrivning av samma slag som det ovannämnda dottr kan föreligga i formen Høtoftr (Högtomta, Kisa sn, Ögl.) DS 377, utf. Gudhem.

[5] I k. Knuts brev till Nydala kloster DS 70: Gu*r*ther, strỳch (nom.).

20); Bofester DS 164[1]; sunderbẏ DS 522; tímbírhogh DS 716 (k. Magnus); apaldæacher, løreda[ch]ær DS (742) 905; Sunderbo DS 1098 o. 1099 (utf. Ögl.); sundẏrbo DS 1194 (utf. Linköping); Aker DS 1275; sudærcopíe DS 1278 (smål. diplom).

Framför *l*. Inga vittnesgilla exempel. Om Æringisilus etc. se mom. g. Framför *n* förekommer ej svarabh.-vokal: -lo'sn DS 1066; dẏacn DS 1278.

Den oftast förekommande vokalen framför *r* är **e**. Dessutom förekomma stundom æ och ẏ samt efter ett *i* i föregående stavelse även **i** (tímbírhogh).

Anm. Om formen swenikosun DS 1278 antaga Lundgren-Brate väl med rätta, att det är en blandform (jfr inlånade namn på -ika).

c) Östergötland.

Framför *r*. Efter 1250: suthercopensj, suthercopía DS 404; sudherby DS 432; svdhurcopie DS 649; suthurcopie DS 687; Brudder (nom.), suthírmanníe DS 714 (k. Magnus, Skänninge); sudurcop*ie*, sudhærcop*ie* DS 725 o. 725 not (k. Magnus); suthurcop*ia* DS 762[2]; sudherkopia DS 800; hægírstad(?) DS 926; Røthíngar (nom. sg.) DS 1092; suthrcop*ie* DS 1214.

Framför *l*, *n*. Exempel saknas.

Svarabhaktivokalen framför *r* är sålunda **e**, **i**, æ eller, då *u* står i föregående stavelse, stundom **u**[3]. En gång (i DS 1092) användes den vokal, som är den normala i Cod. Bur., nämligen **a**.[4]

d) Södermanland.

Framför *r*. ørtohor[5], sudorlennom DS 893 (1230—60); sudhercopía DS 1707 (Strängnäsbisk. Kol 1223—68); akirbẏ DS 615 (år 1276); akir DS 705 (utf. Dåvö, Vstml.); stenæsætỳr, Suthirmaníe DS 811 (k. Magnus); fridthuwír (nom. sg.) DS 890; wæsterrek, wæstærmo DS 1041 (utf. Vstml.); Suthirmanníe DS 1130; (hialmsetrgh DS 1722).

[1] Däremot Gutfast*er* med förkortningstecken. Ej fullt korrekt, såsom Kock a. a. IV s. 408 uppger.

[2] DS 771 (Linköp.-bisk. Henriks brev från S:t Jean d'Acre): suthrcop*ie*, culder.

[3] Jfr Kock a. a. IV s. 407 ff.

[4] Olsons antagande (ÖgL:s fragm. § 179), att den äldsta svarabh.-vokalens kvalitet i östgötskan var beroende av föregående vokal, tarvar möjligen någon modifikation.

[5] Jfr Noreen, Aschw. gr. § 160, anm. 4 o. 5.

Framför *l*: inga exempel. Framför *n*: ingen svarabh.-vokal (sokn DS 647; Thorsn DS 712; jfr Thorns DS 615).

e, i, o, y, æ förekomma sålunda som svarabhaktivokaler.[1] Beträffande användningen av o jfr Kock, a. a. IV s. 412.

e) Uppland.

Framför *r*. Exempel ur 1100-talsdiplomen: aueret DS 51 (om svarabh.-vokal i denna ställning jfr Kock, a. a. s. 424 f.); strýcr DS 64[2]; strukir DS 65. Från förra hälften av 1200-talet föreligga inga exempel. Senare delen av 1200-talet: Acherboa- DS 699 (år 1280); Østerrørh DS 910; suþerbý DS 1031; suþerbý DS 1036; dagher DS 1084; hobdabulstar, huluírdær (nom.) DS 1103; høcher DS 1148; østerbý DS 1156; sudherbý DS 1231; aker DS 1237 o. 1238; aker DS 1757.

Framför *l*. suuæll DS 1202[3] (k. Birger, Sthlm 1297).

Framför *n*. Ragenfrid DS 63; diaken DS 1156. F. ö. förekommer icke svarabhaktivokal i denna ställning: tæbýsokn DS 727; diakn DS 1227.

I övriga ställningar. thigibilí DS 1127; lidhímundus[4] DS 1227 (lidmundus DS 1156).

Den vanligaste svarabhaktivokalen är e, men såsom framgår av exempelsamlingen, förekomma även æ, a och (i vissa ställningar) i.[5]

f) Övriga landskap: fiuelstaht(?) Ögl. DS 823 (Birger Brosa, Närkesdiplom); Angermannaland DS 444 (ärkeb. Lars, utf. Köping 1257); Risæter (Vrml.) DS 530; haraker (Vstml.) DS 964 (utf. Färingsö, Uppl.); sæterboherdhe, sudæbý, skýnændæakyr DS 1041 (Vstml.); wretir (nom. sg.) DS 1046 (Västerås).

g) Då svarabhaktivokal förekommer i sådana latiniseringar som Karolus, Kanutus, så äro dessa former att fatta som traditionella skrivningar i samtida latinsk litteratur och ha ingenting med svenska

---

[1] I textkodex av SdmlL står normaliter e; R. Larsson, SdmlL:s ljudl. s. 96, Kock a. a. IV s. 408.

[2] Se härom v. Friesen, Xen. Lid. s. 240, Kock a. a. IV s. 404 (jfr dock ibid. s. 12).

[3] Jfr Kock a. a. IV s. 418.

[4] Jfr under mom. g.

[5] UpplL har företrädesvis æ framför *r*.

ljudföreteelser att skaffa. I denna riktning uttalar sig också Kock beträffande namnet Karolus (a. a. IV s. 429). Då vid latinisering av personnamn hjälpvokaler stundom inskjutas, t. ex. Æringisili DS 559, 912, Gilib*er*tus (?) DS 1032, lidhímundus DS 1227, (daghero DS 1072, orme*r*us DS 925), så torde man överhuvud böra vara försiktig med att härav draga slutsatser för svenskans vidkommande.

Innehåll.

Sid.

Företal . . . . . III—IV

Litteratur . . . . . V—XIII

Kap. I. *Orienterande översikt* . . . . . 1— 26

Inledning. Kulturströmningar under vår tidigare medeltid s. 1. — Latinet litteraturspråk s. 3 f. — Det språkliga materialet, dess omfattning och art s. 4. — Materialets behandling i den språkvetenskapliga litteraturen s. 7. — Denna avhandlings syfte, metod, uppställning; begränsning av ämnet s. 8. — Resultatens omfattning och tillförlitlighet. Lokaliseringssvårigheter. Diplom skrivna av samma skrivare s. 10 f. — Diplomförfalskningar s. 13. — Om ortografien. Normaliseringar s. 14. — Latiniseringsprinciper s. 16. — De latiniserade ordens accentuering s. 22. — Om lånord s. 23.

Kap. II. *Ordförteckning* . . . . . 27—136

Uppgifter om ordens uppställning m. m. s. 27. — Ordförteckning, alfabetiskt ordnad s. 29.

Kap. III. *Ortografi* . . . . . 137—177

A. Vokaler. *a* s. 137. — *e* s. 137. — *i, j* s. 141. — *o* s. 142. — *u, v, w* s. 144. — *y* (ú, ý) s. 146. — *æ* s. 148. — *ø* s. 151.

B. Konsonanter. *b* s. 153. — *c, ch, k* s. 153. — *d* s. 157. — *ð* s. 158. — *dh* s. 159. — *f* s. 159. — *g* s. 160. — *gn* s. 162. — *gh* s. 162. — *h* s. 163. — *i, j* s. 167. — *k* se *c*. — *l* s. 167. — *m* s. 169. — *n* s. 169. — *þ* s. 170. — *ph* s. 171. — *q* s. 172. — *r* s. 172. — *s* s. 172. — *t* s. 172. — *th* s. 173. — *þ* s. 174. — *u, v, w* s. 174. — *x* s. 176. — *y* s. 176. — *z* s. 176.

Anmärkningar om övriga tecken s. 177.

Kap. IV. *Ljudlära* . . . . . 178—229

A. Vokalväxlingar i starktoniga (även starkt bitoniga) stavelser.